

CHRISTINA.

FÖRSTA DELEM.

D R O T T N I N G
C H R I S T I N A S
H I S T O R I A,

par Pierre Guillaume
AF
J. P. CATTEAU-CALLEVILLE,

F. D. PASTOR

VID FRANSKA REFORMERTA KYRKAN I STOCKHOLM,
LEDAMOT AF KONGL. VETTENSKAPS-AKADEMIEN
OCH RIDDARE AF KONGL. NORDSTJERNE - ORDEN.

FÖRSTA DELEN.

ÖFVERSÄTTNING.

NYKÖPING,
TRYCKT HOS P. E. WINGE, 1821.

DL 719
C317

CHRISTMAS

HISTORICAL

0715y
22548

879181

12/16/49

TILL

HANS MAJESTÄT
KONUNGEN.

Stormåktigste, Allernådigste

Konung!

*T*ill den Thron, hvilken CHRISTINA fordom omgifvit med glansen af sitt snille, sin åra, vågar jag i underdånighet nalkas, att vid foten af densamma nedläggga frukten af några mina bekymmerfulla dagar, dem jag anvåndt att i Svensk drågt klåda denna i Nordens háfder namnkunniga Drottning's Historia.

Bland de dyrbara stunder, egnade åt Landsfaderliga omsorger och helgade åt dyrden af det Majeståt, som åtfóljer en STOR KONUNGS Spira, måtte EDERS MAJ:T med vålbehag hvila vid minnet af fordna GUSTAVERS och CARLARS tider! Sjelf SEGRANDE HJELTE, vårdes EDERS MAJ:T med ljuf tanke ánnu drója vid de fált, der lagerhóljde Hjeltar, med de krigiska áskorna och de blixtrande svården, gifvit större klarhet åt Re-

ligionens tända fackla; med sorglig känsla, vid det fält, der DEN STORE GUSTAF segrande föll, lik Eken, som blott störtas af den vilda orkanen. Hvilket redligt Svenskt hjerta återkallar ej med djup rörelse minnet af Lützen? Hvem förgåter ett Leipzig, der GUSTAF ADOLPHS, lika med CARL JOHANS seger, tolkar hjeltomodets åra och mensklighetens dygder? — Och, då nu, under skygd af fridens Olif, vettenskaper och konster uti EDERS KONGL. MAJ:T vårda sin milda Genius, vårdes EDERS KONGL. MAJ:T kasta en blick tillbaka åt det flydda tidevarf, hvars glans ännu omgifver Konunga-Thronen, derifrån ljuset sprider sina strålar, och åra och sällhet beredas ett Folk, hvars kärlek blifver en ålskad Konungs belöning.

Det är således i dubbelt afseende jag underdånigst vågar hoppas, att CHRISTINAS Historia, ehuru på Modersmålet öfverflyttad af en öfsvad hand, må likväl, uti EDERS KONGL. MAJ:TS Hóga Namn, njuta ett beskydd från Thronen, der en Nådig KONUNG ej dömmar afsigten efter förmågan, utan mildt och öfverseende mottager en svag gård af den obrottsliga trohet, det nit och den djupa undersåtliga vördnad, hvarmed jag har Nåden framhårda,

Stormåktigste, Allernådigste Konung!

Eders Kongl. Maj:ts

allerunderdånigste, troppligste
tjenare och undersåte

JOH. FREDR. VON KÖHLER,
Baron och f. d. Fendrik.

Författarens Företal.

Det har icke gifvits någon namnkunnig person, öfver hvilken man ej skrifvit flere böcker, men få, hvilkas historia man författat. Denna anmärkning kan lämpas på Sveriges Drottning CHRISTINA. Ehuru flere Författare sysselsatt sig med denna Drottning, har det hela af hennes lefverne och regering ännu icke varit utfördt på ett tillfridsställande sätt. Man har icke tillräckligt låtit känna det inflytande, hon hade på sitt Fäderneslands och Europas öden; vidden och följderna af det beskydd hon gaf vettenskaperna, vitterheten och konsterna; de ådla dragen af hennes karakter, och de driffjådrar som styrde hennes uppförande. Johan Arkenholtz, född i Sverige, och som rest i Tyskland, Frankrike och Italien, har utgifvit fyra delar in 4:o, under titel af Memoires, concernant CHRISTINE; detta Sammandrag innehåller nyttiga ämnen; men det är sammanfattadt utan ordning, utan method; småaktiga detaljer borttaga hufvudsakliga ämnen, och det fordras ett ovanligt tålmod att uthårda dess läsning. Lacombe, d'Alembert och några andra, hafva öfver Sveriges Drottning gifvit upptäckter, som röja stilens håftighet, anekdot-samlingar, der ämnet knappt är ytligt vidrördt, och som ofta fela mot noggrannheten och sanningen.

Betraktade i alla sina hånseenden, framställa CHRISTINAS lefverne och regering ett af de mest omvexlande historiska ämnen, och mest tjenlige att fåsta uppmärksamheten. Prinsessans minderårighet var en lysande fortsättning af GUSTAF ADOLPHS höga bragder, under de största Generalers, de skickligaste Ministrars inseende; hon utmärkte sin regering då hon gaf en ny kraft åt de militåriska företagen, och åt dessa ryktbara underhandlingar, som medförde Westphaliska Freden; då hon upplyfte sin Nation till den högsta grad af storhet, och i Norden utbredde lärdom och upplysning. De resor hon gjorde i Tyskland, Italien och Frankrike satte henne i relation till Europas, genom bård, rang och snille, utmärktaste Mån. Under sitt vistande i Rom, deltog hon i flere betydande händelser, och alla talanger erhöillo af hennes frikostighet den högsta uppmuntran. CHRISTINAS namn omgafs af de fleste Hjeltars, Ministrars och Lärdes i hennes tidevarf; desse åro, å ena sidan, namnen af Banér, Torstenson, Condé, Turenne, Oxenstjerna, Richelieu, Mazarin; å den andra, namnen af Cartesius, Pascal, Gassendi, Cassini, Salmasius, Bochart. Ovanliga händelser och scener, kontraster mellan karakter och uppförande, som åro verkningar af CHRISTINAS lifliga inbildningskraft, af hennes otvungna och stolta sinne-lag, af hennes smak för oberoende och passion för äran, framställa sig för att intaga filosofen, som

studerar menniskohjertat och verldsmannen som söker att förnöja en håftig nyfikenhet.

Jag har sorgfälligt anført de källor, hvarutur jag håmtat; de flesta voro okånde i Frankrike; jag har förskaffat mig dem under mitt vistande i Sverige. Man har sedan medlet af sista århundradet i detta land utgifvit ett stort antal arbeten, samlingar och historiska dissertationer, på latin och svenska, som innehålla dyrbara skånker till namnkunniga regeringars historia, i synnerhet CHRISTINAS. Arkiver, allmänna och enskilda Biblioteker hafva gjort mig bekant med Manuskrifter, som hafva afseende på rikets inre tillstånd, de militåriska expeditionerna, underhandlingarna vid Münster, Osnabrück, CHRISTINAS förbindelser med de Lårda, och hennes vistande i Rom. Genom underhållna brevexlingar med större delen af de familjer, hvilkas förfäder spelat en rôle vid de viktiga epokerna, har jag kunnat samla traditioner, till hvilka intet spår finnes i Memoirerna, och som satt mig i stånd att gifva mera utveckling och målning åt mina berättelser.

CHRISTINA skref ganska många bref på svenska, franska, italienska, tyska och latin: somlige till furstar, generaler, ministrar; andra till lårde och fruntimmer, utmärkta för deras snille och talanger. Man skall i sjelfva arbetet och de bevisande hand-

lingarna finna alla bref, som kunna tjena till kån-
nedom af Drottningens karakter, snille och lefnads-
sätt, eller sprida ljus öfver vigtiga omständigheter
i hennes regering. Öfvertygad, att de blifvit för-
falskade och vanställda uti de utgifna samlingar,
under titel af Lettres choisies och Lettres secrètes
de CHRISTINE, har jag endast användt original-tex-
ten, bibehållen af Colomiès, Arkenholtz och andre
trovårdige historieskrifvare.

DROTTNING CHRISTINAS HISTORIA.

FÖRSTA DELEN.

---

*Från CHRISTINAS födelse till hennes myndiga
år, 1626—1644.*

GUSTAF ADOLPH hade, mot slutet af år 1626, sedan han årefullt slutat en expedition i Polen, återkommit till sitt rikets hufvudstad. Få dagar derefter, den 8 December samma år, nedkom hans Gemål MARIA ELEONORA af Brandenburg med CHRISTINA. Barnets brunletta hy och starka röst gjorde troligt, att det var en Son, och man skyndade att underlåta GUSTAF ADOLPH derom. När villfarelsen upptäcktes, åtog sig Konungens Syster, Prinsessan CATHARINA, att upplysa honom derom; hon öfverlemnade honom barnet, med förklarande, att han blifvit far till en dotter. Konungen visade ingen bestörtning, tackade himlen och sade: "Jag hoppas, att denna Dotter skall en dag hos mig uppfylla en Sons ställe; hon skall blifva förståndig, tillade han, ty hon har narrat oss alla." MARIA ELEONORA visade sig icke lika undergifven. Sedan hon tillkännagifvit sitt missnöje, trodde sig de fruntimmer, åt hvilka Prinsessans vård var anförtrodd, utan förebråelse kunna vårdslösa henne; hon gjorde flere farliga fall, hvaraf hennes våxt led, så att den ena axeln var högre än den andra. I en längre hunnen ålder, förstod hon likväl att med mycken skicklighet dölja detta fel genom sin gång och sitt klådnadssätt.

Om våren året efter CHRISTINAS födelse, öfvergick GUSTAF ADOLPH åter till Polen. Han vann nya framgångar, men blef farligt sårad, och flere månader förledo innan han kunde återfå sina krafter. Den fara han lupit, tjänade honom till varning. Af omständigheterna kallad att fullfölja stridernas bana, och då CHRISTINA var thronens enda stöd, lät han genom ständerna gilla och stadfästa hennes arfs-rättigheter. Från detta ögonblick utstakades åfven af honom planen till hennes uppfostran, den han önskade grundelig och ådel, och att hon derigenom skulle erhålla alla de kunskaper, som upphöja sinnet och gifva fasthet åt karakteren. Då han vistades i Sverige, sysselsatte han sig ofta med henne, och bemödade sig sjelf att bilda henne efter sina afsigter. Hon var knappt två år när han tog henne med sig till Kalmar. När fåstningskommendanten icke vågade afskjuta kanonen, af fruktan att förskräcka barnet, sade Konungen: "Låt man skjuta, hon är en soldats dotter, och bör vänja sig vid detta buller." I stället att blifva rädd, klappade CHRISTINA med händerna, och begärde att salfvorna skulle fortfara. Konungen lät henne sedan bevista möustringarne och krigsöfningarna, och vid dessa tillfällen visade hon, oakadt sin spåda ålder, mycken tillfridsställelse och en oförsagd behjertenhets, som förtjuste hennes far. "Låt mig blott få råda, sade han, jag skall en dag föra dig på ställen, der du skall hafva nöje."

GUSTAF ADOLPHS snille, hans själs storhet och rättskaffenhet hade vid honom och hans thron fåstat de familjer, som länge med afund sett hans makt, och af hvilka flere nyligen erfarit CARL IX:s håmd. Gustaf Banér, en af de Rådsherrar, som, emedan de förklarar sig för SIGISMUND,

dömdes under CARLS regering att dö på schavotten, hade efterlemnat flere söner. De syntes vid GUSTAF ADOLPHS hof, blefvo der emottagne med utmärkt aktning, och egnade sig åt en monarks tjenst, hvilken, genom ett ådelt uppförande, kom dem att glömma hans fars strånghet. Johan Banér, stridde i Polen och Tyskland vid Konungens sida, och uppråthöll, efter hans död, hans vapens åra. Axel Banér, af ett mindre lysande snille, men en ren och öppen karakter, hade GUSTAFS hela förtroende. Konungen ingick med honom en af dessa närmare vånskapsförbindelser, hvilkas behag furstar så sällan hafva tillfälle att erfaras. Det var Axel Banér, redan beklådd med Rådsherre-vårdigheten och Öfverhofmarskalks-embetet, som Konungen utnämnde till CHRISTINAS första Guvernör. Han utvalde till hennes andra Guvernör, Gustaf Horn, af en från Flandern härstammande men sedan långre tid i Sverige införd familj, och som åt detta Land gifvit flere utmärkte män. Horn hade rest i Europas fleste länder; han talade flere språk väl, ågde ett odladt förstånd och hade vid fremmande hof bildat sig efter en ton af belevnhet och vårdighet, som väl icke ersätter förtjenster och talanger, men upphöjer dem och gifver dem ett större inflytande. Konungens Hofpredikant, Johannes Matthiæ, utnämndes till Prinsessans Lärare. Undervist vid Tysklands bästa Universiteter, af naturen begåfvad med en stilla och klok karakter, var Matthiæ vårdig detta val. Han hade icke allenast studerat Theologien och de dithörande vettenskaper, utan ock historien och vitterheten, och kände i synnerhet äldre litteraturen. En förnuftig tolerans herrskade uti hans religiösa tänkesätt och i detta afseende var han sitt tidevarf ganska öfverlägsen. Denne aktningvärde man förstod att ingifva CHRISTINA mycket

förtroende. Man finner uti prinsessans memoirer och bref, uttryck af de tänkesått, hon alltid bibehöll för honom *).

GUSTAF ADOLPHS faderliga omsorger för sin dotter, gjorde på henne ett djupt intryck, och bidrogo att, från barndomen, gifva henne upphöjda tänkesått och passion för åran. Hon hade för sin far den innerligaste tillgifvenhet, befann sig med nöje uti hans sällskap och fågnade sig åt berättelsen om hans hjeltemods höga bedrifter. Dessa böjelser stärktes så mycket mer i hennes själ, som hennes mor gaf henne få ömhets-bevis och sökte icke att tillvinna sig henne. Imellertid nalkades det ögonblick, när den unga prinsessan skulle för alltid skiljas från sin far, när denna far, som ålskade henne ömt, skulle för sista gången omfamna henne. En ny bana öppnades för GUSTAFS verksamhet, och han beslöt att, i spetsen för en armée, gå öfver till Tyskland.

Tillrustningarna gjordes med drift, och Konungen gaf vigtiga befallningar, när hans dotter, då fyra år gammal, begaf sig till honom för att hålla till honom ett för sakernas ställning låmpadt tal, som man lätit henne låra sig och med mycken sorgfällighet öfverlåsa. När GUSTAF deråt icke gaf någon uppmärksamhet, fattade hon i hans kyller och drog honom till sig; han kände sig rörd, och slöt under tårar prinsessan i sina armar. Före sin afresa, presenterade han sin dotter för Rådet; tog, då han reste, af henne det ömaste afsked och öf-

*). De anteckningar CHRISTINA lemnat och hennes första bref, hafva i synnerhet förskaffat mig de omständliga berättelserna öfver hennes första lefnadsår och uppfostran.

verlemnade henne i hans systers prinsessan CATHARINAS händer, hvilken ågde hela hans förtroende. Drottningen skulle åtfölja Konungen till Tyskland. Efter sin fars afresa gret CHRISTINA beständigt i flere dagar, och man blef orolig öfver hennes helsa.

Arméén ankom till Tyskland, och GUSTAF öfverlemnade sig åt de stora föreningar, som skulle försåkra framgången af hans företag; han sysselsatte sig med sin åra och Europas öde. Men på samma gång öppnade han sitt hjerta för naturens rörelser och kastade en blick tillbaka på sitt fådernesland och de sina. Han skref till Kansleren Oxenstjerna ett bref, af tidens minnes-skrifter lemnadt åt efterverlden. Sedan han på det enständigaste uppmuntrat sin minister att vaka för Statens väl, tillade han: "Gör för mig och de mina, hvad jag sjelf skulle göra för er och edra, om jag, af Guds nåd, lefde nog länge, för att låta er på samma sätt behöfva mig. Om jag i hånseende till mig förtjenar någon tillgifvenhet, och i många andra afseenden, böra de mina väcka deltagande; de äro qvinnor; modren är utur stånd att råda sig sjelf; dottren är ännu barn; olyckliga, om de böra herrska, och hotade af faror, om andra hunno så långt att herrska öfver dem. Den ömhet, naturen gifver föräldrars hjerta, låter dessa rader flyta ur min penna *)." "

År 1632 slutade GUSTAF ADOLPH sin bana på Lützens slått, under det han förde sin armée till segren. CHRISTINA var knappt sex år, och kunde

*) Detta bref finnes i Arkenholtz's Memoirer, i Gezelii Biografiska Dictionaire, Art. Oxenstjerna, och i andra Samlingar.

ånnu icke gålda åt sin fars skugga någon annan gård än sin saknad och sina tårar. Men Oxenstjerna, som begifvit sig till Tyskland, de generaler, som deltog i Monarkens hjeltedater och Senaten i Sverige, vakade öfver Statens interessen och öfver det kongliga barnet, thronens enda stöd. Stora talanger hade under GUSTAFS hågn utvecklat sig; energi och verksamhet hade blifvit allmänna, och sinnena lyftes utan möda till händelsernas storhet. CHRISTINA utropades i Tyskland, att så såga, i sjelfva hennes fars dödsstund och vid bullret af den seger han döende hade vunnit. Alla generaler, åfven de tyska furstar, som antagit tjenst i Svenska Arméen, svuro GUSTAF ADOLPHS Dotter huld- och trohets-ed, och en ung sex-årig prinsessas namn stod i spetsen för de ryktbaraste krigares vapenbragder.

Ständerna, som hade församlat sig i Sverige, så snart man förnummit Konungens död, hyllade CHRISTINA sedan de stadfästade hennes rättigheter. Då en Riksdagsman af Bonde-Ståndet hört Landtmarskalkens proposition i afseende på thronföljden och hyllningen, frågade han: "Hvem är denna CHRISTINA? vi kånna henne icke, vi hafve aldrig sett henne!" Sedan Landtmarskalken fört Prinsessan ut i rikssalen, nalkades Riksdagsmannen med många andra, och då han uppmärksamt betraktat henne, sade han: "Ja, det är GUSTAFS ögon, panna och alla drag, hon är hans dotter, må hon blifva vår Drottning." Ständerna rådslogo derefter öfver regements-förvaltningen, och tänkesåtten voro delade: somlige propo- nerade att välja en ensam Förmyndare eller Riks- föreståndare, efter ett i Sverige fordom ofta iakt- tagit bruk; andre voro af den mening, att fördela Riksstyrelsen emellan Statens störste Mån eller 5 Rikets Råd. Denna mening, som var enlig med de

instructioner GUSTAF ADOLPH lemnat vid sin afresa, fick pluralité, och man beslöt, att CHRISTINA under sin minderårighet skulle stå under förmynderskap af de 5 Rikets Råd, som i förening med Senaten skulle föra Riksstyrelsen. Om Drottningen hennes mor blef icke fråga, ehuru denna furstinna hade alltid varit sin gemål ömt tillgifven, hade hon aldrig tyckt om Sverige, och GUSTAF sjelf medgaf, att hon ej ägde några af de för Riksstyrelsen nödiga egenskaper. Man skiljde på lika sätt från de publika ärenderna GUSTAFS Svåger, Pfalsgreffen JOHAN CASIMIR, åt hvilken Monarken, före sin afresa till arméén, hade anförtrott finans-förvaltningen, men hvilken såsom utlåning hade få anhångare i Senaten.

Beslutet angående Riksföreståndareskapet hade förnämligast blifvit fattadt efter Kansleren Oxenstjernas råd, hvilken redan innan Konungens död hade begifvit sig till Tyskland, och skrifteligen blifvit rådfrågad. I egenskap af Kansler var han en af Rikets fem Råd, och flere medlemmar i Senaten voro hans nära slågtingar. Han betjenade sig af konjunkturen för att låta en Akt gå igenom, som betämde Regeringsformen i dess våsendtligaste hånseenden. Denna Akt framgafs på Riksdagen 1634 såsom ett verk af GUSTAF ADOLPH och såsom ett dyrbart arf efter denne store Monark; men man var icke i okunnighet om, att Oxenstjerna till större delen, sjelf hade uppsatt den, och i flere stadganden igenkände man tänkesätt, gynnande för de storas inflytande, dem man beskyllde ministern att vilja insätta i jemlikhet med de måktigaste familjer. Då imellertid sakernas ställning fordrade enighet och äfven uppoffringar, och då Kansleren genom sina talanger och tjenster hade förvärfvat sig ett be-

tydande anseende och det hela af hans afsigter syntes lämpligt och nyttigt, blef Regeringsformen antagen, sedan den varit underställd en Kommittées granskning, som i några afseenden inskränkte den. Som den i sina förnämsta punkter bibehölls under CHRISTINAS och hennes efterträdarens regering; som den hade ett stort inflytande på handelserna, och då, betraktad relativt till sin omfattning, den var den första urkund af detta slag, som blef bekant i Europa, måste man göra den mera omständligt känd *).

Lutherska religionen var föreskrifven såsom Regentens och Statens. De under GUSTAF WASA och CARL IX stadgade Påbud för att stadfästa arfsrätten till thronen, bekräftades äfvensom den åt GUSTAF ADOLPH serskildt gifna försäkran i hänseende till CHRISTINAS rättigheter. Nationens högsta Styresman borde regera efter de enligt styrelse-författningarne vid Riksförsamlingarne upprättade lagar. Senaten var hans råd, han utnämnde dess medlemmar, men kunde icke välja dem bland andra än Rikets Adel. Rådsherrarne borde till antalet vara tjugefem; detta antal kunde likväl efter omständigheterna förökas. De fem Riksråden, Drots, Marsk, Amiral, Kansler och Skattmästare deltog i Senaten, och hade första rummet bland Riksråden. Senaten tillhörde, icke allenast att gifva Monarken råd, utan ock att understödja hans intressen hos nationen och nationens hos Monarken. Denna corps utgjorde då en medlare mellan Regenten ock Folket. Styrelsen var delad i fem departementer eller mi-

*) Originalen är förvaradt i Stockholms Arkiver; Arkenholtz har låtit trycka denna Akt i sina Memoires de CHRISTINE.

nistärer, Justitiæ- Krigs- Marin- Kansli- och Finans- departementerna. I hvar och ett af dessa departement var en af rikets fem Råd, under hvilken stod ett bestämdt antal Rådsherrar, Assessorer och Sekreterare. Riket var deladt i 23 Landshöfdingedömen och 14 Lagsagor, underdelade uti Håradsrätter. Alla sysslor och embeten tillhörde Konungens utnämmande; likväl var honom ålagdt att i anseende till högre embeten gifva adeln företräde. En utomordentlig domstol, sammansatt af alla Råden, af Ledamöter från alla Öfver-Rätter, Låns-styrelser och de förnämsta städernas Magistrater, dömde öfver de brott, som till sin natur eller för den anklagades rang, icke fingo undergå den vanliga proceduren. Högsta befålet öfver arméen skulle blifva i Konungens händer, och tropparnas organisering bero af honom allena. Vid viktiga tillfällen, då det blef fråga om extraordinära krigsrustningar, nya pålagor, eller om ändringar i Lagarna, sammankallade Regenten Riksdag eller Ståndernas församling. Denna församling utgjordes af Senaten, af Adels-Ståndet, hvars representanter voro grefvar, friherrar och besutne myndige adelsmän; af Preste-Ståndet, Erke-Biskopen i Upsala, Biskoparna och ett visst antal Kyrkoherdar från kvarje Stift; af Borgare-Ståndet, en Borgmästare och någre Borgersmän från hvarje stad, och af Bonde-Ståndet, någre Bönder från hvar hårad. I de omständigheter, då det allmänna bästa fordrade hemliga rådplågningar, eller hastigare resolutioner, kunde Regenten sammankalla en församling af de förnämste i Riket, bestående af 2:ne Adelsmän från hvarje Lagsaga, af Erke-Biskopen och Biskoparna, och af en fullmäktig från Stockholm, Gøtheborg och de andre mest betydande städer; i fall af Konungahusets utslocknande, utan föregånget val af efterträdare, borde sty-

relsen föras af de fem Rikets höga Embetsmän, i förening med Senaten, till dess Ständerne utlåt sig öfver Successionen. I fall af minderårighet, skulle Laga Makten utöfvas lika af Riks-embetena och Rådet, likväl på det sätt, att regenten, då han uppnått myndiga år, skulle hafva rättighet att döma öfver Minderårighets-regeringens förvaltande och bibehålla eller förkasta de under den tagna mått och steg.

Denna constitutionella Lag bekräftade de då tjänstgörande Riks-Embetsmän i egenskap af Förmyndare eller Riksföreståndare. Det voro män, lika utmärkte af deras förtjenst och börd, och som genom en lång erfarenhet hade fullkomnat sig i Stats-årender. CHRISTINA erkände de förbindelser hon hade till dem, och deras under hennes minderårighet åt Staten gjorda tjänster. Riks-Drotset Gabriel Gustafson Oxenstjerna var aktningssvård genom sin milda och stilla karakter, sin samvetsgranna redlighet och arbetsifver. Riks-Marsken Jakob Pontusson De la Gardie, som, under CARL IX:s regering eröfrat åt Sverige en ny Provins i Ryssland, var af en öppen, redlig karakter, och visade vid alla tillfällen det största nit för rikets åra. Riks-Amiralen Carl Carlsson Gyllenhjelm, Konung CARL IX:s naturlige Son, hade uråldriga seder, ett orubbeligt mod, och utmärkte sig i Polska kriget, genom sin tillgifvenhet för Konungahuset. En ganska hård tolfårig fångenskap i Polen hade satt hans själsstyrka på prof och vânt honom vid en, för Statsmän så nyttig, djup öfverläggning med sig sjelf. Riks-Skattmästaren Gabriel Bengtson Oxenstjerna hade vunnit en allmän högaktning genom sin oegennyttia och sitt kloka uppförande vid flere svåra konjunkturer; men af alla Drottningens förmyndare var Axel

Oxenstjerna, Riks-Kansler och uppdragen vården om de utvårtes angelägenheterna, den som spelade den mest betydande rôle och hade största inflytandet.

Denne märkvärdige man föddes år 1583 på ett familje-gods, Fånö, i Upland. Hans far hade med utmärkt heder innehaft en plats i Senaten; hans mor var af Bjelkiska familjen, slågt med Konungahuset genom JOHAN III:s andra gifte. Det var hon, som hade inseende öfver hans första uppfostran, sedan hans far blifvit honom beröfvad få år efter hans födelse.

Då han något studerat i sitt fädernesland, begaf Oxenstjerna sig till Tysklands då mest namnkunniga Universiteter, och tillbragte flere år i Rostock, Wittenberg och Jena. Han disputerade publikt med mycken framgång och tog magister-graden. Af sin familj, som smickrade sig att se honom uppnå Erke-Biskops-vårdigheten, bestånd till andliga Ståndet, vinnlade han sig i synnerhet om Theologien, kyrko-historien och lärda språken. Imellertid studerade han derefter, lagfarenheten, statskunskapen, vitterheten och fullkomnade sin bildning genom resor i flere lånder. Naturen hade icke begåfvat honom med en liflig och hög inbillningskraft; men han visade tidigt ett manligt och stort förstånd, en djup skarpsinnighet, mycken karakterstyrka ock skicklighet vid arbete. Hans börd och anseendet af hans rikedomar kommo honom att snart fatta lyckliga och höga förhoppningar. År 1605 visade han sig och blef smickrande emotagen vid CARL IX:s hof. Han afstod då från andliga ståndet och sedan han fullgjort en diplomatisk beskickning till Mecklenburg, blef han, vid blott

26 års ålder, utnämnd till Rådsherre. Han ingaf CARL så mycket förtroende, att denne Monark, döende, satte honom i spetsen för riksstyrelsen och anförtrorde honom sina barn. Det var han, som förmådde Rådet och Ständerna att genast lemna regerings-tömmarna åt GUSTAF ADOLPH, gifvande sålunda en rättvis hyllning åt denne furstes snille, oaktadt den årelystnad, hvaraf han sjelf lifvades. Detta ådla och oegennyttiga behandlingssätt rörde GUSTAF, som från detta ögonblick fattade för honom en tillgifvenhet, den han bibehöll i hela sin lefnad. År 1613 utnämnde han honom till Rikskansler, förklarande uti sitt öppna kungabref, att han icke, efter bruket, gaf honom någon instruktion, emedan han kunde räkna på hans urskilningsgåfva. Desse tvenne ypperlige män, fastån af en olika karakter, hade alltid samma ändamål, och upphörde icke att gemensamt handla för att ernå det. Den enas förtroende och uppmuntran underhöllo den andras nit, och ministerns kloka långsamhet hämmade de utbrott, till hvilka en liflig och håftig inbillning understundom hänförde Monarken. De gjorde ofta sällskap till Svartsjö, en kungsgård på en ö några mil från Stockholm, och samtalade under en stor ek i parken, som vetter åt slottet. Denna ek finnes ännu, och GUSTAF III lät i skuggan af dess åldriga grenar uppresa ett monument, som föreställer Konungen och Kansleren under deras samtal. Underhandlingarna i hänseende till Danmark, Ryssland och Polen, hade gjort Oxenstjernas stora talanger kända; men han utvecklade dem på ett mera intrycksfullt sätt i de förhållanden han befann sig med Kejsar FERDINANDS ministrar och hans bundsförvandter, då stilleståndet undertecknades med Polen, och Konungen af Sverige beslöt att taga en
verksam

verksam del i Tyska kriget. Han underhandlade med så mycken skicklighet och klokhet, att det var omöjligt inse Sveriges afsigter, och att alla tillrustningar kunde göras utan någon misstänka. Då kriget börjades, blef Kansleren först uppdragen förvaltningen af Pohlska Preussen, besatt med Svenska troppar, och de författningar han gaf i hånseende till handeln och tullarne, indrogo i Skattkammaren så betydliga summor, att de voro tillräcklige till underhåll för en stor del af arméen i Tyskland. Han begaf sig sedan till GUSTAFS låger, och nyttjades till utförande af flere viktiga militära rörelser. Ehuru han icke alltid var ense med Konungen om den allmänna operations-planen, verkställde han punktligt alla undfångna order. Slaget vid Lützen lefvererades, GUSTAF ADOLPH slutade sina dagar, och Oxenstjerna fann sig ställd på en bana, der han hade tillfälle att använda alla sitt snilles och sin karaktèrs ressurser *).

Oxenstjerna blef qvar i Tyskland; man gaf honom, i CHRISTINAS namn, sådan makt och myndighet, som kanhända ännu aldrig någon minister fått af någon regering. Han berättigades att styra alla krigsoperationer, gifva order åt generalerne och att omedelbart, eller genom de agenter han sjelf utnämnde, underhandla med Makterna. Man förbandt sig att erkänna och stadfåsta alla de mått och steg han skulle anse tjenligt att taga, och ålade honom ingen annan ansvarighet än den, som blefve honom föreskrefven af hans eget samvete. Under titel af Evangeliska förbundets Föreståndare,
Drottn. Christinas Hist. 2

*) Se Oxenstjernas lefv. i Sv. Ak. Handl. 4 Defens, och Gezelii Biograf. Lex., art. Oxenstjerna (Axel).

utöfvade han i Tyskland den iklädda makten och myndigheten. De öfrige förmyndare-regeringens medlemmar åtog sig inre förvaltningen, och vakade öfver CHRISTINAS uppfostran, ett så viktigt föremål för folkens sällhet och rikets åra.

Ständerne uppsatte sjelfve en Instruktion för guvernörerne och informatorn. De önskade, att Drottningen måtte sorgfälligt uppmanas att ålska sina undersåtare, och vänjas att vörda hvars och ens rättigheter efter lagar och bruk; att hon lärde känna andra länders språk, seder och bruk, men förnåmligast allt som angick hennes egit; att hon icke omgifves af andra än hederliga och dygdiga fruntimmer; att hon måtte studera historien och andra vettenskaper, men framför allt regeringskonsten. De serskilta delarne af hennes moraliska och litterära uppfostran öfverlemnades åt förmyndarens urskillning och omtanka. Man förlorade icke denna Ständernas instruktion ur ögonsigte, och om CHRISTINAS förstånd sorgfälligt pryddes, försummade man ej eller att låta förvärfva henne de grundsatser och kunskaper, som kunde fåsta henne vid nationen och göra henne skicklig att väl regera.

Sedan GUSTAF ADOLPHS lik blifvit balsameradt i Saxen, fördes det till Wolgast i Pomern, dit Enkedrottningen MARIA ELEONORA äfven begaf sig. En eskader afsändes från Stockholm, för att transportera liket till Sverige och föra Drottningen tillbaka; Riks-Amiralen Carl Gyllenhjelm komnederade eskadern; han åtföljdes af flere Rådsherrar och ett stort antal statens ansedde män. Alla skeppen buro national-sorgens tecken och bedröfvansens tystnad herrskade bland besättningen. Det var likväl en triumf för den store monarken, men en triumf mycket olika den,

man sett få år förut, då denne monark öfverfor samma haf, omgifven af sina generaler och af en armée som, sedan den ofta under hans befäl segrat, beredde sig att samla nya lagrar; och då han, full af tapperhet, trångtande endast efter åra, öfverlade, på den vida hafsrymden och de upprörda böljorna, dessa dristiga planer, som skulle frambringa en så märkvärdig revolution. Med minnet af hans bragder blandade sig den sorgliga känslan af hans förlust, och vid sidan af höghetens och maktens bilder, ställdes de, som upplifvade åtankan af mensklig vansklighet. När liket ankom till Stockholm, begrafdes det i Riddarholms-kyrkan, der redan flere Konungars stoft hvilade. Ceremonien skedde med den mest vördnadsväckande prakt, och hvaraf man ännu icke sett något exempel i Norden. I processionen syntes CHRISTINA vid sin mors sida. Detta vördnadsvårda barn, klådt i sorgdrågt och smältande i tårar, fångslade alla blickar, och Svenskarnas önskingar nedkallade himlens vålsignelser öfver Arfvingen efter en Konung, som gjort sig värdig deras vördnad, kärlek och tacksamhet.

MARIA ELEONORA öfverlemnade sig utan återhåll åt nedslagenhet och sorg; beständigt gret hon och uppgaf klagorop, låt klåda sitt rum med svart, och inneslöt sig med sin dotter uti en enslighet, dit dagen knappt intrångde. Ehuru mycken saknad CHRISTINA ån helgade åt sin fars minne, kunde hon icke, vid sin ålder, länge finna behag uti den sorgliga högtidlighet, med hvilken hennes mor omgaf henne. För att förströ de smärtande känslor, som nedtryckte henne, och det tvång hon erfor, sökte hon att ofta närma sig till sin Lärare och sysselsatte sig sex till sju timmar beständigt med

sina studier. Då MARIA ELEONORA fortfor i sin dystra melankoli, föreställde Rådsherrarna och några Biskopar henne, att hennes kånslömhets kunde störa hennes sinnen, att den rättvisaste sorg måste hafva en gråns, och att en ståndaktig undergifvenhet för himlens beslut är en af religionen föreskrifven pligt; man sökte åfven minska det inflytande hon ville hafva på CHRISTINAS uppfostran, af fruktan att hon skulle afhålla denna prinsessa från sina våsendtliga syselsättningar, inskränka hennes förstånd och försvaga hennes karakter. Senaten brefvexlade i detta ämne med Kansleren, som var af den tanke, att Enke-Drottningen skulle skiljas från de vid hennes dotters undervisning nödiga omsorger, men som på samma gång anbefallte all den skonsamhet, man var henne skyldig.

Man förvånades snart öfver de lyckliga anlag och ypperliga egenskaper CHRISTINA erhållit af naturen. Hon gaf redan tillkänna höghet i begrepp och tånkesätt, hade ett ganska godt minne, en liflig och förträfflig inbillningskraft. Hennes åldersnöjen, hennes köns vanliga talanger och syselsättningar ågde ej mer för henne något behag; men hon fattade med mycken lätthet sina lärares undervisningar, och använde med stor ifver sin tid på allt, som kunde upplysa och skaffa henne insigter. Hon var mycket tarflig, roade sig med jagt, kapplöpningar och kappridningar, hvaruti hon visade mycken skicklighet, och som stärkte hennes complexion.

År 1633, då hon ännu icke var mer än sju år gammal, hade hon tillfälle att gifva ett offentligt bevis af sitt snilles öfverlågsenhet. Tzaren af Ryssland hade afsåndt en talrik ambassad för att lyckönska henne öfver tillträdet till thronen, och begå-

ra fredens fortfarande. Ambassadörerna hade långt skågg och en klådedragt, mycket olika andra Europeiska nationers. Emedan man fruktade, att detta utseende skulle göra intryck på CHRISTINA och att hon skulle blifva förskräckt deraf på audiensdagen, trodde man sig böra bereda henne dertill, och förmanade henne att icke blifva rådd. Stött af denna försigtighet, sade hon: "Skulle jag blifva rådd" för det att de hafva skågg och äro så många! Jag "blifver icke mera förskräckt för deras skågg än för "edra", tillade hon, i det hon visade på tvenne sina förmyndare, som hade likadant skågg, ehuru kanhända mindre långt och bättre kammadt än Rysarnas. Då audiensstunden kom, emottog hon ambassadörerna utan att blifva förvirrad, och bibehöll åfven under hela ceremonien ett aktningsbjudande sätt att skicka sig, som förvånade de närvarande.

CHRISTINAS informator hade för henne en trågen omsorg. Han nyttjade vid sina undervisningar de bästa i Frankrike och Tyskland då kända böcker. För att lätta för henne Latinens och språkens allmänna studium, sammanskref han sjelf en latinsk grammatik, som trycktes i Stockholm och omtrycktes i Tyskland. Vid åtta års ålder kunde CHRISTINA Latin, Franska, Tyska, och kände de märkvärdigaste drag i historien. Derefter lärde hon Grekiska, Italienska, Spanska; hon önskade få begrepp om österländska språken, och öfverlemnade sig åt filosofiens och matematikens studium. En man, lika så märkvärdig genom sin rang, som genom sin merit och sina kunskaper, Riks-Rådet Johan Skytte förenade någon tid med lärarens, sina omsorger för att utveckla Drottningens snille och natursgåfvor. Det var han, som handledt GUSTAF

ADOLPHS uppfostran, och önskade hafva del i Dotrens, ehuru han redan var till åren och hade andra viktiga värf att fullgöra. Han låt till CHRISTINAS bruk, trycka ett arbete under titel: *Konunga- och Hófdinga-Styrelse*, hvars författare är okänd, men som man tror vara skrifvit i början af femtonde århundradet, imiteradt efter en, för PHILIP den Skönes uppfostran, på latin skrifven bok. GUSTAF ADOLPH satte mycket värde på det Svenska arbetet, och hade rekommenderat det för sin dotters uppfostran *).

Under det visheten och patriotismen sålunda beredde GUSTAF ADOLPHS dotter att en gång hålla rikstømmarna, utvecklades viktiga händelser på negociationernas och stridernas stora skådeplats. Konungens af Sverige storverk hade väckt alla Makters uppmärksamhet. Denne Regents död alstrade nya rörelser uti norra och södra Europa.

Kejsaren hoppades att förbättra sin lycka; han kunde påräkna Bajerns och Spaniens hjälp. Konungen i Danmark CHRISTIAN IV, som smickrade sig, att en af hans söner skulle blifva CHRISTINAS ge-

*) Detta arbete är en politisk och moralisk undervisning till furstars bruk. Det synes som författaren i synnerhet följt afhandlingen *de Regimine principis*, af Egidius de Columna, PHILIP den Skönes informator. Det Språk han nyttjar, skiljer sig från nu varande Svenskan endast genom några föråldrade uttryck och mindre regelbundna grammatikaliska konstruktioner. Arbetet utgafs första gången 1634 i Stockholm af J. Bureus, som hade varit GUSTAF ADOLPHS lärare. J. Scheffer lät trycka det 1660 i Stockholm, med en latinsk version och commentarier. Se *Gezelii Biogr. Lex.* art. *J. Skytte*, *J. Bureus*, och *J. Scheffer*.

mål, tycktes ställa sig in med Sverige; men han fruktade icke dess mindre denna makts framgångar och Stockholmska kabinetts årelystna afsigter. Protestantiska förbundet i Tyskland var obeslutsamt i sina planer, osåkert i sin gång: Kurfursten af Saxen i synnerhet, dolde icke den afundsjuke, Svenskarnas öfvervigt väckte hos honom. England och Holland bragte till en bi-rôle, det ena genom sin Konungs JACOB I:s svaghet, och det andra genom den fara, hvaraf det såg sig hotadt från Spanska sidan, åtnöjde sig med att underhandla och föreslå bemedlingar. Det var Frankrike, som förmådde gifva åt handelserna en drifvande kraft och sätta i vågskålen den för afgörande resultat nödiga tyngden. Richelieu lofvade Sverige bistånd med manskap och penningar, och framhårdade i sitt beslut att understödja denna stat: men han ville tillika, att den icke ensam skulle skörda åran och frukten af det nya bildade politiska systemet, och önskade, att Frankrike måtte spela en mot sin ställning, sina tillgångar och intressen svarande rôle: Detta krig, hvar till Tyska folkens religiösa tänkesätt varit en omedelbar orsak, men som, från GUSTAF ADOLPHS ankomst till Tyskland, skulle erhålla sin hufvudsakliga riktning, hade fått olika utseende och egenkap, genom statskonstens afsigter, och grundat sig på föreningar af den högsta vikt för Europas flesta stater *).

Kort före slaget vid Lützen hade GUSTAF ADOLPH sändt Kansleren Oxenstjerna till Öfra Tysklands

*) I afseende på krigsoperationernas och underhandlingarnes anförande, har jag rådfrågat Chemnitz, Bougeant och Puffendorf, under det jag icke dess mindre jemfört dem med Svenska historiskrifvare och handskrifter.

Kretsar, för att förmå dem att anskaffa ammunition och lifsmedel. Kansleren var i Hanau, när han fick tidningen om Konungens död; sedan han i samråd med generalerna, hade tagit nödiga mått och steg för disciplinens bibehållande i arméerna, och eröfringarnes bevarande, tänkte han på att förskaffa Sverige tillgångar till krigets fortsättande och vidmakthållande af det vålde det fått öfver allmänna Stats-sakerna. Han hade å Frankrikes sida erhållit tillfridsställande löften, och den unga Drottningen bekräftade, med förmyndare-regeringens bifall, en konvention med LUDVIG XIII. Ett icke mindre viktigt föremål var, att bibehålla enighet och öfverensstämmelse i Tysklands protestantiska staters förbund, och förmå detta förbund att fortfara i sina beslut. År 1633 sammankallade Kansleren, i CHRISTINAS namn, Ständerna i Heilbron. Innan han begaf sig dit, gjorde han en resa till Dresden, för att rådslå med Kurfursten af Saxen. Denne furste gaf vacklande svar, och låt nog tydligt förutse de enskilda afsigter, som ledde hans uppförande. Kansleren kunde åfven förmärka, att flere af hans Rådsherrar voro Kejsaren benågne. Då han, föga tillfridsståld, lemnade Saxens hof, for han till Berlin, och hade ett samtal med Kurfursten af Brandenburg. Denne furste fann han bättre disponerad, och sökte att ännu mer fästa honom vid Svenskarnas sak, i det han visade honom den framtida utsigten af hans sons förmålning med CHRISTINA. Kurfursten af Brandenburg begaf sig åfven till Dresden, för att förmå den Saxiska att genast förklara sig; men hans uppmaningar blefvo fåfåniga, och Kurfursten af Saxen hotade att låta upphäfva sammankomsten i Heilbron, om man icke förbandt sig att gifva honom högsta styrelsen af protestantiska förbundet. Kansleren påskyndade sin an-

komst till Heilbron för att afvånda det slag, hvar-
af han hotades.

Schwabiska, Frankiska, Öfra och Nedra Rhen-
ska Kretsarnes deputerade hade förenat sig. Dessa
fyra kretsar gjorde ett förbund sins emellan och
med Konungariket Sverige. Oaktadt Kurfurstens af
Saxen påståenden, tilldömde de Kansleren, likväl
med ett Råd af tie personer, styrelsen af alla de an-
gelägenheter, som kunde angå den gemensamma
saken. Denna inskränkning var till en del följd
af Feuquières's råd, som i egenskap af Fransk Am-
bassadör bevistade kongressen i Heilbron, och hvil-
kens föreskrift var att noga jemnföra Kanslerens
och Kurfurstens af Saxen makt. Feuquières gaf
på samma gång förslag till en ny traktat med Sve-
rige. I kraft af denna traktat, borde Frankrike
förskaffa 12,000 man hjälptroppar. Richelieu skul-
le genast hafva önskat att försåkra sig om Elsas,
som Svenska tropparna innehade, och låt begåra
dess afstående. Under loppet af underhandlingar-
na, erböds Kansleren Kurfurstendömet Mayntz, och
man låt honom till halfs märka, att man skulle
kunna laga så, att en af hans söner erhöle CHRIS-
TINAS hand. Men Kansleren, som måste vara var-
sam och dessutom hade andra afsigter, antog icke
de propositioner man gjorde honom, och uppsköt
till ett annat tillfälle afgörandet om Elsas öde *).

Hufvudföreståndaren för Tysklands angelägen-
heter tog sitt hufvudsäte i Frankfurt vid Main,
hvars belägenhet var gynnande för de arbeten, som
skulle sysselsätta honom. Han påskyndade krigs-

*) Se Riks-Kansleren Oxenstjernas lefverne, i Sv. Ak.
Handl. 4 Delen p. 34.

tillrustningarna, och bemödade sig att införa ett enformigt system i Förbunds-Ständernas operationer. Dessa mått och steg voro så mycket nödvändigare, som de beslut man nyss tagit i Heilbron, motarbetades af flere makter, som voro Kejsaren tillgifne, och i synnerhet af Danmark och Saxen.

Konungen af Danmark önskade ifrigt att se Svenskarna aflågsnade från Tyskland, och han var synnerligen angelägen om att få dem att lemna Östersjöns stränder. Kejsaren förstod att smickra honom med lysande löften, och uppbyggade honom att använda alla medel till verkställande af ett företag, som åsyftade krigets slut till största fördel för de af Sverige och dess Bundsförvandter hotade Makter. CHRISTIAN IV. lät, genom Kurfursten af Saxen, erbjuda sin bemedling. Kansleren, som icke uppenbarligen kunde förkasta den, föreslog Hollands och Frankrikes gemensamt med Danmarks; på det att, om Kejsaren icke antog dessa tvenne Staters bemedling, Sverige skulle på en gång kunna afslå alla medlare, och obehindradt följa utförandet af sina planer. Danska Konungens anbud upphörde verkligen; men Kurfursten af Saxen fortsatte enskilda underhandlingar, och man såg ögonblicket, då en separat fred skulle beslutas utan Svenskarnas vetskap. Kansleren sökte med fördubblad verksamhet upplifva de Heilbronska konfederades nit, och gifva kraft åt de militäriska operationerna. För att försäkra sig om ett stöd från en annan sida, förbandt han sig att åter insätta den nyligen afledne Kurfurstens af Pfalts FREDRIKS barn i deras vårdighet och besittningar; han smickrade sig att på detta sätt fästa vid sina intressen Konungen af England, Holländarne och hela Pfalts-grefliga huset. Traktaten mellan Sverige och Frank-

rike blef fastställd och Agenter skickade till Holland, för att uppmana General-Staterna af Förenade Nederland till ett kraftigt medarbetande.

Svenska arméen kommenderades af Hertig BERNHARD af Weimar och Gustaf Horn. Hertigen ågde lysande tapperhet, stor årelystnad och sin åtts stolthet. Han närde vidsträckta förslag, och efterstråfvade i synnerhet att sätta sig på oberoende fot i Tyskland. Horn var känd genom märkvärdiga fälttåg och förenade med en stor behjertenhet en fullkomlig klokhet. Han hade åktat Kanslerens dotter, och njöt denne Ministers hela förtroende. Under desse Generaler, som inbördes høgaktade hvarandra, men icke voro otillgänglige för afunden, stridde Banér, Torstenson, Carl Gustaf Wrangel, Herrman Wrangel, Wittemberg, Königsmark och flere Tyska Furstar, som hade rättigheter att återfordra eller oförrätter att håmnas. Kejsaren hade förlorat Tilly; Wallenstein var honom ännu öfrig; men Wallenstein sysselsatte sig mer med sin egen, än med FERDINANDS lycka; en med hat, oförsigtighet och rofgirighet blandad högsint åregirighet hänförde honom till förmåtna företag, och gjorde honom mera farlig än nyttig; imellertid dolde han ännu sina afsigter, och hans namn utbredde beständig fasa; Kejsarens Son, FERDINAND af Österrike, som, redan utnåmd till Konung af Ungern, smickrade sig att en dag beklåda sin fars rum på den Kejsarliga thronen, studerade krigskonsten, och syntes angelågen att utmärka sina unga år genom lysande gerningar; Gallas, Piccolomini, Ferria, Altringer, Hatzfeldt och Johan von Werth utmärkte sig bland underbefålet, och emottogo i synnerhet sina order af Wallenstein. I Frankrike kände man redan la Valettes, la Force's och Guébriants ta-

langer, men man kunde ännu endast till hälften se Condès och Turennes, som likväl snart borde förena sina bedrifter med Weimars, Banérs, Torstensons och Carl Gustaf Wrangels.

Kort efter slaget vid Lützen, skickades Hertigen af Weimar med hufvudhåren till Franken, för att förena sig med Horn, som kommenderade en hufvudstyrka i Öfra Tyskland. Hertigen af Lüneburg hade begifvit sig till Westphalen i spetsen för 14,000 man. Den gamle Grefve Thurn uppdrogs försvaret af Schlesien. Weimar och Horn inträngde förenade i Bajern, då en sammansvärjning utbröt i arméen vid Donau. Tvenne Officerare, Mitchlau och Pfuhl, voro dess hufvudmän; de begärde i de öfrige Officerarnes namn, att få del af det i Tyskland gjorda byte, och för deras besvär blifva frikostigare belönte ån dittills. Hertigen af Weimar misstänktes att hafva uppåggat de upproriske; han begärde på samma gång att få i förlåning Fursten- och Biskopsdömena i Franken, samt erhålla högsta befålet öfver alla tropparna jemte titel af Generalissimus. Kansleren förlorade icke sitt vanliga sinneslugn; han hotade Hertigen att afsätta honom, om han fortfor i sina påståenden, och vågrade oåterkalleligt att bevilja honom Öfverste-Fältherre-vårdigheten. Han föreslog derefter att gifva honom Franken i förlåning, men med vilkor, att han skulle förnya sina förbindelser med Sverige och erkänna sig under hela kriget beroende af detta rike. Hertigen underkastade sig dessa vilkor och syntes nöjd. Officerarne låto genast åter beqvåma sig till lydriad och åtnöjdes med några långods som gafs dem i åtskilliga delar af Tyskland.

Weimar återgifven till sin verksamhet, utmärkte sig i Franken och Bajern; han bemåktigade sig Re-

gensburg och gjorde denna viktiga fästning till medelpunkten för sina operationer. Horn, som hade gått öfver till Schwaben, framkom ånda till Bodensjön och utbredde förskräckelse i Sweitz. Hertigen af Lüneburg slog de Kejslerlige vid Oldendorp och tog in Hamelns fästning. Andra fördelar vunnos i öfra och nedra Rehn. Endast i Schlesien erforo Svenskarna motgångar. Grefve Thurn, och Duwall, som förde befålet under honom, hade att strida mot Wallenstein, öfverlägsen genom sina talanger, och bitrådd af Saxiske Generalen Arnheim, hvilken han vunnit; sedan han uppehållit de Svenske generalerne med freds- eller stillestånds-propositioner, rusade han på dem och vann en seger vid Steinau. Det oakadt betjente han sig ej af denna fördel, och syntes villrådlig om hvad parti han borde taga.

Fastån lyckan i allmänhet tycktes visa sig mera gynnande för Sverige och dess allierade, fann Kansleren, att flere stora svårigheter ännu måste öfvervinnas; med ett uppmärksamt öga iakttog han Wallensteins handlingssätt; å en annan sida, följde han de intriger, till hvilka Tysklands, Frankrikes, Englands och Hollands politik öfverlemnade sig. Richelieus anspråk på Elsas och Rhens befästade orter, hemlighetsfulla förhållanden, som ingingos mellan Konungarne af England och Spanien, Holländarnes liknöjdhet, en ganska flitig brevexling mellan Hofven i Dresden, Köpenhamn och Wien, Kurfurstens af Brandenburg trånga ansökningar att få sina rättigheter till Pomern erkända — allt detta fordrade nya försigtighetsmått och en fördubblad vaksamhet. Sveriges Ständer, församlade i Stockholm, voro af den tanke, att icke göra fred förrän man erhållit en rättmätig satisfaktion, och uppma-

nade Kansleren att aflågsna alla hinder, som kunde sättas emot uppfyllandet af deras önskingar.

Året 1633 hade förflutit under denna ovisshet och oro. År 1634 sammankallade Kansleren nedra Saxens Ständer i Halberstadt, och visade dem, att deras förening med Heilbronska förbundet var nödvändig, till största förmån för den gemensamma saken; han begårde af dem vissa skatter i manskap och penningar, och föreslog att församla alla protestantiske Fullmåktige i Frankfurt, för att rådgöra öfver sakernas ställning. Han lyckades åfven att återföra Kurfursten af Brandenburg, hvilkens nit kallnat genom Sveriges anspråk på Pomern, och öfvertalade honom att underskrifva Heilbronska traktaten.

Under det man förehade dessa öfverläggningar, erböd Wallensteins förhållande ett nytt perspektiv. Denne Kejslerlige Fältherre förblef i öfverksamhet, i stället att fullfölja sina framgångar; han försummade Wienska hofvets order och underhöll hemliga brefvexlingar med Frankrike, Sverige och Saxen. Hans partigångare påstodo, att han var ense med Kejsaren och sökte endast bedraga de mot Österrike fiendtliga makter; men hans fiender, hvaribland Kurfursten af Bajern och Jesuiterne voro de fruktansvärdaste, afmålade honom såsom en åregirig och en förrådare, som ville upphöja sig på Österrikes bekostnad, och blifva Konung i Böhmen. Han var likvål Riksfurste, hade ett betydligt parti i arméen och hans bragder hade gifvit honom ett måktigt anseende. Man vågade icke draga honom fram för domstol, och trenne okände mördare afhände honom lifvet i staden Eger den 25 Febr. 1634. Det hela af hans uppförande blef en hem-

lighet; på en gång stolt och listig, bevisade det att åregirigheten aldrig fullkomligt upphinner sitt syftemål, då hon ej åtföljes af uppriktigheten och redligheten. Wallensteins overksamhet hade gynnat Svenskarnas operationer. Man hoppades att hans parti, vid underrättelsen om hans död, skulle sätta hela arméén i resning och oreda; men försigtighetsmåttén hade så vål blifvit tagna, att ingen rörelse uppkom bland tropparne. Kejsarens Son FERDINAND, Konung af Ungern, kommenderade en chef och hade General Gallas under sitt befäl; arméén förstärktes genom nya värfningar, och FERDINAND, otålig att göra sig utmärkt, ådagalade mycken verksamhet.

Kansleren uppmanade Protestantiska ständernes deputerade, som begifvit sig till Frankfurt, att förena hela deras förmåga, och att fatta raska beslut; men enskilda fördelar fingo öfverhand till skada för det allmänna bästa. De öfre Tyska Kretsarnas afsigter skiljde sig ifrån de nedres. Kurfursten af Saxen hindrade genom sitt misstroende och sin afund de föreslagna besluten; Frankrike begärde Philipsburg, som Svenskarne nyss intagit och icke ville aflåta; och med svårighet kunde det fördraga Kanslerens öfvervigt i Tyskland, och Landt-Grefven af Hessen-Cassel gjorde ett med Frankrike. Man öfverenskom, att Sverige borde erhålla satisfaktion för de tjenester det gjort; men var icke ense om hvad man borde bevilja, och Pomerns aftrådande, hvarpå Sverige sjelf gaf anvisning, syntes för mycket stridande mot Kurfurstens af Brandenburg rättigheter och förhoppningar. Flere månader förgingo i onyttiga tvister; och lättade verkställigheten af fiendernas planer.

Sedan Konungen af Ungern fått god framgång i Bajern, belågrade han Regensburg. Kommendanten gjorde ett kraftigt motstånd; men, då han icke fick någon hjälp, nödgades han kapitulera, Österrikiska arméén erhöll kort derpå en förstärkning af från Italien kommande Spanska troppar. Den fattade posto vid staden Nördlingen, för att nalkas Svenskarna: desse voro posterade på en beqämlig ort vid Ropfingen, och hade framför sig Würtembergs fruktbårande fält, hvarifrån nödiga lifsmedel kunde håmtas. Horn var af den tanke, att man ej borde öfverlemna Bundsförvandternas öde åt slumpen och afvakta de förstärkningar som i flere dagar varit på vägen. Hertigen af Weimar och andra generaler, som hänfördes af en obetänksam ifver, ansågo hans försigtighet för svaghet; de ville framrycka mot Nördlingen och intaga det till denna stad nåstgrånsande berget Arensberg. Då denna plan skulle utföras, anföll Hertigen med Avantgardet de Kejsrerligas förposter, som voro på berget, och dref dem tillbaka; men han vågade sig för långt, och Horn påminde honom å nyo om återhållsamhet, genom anförande af det i Krigskonseljen fattade beslut. Detta råd förkastades ånnu en gång, och, blottställd för flere Tyska Officerares förebråelser, beslöt Generalen bevisa, att, om han å ena sidan var försiktig, felade honom å andra sidan icke mod. Under det han tog del uti Hertigens rörelse; begaf han sig till en höjd der en korps Spaniorer under natten hade förskansat sig. I dagbräckningen den 27 Augusti 1634, började han en träffning, som underhölls i åtta timmar, utan att han kunde utföra sitt uppsåt. Då han gick tillbaka, försökte han att bemåktiga sig berget Arensberg, för att understödja den af Weimar kommanderade

derade flygeln; men den skingrade sig, tog flykten och utbredde oordning. De Kejsrerlige öfverföllu med hastighet Svenskarne och förstörde den bästa delen af deras infanteri. De gjorde äfven ett stort antal fångar, bland hvilka Horn sjelf befann sig, och togo 130 fanor, alla kanoner och bagage. Kavalleriet frälsade sig medelst en Svensk tropps manövrer, som anlände från Rhens stränder och som, i detsamma lyckades att afbryta fiendens första framsteg.

Alltid så ståndaktig, så full af förtroende, erfor likväl Kansleren den lifligaste oro, och anade följden af denna utgång. Han sade vid slutet af sin lefnad, att han aldrig haft flere än två sömnlösa nätter, den ena efter underrättelsen om GUSTAF ADOLPHS död, den andra efter slaget vid Nördlingen. Förvirring och oreda spridde sig verkligen strax i protestantiska förbundet; någras afund och andras klenmodighet gifvo Kejsaren de mest smickrande förhoppningar. Kurfursten af Saxen, som icke mer fruktade att taga af masken, lät offentligt göra fredspropositioner i Wien, och drog på sin sida Kurfursten af Brandenburg, flere andra Furstar och de fleste fria riksstäder. Sveriges ställning var så mycket mera kritisk, som stilleståndet med Pohlen var nära att gå till ånda, och SIGISMUNDS son och efterträdare ULADISLAUS hade vunnit stora fördelar på Ryssarne. Den glans, med hvilken de mest lysande vapenbragder och den klokaste statskonst omgifvit thronen, höljdes af ett moln, och den store GUSTAFS dotter, redan van vid så högt öde, omgafs hastigt af faror, dem hennes tidiga förstånd ägde förmåga att rått inse. Men den driftfulla kraft, som blifvit gifven åt Europas politik, ministrarnes talanger och generalernes mod, blef

segrande. Det var CHRISTINA förbehållit att, jemte de förnämsta makter, underteckna denna ryktbara fredstraktat, som, under de fleste hånseenden, förändrade regenternes och folkslagens ställning.

Ett ögonblick vacklande, låt Kansleren likväl icke modet falla; man rådde honom att draga sig tillbaka eller ingå i underhandling, och att genom uppoffringar med möjligaste första sluta fred. Men han tog ett sin karakter och sin åra mera värdigt beslut; han misströstade ej om den sak han försvarade, och då han, uti en fåga gynnande ställning, icke kunde göra den segrande genom styrka och myndighet, satte han den under klokhetens skydd, och väntade, af Rådets mogna urskillning, lyckans återkomst. Han skyndade att förena krigshårens kvarlevor, och befallte Banér att vaka öfver Östersjö-kusternes bibehållande; han nyttjade all varsamhet mot Kurfurstarna af Saxen och Brandenburg, åfvensom mot Konungen af Danmark. Hans agenter begåfvo sig till Frankrike, för att erbjuda öfverlemnandet af Philipsburg, och utverka, att Marskalcken de la Force skulle med sin armée rycka fram mot de Kejsarlige, samt för att utforska Richelieus afsigter.

Kardinalen kände för vål Europas ställning och de stora politiska förhållanderna, för att icke finna att det var af vigt för Frankrike att upprätta och bistå Sverige. Sedan Svenskarna och deras Tyska bundsförvandter hade förlorat modet, fanns icke mer något hinder för Kejsarens arméer, och, i förning med Spanien, såg sig denne Monark i stånd att hota Frankrike, Italien, Holland, och herrska i Norden och Södern. Richelieu kunde så mycket mindre tveka att komma Svenskarnes till hjälp, som

Kanslerens ofta alltför uteslutande anspråk styrdes af händelserna, och som Frankrike skulle upphinna den grad af inflytande, det borde efterstråfva. Denna stat hade dittills endast synas såsom behjelpelig; nu blef beslutat, att den skulle omedelbart taga del i kriget och Marskalken de la Force erhööll order att förena de af honom kommenderade troppar med dem Hertigen af Weimar samlat. Kardinalen ingick fördrag med Holländarne och några Italienska Stater, för att minska Spaniens makt.

Kansleren, hvilkens system alltid var att bibehålla Sveriges sjelfständighet, förklarade emellertid sig ännu icke uttryckligt, och sökte att hålla kabinetterne i ovisshet. Ån gaf han den eftergifvenhet, han skulle kunna erhålla i Wien och Dresden, vid Franska hofvet anseende af förlikning; ån satte han förslaget af en närmare allians med Frankrike emot Kejsarens och Kurfurstens af Saxen anspråk. Men enår Kurfursten, hånförd af sin afundsamma årelystnad och sitt hat till Sverige, hade utan omvåg gifvit tillkännan afsigten att använda allt, för att drifva Svenskarna ur Tyskland, nödgades Kansleren offentligt fatta ett visst beslut. I April månad 1635 begaf han sig sjelf åt Frankrike, för att rådslå med Richelieu. Tvenne de märkvärdigaste ministrar, som må hånda någonsin synats på politiska banan, den ena djerf, lysande i sin fattningskraft, omgifven af prakt och höghet, kullstörtande, med ett dristigt lynnes håftighet, alla hinder, som satte sig emot hans makt; den andra, betänksam och djupsinnig, stråf och alfvarsam, bepröfvad genom motgången, men bibehållande sin fasthet, sitt mod, sitt rykte, och som kunde berömma sig af att hafva varit den store GUSTAFS vän och förtrogne: desse tvenne ministrar träffades på slot-

iet Compiègne, och undersökte sorgfälligt deras Länders och Europas intressen. Qvåfvande sin karakters naturliga höghet och sättande sig öfver ett tillfälligt anseende, då det kom an på att vinna verkliga fördelar, visade Kansleren för Kardinalen den aktning, som han visste vara smickrande för hans egenkärlek, och gaf honom högra handen. Richelieu emottog honom med högaktningbevis, dem han lika så erhöll af hela hofvet. LUDVIG XIII förårade honom sitt porträt och en rikt smyckad ring. Beslutet af rådplågningarna blef, att Sverige och Frankrike närmade sig mera till hvarandra; att Elsas aftråddes åt Frankrike, som lofvade sin bemedling till stilleståndets förlångande mellan Sverige och Pohlen. Fråga hade åfven uppstått om Spanien; Richelieu umgicks ånnu beständigt med projecter mot detta rike, och den 18 Maj 1635, lät han förklara det krig. Kansleren steg i Dieppe ombord till Holland, der han sökte att väcka General-Staternes uppmärksamhet på Protestanternes intressen, och återvände på ett Holländskt krigsskepp till Tyskland.

Det borde derefter vara ganska viktigt för Sverige att hafva en beständig diplomatisk Agent vid Franska hofvet. Oxenstjerna, som var Svenska regeringens organ i förhållanden med fremmande makter, fattade detta tillfälle att gifva en stor förtjenst ersättning för lyckans oförrätter. En grundeligt lård, en dygdig filosof, den namnkunnige Grotius, förföljd i sitt fådernesland Holland, emedan han under religions- och stats-oroligheterna varit trogen sitt samvete och hedern, bortglömd i Frankrike, der han sökt en fristad, emedan han icke ville smickra Kardinal-ministerns litteråra höghet, lefde i stillhet i Hamburg, undergifven sitt

öde och uthårdande motgångens prof med vishetens lugn. GUSTAF ADOLPH, som för honom hyste en synnerlig högaktning, hade redan beslutat antaga honom i Sveriges tjänst *). Kort efter sin återkomst till Tyskland utnämnde Kansleren honom till Svensk Ambassadör i Paris, och rekommenderade honom hos Kardinalen. Denna utnämning misshagade imellertid LUDVIG XIII:s Premierminister, och han gjorde svårighet vid att erkänna Ambassadören, sågande att Kansleren vid detta tillfälle hade öfverskridit sin fullmakt; men Kansleren fortfor i sitt påstående, och föreskref åfven uttryckligen Grotius att låta bevisa sig alla hans värdighet tillkommande hedersbetygelser efter det vid hofven antagna bruk. Utnämningen blef dessutom uttryckeligen stadfäst af förmyndare-regeringen. Richelieu blidkades och bemötte med mycken uppmärksamhet Grotius, hvilken han icke kunde afhålla sig ifrån att högakta. Man påstår likväl, att han undvek att direkte möta honom för etikettens skull, om hvilken han vid de minsta tillfällen var noga **).

*) Grotius hade likväl icke begifvit sig till Sverige i GUSTAF ADOLPHS tid, som man skulle kunna tro, då man läser hvad d'Alembert säger i Anekdoterne om CHRISTINA, angående den lärde publicisten.

***) Grotii fru och dotter uppvaktade ibland Drottningen. Fru Grotius var ovanligt tjock och stor. En dag när Kardinal de la Valette på afstånd betraktade detta fruntimmer som han icke kände, frågade han en dame i örat, hvilken denna vänskapliga var, som satt brevedid Drottningen, och fick till svar: det är min mor. Kardinalen hade vändt sig till Fru Grotii dotter. Flåt öfver sitt misstag, smög han sig undan och gick ut under väntan att kuren skulle

Det mellan Sverige och Pohlen 1629 bekräftade stilleståndet gick till ända 1635. Riksstyrelsen hade i CHRISTINAS namn, afsändt en beskickning till Tzaren af Ryssland, för att förmå honom att fortsätta kriget mot Pohlackarna: men när beskickningen anlände, hade Ryska arméen nyligen lidit ett nederlag, och fred slutats kort förut i Wisma, på ganska fördelaktiga vilkor för Pohlen. Denna omständighet ökade underhandlingens svårigheter. Att förblinda Pohlackarna, öfverfördes till Preussen en här af 20,000 man under Riksmarsken Jacob de la Gardies befål. Grefve Pehr Brahe reste till Stumsdorf, der han fann de af Frankrike, Holland och Kurfursten af Brandenburg ditsände underhandlare. Grefve d'Avaux, som kommit å LUDVIG XIII:s vågnar, bidrog mest att förlika sinnena och förena intressena. Stilleståndet förlängdes på 26 år; Sverige behöll Lifland, men förbandt sig att utrymna de Preussiska hamnar, hvilkas handel de länge begagnat till sin vinst. Denna förlust godtgjordes genom fördelen att kunna låta de dittills i Pohlska Preussen qvarhållna troppar öfvergå till Tyskland; de fingo order att begifva sig till Pomern, och ankomsten af denna förstärkning var nödvändig för att upphjelpa sakerna i Tyskland.

Oaktadt de Svenske generalernes bemödanden, äfvensom de Franskas, hvilka kommit dem till undsättning, gjorde de Kejsrerlige beständiga framsteg. De utbredde sig i synnerhet i öfra Tyskland och bemåktigade sig de viktigaste befastade orter i Franken, Pfaltz och nåstgränsande trakter. Kurfursten

slutas, för att gifva Drottningen del af sitt äfventyr. Arkenholtz berättar denna Anekdot i sina Memoires de CHRISTINE efter *les Memoires d'Aubéry de Maurier*.

af Saxen, som undertecknat freden i Prag 1635, hade till sitt parti fört alla Protestantiska Furstar, undantagande Landtgreffen af Hessen-Cassel, och han förde sin krigsmakt mot Svenskarna. Kansleren skulle åfven sett alla sina förhoppningar, hela frukten af sina långa mödor försvinna, om Banér icke kommit till hans hjälp. Sedan han förgåfves sökt, att genom underhandlingar och trågna uppmaningar, åter samla öfverlevvorna af det protestantiska förbundet, hade han begifvit sig till Magdeburg. Soldaterna, uppviglade af Kurfursten af Saxen och Tyska officerarne, gjorde uppror och ville arrestera honom, under det de beskyldde honom att hafva undanhållit deras sold. De utbröto i hotelser och uppfyllde staden med deras upproriska skri. Men Banér hämmade deras förmåtna djerfhet; hans ådla och fasta sått att vara, och de kraftiga medel han genast använde, beqvåmde dem åter till lydnad. Imellertid ansåg Kansleren för nödvändigt att taga försigtighetsmått; han förfogade sig till Wismar, för att närma sig till Sverige och att med mera trygghet kunna arbeta på utförandet af sina planer. Dessutom började sakernas yta att förändras mot slutet af året 1635.

Banér hade nödgats vända om till nedra Tyskland med de troppar han anförde, för att underhålla kommunikationerna med Östersjö-kusten. Kurfursten af Saxen, som ifrån Svenskarnas bundsförvandt hade blifvit deras fiende, iakttog deras rörelser och sökte beröfva dem alla deras fördelar; herre öfver Elbens tvenne stränder, åmnade han kōra bort Banér från den post han innehade på något afstånd från denna flod. Den Svenske fältherren förekom honom, samlade alla förstärkningar, som

hade ankommit från åtskilliga punkter, och slog Saxarnas avant-garde. Han detacherade sedan general Ruthwin, som angrep Saxarna med en tropp kavalleri i October månad 1635 vid Domitz i Meklenburg, nedsablade ett stort antal och gjorde mer än 2000 fångar, som togo tjenst i Svenska arméen. Denna fördel upprättade åter Sveriges och dess bundsförvandters lycka, och tjente att återställa deras vapens anseende.

Hertigen af Meklenburg, hvilkens stater hade blifvit krigsteater, ville göra sig till medlare mellan Sverige och Saxen. Man hoppades så mycket mer af denna bemedling, som man trodde Kejsaren benågen att understödja den, och Sverige och Frankrike icke tycktes vara ense öfver alla punkter; men den hade ingen följd och den 1 April 1636 underskref Kansleren slutligen i Wismar en traktat på 4 månader med Konungen af Frankrike. Man kom öfverens, att det under detta fälttåg skulle vara tre Svenska arméer; en under Banér, för att bjuda Kurfursten af Saxen spetsen på Elbens kust; den andra, under Herrman Wrangel, för att understödja Banér; och den tredje, under Lesle, för att verka i förening med Landtgreffen af Hessen-Cassel. Den af Hertigen af Weimar uppsatta tropp, som Frankrike nyligen tagit i sin sold, borde fortfara att jemte andra Franska troppar försvara Rhens trakter. Banér bibehöll sig i grannskapet af Elben; Herrman Wrangel betäckte med framgång Pomern, och Lesle vann en betydande fördel i Westfalen. Ungefär vid samma tid hade Gallas, som af Kejsaren blifvit sänd till Lorraine och Franche-Comté, förlorat två tredjedelar af sin armée; han intog en position i Elsas, emedan han trodde sig säker i denna provins; men la Valette och Weimar förföljde

honom med ifver. Svenskarna kunde bättre styra krigslyckan i Tyskland, sedan de blifvit befriade från sina förhållanden med flere furstar af protestantiska förbundet, förhållanden alltid osåkra och ofta mera besvärliga än nyttiga. Deras bundsförvandters affall aflopp till deras fördel, och de gifvo sig så mycket mindre möda att återvinna dem, som de derefter kunde handla mera fritt, för att förskaffa sig lifsmedel och amunition; man bemötte dem imellertid med varsamhet, undantagande Kurfursten af Saxen, och man visade en synnerlig aktning för Landtgreffen af Hessen-Cassel, som hade motstått alla Kejsarens uppmaningar och hotelser, för att förblifva Sverige och Frankrike trogen.

Sveriges Riksstyrelse, tillfredsställd öfver sakernas tillstånd i Tyskland, återkallade Kansleren, hvilkens närvaro var nödvändig i Riket. Han lemnade arméernas direktion åt Banér, och negociationernas åt Adler Salvius, som Regeringen skickat till Hamburg. Den 14 Juli 1656 anlände Oxenstjerna till Stockholm; han emottogs vid stadsportarna af Senaten och en Deputation af Ständerna. Sedan han tagit sitt rum i Rådet, gjorde han redo för sitt uppförande, som blef allmänt gilladt och öfverhopadt med loford. De instruktioner han lemnat i Tyskland, följdes med uppmärksamhet, och snart visade betydande händelser, att måtten varit öfverlagda med mycken klokhed. Men innan vi fortsätta berättelsen om striderna och underhandlingarna, måste vi sysselsätta oss med hvad som vid denna tidpunkt tilldrager sig i Sverige, och anföra särskilda omständigheter, relativa till den unga Drottningen, som beredde sig att taga en direkt del i staternas och folkens stora intressen.

Kansleren förvånades öfver CHRISTINAS fallenhet och talanger. Han åtog sig att sjelf bilda henne i regerings-konsten; dageligen tillbragte han flera timmar med henne, för att tala med henne öfver Riksstyrelsens åtskilliga ämnen, göra henne uppmärksam på de pligter hon borde fullgöra på thronen och låta henne känna Europas ställning. CHRISTINA visade honom den största läraktighet, och så snart han syntes, glömde hon, för att afhöra honom, allt, som kunde förströ henne. Hennes kunnige Informator fortfor under samma tid att inviga henne i nyttiga och nöjsamma kunskaper, och lärde henne i synnerhet känna fornålderns författare. På frihetsstunderne mellan föreläsningarna talte han med henne om allmänna nyheter, och meddelade henne de anmärkningar, hvartill de kunde gifva anledning. CHRISTINA i sin börd, gaf honom förtroende af sina tankar och berättade honom ån de nöjen man förskaffat henne, ån de små bekymmer hon erfarit inom palatset. Man uppdrog åt tvenne Rådsherrar, att tid efter annan underrätta Drottningen om hvad som tilldrog sig i Tyskland, och om hvad man företog för hennes staters åra och sällhet.

Når fremmande skepp år 1639 hade fört pesten till Stockholm, och detta plågoris gjorde förfärliga härjningar, fördes Drottningen till Kungsör *): en kungsgård, belägen omkring 20 mil från hufvudstaden, uti en behaglig trakt vid Målarens strand, en af de största och vackraste insjöar i Europa. Kungsgården år omgifven af en stor mängd landtgårdar och dess utseende år mera landtligt ån prunkande. CHRISTINA tillbragte ett år på detta ställe;

*) Se Fants Svenska Historia, 3 Del. p. 112.

utan att afbryta sina studier och sin undervisning, kunde hon oftare öfverlemna sig åt de nöjen hon mer än alla andra ålskade, jagt, kapplöpning och kappridning. Äfven ågde hon alltid tillfällen att se och iakttaga menniskor af alla klasser, att ingå uti samtal med jordbrukare, och att om de nyttigaste ehuru minst prunkande arbeten erhålla kändedom, som alltför sällan intränger uti palatsen, men är nödvändig till ordnande af begreppen och utvidgande af deras verknings-krets: på detta sätt bidrog allt att bilda CHRISTINAS förstånd och utveckla hennes naturs-gåfvor.

GUSTAF ADOLPHS syster CATHARINA, förmåld med Pfaltz-Grefven af Sweibrücken JOHAN CASIMIR, dog nästan vid denna tid; hon sörjdes lifligt af den unga Drottningen, som hon sett födas, och hos hvilken hon länge uppfyllt en mors rum. CHRISTINA visade äfven tillgifvenhet för hennes barn, bland hvilka Prins CARL GUSTAF, född 1622 och några år äldre än Drottningen, utmärkte sig. Då han vanligen deltog uti hofvets högtidligheter och nöjen, var GUSTAF ADOLPHS dotter förtrolig med honom och kallade honom sin *man*. Han reste derefter till Upsala, och, sedan han der fulländadt sina studier, företog en resa till Tyskland, Sweitz, Frankrike och begaf sig till Svenska arméen, för att bilda sig i krigskonsten; men han glömde icke sin ungdoms förbindelse och åtankan af CHRISTINA förblef djupt intryckt i hans minne. I en vigtig tidpunkt få vi åter se honom upptråda vid Drottningens hof.

GUSTAF ADOLPHS Enka MARIA ELEONORA af Brandenburg, som sedan Konungens död återkommit till Sverige, begårde, när Prinsessan CATHARINA dog,

att få deltaga i CHRISTINAS uppfostran, och att hafva henne hos sig. Men hennes begäran beviljades icke; ehuru man gjorde rättvisa åt hennes känslomhet och den tillgifvenhet hon alltid haft för sin gemål, fann man henne mindre tjenlig att handla den unga Drottningen. Hennes dotter fann sjelf sig icke road utan besvårad i hennes sällskap, emedan hon icke blifvit van dervid från vaggan och hade olika karakter och smak. "Min mor", sade hon i en långre hunnen ålder, "skulle skämt bort mig, om man återlemnade mig i hennes händer; ty flere goda egenskaper oaktadt, hade hon icke dem, som äro nödvändiga för att regera". Man placerade hos henne några fruntimmer, som fortsatte de omsorger Prinsessan CATHARINA gifvit henne.

Det vågrande MARIA ELEONORA erfor, ökade den vedervilja hon alltid haft för Sverige. Hon drog sig tillbaka till Gripsholms slott, som man gifvit henne till Enkesäte, och satte sig i relation med Danska hofvet. Konung CHRISTIAN IV emottog hennes klagomål och den minister han hade i Sverige ingick brevexling med henne. Den 29 Julii 1640 reste hon hemligen från Gripsholm till Nyköping, der hon på redan väntades af ett Danskt skepp, som förde henne till Ön Gottland, hvarifrån en CHRISTIANES eskader öfverförde henne till Danmark; då hon kom till Helsingör, sade hon till Svenske Konsulen, att hon hellre ville lefva af vatten och bröd annorstädes, än blifva kongligt behandlad i Sverige. Denna flykt gjorde ett så mycket skadligare intryck, som man nyss betalt Enke-Drottningens skulder. Hennes namn uteslöts utur allmänna Böner, och man indrog den inkomst som blifvit henne bestämd. Hon återfick den kort derefter, till en del på begäran af Kurfursten af Bran-

denburg FREDRIK WILHELM, som var hennes brorsson. Några utländska historieskrifvare *) hafva öfver MARIA ELEONORAS flykt utbredt romaneska färger, och föreställt den såsom verkan af en passion mellan denna Furstinna och Konungen af Danmark; men det är mera troligt och öfverensstämmande med rikets handlingar, att politiska skäl, och icke kärlek ledde CHRISTIAN. Han trodde sig tvifvelsutän bära gynna MARIA ELEONORAS förslager, då han icke var mindre missnöjd än hon med Sveriges förmyndare-regering, och sökte tillfälle att vinna inflytande på detta rikets angelägenheter. Äfven gjorde Regeringen de alfvarsammaste klagomål i Köpenhamn, och hotade strax derpå Danmark med det ryktbara fredsbrott, som ågde rum några år derefter.

Då hon tillbragt någon tid i Danmark och Tyskland, återvände MARIA ELEONORA till Sverige; hon blef der af sin dotter, som då sjelf regerade, emottagen med all den hennes rang tillbörliga aktning, och slutade sina dagar i Stockholm år 1655. Hon ålskade konsterna, ehuru med föga smak och urskillning. Hennes bøjelse för byggnadskonsten förde henne till omkostnader, för hvilka hennes inkomst icke kunde vara tillräcklig; hon gjorde ofta resor i landet, åtföljd af tvenne Italienske arkitekter, dem hon ganska frikostigt vedergällde, och då hon träffade en intagande belågenhet, lät hon genast uppgöra plan till en landtgård eller lustplats. "Det är något nytt", sade hennes dotter, "att man ruinerar sig med att icke bygga; men om EnkeDrottningen alltid vill göra slott i

*) Se Arkenholtz, *Memoires de CHRISTINE*, 1. Del, p. 59 o. f.

luftten, är jag ej sinnad att betala dem". CHRISTINA tyckte ej eller om de narrar och dvårgar, af hvilka hennes Mor omgafs. Hon fann detta slags nöje under den kongliga vårdigheten.

Svenska arméen rekryterades hufvudsakligen i Tyskland; men kriget medförde betydliga omkostnader, och ehuru regeringen fann tillgångar i de kontributioner, som uppburos af Tyskarna, och i de af Frankrike betalda subsidier, var den ofta nödsakad att taga ur Skattkammaren. Det var då af vigt för regeringen att befordra det allmänna välståndet och den nationella rikedom. De bemödanden, som hon under flere år beständigt gjorde, hade betydande följder, icke allenast för det enskilda ändamål hon föresatte sig, utan ock för en allmän och stadigvarande Sveriges förmån, hvars lärdomsverk, industri och handel ansenligt utvidgades medan dess generaler stridde i Tyskland *).

Vid denna tidpunkt uppkommo de stora inrättningar, som gånge värde åt de metaller, naturen alstrat i Sverige. Den förnämsta befördraren af dessa inrättningar var Ludvig de Geer, en Holländare. Han hade inkommit i riket under GUSTAF ADOLPHS regering, och af denne Konung njutit uppmuntran i sina första företag. Sedan han blifvit ägare af flere grufvor, inkallade han protestantiska Valloner från Flandern och Lüttich, för att göra konsten att arbeta jern och koppar, känd. Ett

*) De mindre omständigheter, som man får läsa öfver Sveriges inre tillstånd under CHRISTINAS minderårighet, hafva till större delen ända hittills varit föga kända i sjelfva Sverige. Jag har förnämligast hämtat dem utur flere Svenska dissertationer och de af framlidne Stats-Sekreteraren Baron Rosenhane samlade manuskripter.

stort antal Vallonska familjer, blottställda för förföljelser i deras fädernesland, öfvergingo till de grufrikaste provinser i Sverige och nedsatte sig der. Svenska presterskapets föreställningar oakadt, erhöello de fri religionsöfning efter Calvinska kyrko bruket, och prester blefvo dem tillåtna. Deras efterkommande bildade ännu en slags serskild koloni, icke allenast för de till större delen franska namnen, utan ock för deras seder och bruk, och åro ännu beständigt en plantskola af goda arbetare. Andra industriens grenar gjorde icke mindre framsteg; man inrättade bomulls- och yllemanufaktur, gevärsfaktorier och kanon-gjuterier. Handeln utvidgades ända till Asien och Amerika. Ett nybygge anlades i Norra Amerika på floden Delawares stränder, och regeringen afsände dit en guvernör, som lät bygga en skans, hvilken man gaf namn af *Christinæ skans*. Man fullkomnade äfven kommunikationerna i det inre af landet; allmänna vågarna förbättrades; resande fingo lättare transport, och postverket inrättades under direktion af en Tysk.

Tåflan utbredde sig i rikets alla delar och i Riksstyrelsens alla grenar. Clas Flemming, utnämnd Öfver-Ståthållare i Stockholm 1634, gaf åt denna stad nya egna lagar; han utvidgade dess omkrets och lade grunden till tvenne malmar, som nu åro de bäst byggda kvarter. Han lät uppbygga slussar emellan hafvet och det ena af sjön Mälarens utlopp, för att sätta staden i skygd för öfversvämningar och underlätta handeln; på hans befallning rensades hamnen, och en ö, omfluten af Östersjöns vatten, blef station för flottan och hufvudstadens förmur från hafssidan. CHRISTINA lät sedan på åndan af denna ö uppresas en stor byggnad, hvarifrån man hade utsigt ända åt hamnens första

pass, och som blef en tillhörighet af slottet, beläget på en höjd nära en af de strömmar Mälaren bildar då han kastar sig i hafvet. Öfver-Ståthållaren inrättade åfven ett Barnhus, låt försköna kyrkorna och införde ordningsfullhet uti indelningen af allmänna torgen och uti gatornas snörmätning. När pesten började visa sig, ansågs detta plågoris, såsom ett himmelens straff, genom de Borgare, som nödgats flytta sina hus och verkstäder; men Öfver-Ståthållaren, lika ståndaktig som upplyst, fällde icke modet; han vidtog mått och steg för att hämma pestens framsteg, och fortsatte sina nyttiga arbeten, som sedermera åter företogos och utvidgades af en annan Öfver-Ståthållare, Baron Schering Rosenhane, hvilken CHRISTINA sjelf utnämnde till detta embete, sedan han länge blifvit nyttjad vid beskickningar och hade vistats i de länder, der arkitekturen och de öfriga konsterna, som bidraga till ståders förskönande, hade hunnit längre än i Sverige *).

Riks-Rådet Grefve Pehr Brahe utnämndes 1636 till Guvernör öfver Finland, på begäran af Kansleren, som icke blef ense med honom i konseljen. Denna utnämning, som var en verkan af en alltför myndig och befallande makt, hade för riket lyckliga följder. Brahe bemödade sig på det högsta att göra en provins, dit han fann sig förvist, blomstrande, och hämnades på en årelysten rival genom förvärfvade rättigheter till nationens högaktning och erkänsla. Hårjadt under striderna mellan

*) Man har att tacka Baron Rosenhane för en Berättelse i manuskript om tillståndet af staden Stockholm och dess polis.

lan SIGISMUND och CARL IX, var Finland ännu hålldt af ruiner, och hade aldrig varit lika vål odladt, som de andra rikets delar. Guvernören genomfor alla dess orter, och framkom under sina resor ända till hvita hafvet, der han undersökte Ryska etablissementerna, hvilka hade betydligt utvidgats sedan Arkangels grundläggning 1584; men hvarom man ännu icke hade något begrepp i det öfriga af Europa. Den berättelse han gjorde om dessa etablissementer, förvånade regeringen och gjorde henne uppmärksam på Rysslands och dess bundsförvandters Engelsmännernes anslag. Brahe utrönte Finlands jordmon, klimat och produkter; han följde med oförskräckt mod uppåt och utföre de hastiga strömmar och floder, hvaraf landet är uppfyllt, föreslog kanaler och grundlade städer, af hvilka en ännu bär namnet Brahestad. Då han fann inbyggarne fördjupade i okunnighet, vakade han öfver allmänna undervisningen, inrättade skolor och gaf plan till Åbo Akademi, som slutligen organiserades 1640.

Kort förut hade Kansleren, åtföljd af flere lärde män, rest till Upsala, för att göra sig underättad om tillståndet af denna stads universitet. Efter den berättelse han framlade för regeringen, förbättrades reglementerna och flere skicklige Professorer inkallades utifrån. Det var äfven då akademien erhöll en Fransysk Språkmästare, och hennes bibliotek fick den tillväxt, som gjort det märkvärdigt. Man förvarade der en del af de böcker och manuskript, Generalerne skickade ifrån Tyskland, då de hade intagit några betydande städer. För att bereda ungdomen till de akademiska studierne, stiftades latinska kollegier och skolor, så kallade emedan der förnämligast lärdes latin.

Alla dessa steg tjenade att föröka landets tillgångar och att utsprida vålgörande verkningar; men regeringen tillåt sig *ett* steg, som icke var värdigt lika bifall, och af farliga följder, emedan det styrdes af stånds-nit och personliga afsigter. Man gaf en af del Krono-godsen åt dem, som hade gjort penningeförskott, och andra såldes för att anskaffa disponibla summor till Skattkammaren. Dessa öfverlåtningar voro stridande emot rikets grundlagar, och den förbehållna återköpsrätten var falsk. De hade ock skadliga verkningar i många andra hänseenden. Adelsmän endast fingo deraf draga fördel, och dem tillåts att göra sina privilegier och öfriga fri- och rättigheter gällande på de sålunda åtkomna godsen; häraf uppkommo feudala testamentsvek, en minskning uti allmänna inkomsten, som endast, genom drygare pålagor å de andra egendomsherrarna, kunde försvinna, och en afund mellan olika medborgare-klasser eller rikets stånd, som mer än en gång utbröt vid riksdagarna under CHRISTINAS regering. Kansleren satte sig icke emot detta steg och utlåt sig alltför ofta med mycken strånghet öfver de föreställningar, som gjordes i rådet. Han ålskade fåderneslandet och var oinskränkt tillgifven regenten; men han skiljde sig icke nog från familje-intressen och oligarkiska fördomar, och låt hänföra sig af vanan att herrska. Utan att förakta de lågre klasserna, sökte han att kufva dem, och utan att brista i vördnad för thronen, var han årelysten nog att vilja anses för dess stöd.

Om vi nu återföra våra blickar till Tyskland, få vi der se generaler och ministrar öfverlemna sig till mycken verksamhet, och underhandlingarna och militåriska operationerna blandas om hvart annat. Banér, som utbredt sin armée i Saxen, var

uppmärksam på Magdeburgs belägring, och sökte att rädda denna stad; men Saxarne lyckades att bemåktiga sig den och förstärktes af den korps, som Marazini kommenderade. Banér förenade sig med Lesle vid Lüneburg, och efterskickade ett detachement från Pommerska arméen; hela hans styrka utgjorde 7000 man infanteri och 9000 kavalleri; fienden hade 13 infanteri-regementen och 15,000 ryttare. Den Svenska generalen lyckades att få honom utur sitt förskansade låger och lefvererade honom slagtning den 4 October 1636 vid Wittstock uti Mark-Brandenburg. Högra flygeln attackerade under det den venstra tog en omväg, för att taga fienden i flanken. Innan denna kunde ankomma, nödgades högra flygeln uthärda en grufelig strid; tie gånger hade den förnyat anfallet, och var nära att gifva vika, då venstra flygeln kom att understödja den och afgjorde segren. Svenskarnes nedergjorde hela det Kejsarliga infanteriet och större delen af det Saxiska; de afväpnade eller nedsablade ett stort antal ryttare och togo 125 fanor, 33 kanoner, allt bagage och Kurfurstens silfver-service.

Denna seger väckte den största sensation. Tysklands Protestantiska furstar, som hade ingått i Pragiska freden, utbröto i förebråelser mot Kurfursten af Saxen, och blefvo åter benägna för Svenskarna. Konungen af Danmark, som smickrat sig att tvinga Sverige att erkänna honom för medlare, afstod från sina förhoppningar och Kejsaren började tvifla på sin lycka. Man kom öfverens att öppna underhandlingar i Hamburg, dit Kejsaren skickade Grefve von Curt, Frankrike, Grefve d'Avaux, och Sverige Kansleren Adler Salvius; men då det blef fråga att fastställa preliminärernes hufvudgrunder, vågrade FERDINAND att erkänna Tyska

Ständerne såsom Frankrikes eller Sveriges bundsförvanter. Då dessa tvenne Makter förklarar, att det vore ett hufvudsakligt vilkor, afbrötos underhandlingarna. Kort derpå, den 15 September 1637, slutade FERDINAND II. sina dagar och hans son, redan Romersk Konung, efterträdde honom under namn af FERDINAND III. Man hoppades, att denne Furste skulle vara mindre obenågen för freden. Han var af en mildare karakter än fadren, och hade mindre vedervilja för Protestanterna. När han i spetsen för arméerna färdats genom flere provinser, hade han sett krigets grufliga verkningar: ödelagda fält, uppbrända städer, och tusentals familjer bragte till hunger och elände. Det gynnande ögonblick hade likväl ännu icke kommit, och fyra år förflöto, innan man å nyo alfvarsamt satsade sig med fredsfördraget.

Kejserlige tropparne hade förenat sig till en enda korps, och sedan de erhållit ett stort antal rekryter, hotade de att bryta löst på Svenskarne. Banér, som hade sitt läger vid Torgau, var nära att blifva innesluten, och ågde ingen annan utväg än att i största skyndsamhet förfoga sig åt Pommern. Han lyckades att gå öfver Elben; men när han i Juni månad 1637 nalkades Warta, fann han framför sig hela fiendtliga arméen, som genom forcerade marcher hade förekommit honom. Han låt utkomma ett rykte, att han årnade rikta sina steg mot Pohlen, och begagnande sig af natten, återvände han till Oder och gick in uti Stettin, utan att hafva lidit någon förlust och utan att Gallas, som kommenderade de Kejserlige, fått någon misstanke om hans marche. Banér tog med Herrman Wrangel, som han träffade i Pommern, de verksammaste mått och steg till bibehållande af detta land, hvars

sista Hertig, BOGISLAUS XIV, nyligen dödt, och hvars ägande Sverige länge efterstråfvat, ehuru Kurfursten af Brandenburg hade gällande rättigheter.

Men efter Banérs retråt, hade Svenskarna förlorat sina eröfringar vid Elben, och bibehöllo sig med möda i Westphalen. Hertigen af Weimar, som hade gjort framsteg vid Rhen, understöddes icke tillräckligt af Franska generalerne. LandtGrefven af Hessen-Cassel WILHELM V, som alltid förblifvit Sverige tillgifven, dog den 24 September 1637. Detta dödsfall var en annan för de allierades intressen skadlig tillfällighet. LandtGrefvens Enka, AMALIA ELISABET, som vid hans död tog regeringen, bibehöll hans system, och låt icke skräma sig af Wienska hofvets hotelser.

Då utsigten till fred ännu var långt borta och nya hjälpmedel behöfdes för Sverige, började denna Stat åter underhandlingar med Frankrike, och en ny treårig traktat undertecknades i Hamburg, den 24 Februari 1638, af d'Avaux och Adler Salvius. Frankrike förbandt sig att betala en half million Livres, såsom återstående ränta af de år 1632 betingade subsidier; en million för den tid som förflutit, utan att man formligt förnyat traktaterna och en million hvarje af de, för den nya alliansen, bestämde tre åren. De begge Staterna skulle förena deras krigsmakt mot de gemensamma fienderna, och icke sluta separat fred; dock likväl förbehöllo de sig att kunna underhandla hvar och en serskildt.

Gallas sökte flere gånger att bemåktiga sig Pomern; men då hans armée försvagades af sjukdomar och brist på lifsmedel, angrep honom Banér,

som fått en förstärkning från Sverige, och tvingade honom att draga sig tillbaka till Schlesien och Böhmen. Kort derefter framryckte den Svenske generalen, bitrådd af Torstenson, sjelf till dessa länder, och utan att förlora modet af en förlust, som de Svenske lidit i Westphalen, levererade han de Kejserslige och Saxarne slagting vid Chemnitz den 4 April 1639; 8000 man af fiendtlige arméen blefvo på platsen, och 1500 gjordes till fångar. Efter denna seger, gick Banér in i Böhmen; tvenne gånger visade han sig vid murarne af Prag, der de Kejserslige hade inneslutit sig; men när han icke kunde förmå dem att gå ut ur staden och icke var i stånd att företaga någon belägring, slog han sitt läger vid Leutmeritz, för att afvakta ögonblicket, då han kunde fortsätta operationerna. Sedan Königsmark erhållit befålet i Westphalen, återtog Svenska vapnen på en gång deras öfverlägsenhet i denna delen af Tyskland. Vid samma tidpunkt kungjorde ryktet Hertigen af Weimars bedrifter i trakterna af Rhen.

Hertigen af Weimar, som från början af år 1637 hade förstärkt sin armée, måtte sig med Österrikarne och Bajrarne. I början tillbakahållen af den ryktbara partigångaren Johan von Werth, erhöill han sedermera afgörande framgångar. Han tog vid Rheinfeld den fleste fiendtlige generaler och Johan von Werth sjelf till fånga; han belågrade Breisach, sedan han vunnit en lysande seger, och intog denna fästning den 3 October 1638, AMALIA ELISABETH, regentinna af HessenCassel, tillbjöd honom sin hand, och han hade hunnit högsta perioden för sin åra. Men döden störtade de lysande förhoppningar lyckan visade honom; en håftigt tillstötande sjukdom slutade hans dagar; han dog den

18 Juli 1639, vid 35 års ålder, ålskad af sina soldater och beundrad af Europa. Man har obevisligt påstått, att hans död var verkan af förgift. De Svenske generalerne efterstråfvade befålet öfver de troppar, hvilkas chef han varit, och ville taga de af honom vunna fåstningar i besittning. FREDRIKSON, Kurfursten af Pfalts CARL LUDVIG, som var af Engelska partiet, hade å andra sidan förslag att underhandla med Hertigens armée, och smickrade sig, att genom den göra sina rättigheter till Kurfurstendömet Pfalts gällande. Han tog vågen genom Frankrike; men blef hindrad i Moulins under förevändning, att en person af hans rang icke borde resa i Konungens stat utan att derom hafva underrättat honom; man förde honom till Vincennes, der han kvarstannade omkring sex månader. Richelieu ville låta Hertigen af Weimars troppar gå öfver till tjänst i Frankrike, som på någon tid besoldat dem, och med detsamma försåkra sig om de af dem innehafvande befästade orter. Han uppnådde sitt ändamål genom förledande anbud och derigenom, att han vann Erlach, som var förste officeraren.

Banér, som kom att öfverläggas med Weimar om intrångandet uti Kejsarens stater, kunde icke längre kvarblifva i Böhmen. De Kejsarlige hade blifvit förstärkte och Piccolomini, som kommanderade dem, var en ganska skicklig chef. För att med mera framgång emotstå dem, begaf den Svenske generalen sig till Meissen 1640 och förerade sig i Erfurt med Franska arméen, anförd af Longueville och Guébriant. Han fick öfverbefålet, men mötte många hinder vid utförandet af sina planer. Oaktadt allt sitt bemödande, kunde han ej betydligt slå de Kejsarlige, och nödgades försvara det land han innehade.

Imellertid erhöill Kejsaren föga tillfridsställande tidningar om sina förnämsta bundsförvandter Spaniorerne. Portugal och Catalonien voro i uppror; Arras hade kapitulerat och flere Italienska stater afsöndrat sig från Spanien. Tyska Riksdagen sammankallades i Regensburg, dit FERDINAND III sjelf begaf sig, för att med ständerne rådsla om statsärendernas tillstånd. Banér och Guébriant uppgjorde plan att bortröfva honom. Midt i vintern 1641, ryckte de hastigt mot Regensburg; deras avantgarde var redan på kort afstånd från denna försvarslösa stad, och de isar, af hvilka Donau betäcktes, syntes försåkra om en lätt öfvergång. Men oförmodadt inföll ett ymnigt tå, floden började föra med sig isstycken, och det blef omöjligt att bygga broar eller flottor. Arméén drog sig tillbaka, och Kejsaren blef räddad. När Guébriant, som fruktade att Svenskarna skulle vinna Weimarska troparna, skilt sig från Banér, hade denne att kämpa mot de största hinder, för att icke blifva krossad af de Kejsarlige. I början förföljd, sedermera hotad att blifva afstångd, och retirerande i ett bergigt land, tillbragte han två månader i oro och bekymmer. Han lyckades likväl att frålsa sin armée och förenade sig å nyo med Guébriant, vid Zwickau. Men hans helsa tog en dödlig stöt; tård af en smårtsam feber, låt han transportera sig på en bår till Halberstadt, der han dog i Maj månad 1641, vid 44 års ålder. Ett år före sin död, hade han, midt under stridernas buller, ågtat Badiska Prinsessan JOHANNA, i hvilken han blifvit håftigt förtjust. Man har, likasom Hertigens af Weimar, tillskrifvit hans död förgift; men det är mera troligt, att den var en verkan af hans fälttogs besvär och de ytterligheter, till hvilka han stundom låt sig föras, såsom många andra krigare på hans tid.

Då tidningen om Banérs sjukdom hann till Sverige, skref CHRISTINA, som redan fäste sin uppmärksamhet på allmänna händelserna, till sin onkel, JOHAN CASIMIR af Zweibrücken: ”Jag kan icke dölja för er de bedröfliga rykten, som löpa här; man säger, att Banér är sjuk och, att tala efter mennisko-begrepp, ej lårer kunna komma sig före. Han har hos sig ingen, till hvilken han kan förtro sig, hvarom man bekymrar sig föga här, och smickrar sig att lätt finna en annan; men *man skakar icke ur armen* sådana män som han; om han dör, är det fruktansvärdt, att våra saker råka i förfall” *). Banér hade, sedan GUSTAF ADOLPHS död, verkligen varit det fastaste stöd för Svenskarnas krigsåra: bildad i den fullkomnade hjeltens skola, liknade han honom icke allenast till krigiska egenskaper, utan äfven till anletsdragen och man kallade honom den andre Gustaf. Hans förtjenst i synnerhet var, att förstöra de fiendtliga arméerna genom kunniga manövrer, och att bibehålla sin derigenom att han försåkrade henne om fördelaktiga poster. Men han ågde också i hög grad hvad, som i slagtingar är nödvändigt: ett oförskräckt mod, skarpsynthet och fintlighet. Hans lik öfverfördes till Sverige och begrafdes i Ridderholms-kyrkan ej långt från GUSTAF ADOLPHS graf. En griftvård restes åt honom omkring hundra år efter hans död å samma tempel af tvenne i Sverige namnkunnige Statsmän, Riksrådena Höpken och Scheffer. Hans son var den sista åtteläggen af hans familjegren, hvilkens Stamfader han var, men som hade flere andra mindre grenar, af hvilka några ännu lefva.

Banérs död hade, såsom CHRISTINA, ehuru ung hon var, förespått, olyckliga följder. Våldet af

*) Detta brefvet är skrivit på Tyska.

hans förtjenster, och det höga anseende, hvartill han höjt sig, hade bibehållit ordning och disciplin uti en armée, hvilkens fleste officerare efterstråfvade sjelfständighet, en armée, som utgjordes af flere nationers soldater, och som det var svårt att ordentligen aflöna. Så snart Banér blef död, utbröto oordningar och uppror; någre generaler förenade sig för att taga befålet, men förgåfves fordrade de lydnad för sina order. Regimenternas öfverstar gjorde en sammangaddning, för att få sina förmåner påökade; soldaterna skockade sig tillsammans, fordrande återstoden af den sold dem tillkom, och de Kejsrlige å ena sidan, å den andra Danskarne, sökte få dem att gå öfver till deras parti. Men i Sverige var en fåltherre, som, åfven danad af GUSTAF ADOLPH, var i stånd att återställa ordningen och att föra tropparna till striden under skydd af denna disciplin, som i förening med behjertenheten, är en borgen för den goda framgången: det var Öfverbefälhafvaren af artilleriet, Riks-Rådet Lennart Torstenson.

Vid femton års ålder blef Torstenson page hos GUSTAF ADOLPH, och åtföljde till Pohlen sin Monark, som satte värde på hans lyckliga natursgåfvor och gaf honom hastig befordran. Under bataljen af Leipzig och vid öfvergången af Leckstrømmen, utmärkte han sig i spetsen för artilleriet. I striden vid Nürnberg 1632 blef han tagen till fånga och fördd till Ingolstadt, der man inneslöt honom i ett lågt och fuktigt rum; hvars giftiga utdunstningar förstörde hans helsa. Sedan han efter bataljen vid Lützen blifvit utvexlad, återställdes han smånigom, men tårdes beständigt af inrotade plågor. Hans militåriska ifver minskades likvål icke, och han deltog i Banérs bedrifter. Han hade nyss begifvit

sig till Sverige, när denne general dog. Efter några, af flere familjers afundsjuka förorsakade, rådpåläggningar, utnämnde regeringen honom till Fältmarskalk, och han reste till Tyskland mot slutet af år 1641.

Torstensons ankomst var nödvändig; arméen sattes i allt större oreda och fienderna gjorde framsteg. Den nye befälhafvanden använde ömsom försiktighet och ståndaktighet. Öfverlägsenheten af hans snille fjettrade alla sinnen och segrade öfver alla enskilda intressen och afundsamma passioner. Man beundrade icke mindre dristigheten och vidden af hans planer, ån den hastighet, hvarmed han utförde dem. Oaktadt sin svaga helsa och de plågor han nästan dageligen erfor, flyttade han sig från en provins till den andra; hvarken uppehållen af årstid eller vågar, använde han alla slags egenskaper, och verkställde ån belågringar, ån kunniga manövrer, eller lefvererade slagtingar och intrångde med håftighet i fiendens leder.

Innan Torstensons ankomst hade Guébriant skiljt sig från stora arméen, och med Hessiska tropparna tagit vägen till Neder-Rhen; den 17 Januari 1642 slog han vid Kempten General Lamboi, och efter denna seger intog han en stor stråcka land. Torstenson qvarblef någon tid i Neder-Saxen; han organiserade åter arméen och väntade förstärkingar. Hans plan var att förflytta krigsteatern i Kejsarens stater.

De Kejsarliga försökte att köra bort honom ur den fördelaktiga position, han förstått att i tid taga; men deras anfall voro onyttige, och tvungne att, för brist af lifsmedel, draga sig tillbaka, förlorade de en del af sin armée. Då öfvergaf Torsten-

son Neder-Saxen, och låtsade vilja gå öfver till Westphalen; men han hade en annan afsigt. I April månad tog hans armée vägen till Schlesien, och ingick, utan att möta något hinder, i denna provins under det de Kejslerlige förgåfves sökte honom anorstådes. Då de återvände, årnade de hindra Svenskarna; men desse betjenade sig redan af sina fördelar. Stora Glogau intogs med storm och Sweidnitz belågrades. Hertig FRANS ALBREKT af Lauenberg ville med artilleriet komma till fästningens undsättning; Torstenson, som mötte honom vid Zobtenberg den 20 Maj, tog honom sjelf till fånga tillika med 87 af hans officerare, och större delen af den korps han kommenderade. Han dog efter några dagar af de sår, han fått. Sweidnitz gaf sig, och Svenska arméen gjorde ett infall i Mähren. Regeringen anslog henne en förstärkning af 8000 man, som nyss förut rest från Sverige. Årke-Hertig LEOPOLD och Piccolomini, som imellertid jemväl församlat ett stort antal troppar, satte sig åter i verksamhet. Torstenson belågrade Breslau; men denna belågring blef långvarig, och den Svenske generalen vände sin marsch så, att han hastigare kunde få den förväntade förstärkningen. Då denne förstärkning intråffade, intog han Zittau i de Kejslerliges åsyn. Det var der man första gången i detta krig gick i underhandling om fångarnas utväxling.

De Kejslerlige hade på Böhmska gränsen fattat en ganska fördelaktig ställning, och ville ej lefverera drabbning. Torstenson, som icke kunde tränga längre in i Kejsarens länder, beslöt att begifva sig till Saxen och bemåktiga sig den betydande staden Leipzig, för att göra den till medelpunkten för sina nya operationer. Fienden följde honom

och begge arméerna befunno sig i hvarandras åsyn på denna samma Breitenfeldts slått, vid Leipzig, der den store GUSTAF vunnit sin första seger-öfver de Kejserslige. Torstenson utfärdade genast sina order till slagtingen, som stod den 23 October 1642; anfallet var förfärligt, somlige stridde för att utplåna minnet af deras nederlag, andre för att upprått-hålla minnet af deras seger. Vid bataljens början borttog en kula lånden af Torstensons håst, och genomborrade dens hals, på hvilken Prinsen CARL GUSTAF red. De föllo bågge af, men utan att blifva sårade, och Torstenson återtog befålet med en hjertes lugn, som var van vid stridernas faror och åfventyr. Efter ett långt motstånd, gaf fienden vika, och lemnade på valplatsen mer än 5000 man; Svenskarna gjorde mer än 4500 fångar, och bemåktigade sig 46 kanoner, 69 standarer och 121 fanor föllo i deras våld. Leipzig gaf sig, och vågen till Böhmen blef öppen för Torstenson.

På en annan sida utmärkte sig Königsmark i spetsen för ett detachment, som Torstenson lemnat honom. Han kvarhöll de Kejserslige och Saxarne i Meissen och Franken, skyndade sedan att undsätta Pommern, som hotades af ett fiendtligt infall af Kejserslige Generalen Krackau, och tvang denne general att draga sig tillbaka ånda in i Pohlen. Guébriant var mindre lycklig vid Rhen; sedan han fått en dödlig blesyr vid Rothweil, dog han den 23 November 1643, kort efter denna stads intagande. Hans död var en förlust för Frankrike och dess bundsförvandter. Den armée han kommenderade, erfor motgångar i trakten af Duttlingen, och blef betydligt förminskad. Turenne, som antrådde banan, medförde imellertid förstärkningar, och upplifvade soldaternes mod. En annan Fransk hjelte,

Hertigen af Enghien, sedermera den store Condé, samlade lysande lagrar, och förstörde, på Rocroys fält, Spaniens fruktansvärda härar.

Då nya försök till fredsstiftningen hade, liksom de föregående, misslyckats, blef alliansen mellan Frankrike och Sverige förnyad 1641, för all den tid kriget skulle råcka. Kort derpå dogo Richelieu och Ludvig XIII, Mazarin förändrade icke kabinettets system, och en af de första politiska afhandlingar under Ludvig XIV:s minderårighet, blef alliansens bekräftande. Kansleren Oxenstjerna, hvilken blick omfattade hela Europa, och som höll i sina händer alla politikens trådar, underhandlade med Ragotzki, Furste af Transylvanien. Denne Furste förklarade Kejsaren krig och anföll honom från Ungerska sidan. Ehuru denna diversion icke kunde alstra stora följder, fästade den dock till en tid Wienska hofvets uppmärksamhet och sysselsatte några troppar. En annan omständighet medförde en förändring i krigshändelsernas gång och i de politiska förhållanden.

Kurfursten af Brandenburg GEORG WILHELM, blef död 1640. Hans förste Minister Grefve Swartzenberg, hade alltid gynnat Kejsarens afsigter och ofta uppväckt stora hinder för Svenskarna. FREDRIK WILHELM, GEORG WILHELMS son och efterträdare, följde ett olika system. Han efterstråfvade en större politisk oafhångighet och ett enskildt skål förbandt honom att visa sig gynnande för Sverige. FREDRIK WILHELM smickrade sig att blifva CHRISTINAS gemål. Denna för målning hade GUSTAF ADOLPH sjelf föreslagit, och Kansleren hade vid flera tillfällen visat sig hugad att låta verkställa Konungens förslag. Kurfurstens personliga egenskaper, hvil-

ken lika utmärkte sig genom sina insigter, sin klokhet, som sitt hjeltemod, de tjenester han kunde göra Sverige, de samband som redan voro mellan hans och Wasas hus, och det stöd alla protestantiska makter gáfvo honom, tycktes rättvisa hans önskan och göra hans anspråk gällande. Med den anledning, MARIA ELEONORAS ställning vid denna tidpunkt gaf honom, skickade han till Stockholm en Ambassad, bestående af hans Kansler och 28 personer af en utmärkt rang. Sveriges regering samtyckte till de andraganden man gjorde till MARIA ELEONORAS fördel; men hon visade sig mindre böjd, då fråga uppstod om Kurfurstens för målning med den unga Drottningen. De stora familjerna fruktade att se en utländsk furste på thronen; åfven de rättigheter, som FREDRIK WILHELM kunde göra gällande, voro ett föremål till afund och misstroende för deras årelystnad, och kanhända skulle man, om han haft mindre sådana, mera gynnat honom. Att förekomma tillfälligheter, stridiga för sina afsigter, hade regeringen förmått CHRISTINA att göra en resa i det inre af riket. Det svar man gaf, var fåga tillfredsställande. Man åberopade Drottningens ålder, närvarande omständigheter och förklarade, att freden och CHRISTINAS myndiga år borde afvaktas, enår hennes framtida öde icke med nog försiktighet kunde ledas. Imellertid afstod icke Kurfursten från allt hopp; han fortfor att skona Sverige, hvars troppar innehade Pommern, och ville förmå Sverige att till sig aftråda denna provins.

De, som ågde tillfälle att gifva akt på CHRISTINA, förundrades öfver hennes framsteg. Hon bedömde menniskor och saker med en djup skarpsinnighet; utöfvande öfver sig sjelf det största vålde, förstod hon att med mycken skicklighet dölja sina

afsigter i de händelser, då ett öppen hjertigt öfverlemnande är de stora förbudit, och vid alla tillfällen visade hon en klokhet, som vanligen endast är en långsam och mödosam frukt af ålder och erfarenhet. De anmärkningar hon gjorde öfver sin lektyr och förnämligast öfver Greklands och Roms historieskrifvare, bland hvilka hon från den tiden förnämligast utmärkte Thucydides, Polybus och Tacitus, gäfvö tillkänna att hon begagnade dem för att bilda sitt omdöme och upplyfta sin själ. 1641, då hon var 15 år gammal, dog en af hennes förmyndare, Riks-Drotset, den store Gabriel Oxenstjerna. Man ville lemna åt henne valet af efterträdare, och föredrog, att man skulle se med nöje, om detta val fölle på hennes kusin Prinsen CARL GUSTAF. CHRISTINA skref i detta ämne till denne Furstes fader JOHAN CASIMIR af Zweibrücken, följande bref *): "Regeringen har önskat min tanke och velat veta, hvem jag skulle föredraga; men de hafva tvekat, om de skulle föreslå mig flere personer för att deribland välja en, eller om jag af mig sjelf skulle utnämna en enda. De hafva åfven sagt sig gerna skola se, att jag utnämnde Prins CARL. Då jag derom blef underrättad, har jag låtit svara dem, att jag väl märkt deras trogna tillgifvenhet för mig, deruti att de önskade en af mina nära anförvandter; men att jag icke tänkte våga det, då jag väl visste, att ni icke ville tillåta det. Hvad den andra omständigheten angår, har jag svarat, att det icke tillhörde mig att sjelf utnämna min förmyndare, med mindre man icke föresloge mig ett visst antal personer; åfven har jag sagt, för att tillvinna mig Kanslerens ynnest, att det vore han, som bäst kunde göra

*) På Tyska.

göra ett passande val. Slutligen har jag anmärkt, att om de anviste mig flere personer, blefve det utan tvifvel alla förtjente mån, och att efter min tanke vore bäst att öfverlemna afgörandet åt lottkastning. De voro mycket nöjde med detta svar, och hafva bedt mig skrifva till er derom. Jag beder er då att vilja betrakta allt detta med hånseende till Prins CARL och att bifalla min tanke; om jag utnämner honom, skulle regeringen tro, att det skedde för att få veta, hvad som tilldrager sig i Rådet, och dessutom kunde man, för att göra sig fri från honom. . . .
”Er afsigt är den bästa i verlden; men ni har väl ej nog mogit öfverlagt den?” Efter några rådplågningar, skred man till lottning; såsom CHRISTINA hade föreslagit, och embetet tillföll grefve Pehr Brahe. Han hade kort förut återkommit från sin beskickning i Finland och hade såte i Rådet. Han var en upplyst, dygdig och det allmänna bästa tillgifven man; den enda förebråelse honom kunde göras, var hans böjelse för sparsamhet och hans karakters strånghet. År 1642 började CHRISTINA bivista öfverläggningarna i konseljen. Rikets Ständer, som samma år voro församlade i hufvudstaden, beslöto att förklara henne myndig, och att öfverlemna henne regerings-tömmarne; men hon vågrade att emottaga dem med anförande af sin ungdom och oerfarenhet. Imellertid deltog hon ifrån den tiden uti alla viktiga undersökningar, och man tog, utan hennes råd, intet beslut. Flere ämnen, rörande rikets politiska ställning, undersöktes 1643, och CHRISTINA hade tillfälle att visa prof af det öfvertråffande snille, som hon snart derpå utvecklade i spetsen för regeringen.

De i Hamburg företagna fredsunderhandlingar mellan Österrike, Spanien och Bayern å ena sidan och Frankrike, Sverige och Holland å den andra hade mött långt dröjsmål. Då Kejsaren beslutit att bevilja en amnesti, hade man öfverenskommit om preliminärerna 1640; men FERDINAND nekade att underteckna dem, med föregifvande, att hans minister hade öfverskridit sin fullmakt. Richelieu, som ännu i denna stund bibehöll hela sin verksamhet, sökte icke att aflågsna hindren. Som han såg LUDVIG XIII:s helsa allt mer och mer försvagas, trodde han att krigets fortfarande skulle kunna öppna honom vägen till förmyndare-regeringens förvaltande *). Imellertid dog han kort derpå, och då Torstensons segrar hade minskat Wienska hofvets anspråk, skedde utvexlingen af preliminärerna den 23 Mars 1643; det beslöts att öppna kongressen i de två Westphaliska städerne Münster och Osnabrück. CHRISTINA visade sig ganska uppmärksam på underhandlingarna, och fattade med mycken urskillning sakernas allmänna låge.

Ibland de stater, hvilka visade sig såsom medlare, märkte man Danmark. CHRISTIAN IV. hade länge önskat deltaga i fredsstiftningen, och smickrade sig att den utmärkta aktning man gaf åt hans ålder, hans långa erfarenhet och mogna råd, skulle tjena honom till att hålla jemnigt mot Sveriges inflytande, hvars framsteg alltid oroat honom; men

*) Han tänkte äfven mycket mer, säger Bougeant, på medel att aflågsna freden än att påskynda den, och då han nödgades, för att tillfredsställa folkens önsningar, börja preliminär-traktaten, gaf han grefve d'Avaux hemlig befallning att fördröja dess afgörande. Se Bougeant, *Negotiations, etc.*, Liv 7, p. 452.

Kanslaren Oxenstjerna, som ofta hade mött honom på politiska diskussionernas törniga bana, och mot hvilken han vid några tillfällen kanhända icke varit nog eftergifvande, var honom mera stridig än någonsin, och hade beslutat att helt och hållet aflågsna honom. De förhållanden, hvaruti CHRISTIAN satt sig med Enkedrottningen af Sverige MARIA ELEONORA, och det sätt, på hvilket han emottagit denna Furstinna efter hennes flykt, de utomordentliga afgifter han pålagt Svenska skepp i Sundet, de årelystna planer, till hvilka man beskyldde honom att hafva låtit sig hänföras af Spanien, för att åndra handelns gång i Norden *), och den benågenhet han lät märka för Wienska hofvet, då han i Sverige väckt missnöje och klagomål, gjorde att Oxenstjerna beslöt låta förklara honom krig och sätta honom utur stånd att vid underhandlingarne spela någon vigtig role. Han visste, att en om sina pri-

*) Enligt några handlingar var denna plan ganska vidsträckt. Fråga var om en allians mellan Spanien, England och Danmark mot Holland, Sverige och Skottland, der ett uppror började utbrista. En Spansk flotta skulle begifva sig i Östersjön och förstöra Holländarnes handel. Man skulle äfven bemäktiga sig en af Skottlands öar, för att qvarhålla Skottlänningarne och tillstänga för Holländarne genomfarten af Arkan-gel. 20,000 Danskar skulle, i förening med Spanska troppar, göra en landstigning i Sverige och intaga Stockholm. Holländarne gjorde ett förbund med Sverige, och föreslogo att bygga en kanal igenom Svenska länderna, för att sammanbinda Kattegat med Östersjön, ett förslag, som i sista århundradet blifvit af Svenska regeringen åter upptaget, och som man nu verkställer. Se Fants Svenska Hist., 3 del.; och *Sveriges Statskunskap* af Lagerbring, p. 57. edit. af 1797.

vilegier mån Adel ofta fjettrade konungens villja och inskrånkte hans ressurser; att mera egennyttige ån kloke gunstlingar började missbruka hans förtroende; att hans arméer hade förlorat krigsvanan, och han hoppades, att Holländarne, som icke blifvit skonade vid afgifternas förhöjning i Sundet, skulle gynna Sveriges företag, hvars förbund de nyss hade efterstråfvat. Det fiendtliga anfallet blef öfverlagdt i största hemlighet, och utan att någon af Sveriges allierade fick någon del af förslaget. Man måste likväl derom underrätta Rådet och CHRISTINA.

Rådsherrarna öfverlade och CHRISTINA gaf sin mening. ”Jag har af Kansleren lårt, att man med en granne icke borde inveckla sig i tvister, som kunna medföra ett fredsbrott, med mindre man icke redan har svärdet i handen och är färdig att gifva första huggen. Kansleren har dessutom lårt mig, att om det i allmänhet vore fördelaktigt för en stor stat att nyttja långa och betänksamma öfverläggningar, så gifves det omständigheter, då de hastigaste beslut vore de fördelaktigaste”. Dessa Drottningens anmärkningar gäfvos tillkänna att hon, antingen af öfvertygelse eller af aktning för Kansleren, skulle samtycka till kriget. Hon satte sig verkligen icke deremot, och krigstillrustningarne anbefaltes genast af Rådet.*)

Når krigsplanen meddelades Torstenson, lagade denne fältherre sig till i största hemlighet att gif-

*) Johan Henrik Boecler, som var vid CHRISTINAS hof 1648, har gifvit en Historia på latin om detta krig, under titel af *Historia belli Sveco-danici*; Holmiæ, 1676, et Argent., 1679.

va ett afgörande slag, Han var i Måhren, som han lemnade och gick till Böhmen; sedan han ställt några troppar i medelpunkten af Tyskland under Köningsmarks befål, tog han vågen åt nordn, framryckte med största hastighet, och ingick på tre kolonner i Holstein. I December månad 1643 var han herre öfver denna provins, äfvensom af Sleswig, och hans troppar gingo öfver till Jutland för att fatta postö vid lilla Belt. Då detta sund betäcktes med is under den strånga vintern, hotades ön Fyen, de nåstgränsande öarna och medelpunkten af Danmark. Från en annan sida, intrångde en Svensk armé i Skåne, under Gustaf Horns anförande, och placerade sig omkring Helsingborg midt emot ön Seland och Köpenhamn. Svenska flottan, färdig att gå till segels, skulle löpa ut, för att bistå arméernas operationer och Ludvig de Geer, som hade relationer i Holland, låt utrusta en eskader i detta landets hamnar. Krigsrustningarna hade skedt i så stor hemlighet, att Danska Residenten i Stockholm hade icke misstänkt det minsta. När han förfrågade sig hos regeringen om Torstenson på dess befallning hade slagit läger i Hollstein, fick han till svar, att man visste just icke så noga hvad som tilldragit sig, emedan posten blifvit kvarhållen i Danmark; att man likväl icke ogillade fåltherrens mått och steg, i anseende till det förolämpande Danska regeringen gjort Sverige. Regeringen utfärdade sedan ett manifest, och skickade det genom en häröld till Konungen i Danmark. CHRISTIAN vågrade att emottaga härölden, och låt kungöra ett svar på manifestet. Han beredde sig till ett kraftigt motstånd, och låt slå ett mynt med denna inskription: *Gud skall vara domaren* *).

*) Man finner den berättelse, som Svenska härölden sjelf gör om sin resa, i *Handlinger om Skåne* utaf

Hela Europa förvånades öfver ett så oväntadt företag, och som syntes medföra mycket förfång för Svenska arméernas operationer i Tyskland. Frankrike visade deröfver sitt missnöje, och Holländarne sjelfve gillade icke ett så uppenbart fredsbrott. Men Kansleren gjorde icke afseende på någon föreställning. Han trodde sig viss om framgången genom sjelfva dristigheten af sin plan, och genom dess hastiga utförande, och han prisade sig sjelf för de nya medel till inflytande, hans fädernesland skulle förvärfva i de allmänna statssakerna, genom nya segrar, nya eröfringar, och genom försvagandet af en medtäflande makt.

Oaktadt sin höga ålder och de svårigheter han mötte i sitt eget land, stridde Konungen af Danmark med behjertenhets, och elementerne kommo honom till hjälp. Svenskarna, som ville intränga på Fyen, vågade icke åfventyra öfvergången, emedan vintren icke var nog strång, för att göra isen pålitlig. De voro tillika instängde i Skåne och sökte förgåfves bemåktiga sig Norrige, der regeringen smickrat sig att finna anhängare. CHRISTIAN blockerade Götheborgs hamn, vigtig för sjökommunikationerna; nödsakad att lemna dessa kuster vid ankomsten af Ludvig de Geers eskader, hindrade

Westman, Andra delen. I Danmark utkom en latinsk ströskrift, med titel: *Dania ad exteros de perfidia Suecorum*, der man läser dessa ord emot Kansleren: *Ve! tibi tauri fronti, qui conatu diabolus æternum nomen quaris, disrupto sancto fœdere cum Deo et hominibus, in Germania prætextu religionis, in Dania perfidia; Turcam et Ungaros contra imperatorem, Scotos contra suum regem, Tartaros contra Polonum mosisti; præmium habebis ad inferis, in tormentis horribilibus, cum omnibus perfidis in omnia secula seculorum.*

han den att landsätta troppar på Danska öarna och att förena sig med Svenska flottan. Denna flotta hade utlupit från Östersjöns Svenska hamnar om våren 1644; hon bestod af 46 segel; Danskarnas, försvagad genom expeditionen mot Gøtheborg, var ej mer än 39. CHRISTIAN beslöt att uppsöka fienden och lefverera honom drabbning; han beredde sig till detta företag med högtidligheter, öfverlemnade riksförvaltningen åt sin son, och befalte sin själ i den högste Domarens hand vid altarets fot. De begge flottorna möttes åt vid ön Femern och den träffning, som börjades, varade i tie timmar. Efter sin vana, visade konungen sig midt i elden; stående på det farligaste stället af dåcket, gaf han sina order med största lugn. Då han gjorde flera skepp motstånd, som stött tillsamman omkring det, på hvilket han steg om bord, träffades han af ett trådstycke, som slår honom i ansigtet och gör, att han faller sanslös. Frukten och förskräckelse utbreda sig; man glömmar befäl, manöver, och öfver allt genljuder det sorgliga ropet, *Kungen är död!*” Nej, sade CHRISTIAN i det han uppreste sig, Gud har bevarat mitt lif och gifvit mig nog styrka, för att ännu hjälpa mitt folk”. Med förbundet hufvud och svärdet i handen, återtager han befålet och tvingar fienden att lemna sig platsen. CHRISTIAN var då vid 68 års ålder; han hade i åtskilliga drabbningar fått tjugu blesyrer och ett halft sekels bekymmer och mōdor tyngde hans lif. Sådant var denne Furste, som lyckan ofta bedrog, men som aldrig lät sig modfällas af motgången; som genom klokhets och sinnesstyrka tillvann sig högaktning och vördnad, åfven då han icke genom hjeltmod kunde behålla segren, och som skördade den skōnaste af sina lagrar på brådden af sin graf. Han skulle fullkomligt hafva segrat öfver fiendens

styrka i detta krig, om han varit bättre bistådd af sina allierade, generaler och ministrar, och om hans motståndare, att så säga, icke kunnat framkalla den store GUSTAF vålnad, för att injaga vördnad hos potentaterna och gifva mod åt de Svenske krigarne.

Efter slaget, drog Svenska flottan sig in i hamnen vid Christianspreis^{*)}, icke långt från ön Femern, för att bota sina lidna förluster. Danska flottan följde henne, och landsatte några troppar, som intog en höjd, hvarifrån de kunde gifva eld på de fiendtliga skeppen. Svenske Amiralen Klas Flemming träffades, i det man gaf honom ett handfat, af en kula, och dog af sin blesyr. Torstenson, icke mycket aflågsnad från det ställe der Danska tropparne voro, skickade emot dem ett detachment, som nedsablade dem. Svenska flottan, öfver hvilken Carl Gustaf Wrangel hade tagit befålet, begagnade en gynnande vind för att gå till segels, och amiral Galt, försummande de instruktioner, som blifvit gifna af konungen, hvilken på annat håll sysselsattes af andra omsorger, lät henne fredligt inlöpa tillbaka i Svenska hamnar. Hon gick åter ut i September månad, förenade sig med Ludvig De Geers eskader, och anföll Danskarne på samma kuster, der första drabbningen lefvererades; men CHRISTIAN kommenderade icke sjelf sin flotta, och de Holländska skeppen af eskadern gafvo Svenskarna en stor fördel. Wrangel såg flere utländske mycket förtjente officerare strida under sitt befål, såsom Cornelliussou, Daneau och du Quesne, sedan så ryktbara genom sina bedrifter. Danskarne ledo ett fullkomligt nederlag; fyra af deras amiraler föllo i fiendens händer; tie linieskepp togos,

*) Nu Fredriksort.

tre sattes på grund och andra blefvo lågornas rof. Daneau satte eld på skeppet *Delmenhorst*. Cornelliussön och du Quesne bemåktigade sig *Tålamodet*: det var detta skepp, som hade öfverfört CHRISTINAS moder till Danmark, när hon hemligen lemnade Sverige. Det fördes triumferande i Stockholms hamn. Svenskarna hade blott förlorat ett enda skepp; men då de efter drabbningen ville begifva sig till Kiels hamn, stötte de på grund; deras flotta blef betydligt skadad; på samma gång led de mycken brist på lifsmedel och kunde icke verkställa förslaget att angripa Danska öarna. Deras landttroppar vunno imellertid fördelar på flera punkter och Torstenson fjetrade beständigt segren genom lika kunniga som djerfva manövrer.

Kejsaren, uppmärksam på Svenska regeringens företag, hade befallt Gallas, att i spetsen för en betydlig armée, följa Torstenson i Holstein. Österrikiska generalen inryckte på Cimbriska halfön, förenade sig med en Dansk korps, och gjorde räkning på att innesluta Svenska tropparna; men sedan Torstenson lemnat ett detachement på Jutland, vände han sig hastigt emot Gallas, och bjöd honom drabbning. När han märkte, att den icke skulle antagas, gick han utan att förlora tiden i fiendernas åsyn utur Holstein, och placerade sig vid Ratzeburg, i afsigt att afskåra dem tillförseln af lifsmedel. Gallas tog samma väg, men oroades på sin marsch, och skiljde sig ifrån Danskarne. I stället att förfölja dessa, beslöt Torstenson att marschera mot de Kejsarlige. Detta beslut af chefen för Svenska arméen var ganska angenämt för Sveriges bundsförvandter och i synnerhet för Frankrike, som hade varit tvungne att, sedan expeditionen emot Danmark, ensame draga krigets börda i Tyskland.

Då Gallas hade placerat sig på en höjd nära slot-
tet Bernburg, kringrände Torstenson honom, förla-
de garnison på alla angränsande befästade orter,
och gjorde sig herre öfver alla pass; Kejsarliga ar-
méeen bragtes till en sådan brist, att folk och hästar
stupade af hunger. Ingen annan utvåg var henne
öfrig, än att rådda sig om natten, för att hinna
Magdeburg. Hon tog detta beslut, men blef ånyo
blottställd för hungersnöd, och kavalleriet sökte
att gå in i Schlesien. Svenskarna upphunno det,
nedergjorde större delen och skingrade resten. När
Infanteriet litet derefter ryckte ut ur Magdeburg,
blef det likaledes upphunnit och slagit. Gallas för-
de icke tillbaka i Kejsarens stater af hela den ar-
mée han fört till Hollstein, mer än omkring tusen-
de infanterister, och, vid slutet af året 1644, syn-
tes Torstenson åter i medelpunkten af Tyskland
med hela sin makt.

Mercy, som kommenderade Bayrarna, och var
en af den tidens bästa generaler, slogs med Fran-
soserne vid Rhenströmmen. Turenne var nära att
duka under; men Condé medförde en förstärkning,
och höljde af Rocroys lagrar, kallade han lyckan
tillbaka; Mercy anfölls under Friburgs murar. När
Condé såg soldaterna vackla, kastade han sin kom-
mando-staf i de fiendtliga lederna, och marscherade
sedan att återtaga den; han lopp de största faror;
en kula borttog hans sadelknapp och en musköt-
kula krossade hans värjbalja. Bataljen var ännu
efter tre dagars strid, oafgjord; men Franska ar-
méeen intog flere viktiga befästade orter, och fiend-
ens förlust steg till 6000 man.

Sådan var sakernas ställning, när CHRISTINA,
hunnit till 18 års ålder, förklarades myndig och
fattade regeringstømmarna.

*Ifrån CHRISTINAS myndiga år ända till hennes
afsägelse, 1644—1654.*

Emot slutet af år 1644 sammankallades Rikets Ständer i Stockholm. Uti en allmän sammankomst af de fyra Stånden, föreslog Kansleren, som var Regeringens organ, att öfverlemnna styrelsen åt GUSTAF ADOLPHS dotter. Denna proposition vann enhälligt bifall. På sin födelsedag, den 8 December, syntes CHRISTINA bland nationens fullmåktige i glansen af sin kongliga vördighet. Åtföljd af alla hofvets högre embetsmän, riksråder, dignitärer och af andra Statens mest ansedde män. Hon uppsteg på en thron af silver, som grefve Magnus Gabriel de la Gardie, riksmarskens son, gifvit henne till betygande af sin undergifvenhet och vördnad. Sedan hon hållit till Ständerna ett tal fullt af vördighet, emottog hon deras ed, och öfverlemnade dem en akt, genom hvilken hon förbandt sig att regera efter Rikets lagar, förbehållande sig likväl, att vid sin kröning få låta granska dem. Ständerna utnämde sedan en kommitté, som skulle undersöka förmyndare-regeringens förvaltning. Denna förvaltning gillades, och förtjenade verkligen i många afseenden loford. Förmyndare-regeringen hade ömsom visat klokhet och foglighet, ståndaktighet och kraftfullhet; vakat öfver statens åra och upprått hållit dess makt i de mest kritiska ögonblick. Nu lemnade den åt Svenska folket en Monarkinna, hvilkens uppfostran den med största framgång handledt, och för hvilkens talanger och skicklighet den kunde ansvara. För dess viktiga tjänster, tillgaf man den några mindre klokt beråknade mått och steg, och det öfvervålde den sökt gifva åt de gamla familjerna.

CHRISTINAS första omsorger, då hon såg sig ställd i spetsen för riksstyrelsen, helgades åt freden. Hon syselsatte sig genast med att sluta Danska kriget. Ehuru CHRISTIAN IV. hade lidit kända förluster, och ingen af de makter, som intresserade sig för honom, var i stånd att kraftigt bistå honom, kunde man icke mera försvaga honom utan att öfverlemna sig åt kostsamma bemödanden, skada bundsförvandternes sak i Tyskland och blottställa sig för det allmänna misstroendet. Förnåmsta ändamålet var vunnit, och att gå derutöfver var att aflågsna sig från kloketens regler och en förnuftig politiks grundsatser. CHRISTINAS intråde på styrelsens bana var vist, värdigt och ådelt; en aderton-årig Drottning ådagalade en urskillningsgåfva, en mognad till förståndet och en själsstorhet, som väckte hennes ministrars förvåning och fiendens beundran.

En ambassadör hade redan blifvit skickad af Frankrike till Köpenhamn och Stockholm, för att bereda fredsunderhandlingarna. Den 8 Februari 1645 öppnades en kongress i Brömsebro på gränsen af Småland. Rikskanslern Oxenstjerna och Riksrådet Skytte voro fullmåktige å Sveriges vägnar; grefve Corfitz Ulfeld och Riksrådet Thomas Sehestedt intråffade från Danska sidan. Drottningen uppgjorde sjelf planen till fredsfördraget. Hon önskade att freden blefve hedrande, och ville hafva garanti för de förmoner, som skulle erhållas, men å en annan sida fordrade hon, att man skulle mogit öfverlägga, visa foglighet och taga rättvisa och billighet till ledare. "Tillfället", sade hon i ett bref till Kanslern, som hon skonsamt behandlade, men hvilken hon med nöje låt erfara,

att hon följt händelserna och visste bedömma människor, ”tillfället att erhålla en fördelaktig fred år i vår makt; likväl måste man noga betänka sig derpå. De fleste rådsherrar tänka icke som ni och jag; jag fruktar till och med, att, om sakerna toge en missgynnande vändning, några, för att afvända kriget, vore af den tanka, att man borde låta sig nöja utan garanti. Dessutom vore det att frukta andra ledsamma följder. Man skulle icke underlåta att såga, det denna af oroliga sinnen började tillställning blifvit fortsatt genom min och några andras åregirighet; min oskyldiga ungdom skulle försmådas och jag uthårda den förebråelsen, att icke kunnat taga goda råd, och genom herrskningsbegåret hafva begått felsteg; ty, som jag allt för väl ser, blir min lott, att, om jag tager kraftiga och kloka mått och steg, skola andra få åran derföre, och att i fall af vårdslöshet, skall skymfen deröfver återfalla på mig”. Uti ett annat bref förklarar Drottningen sig ännu uttryckligare. ”Jag finner, säger hon, så många svårigheter vid fortsättandet af detta krig, att vi öfverlemnade förmycket åt slumpen, om vi förkastade de oss erbudna villkor. Man måste äfven betrakta, huru svårt det vore att lida de smådelser, som skulle utspridas bland Svenskar och utländningar; i händelse fredsunderhandlingarna misslyckades, skulle beggedera tillskrifva det en på orättvisa grundad årelystnad, och som icke hade annat ändamål än att herrska. Och som jag icke alldeles råknar på Holländarnes medverkande, fruktar jag, att, om villkoren icke blefve antagna, skulle de söka blifva freds- och krigsdomare, och att afunden kom dem att företaga något oförväntadt. Jag talar ej om hvad Pohlackarna skulle kunna försöka. För öfrigt år hufvudsaken

den, att tillfredsställa sitt samvete på ett sätt, att man kan gifva sig sjelf vittnesbörd om ingående uti alla billiga förlikningsmedel”*)).

Angelågit att se ett med bundsförvandternas intresse alldeles icke förenligt krig slutas, erbjöd Frankrike sin bemedling och garanti, som antogs. Svenska underhandlarne eftergåfvo några af de påståenden de förut gjort, och freden undertecknades den 13 Augusti 1645. Sverige erhöll för alla sina domåner tullfrihet i Sundet; vapen och amunition inbegrepos bland det, som fick fri genomfart, och Konungen af Danmark samtyckte att upphåfva den tullafgift han förordnat på ön Ruden i Östersjön. Han aftrådde åfven öarne Ösel och Gottland, samt Jemtland och Herjedalen i Norrige, och Halland, som gränisar intill Skåne. Detta sista landskap beviljades blott på 30 år; men Svenskarne gjorde det förbehåll, att det skulle beständigt blifva dem tillhörigt, om, vid den utfåsta tiden, Danmark icke gaf ett annat, som skulle lemnas till dess val. När, innan denna tids förlopp, kriget hade utbrustit emellan CHRISTINAS efterträdare CARL GUSTAF och CHRISTIAN IV:s efterträdare FREDRIK III., aftrådades icke allenast Halland, utan åfven de tva nåstgränsande landskapen Skåne och Blekingen för everldlig tid till Sveriges krona, och bildade, för deras belågenhet nära Sundet, en af de skönaste juveler i denna krona. Ön Gottland, belågen midt uti Östersjön, var en gammal tillhörighet af de Svenska lån, som konungarna af Danmark behållit sedan Kalmare union. Ön Ösel var endast vigtig i anseende till sitt nära

*) Se Arkenholtz, *Mem. de Christine* 1 Dcl. p. 63 och följ.

gränskap med Lifland, som Sverige hade eröfrat. Jemtland och Herjedalen gåfvo på Norrska sidan en bättre och lättare försvarad gräns.

Holländarne hade allt ifrån kongressens öppnande visat sig villrådige och lagt hinder i vägen för underhandlingarna. De afsände åfven till Nordsjön en betydlig flotta, hvars beståmmelse de icke gåfvo tillkåna. Republiken Holland hade antagit det i flere sekler af Hanse-ståderna följda system, att hålla jemvigten mellan Nordiska staterna och hindra, att någon måtte få förmycket öfvervigten, förnämligast i anseende till handeln. När freden blifvit sluten, undertecknade Holländarne en konvention med Danmark, för att beståmma afgifterna i Sundet, och förnyade sitt förbund med Sverige. De gjorde sig åfven till garanter af traktaten mellan de två makterne.

Om Kansleren hade befordrat ett, åfven i hans fådernesland, föga gilladt krig, så hade han ock ingen ting försummat, för att låta det lyckas och att rättfärdiga framgången; åfven sade han i detta afseende: "Jag är född med arbete, jag har lefvat med arbete och jag skall dö under arbete". Emedan Riksrådet Skytte blifvit angripen af en dödlig sjukdom, hade Kansleren ensam fått bära hela bördan afnegociationerna, och skref egenhändig alla handlingar och hela korrespondansen. Drottningen, som redan stod hos honom i så mycken förbindelse, och hvilkens instruktioner han nyligen trogit hade följt, upphöjde honom vid hans återkomst till grefve-vårdigheten, hvilken endast tre familjer ditills blifvit iklådda; hon förenade med titeln kronogodset Södermöre i Kalmare län, och som inbegrep

distriktet af Brömsebro, der freden slöts. Det var ett af rikets betydligaste gods och gaf en årlig afkastning af omkring 100,000 plåtar. Men hvad som i synnerhet utmärkte denna belöning, var det sätt, på hvilket Drottningen tilldömde den. Hon öfverlemnade dokumenterna derpå åt Kansleren vid en sammankomst i Rådet, i det hon höll till honom ett tal, hvars värdighet och vishet man beundrade.

”Då jag, sade hon, genom Guds nåd, finner mig i stånd att hedra dem, som gjort mig trogna och viktiga tjänster, tilldelar jag er en värdighet, som är den första i riket. Jag kan med skål och utan någon endas förnärmande säga, att under de 34 år, som, om jag rätt minnes, J hafven tjent min farfader och fader, glörovdigst i åminnelse, åfvensom mig, uti beskickningar, uppdrag och förvaltningar, hafven J uppfört er på ett sätt, att J blifvit erkänd för en stor minister hos en stor konung. Det är kanhända icke tillbörligt att jag så nämner den, som gifvit mig lifvet. Men, hela världen känner, att det är han, som fört oss utur vår kraftlöshet, och det är rättvist, att vi gifve honom namn af stor. Jag vill icke upphöja alla de serskilda förhållanden, som röra er, af fruktan att såra eder blygsamhet. Nog af, himlen är edert vittne, att edert samvete kan vara lugnt vid återkallade minnen, och att J uppfyllt eder pligt mot en stor monark, som, genom en Försynens välgerning, uti er funnit en stor minister, hvilken han haft åran befalla. Hvad som icke är af mindre värde å eder sida, är att, under det J bitrådde honom med edra råd, och jemte honom arbetade på att gifva statsärenderna en önskelig utgång, hafven J likväl vetat värda

vörda eder Konung såsom eder herre, och bevist honom eder trohet, verksamhet och nit. När det sedan behagat himmelen att kalla min fader ur verlden och lemna mig der såsom ett svagt barn, hafven J fortfarit att tjena fäderneslandet, och jemte edra embetsbröder leda min ungdom på ett sått, att jag ser mig lyckligt hunnen till den ålder, då jag kallas att regera, och att jag funnit riket uti en i alla afseenden tillfredsställande belågenhet. En annan ån J skulle måhända icke kunnat vara återhållsam och tygla sin årelystnad. Men J hafven aldrig låtit er hänföras till dylik fåfånga, då J alltid åsett den vördnad J varit skyldig Gud, och åfven mig såsom eder lagliga monarkinna; ehuru kort tid jag haft regerings-tömmarna, huru många tillfällen har jag dock icke ågt att öfvertyga mig om eder skicklighet, omtanka, urskillning och om alla edra stora egenskaper. Det år allmänt bekant, att om kriget med Danmark haft en så gynsam utgång, har det icke skedt genom vapnens styrka allena, utan i synnerhet genom det fasta och kloka sått, på hvilket J gått till våga vid fredsunderhandlingen. Jag vidrör lösligen dessa åmnen, och man märker lätt, att jag med tystnad förbigår många andra. Imellertid bören J vara försåkrad af hvad jag i korthet sagt, att jag känner eder förtjenst, ock som J sjelf tänkt det vara eder pligt att tjena mig trogit, tror jag mig å min sida förbunden att erkänna edra mōdor och talanger. Jag smickrar mig att J beståndigt skolen gifva edra barn sådana efterdōmen och uppmuntra dem att göra sig vål förtjenta af fäderneslandet och mig, som Gud och naturen beståmt till deras monar-

kinna. Med afseende på deras tjenster, skall jag efter rättvisa och omständigheter belöna dem”.

Under fredsunderhandlingarne med Danmark och sedan han försvagat Gallas armée, hade den outröttlige Torstenson begifvit sig till Böhmen. Sedan han gjort stillestånd med Kurfursten af Sachsen, hvilkas hjelpemedel voro uttömda, kunde han med mera lätthet rycka fram uti FERDINANDS arfländer. Denna furste uppsatte imellertid en ny armée, och gaf befålet deröfver åt Hatzfeld. Sjelf begaf han sig till Prag, för att genom sin närvaro uppmuntra sina troppar. De tvenne arméerna, som ryckt fram mot Jankowitz, ställde sig i slagordning den 24 Februari 1645. Vid första anfallet slogo Svenskarne de Kejsarligas venstra flygel på flykten, och strax derpå störtades på lika sätt den högra. Torstensons artilleri, alltid fruktansvärdt, var det i synnerhet i denna batalj, och afgjorde dess utgång. De Kejsarlige nedergjordes på alla punkter; Hatzfeld togs till fånga, jemte flere andra generaler; infanteriet omkom till en stor del på sjelfva platsen, eller föll i segervinnarnes våld. Vågen till Måhren och Österrike stod öppen för Torstenson. Han förenade sig med Siebenbürgaren Ragotzki på Donaus stränder och belågrade fästningen Brunn. Men då denna fästning gjorde ett hårdnackadt motstånd, då Siebenbürgens furste var vunnen af kejsaren, svenska arméen började lida af en smittsam sjukdom och Erkehertig LEOPOLD hotade att intränga i Swaben, åndrade Torstenson fältplanen. Han lemnade garnisoner i Måhren, återvände till Böhmen och slog sitt läger långs utåt Egerfloden, för att observera de Kejsarliges och Fransmännens operationer.

Den af Turenne kommenderade franska armén emotstod med möda Mercys styrka, hon såg sig ännu mera blottställd, när Erkehertig LEOPOLD vände sig med en förstärkning mot Rhen. Tvungen att lemna sin ställning vid denna flod, drog Turenne sig tillbaka till Hessen, der Landtgreffvens och Königsmarks tröppar betäckte honom. Men Condé förbytte snart sakernas utseende; han återförde Fransmännen till Rhen och Necker, och träffade fienden vid Nördlingen den 3 Augusti 1645; Turenne, som hade haft motgångar, bragtes att, så till sågandes, på denna dag blott vara vittne till dens framgångar, hvilkens lycka och åra han en dag borde jemnligna vid murarna af Paris. Tyskarne blefvo slagne, och Mercy dog af de sår han fått i striden. Condé, utmattad af fatiguer, sjuknade, men sedan han snart återhemtat sina krafter, marscherade han till Flandern och utmärkte sig genom nya segrar. Segren vid Nördlingen vanns på samma ställe, der Svenskarne 1635 lidit ett så olyckligt nederlag.

CHRISTINA hade länge beundrat Condés stora egenskaper och skref, efter segren vid Nördlingen, till honom följande bref:

”Som jag icke kan hoppas, att min Ambassadör träffar Er, har jag trott det icke vara nog att låta förblifva vid helsningen af en adelsman, som jag gifvit honom befallning att skicka Er, med mindre jag icke egenhändigt bevisade Er den höga aktning jag hyser för en så ovanlig dygd som eder. Jag försäkrar Er, att min egen lycka icke intagit mig mer än edra sköna segrar, och om ni än icke gjort annat än med så mycken tapperhet hämnats mina soldaters vålnader vid Nördlingen, vore jag

förbunden att hysa helt enskilda känslor för eder åra. Jag hoppades fortsättningen af dessa stora bedrifter i Tyskland, och mina egna intressen låto mig önska, att ni ännu en gång måtte gå öfver Rhen, för att fullkomligt nedslå våra fienders mod. Men i hvad hänseende som Konungen, min bror, behagar använda edra vapen, skall jag, genom det nöje, hvarmed jag inhemtar eder vålgång, alltid bevisa, att jag, min kåra Kusine, är eder affektionerade Kusine”.

Prinsen af Condé besvarade detta Drottningens bref på följande sätt:

Jag har Eder Majestäts godhet att tacka för de goda tankar Eder Majeståt om mig hyser. De framsteg jag gjort i Tyskland, böra väl rättvisare tillskrivas konungens och edra vapens lycka, än verkningarne af mitt mod; det kommer endast an på edert ädelmod att låta vanliga gerningar anses för lysande segrar. Jag bör endast skatta dem efter det värde Eder Majeståt behagat gifva dem. Det är sant, att den store GUSTAFS eröfringar borde låta mig der hoppas mera ryktbara framgångar; men som han föddes att vara oefterföljelig och man borde åter uppväcka honom, för att fullborda de storverk han börjat, måste man icke förundra sig deröfver, att jag icke kunnat göra hvad han gjort. Jag är nöjd att vid Nördlingen hafva håmnats en oförrätt, som lyckan gjort hans vapen efter hans död, och som hon icke vågat försöka under hans lefnad. Jag tillstår, att, för att ersätta den, har jag kämpat för hans och eder åra, på det edra fiender, på hvilka han vunnit så många slagtingar, icke måtte kunna berömma sig af att hafva vun-

nit någon på Er. Jag hade äfven skattat mig allt för lycklig att få sluta mitt lif uti ett så årofullt kall, om konungens afsigter och angelägenheter tillåtit honom att låta mig dermed fortfara. Men om antingen hans eller eder tjenst förbinda mig att föra vapnen på andra eller denna sidan om Rhen, skall jag icke hafva något lifligare begår, än att bevisa Eder Majeståt min tillgifvenhet”.

Prinsens af Condé afresa till Flandern orsakade ny oreda i franska arméen. Erkehertig LEOPOLD lyckades att förena sig med de Kejserlige och deras bundsförvandter Bayrarne, och Turenne, som icke kände sig nog stark att kunna göra motstånd, gick tillbaka öfver Rhen. Men Torstenson bibehöll sig i Böhmen, och då Königsmarks detaschement äfven ankom, utbredde sig de svenska tropparna i Måhren och Schlesien. Vi få snart se dem, under en annan kommenderande general, verka i för- ening med Fransmännen, och Turenne åter med fördel visa sig vid sidan af Carl Gustaf Wrangel, som innehade Torstensons plats, då en uttömning af krafter nödgade denne att lemna befålet.

Redan under minderårigheten, hade Kanslerens stora inflytande väckt afund; det insteg han bibehöll hos CHRISTINA, och de ovanliga hedersgrader, hvarmed han nyligen af denna furstinna bekläddes förökade denna känsla och gjorde den mera allmän; ty det stora anseende, höga tjenester och öfverlägsna talanger erhålla, och åt hvilka efterverlden med hänryckning ger sitt bifall, beskuggar alltid de samtida, och äfven desse, som utdelat det samma, tyckas, då de gifva vika för misstankar och misstroende, någon gång ångra sin rättvisa. Ett fruktansvärdt parti emot Kansleren uppstod ibland dem,

som genom sin börd, sin rang och sina förbindelser sattes i stånd att tåfla med honom. Man påbördade honom det förslag att vilja förmåla Drottningen med en af sina söner; strax förmådde han denne son att åkta en grefvinna Brahe. Man använde sedan ett medel att skada honom, så mycket farligare som det var svårare att afvånda dess verkan; man föreställde CHRISTINA, att så länge denne Minister bibehöll sin myndighet, vore det han, som skulle spela den första rolen i staten och skörda åran af alla stora företag. Drottningen, hvilken då var ganska mon om våldet och mycket öm för åran, träffades så mycket mer af detta betänkande, som hon kände Kanslerens grundsatser och sedvanor, hvilken verksamhet icke försvagades af åldern. Dessutom voro ministerns driftigaste motståndare unga Herrar, angelägna att behaga Drottningen, och hvilkas foglighet och förödmjukande undergifvenhet kontrasterade med tonen af en stråf gubbe, som, genom långa mödor och vaksamma omsorger, syntes hafva förvärfvat rätt att utöfva faderlig myndighet.

Bland antalet af dem, som efterstråfvade att spela en rol vid CHRISTINAS hof och låta aflågsna Kansleren, märkte man i synnerhet Grefve Magnus Gabriel De la Gardie. Han var son af Riksmarsken Jakob De la Gardie, som hade varit en af Drottningens förmyndare, och af den grefvinna Ebba Brahe, med hvilken GUSTAF ADOLPH ernade förmåla sig. Med ungdomens och en utmärkt yta fördelar, förenade han talanger och kunskaper; hans karakter var upphöjd och ådel, men böjd för högmod och skryt. Sedan han gjort en resa till Tyskland och Frankrike och ett fälttog mot Danskarne, syntes han med glans vid hofvet och emottogs på det mest smickrande sätt. Kort

derpå gaf Drottningen honom ett utmärkt bevis af sin bevågenhet, när hon skickade honom såsom utomordentlig ambassadör till Paris*).

Grotius, som under minderårigheten fått af Kansleren sig uppdraget att vaka öfver Sveriges intressen, hade nyligen begårt sitt afsked och begifvit sig till Stockholm år 1645. Man har berättat att, när han kom på hofvet, hade Drottningen gjort honom några förebräelser i anseende till de underhandlingar han styrt, och att han med mycken kallsinnighet svarat: ”allerödmjukaste tjenare, Ers Majeståt”. Kanhända hade CHRISTINA icke varit nöjd med Grotii handlingssätt i några omständigheter, men eljest värderade hon hans talanger, hans kunskaper och hans dygder. Hon tillbjöd honom åfven ett ganska hedrande embete i Sverige, men Grotius, som fruktade att väcka de storas afund, och som, efter hvad han sjelf tillstod, icke kände sig född för hofven, afslog och reste frikostigt belönad till Tyskland. Han dog i Rostock kort efter sedan han landstigit på Tysk botten. Drottningen köpte af enkan hans bibliothek, som hon betalte med Konglig frikostighet.

Grotii rum uppfylldes strax i Paris af Marc Duncan Cérizante, född i Frankrike af Skottsk fader. Denne diplomatiska agent erhöll titel af resident. Han hade förstånd och vett, men var låtsinnig, fåfång och inbilsk. Glömmande den lågre rol, som han temligen länge spelt i Frankrike, gjorde han i verlden och vid hofvet stötande an-

*) Se om Grefve De la Gardie, *Gezelii Biogr. Dict.* art. *Magnus De la Gardie*; och *Arkenholtz's Mem. de CHRISTINE* I Del. p. 71.

språk. En dag satte han sig vid en middagsmåltid hos Marskalken Châtillon ofvanföre Markis Vigean en åldrig man, i hvilkens hus han varit informator. När hertig de Candale, son till hertig d'Epernon, vid ett publikt tillfälle hade felat mot fröken de Pons, hvilkens amant Hertigen de Guise då var, ville Cérisante, som hade varit närvarande, håmnas denna förolämpning och skickade ett utmaningsbref till hertigen de Candale. Hertigens familj jemte andra höga herrar arbetade på att störta honom och Drottningen af Sverige skickade honom sin hemkallelse. Han genomreste sedan flera länder, och utmärkte sig vid flera tillfällen genom ett ridderligt mod.

Mycket tillgifven franska hofvet, i synnerhet sedan Chanut, som detta hof skickade till Stockholm, ankommit, beslöt CHRISTINA att låta en lysande beskickning afresa till Paris, och det var åt Grefve De la Gardie som hon uppdrog den. Han fick en svit af 250 personer, med hvilken han den 27 Augusti 1645 steg om bord uti Gøtheborgs hamn på ett linieskepp, åtföljdt af flere fregatter; efter några dagars öfverfart ankom han till Dieppe, hvarifrån han begaf sig till Paris. De bref han å CHRISTINAS vågnar öfverlemnade till den regerande Drottningen och flere personer af hofvet, beundrades för stilens qvickhet och prydighet. Ambassadören gjorde af sin monarkinna ett porträt, som kunde synas smickradt, men som var sant. "Hon styr allt sjelf, sade han, och utan någon ministers bitråde; hennes tid är delad mellan statsaker och studier, bekymrande sig hvarken om sin toilett eller om den yttre vårdigheten, är hon i intet afseende qvinna." Chanut, som kände Drottningens tänkesätt för grefve De la Gardie, hade tillsagt att

emottaga honom med utmärkt aktning, och att försåkra sig om hans tillgifvenhet för Frankrike. Detta råd blef icke försummadt, och grefven, redan mycket benågen för sina förfäders land, fästade sig der ännu mer. Madame de Motteville, som hade tillfälle att se honom vid hofvet, målar honom sålunda i sina samlingar: "Han var vål växt, hade en hög mine och liknade en gunstling; han talade om sin Drottning i ömma och så vördnadsfulla ordalag, att man lått kunde misstänka honom för någon större ömhet än den, som honom tillkom i egenskap af undersåte." Ålskande prakt och viljande göra heder åt CHRISTINA, utkostade De la Gardie 400,000 frank öfver den summa, som blifvit honom invist. Han tog större delen dertill af subsidierna, och då dessa penningar felades till tropparnas besoldande i Tyskland, måste Drottningen låta upptaga ett lån i Hamburg genom sin minister Adler Salvius, som sjelf gick i borgen för betalningen. Lånet blef kort derefter godtgjort. Det nit och den tillgifvenhet, Salvius visade vid detta tillfälle, behagade CHRISTINA ganska mycket, och bidrog att gifva henne för denne minister det förtroende, hvaraf hon sedan gaf honom utmärkta prof.*)

Grefve De la Gardie återvände till Sverige, efter vid pass ett års frånvaro och efterträdtes af Baron Rosenhane. Han fortfor att åga CHRISTINAS bevågenhet. Denna furstinna utmärkte honom på det tydligaste sätt, och hade tåta sammankomster med honom. Hon hade åfven någon tid i sinnet att förmåla sig med honom; men hennes stolthet och smak för oberoende segrade öfver hennes hjer-

*) Se Fants *Svenska Historia* 3 Del.; *Arkenholtz Mem. de CHRISTINA*, 1 Del., och *Gezelii Dict.*

tas bøjelse; hon afstod derifrån, och nöjde sig med att närma De la Gardie till thronen, i det hon för-målde honom med Prinsessan MARIA EUPHROSINA, syster till Prins CARL GUSTAF. Bilågret firades med mycken ståt; det var ett torner-spel, der den unga adeln syntes i den mest lysande costum, och flere högtidligheter som förorsakade en ganska betydlig kostnad, så vål för Drottningen, som de stora familjerne.

Men andra föremål fästade på samma gång CHRISTINAS uppmärksamhet; krigshändelsernas och negociationernas gång vid Münster och Osna-brück.

Tryckt af lidanden, lemnade Torstenson Böh-miska arméen, hvars befål han tills vidare lemna-de åt Arvid Wittemberg, och begaf sig sjelf till Leipzig. När han såg sig, oakadt sitt nit och sin fosterlandskåndsla dömd till stillhet, begärde han sitt afsked i början af år 1646. Drottningen samtyckte dertill, och skref honom egenhändig ett bref, hvaruti hon gjorde rättvisa åt hans handlingssätt och lofvade belöna honom på ett sätt, som skulle gifva tillkänna all den aktning hon hade för honom. Torstenson, som någon tid kvarstannat i Pommern, för att taga de mått och steg, bibehållandet af denna provins fordrade, återkom emot hösten till Sverige. Då hans helsas tillstånd hindrade honom att begifva sig till hofvet, besökte Drottningen honom i hans hus. Hon tilldelade honom titeln af Grefve, och beviljade honom betydliga egendomar. Hon ville till och med ännu draga nytta af hans erfarenhet, och då hvilat gjort ett afbrott i hans plågor, utnämde hon honom

till Guvernör öfver en stor del af vestra Sverige. Efter några år dukade han likvål under för sin svaghet, och dog 1651 vid endast 46 års ålder. Han begrofs likasom Banér i Riddarholms-kyrkan icke långt från GUSTAF ADOLPHS graf. Hans familj ut-slocknade 1627, vid hans son-sons Carl Ulriks död, som deltog i CARL XII:s storverk.*)

Carl Gustaf Wrangel erhöll högsta befålet öfver arméen i Tyskland. Likasom Banér och Torstenson hade han utmärkt sig allt ifrån GUSTAF ADOLPHS första fälttåg, och efter denne konungs död, deltagit i Svenskarnas mest lysande framgångar. Efter flere rörelser, för att förvillia fienden, och sedan ett detaschement blifvit lemnadt i Schlesien, förenade Wrangel sig med Turenne, som kommenderade franska armeen. De två generalerne intrångde i Bayern, sedan de gått öfver Donau och Leck. Turenne, som hade ordres att skona kurfursten af Bayern, för att skilja honom från Österrike tog sitt vinterquarter i Swaben. Men Wrangel ryckte framåt, bemåktigade sig en vigtig post vid Bregentz, och hotade på en gång Sweitz och Italien. Under en del af vintern, kantonerade hans troppar längs utåt Bodensjön. År 1647 tvingade Wrangel kurfursten af Bayern att underteckna ett stillestånd och då Turenne måst begifva sig till Nederland, tog den Svenske generalen, förstärkt med den korps han lemnat i Schlesien, åter vägen till Böhmen, och bemåktigade sig Egers fästning. De Kejsersliga tropparna, som flera gånger dragit sig tillbaka för fästningen, och som hade kejsaren sjelf

*) Se Gezelii *Biogr. Dict.*, art. *Torstenson*. GUSTAF III. har författat ett Åreminne öfver denne fältherre.

hos sig, fattade posten på en höjd midt emot Svenskarna. De tvenne arméerna voro endast skiljda genom floden, som går nära staden. Wrangel låt anfalla de Kejserslige i deras läger; ett detaschement inträngde ända till Kejsarens tält, nedergjorde hans gardie och var nära att taga honom själf till fånga; men när detaschementet icke blifvit understödt, fingo FERDINANDS soldater tid att komma honom till hjälp. Kejsersliga arméen blef likväl nödsakad att draga sig tillbaka, och led betydliga förluster. Men Wrangel hotades sedan själf att blifva omringad och förlora hela frukten af sina bemödanden.

Kurfursten af Bayern, som brutit stilleståndet, förenade på nytt sina troppar med Kejsarens. Wrangel gick öfver till Thuringen, i det han sökte att förena sina operationer med Fransmannens. De Kejserslige följde honom, och lemnade honom icke tid att välja en fördelaktigare ställning. Svenskarne, som voro mycket mindre talrika än fienderna, kunde blifva kringhvarfde och bringade att kapitulera. De räddades genom de ordres, som gåfvos af Holzappel, Österrikisk general, som förut tjent i Hessen-Casselska landet, under namn af Melander. Denne general, som närde en gammal förbittring mot regentinnan AMALIA ELISABETH af Hessen, befallte de Kejserslige att utbreda sig i detta land, för att brandskatta det. Wrangel fick tid att taga sina mått och steg; han underhöll fälttåget med fördel, och understödd af Königsmarks korps, uti det inre Tyskland, var han före Turenne, då denne ankom från Neder-land.

Imellertid fortsattes fredsunderhandlingarna i Westphalen, med afseende på den kongress, som skulle gifva åt Europa en så länge efterlångtad fred. Aldrig hade ännu så vidsträckta och tillika så invecklade intressen kommit under granskning mellan regenterne. De flesta makterna deltog deruti. Å ena sidan öfverlemnade statsklokheter sig åt sina förslager, i en annan höjde den ännu öfver folken alltför måktiga religionen sin röst. Det ankom på att rådföra de mest motsatta påståenden, att förnya länge misskända rättigheter, att åter uppföra den politiska byggnaden, utan att förstöra dess grundvalar, och att med en varaktig garanti understödja det system, hvaraf Europa borde erhålla sin säkerhet och storhet. Efter flere förberedelser, öppnades kongressens sessioner högtidligt 1645 i Münster och Osnabrück. Man hade valt tvenne serskilta ställen till undvikande af företrädestvist. Men plenipotentiärerna begåfvo sig ofta från den ena staden till den andra, och öfverlade muntligen om de ämnen, som genom denna utväg bättre än genom memorier kunde jemnas. Sveriges, Hollands och Tysklands protestantiska staters plenipotentiärer höllo sina sessioner i Osnabrück; Frankrikes, Österrikes, Spaniens och andra Katholska furstars, äfvensom Påfvens nuntius, rådslogo i Münster.

I spetsen för Svenska ambassaden stod Rikskanslerens son Johan Oxenstjerna. För sitt utnämmande hade han att tacka sin far, hvilkens system han antog, och som tillfredsställt hans fruktan för sin ungdom, då han skref till honom: "J veten icke, min son, huruliten klokheter man behöfver, för att styra menniskor". Redlig och rättvis, full af kunskaper och nit, var han tillika sträng, fåordig

och så mycket mer tillgifven sina tänkesätt, som de voro honom föreskrifna af en far, för hvilken han hyste den djupaste vördnad. Han ansåg för ett nöje att låta känna sitt rikets betydighet, omgaf sig med en imponerande vördighet, och bemötte Tysklands furstar med yttersta stolthet. Man såg flere af desse furstar följa hans vagn till fots vid högtidliga tillfällen, och ödmjuka sig för honom såsom vassaller. Vid sidan af denne ambassadör hade CHRISTINA ställt Adler Salvius, som var honom olik så vål i anseende till börd, som karakter och grundsatser. Född i ett ringare stånd, hade Salvius sina talanger, sin förslagenhet och mycken lätthet för arbete att tacka för sin befordran. GUSTAF ADOLPH hade begagnat honom i Preussen, Pohlen och Tyskland. Under minderårigheten skickade regeringen honom till Hamburg i egenskap af resident, och han afgjorde i denna stad fredspreliminärer med Franska, Österrikiska och Holländska ministrarne. Vid sina lediga stunder studerade han under en skicklig professor grekiskan, i afsigt att behaga den unga Drottningen, hvilkens smak han kände för detta språk. Skicklig att fatta alla tillfällen till bevisande för CHRISTINA af sin tillgifvenhet, njöt han redan denna furstinnas förtroende när kongressen öppnades, och fångslade allt framgent hennes välvilja derigenom, att han endast fåstade sig vid de instruktioner hon skickade honom, och visade sig ifrig att göra dem gällande.*)

Frankrikes ambassadörer skiljde sig äfven lika till karakter och grundsatser. D'Avaux, som med framgång underhandlat i Danmark, Sverige och

*) Se Gezelii *Biogr. Dict.*, art. *Joh. Oxenstjerna* och *Adler Salvius*.

Pohlen, förenade med ett sundt omdöme och en upplyst patriotism en lång erfarenhet och en klok foglighet; han hade förvärfvat ett sådant anseende af redlighet, att hans ord gällde såsom en underskrift och en ed. Det var på rekommendation af Enkedrottningen, hvilken gjorde rättvisa åt hans förtjenst, som man hade utnåmt honom till ambassadör vid kongressen. Hans embetsbroder Servien, som var Mazarin tillgifven, ågde verksamhet och talang; men man förebrådde honom en hård och falsk karakter. Uttröttad af de hinder, Servien uppväckt emot honom, begårde D'Avaux sitt återkallande. Hofvet öfvertalade honom likväl att blifva kvar, och för att jemka intressena, blef hertigen de Longueville utnämnd till högsta plenipotentiairen, Den kloke D'Avaux hade lyckats att införa tillfredsställande former uti Tyska ständernas öfverläggningar när han blef återkallad och förvist till sina gods af Mazarin, som hade lyssnat till Serviens trolösa ingifvelser. Bland Österrikes ambassadörer kan anföras grefve von Trautmansdorf. Tyska historieskrifvare framställa honom såsom den, hvilken gifvit kongressen rättvisa och rena afsigter, men han dukade under för hindrens och svårigheternas tyngd, af hvilka han såg sig omgifven. År 1647 lemnade han kongressen, sedan han afslutat ett hufvudsakligt ändamål, nemligen, att Kejsarens ministrar skulle underhandla i Tyska Katolska ständernas namn, och Sveriges ministrar i Protestantiska ständernas namn.

Underhandlingarna ledo långsamt; Frankrike och Sverige, det ena katolik, det andra protestant, hade olika förslag i afseende på Tysklands protestanter; och dessutom hade dessa två makter, ehu-

ru allierade, hvar och en enskilda förstorings och eröfringsafsigter. Den försvagade Kejsaren hade ännu hopp att åter kunna resa sig genom krigslyckan, och påråknade den af Frankrike skonade Bayeriska kurfurstens stöd. Kurfursten af Brandenburg, som upphöjde sig till främsta rummet bland de protestantiska furstarna, kunde icke resolvera sig att afstå sina anspråk på Pommern, som Sverige, å sin sida, åberopade såsom ett hufvudsakligt skadestånd. Spanien och Holland fattade icke något beslut, utan sökte blott uppväcka hinder, som voro gynnande för deras intressen. Begge fruktade Frankrikes och Sveriges förökade anseende. Till alla dessa hinder kom äfven tänkesättens olikhet i Stockholmska konseljen.

Rikskansleren, under hvilken direktion fredsunderhandlingarna börjat, fann att Sverige ännu icke hunnit det mål som kunde åsyftas, och påstod att det borde fortsätta kriget, ända till dess det blefve förvissadt om alla de förmåner och ersättningar, hvilka det hade rätt att påstå, och tills det gjort protestantiska partiet fullkomligt segrande.*) Han önskade äfven, att man gjorde sig oberöende af Frankrike, och dolde icke den afund, som detta rike väckte hos honom. I sina konferenser med de utländska ministrarna uttryckte han sig sällan på franska, med yttrande att han talade hellre latin, och ålade äfven sin son att nyttja detta språk, och icke fransyskan, i sina memorier och sin
korrespon-

*) Han yrkade icke allenast på Biskopsdömenas förvandling, utan ville äfven att de, som blefvo bibehållna, skulle alternativt gifvas åt katoliker och protestanter.

korrespondans vid kongressen. Kanslerens fiender tillskrefvo honom ännu ett hemligt skål; de påstodo att han fruktade se sitt redan försvagade inflytande ännu mera förminskas, om Drottningen lyckades att med Frankrikes tillhjälp sluta underhandlingarna och att definitivt reglera ett ämne af så stor vikt.

CHRISTINA önskade fred; från väggan omgifven af stridsbullret, hade hon ännu aldrig med lugn kunnat njuta af sin storhet. Älskande vettenskaperna, vitterheten, konsterna, längtade hon efter det ögonblick, då hon kunde öfverlemna sig mera fritt deråt och gifva dem ett lysande beskydd. Fåstande sig mer och mer vid Salvius och denne ministers anhängare, sökte hon göra sig mindre beroende, icke allenast af Kansleren, utan ock af alla de mäktiga män, som under hennes minderårighet hade vant sig att herrska. ”Jag fruktar, skref hon till Salvius, att jag får mycket att göra här, så att jag verkligen skall tacka himlen, om jag kan erhålla en lämplig fred”. Å en annan sida ville Drottningen handla i öfverensstämmelse med Frankrike, antingen hon följde en personlig böjelse, eller hon kände att Sverige, aflågsnadt från Europas medelpunkt, borde understödjas af en aktningstvård bundsförvandt, för att kunna uthärda lyckans nycker. Hon förkastade alltid de propositioner, som åsyftade enskilda öfverenskommelser mellan Kejsaren och Sverige. Imellertid låt hon göra vid Franska Hofvet tåta föreställningar, för att aflågsna hindren för den allmänna freden, och för att öfvertala detta hof att undanröja svårigheterna. Hon beklagade sig äfven understundom att icke bi-

trådas af sina allierade, hvarifrån flere förklaringar uppstodo mellan de två kabinetten och håftiga tvister mellan ambassadörerna i Münster och Osna-brück.*)

Ibland Frankrikes ambassadörer vid kongressen utmärkte CHRISTINA beståndigt Grefve D'Avaux; men hon försummade icke de tillfällen, som erbödo sig att tillvinna sig Servien. När denne ambassadör tillställt henne en ganska smickrande skrifvelse, svarade hon honom med största artighet, och, uppdragande åt Salvius att öfverlemnna detta svar, skref hon till honom: "Jag skulle vara den ohöfligaste i verlden, om jag ej svarade Herr Servien på ett passande sätt, emedan han tillbjuder mig sina tjänster med så mycken ifver, Det är nödigt, att ni försåkrar honom om min bevågenhet, och att jag stannar i korrespondans med honom, ty ni måste

*) Man finner i Chanuts anteckningar berättelse om flere samtal, som denne ambassadör hade med Drottningen, på sitt hofs befallning. Uttrycken äro stundom nog starka, antingen Chanut ansett dem nödvändiga, eller handlingarnas i allmänhet föga trovärdige utgifvare Linage de Vauciennes, har trots sig böra använda dem, emedan vid den tidpunkt (1676), då han utgaf arbetet, stod CHRISTINA, som afsagt religion, illa med Franska hofvet. Vid Löfstad förvaras ett exemplar af anteckningarna med noter, skrifna in i margine af CHRISTINA. I en af dessa noter talar hon ett af de mest stötande ställen med dessa ord: "Osanning; man talade icke så med den store GUSTAFS dotter". På ett annat ställe; der det berättas, att Kansleren Oxenstjerna hade sagt, det han ansåg CHRISTINA såsom det bästa politiska hufvud, har Drottningen satt i brädden: "Osanning; Kansleren var icke så fallen för beundran.

besinna, att han är kardinalens kreatur. Jag vet att Fransmännen slösa med artigheter; men man betalar dem med samma mynt, och förlorar aldrig något med höflighet”.

I början af år 1647 voro fredens förnåmsta grunder fastställda; men CHRISTINA som såg, att beslutet uppsköts, skref till sina ambassadörer detta märkvärdiga bref: ”På det ni må fullkomligt veta min vilja, böra ni vara ganska öfvertygade, att jag framför allt önskar en säker och hederlig fred, och emedan statens ersättning redan blifvit fastställd och det icke mera ankommer på annat än militärstatens, och på Kejsrerliga ståndernas klagomål, vill jag, att ni hålla sakerna på god våg till min agent Erskens ankomst, som skall gifva er del af af sitt uppdrag. Utan att mera dröja, skola ni då leda underhandlingen till ett önskadtt slut, i det vilkoren göras så fördelaktiga som möjligt, utan att bryta freden eller låta sakerna draga ut på tiden, såsom hittills skett. Om annorlunda händer, få ni se till, huru ni derföre kunna svara för Gud, för rikets ständer och för mig. Låten icke afvånda er från ändamålet af årelystnas nycker, så vida ni icke vilja åfventyra min onåd, och blottställa er för att rodna i min närvaro. Varen försåkrade, att intet anseende, intet familjeförhållande skall hindra mig ifrån att offertligt visa det misshag oförnuftiga förfaranden göra mig. Ty jag är viss, att, om underhandlingen ginge illa, skulle jag genom edert fel befinna mig i en labyrint, hvarutur hvarken ni eller de, som anlagt dylika stämplingar, skulle kunna draga mig; hvarföre ni böra vara vål på er vakt. Jag tviflar icke eller, att ni ju göra det, och jag skrifver er detta bref endast såsom en varning,

då jag litar på eder vaksamhet; så att jag med Guds bistånd väntar mig en lycklig utgång af denså länge efterlångtade freden. Om ni uti allt detta gifven mig prof af eder trohet, kunna ni vara försäkrade att vid eder hemkomst begge alltid finna mig eder vål affektionerade”.

Detta bref angick endast Kanslerens son; Drottningen skref ett annat till Salvius, deruti hon försäkrade honom om sin tillfredsställelse, och lofvade honom att en dag belöna hans tjänster med rådsherrevårdigheten. Hon anbefallte honom åfven att underhålla det goda förstånd, som herrskat mellan henne och Frankrike, på det hon icke måtte misstänkas att hafva någon del i den vedervilja, som Kanslerens parti visade för detta rike.

Det sätt, på hvilket CHRISTINA då var disponerad mot Kansleren och hans familj, förde henne åfven till ett steg, som hade för henne fåga angenåma följder. Då Franska hofvet hade anfört klagomål emot Oxenstjerna, begårde Drottningen, att skadestånden skulle gifvas tillkänna i en allmän skrift, på det hon måtte åga makt att offentligt kungöra hans onåd, Spanska ambassadörerna, som fått kunskap om detta förfarande, underrättade derom Kanslerens son i Osnabrück, och denne skrefderom till sin far. Det blef mycken rörelse vid kongressen och i Stockholmska konseljen. Kansleren lade in om afsked och begårde att få lemna Sverige; Drottningen emottog afskedet och biföll begåran; men senaten gjorde henne så alfvarsamma föreställningar, att hon öfvertalade den uppbragte ministern att ändra beslut och behålla sitt embete. Hans son skref till CHRISTINA, för att rättfärdiga sig och

förklara henne, att hindren för underhandlingens afslutande härrörde deraf, att hon gaf sina ambassadörer olika instruktioner. Då denna storm blifvit stillad, närmade Kansleren sig åter till hofvet. Imidlertid hyste CHRISTINA beständigt mycket misstroende, och de två tåflande partierna i rådet observerade mer än någonsin hvarandra. ”Kansleren, skref Drottningen till Salvius, är mycket ödmjuk; men jag fruktar Grekerne och deras skänker; alla dagar påminner han mig dessa ord af Tacitus: *Tiberius var redan öfvergifven af sin korps, sina krafter; men förställningen öfvergaf honom icke.* Detta måste likväl få ett slut, och vare långt från mig den tanke att önska honom något ondt”.

Denna hjertats rörelse var hedrande för CHRISTINA. Hon kunde ogilla Kanslerens oböjlighet och hans envishet att påstå sina politiska grundsatser; men hon var skyldig honom högaktning, och en förödmjukande onåd hade varit en oförrätt mot en åldrig man, som länge varit henne i fars ställe, och hvilkens tjänster och talanger hon sjelf erkänt derigenom, att hon gaf honom de mest smickrande vårdigheter. Tiden lugnade åfven snart detta anfall af elakt lynne och håtskhet. Drottningen rådförde Kansleren vid flere tillfällen, och tillåt främmande makters ministrar att öfverlägga med honom. Hans son blef bibehållen vid kongressen, och mera enighet herrskade mellan honom och Salvius.

Vi hafva följt arméernas rörelser ända till året 1647. I Mars månad följande året verkställde Wrangel och Turenne sin förening och ryckte å nyo mot Kurförstens af Bayern stater. De antråffade Bayrerna och de Kejserlige vid Sommerhau-

sen; fiendens arriérgarde attackerades och lemnade 2000 man på platsen. Generalen en chef Holzappel träffades sjelf af två muskötkulor och dog af sina blessyrer; kurfursten sökte en fristad hos Erkebiskopen af Salzburg. Piccolomini, som kallades från Nederland, kunde icke hindra Wrangels framsteg. Men Bayern blef mindre blottståldt när Franska tropparna minskade sina verkningar, för att hjälpa Svenskarna. Franska hofvet trodde sig böra skona Kurfursten, som hade mycket inflytande i Wien och vid Westphaliska kongressen. Wrangel bibehöll likvål sina fördelar ända till dess brist på lifsmedel tvang honom, att åter draga sig tillbaka till Franken, der han kunde agera i förening med Kønigsmark.

Denne hade öfvergått till Böhmen och bemåktigt sig flere befästade orter. En öfverstelöjtnant, vid namn Ernst Odowalski, född i Böhmen, men som hade att beklaga sig öfver de Kejserlige, begaf sig till den Svenske generalen, och visade honom medel att öfverrumpla staden Prag. Företaget utfördes med så mycken omtanke, att Svenskarna, vid stormningen, ej förlorade mer än en enda man, och fingo ganska få sårade. Den 15 Juli 1648 blef Kønigsmark måstare af lilla Prag, i det han inspårrade konungens palats och flera de storas skönaste hoteler i landet. Bytet värderades till 10 à 12 millioner tyska riksdaler eller 40 à 50 millioner franska livres. Allt det dyrbaraste, medaljer, målningar, böcker och manuskript skickades af generalen till Drottningen af Sverige såsom segertecken, vårdiga en monarkinna, som beskyddade konsterna och ville se dem blomstra i hennes rike. Svenskarna hade öfver bron kunnat

gå in i gamla staden; men de voro icke nog talrika, för att bevaka en så vidsträckt ort, och Königsmark trodde sig böra afvakta förstärkningar, innan han öfverlemnade sig åt nya företag.

Prins CARL GUSTAF, som stridt under Torstenson, hade för någon tid sedan återvändt till Sverige. Sedan han aflagt prof af hjeltemod och patriotism, och då han med denne nya åretitel förenade den af sin börd, trodde han sig kunna göra anspråk på Drottningens hand. Vid år 1647 samtalade han med CHRISTINA öfver de förhoppningar han vågat nåra från sina spådaste år, och påminde henne de bevis af tillgifvenhet hon gifvit honom den tid, han deltog i hofvets lustbarheter, med hennes mors CATHARINAS bifall. Men Drottningen svarade honom, att denna slags barndomsförbindelse icke kunde vara något band för henne; att hon icke afgjort med sig sjelf öfver en så vigtig sak, och att hon icke skulle göra det förr, ån hon vore 25 år eller vid sin kröning; att om hon då icke gaf honom sin hand, skulle hon icke förmåla sig med någon annan, utan för alltid lefva oförmåld; men tillade, att hon skulle arbeta på att såsom thronarvinge låta utnämna en Prins, hvilkens höga egenskaper hon värderade, och som redan var med henne förenad genom skyldskapens band. CARL GUSTAF svarade henne, att, om hon fortfore att vågra honom till gemål, skulle han afstå kronan och lemna Sverige för alltid. CHRISTINA skylldes honom för en romanesk öfverdrift och ville icke inlåta sig i något vidare. Också gaf hon blott obeståndda svar åt ständerna, som voro benägna för hennes förening med prinsen, och uppmuntrade henne alltsedan att besluta sig dertill. Det märktes likväl af hvad sedan undfallit CHRISTINA sjelf,

att om grefve De la Gardie, då i högsta perioden af sin gunst och ganska mon om att bibehålla den samma, icke varit skadlig för prinsens, skulle hindren blifvit undanröjda och förmålningen kunnat äga rum vid denna tidpunkt.*)

Men ehuru CHRISTINA icke gifvit något tillfridsställande svar, i afseende på sin förmålning med CARL GUSTAF, framhårdade hon likväl i det beslut att låta honom få successionsrätten. För att gifva honom tillfälle att ådagalägga sina talanger och väna folken att högakta honom, utnämndes han till Generalissimus öfver Svenska tropparna i Tyskland, och erhöll ett traktamente af 200,000 francs. Han reste, med en förstärkning af 8 till 10,000 man, ock ställde sin marsch mot Böhmen, för att träffa Königsmark. Hans närvaro väckte bland soldaterna en ny ifver; ung, full af drift, upphöjd öfver alla generalerne, icke blott genom sin värdighet, utan äfven sin börd och hoppet att regera, ågde han alla medel att göra Drottningens vilja värdad och tysta medtåflan och afunden. Ankommen till Böhmen, påskyndade han belågringen af Prag, och understödde Wrangels rörelser, som beständigt gjorde de Kejsarlige ett lyckligt motstånd.

Sveriges arméer voro uti en fördelaktig ställning: de innehade mer än hundra befästade orter i Tyskland, och kejsarens arfländer stodo dem öppna. CARL GUSTAFS ankomst ökade förhoppningarna och förespådade nya triumfer. Men flere omständigheter verkade en klok foglighet. Kejsaren var ej så utblottad, att icke ett modigt beslut an-

*) Se Puffendorf, *de Rebus Svecicis*, liv. 20, och Arkenholtz, I Delen.

nu kunde låta honom finna betydande resurser. Holland hade nyss undertecknat freden med Spanien, och Spaniorerna bistodo mera kraftigt Tyska rikets regent. De invertes oroligheterna och sön-dringarna började redan yppa sig i Frankrike; regentinnan och Mazarin voro så sysselsatta med inhemska strider som med utländska kriget, och Svenskarne åfventyrade att finna sig ensamme på stridsbanan.

CHRISTINA öfvervågde dessa förhållandnn, och i stället att låta sig förblindas af sina troppars fruktansvärda ställning till krigets fortsättande, ville hon efter sina grundsatser draga fördel deraf, för att påskynda fredsslutet. Hon drog åfven Kansleren med i denna tanke; denne minister afstod från flere förslag, som han länge haft och bland hvilka det förnåmsta var, att Biskopsvårdigheterna i Tyskland skulle alternera mellan katolikerna och protestanterna. Redan mot slutet af Juli månad, hade Wienska hofvet samtyckt till Sveriges önsknigar, men Drottningen vågrade att ratificera någon konvention, innan Frankrike i alla afseenden blifvit förnöjdt. Denna makt dröjde att fatta något beslut, emedan hon önskade på samma gång sluta oenigheterna med Spanien, som nekade att ingå i denna önskan, och hotade att fortfara med kriget.

För att uppåggga Salvii nit och gifva denne ambassadör mera betydenhet vid fredsunderhandlingarna just då, när det kom an på att dervid lägga sista handen, utnåmnde Drottningen honom till Svenskt Riksråd. Hon hade redan lofvat att beklåda honom med detta embete, och i det bref hon skref till honom härom, stodo dessa ord: "Detta kan icke

ske, utan att ådraga er många afundsmån; men ni kan svara såsom Marius i Salustius: *De förakta min ringhet, och jag deras högmod; och om man förebrår mig min lycka, kan man förebrå dem deras laster.*” När hon gjorde utnämningen i Senaten, yttrade hon sig i desse ordalag: ”Vid de tillfällen då staten har behof af kloka råd och goda tänkesätt, bör man ej söka efter sexton anor, utan hvad man är i stånd att uträtta. Adler Salvius ansåges utan tvifvel allmänt såsom en skicklig man, om han vore af hög familj. Imellertid kan han anse såsom en förmon, att man icke har mer ån denna förebråelse att göra honom. Det är maktpåliggande att åga skicklige mån. Om stora familjers barn hafva skicklighet, skola de göra lycka såsom de andra, utan att man likvål behöfver inskränka sig till ett litet antal familjer eller personer”.

Salvius, som kort derpå såg, att alla hinder voro undanröjda, begärde att få återvända till Sverige, och öfverlemnade åt sin embetsbroder Johan Oxenstjerna, omsorgen att avsluta traktaten. Han dog några år efter sin återkomst. De, som kunnat på nära håll iakttaga hans förhållande vid kongressen, dömde att han vid underhandlingarne nedlagt mera slughet och färdighet, ån fasthet och grundlighet; att han låtit sig hänföras till oråttvisa misstankar af en vantrogen karakter, och att han, oaktadt sitt misstroende, varit flere gånger lätt att förleda eller vinna. Några handlingar berättas, att då han gjort många svårigheter vid en punkt, som angick Kurfurstens af Brandenburg skadestånd, gaf han efter när man bjudit honom 20,000 riksdaler, och begärde att man skulle gifva nästan lika mycket åt hans embetsbroder. De andra mak-

ternas ambassadörer underhandlade hellre med Johan Oxenstjerna, som var stråf och mycket envis, men hvars grundsatser voro fasta och oföränderliga, ån med Salvius, som förstod att smickra dem, men hvars villrådighet och undflykter de fruktade.

Ändtligen såg CHRISTINA sin önskan för freden slutligt uppfylld. Frankrike och Sverige hade erhållit sina påståenden. När Tyska ständerna förklarade att, om Kejsaren fortföre i sitt vågrande, skulle de skriva under för honom och tvinga honom till ratifikation, hade Ferdinand gifvit efter. Den 31 October 1648 bragte en kurir den tidning till Sverige, att fredstraktaten blifvit undertecknad den 24 i samma månad vid Münster och Osna-brück. Den innehöll de öfverenskomna artiklarna, å ena sidan mellan Kejsaren, Sverige och deras bundsförvandter, och dem, som blifvit fastställda å andra sidan mellan Kejsaren, Frankrike och deras allierade. Garantien ålades Frankrike och Sverige. Drottningen ratificerade traktaten den 18 November 1648, och den 8 Februari 1649 utvexlades ratifikationerna. Den till CHRISTINA afsända kuriren fick en guldkedja om sex hundra dukater, och ambassad-sekreteraren Hanson, som medförde fredsinstrumentet, erhöll adelsbref. Drottningen gaf honom till sköldmärke en dufva och tre kronor, omflåtade med olivegrenar. Man sjöng *Te Deum* i alla kyrkor, och en medalj slogs, som föreställde Minerva och olivern, med denna inskription: *Repertrix: hon fann honom*^{*)}.

Hela Europa emottog Westphaliska fredstraktaten såsom en dyrbar vålgerning, och efterverlden

*) Fants Svenska Historia, 3 Delen, pag. 150.

sysselsätter sig dermed ännu med mycket deltagande, då hon stiger tillbaka mot de förflutna århundraden och observerar gången af de revolutioner, som förändrat staternas öden. Krigets eländen hade i 30 år varit kända, ända från Östersjön och Nordsjön till Donau, Rhen och Maasströmmen. Handeln hade upphört, fälten blifvit sköflade, städer lagda i aska. Freden satte ändtligen en gräns för denna långa skakning och olyckliga kamp. Detta den Europeiska stammens nya förbund, såsom verkan af en lång med tårar och blod förvärfvad erfarenhet, underhandladt med en klok långsamhet och garanteradt af vördnadsvärda makter, hade märkvärdiga verkningar. De flesta Europas stater inbegrepos deruti; sedan deras inbördes förhållande blifvit stadfastadt medelst rättvisare principer och fastare grunder, blefvo krigen mindre tåta, och förekommos ofta genom underhandlingar, i synnerhet af Frankrike och Sverige, som bibehöllo jemnvigten det förra i södern, det senare i nordn. Religionsfriheten begynte införas, och trettioåriga kriget blef det sista religionskrig. En lång vana vid kraftfullhet och verksamhet, folkens behof och känslan af den återställda säkerheten, upptäckte förut okända eller försummade medel till välstånd. Denna okunnighet och dessa fördomar, som hindra industrien och talangen, syntes försvinna. Folk af olika tungomål, seder och religion, förändrades och samlingspunkter uppgjordes mellan Tyskar, Fransmän, Svenskar, Spaniorer och Italienare. Snart utbredde sig all slags handel, och från alla sidor gjordes förenade bemödaden, för att genom välgörande kommunikationer öka upplysningen och besittningarna. Men man måste mera omständligt betrakta

Westphaliska traktaten, förnemligast i hänseende till Sverige och CHRISTINA.

Tysklands konstitution fastställdes; furstarne bibehöllo sina prerogativer, och erhöillo åfven nya, som likvål ånnu mer bidrogo till deras enskilda, ån Tysklands allmänna förmon, betraktadt såsom politisk kropp. Protestanterna bibehöllos i det tillstånd de voro 1624. Samvetsfriden utsträcktes lika till Calvinister och Lutheraner. Större delen af de Tyska furstarne, som hade deltagit i kriget, återinsattes i sina besittningar, eller erhöillo ersättningar, medelst Biskopsdömenas och Klosters indragning. Biskopstiften Magdeburg, Halberstadt, Minden och Camin beviljades Kurfursten af Brandenburg, som hade eftergifvit största delen af Pommern. Schwerins och Ratzeburgs stift föllo på Hertigens af Meklenburg del, som samtyckt att lemna Svenskarne staden Wismar och dess område. Man anordnade om flere lediga kloster och långods till Brunsvigiska och Hessen-Casselska Husens förmon. Kurfursten af Bayern behöll kurvårdigheten och Öfra Pfalz. De andra Pfalziska länderna gäfvos åt CARL LUDVIG, son till FREDRIK, som dog 1632, och en åttonde kurvårdighet inrättades till förmon för Pfalziska Huset, som åfven åter ingick i alla successionrättigheter, hvilka blifvit gifna genom familjeförbund. För Saxen, som redan genom freden i Prag, erhållit Lausnitz, blef ingenting bestämdt. Man beviljade Frankrike Elsas, med undantag af de i denna provins belågna fria riksstäder, Sundgau, Breisach, och rättigheten att hafva garnison i Philipsburg.

Sweits och Holland förklarades helt och hållit oberoende af Tyska Riket, hvaraf de fordom ut-

gjordt en del. Spanien erkände Holländska Republiken, men vågrade att göra fred med Frankrike. Tyska Kejsaren hade förbundet sig att icke bistå henne, men hon råknade på minderårighetens oroligheter, som verkligen i flere år underhjelpte hennes projekter. Utom största delen af Pommern, som Sverige innehaft sedan sista hertigens död, bekom detta rike, till ersättning för hvad det gjort för Tyskland, ön Rügen, staden Wismar med dess område, Erkebiskopsstiftet Bremen, Biskopsdömet Verden och tre röster på Tyska riksdagen. Undantagande den Österrikiska och Bayerska, förbundo sig Tyska kretsarna att betala Sverige fem millioner riksdaler. CHRISTINA visade dock ett stort ådelmod vid denna summas indrivande, och gjorde betydliga eftergifter åt de länder, som mest lidit af kriget. Staden Worms befriades från betalningen af sin kontingent, på den lärde Freinshemii föreställningar, hvilkens talanger CHRISTINA värderade och som hon kallade till Sverige. Gustaf Gustafsson naturlig son af GUSTAF ADOLPH *), och som CHRI-

*) Hans mor hette Margareta Cabeliau, och var dotter till en rik handlande i Götheborg. GUSTAF ADOLPH var henne några år mycket tillgifven, och bemötte henne med utmärkt aktning efter sin förmäling. CHRISTINA beklagade sig, att grefven af Wasaborg icke var nog förbehållsam och lämpade på honom dessa ord af en latinsk historieskrifvare: "Stora verk kunna aldrig utföras af den, som har svårt vid att tåga". (*Quintus Curtius*). Grefven satte sig ned i Westphalen, och hans ätt utslocknade ej förr än 1776. Henriette Polyxène, som var GUSTAF ADOLPHS barnabarns barn, var 80 år gammal när hon dog. Hon var i en ömkelig belägenhet. Man var i Sverige okunnig om hennes vistande. GUSTAF III., derom underrättad af Herr von Münster, skref till henne ett

STINA sedan upphöjde i grefligt stånd, under namn af Wasaborg, hade satts i besittning af Biskopsstiftet Osnabrück; men han afstod från sina anspråk mot en summa af 80,000 riksdaler, och stiftet bibehölls med vilkor, att det alternativt skulle gifvas åt en katolik och en protestant.

INNOCENTIUS X., som då innehade Romerska stolen protesterade mot Westphaliska traktaten, och utfärdade en bulla mot de kåttare, som sattes i besittning af Patrimonium Petri i Tyskland. Då han talade om Sverige, nämde han icke CHRISTINA, och tycktes icke erkänna henne för Drottning. Påfvens nuntius låt uppslå bullan i Wien; men Kejsaren befalte att den skulle borttagas, och protestantiska partiet uppdrog en lård publicist Herman Conringius att vederlägga den. Påfven i Rom kunde icke förmoda, att denna samma Drottning, som han behandlade med så mycken onåd, skulle en dag blifva bland antalet af den katholska trons lärjungar, och ständigt bo i Rom.

I det ögonblick, då man lade sista handen vid fredstraktaten, dog Konungen i Pohlen ULADISLAUS i Warschau. Han efterlemnade två bröder JOHAN CASIMIR och CARL FERDINAND. Pohlackarne syntes icke benägna för någondera, utan tänkte på Pfaltzgreffen af Neuburg. Men CHRISTINA ville icke, att ett med henne befryndadt Hus skulle utslutas, och säker att icke hafva något att frukta för sin egen thron af SIGISMUNDS efterkommande, gjorde hon sig en åra af att bibehålla dem på Pohl-

smickrande bref, och anslog henne en årlig inkomst. Hon dog några månader efter sedan hon emottagit konungens bref.

ska thronen. Innan hon fattade något beslut, låt hon utforska Pohlens Store och rådförde sig med Frankrike. Hon var sjelf böjd för Prinsen CARL FERDINAND, som hon ansåg hafva en mera jemn och fredlig karakter, men Frankrike, som visste att denne prins var tillgifven Österrikiska Huset, gynnade JOHAN CASIMIR. I sitt bryderi rådfrågade Drottningen Kansleren. Denne minister svarade, att det för Sverige och Frankrike var af lika intresse, om valet fölle på JOHAN CASIMIR, men att, innan man förklarade sig, borde Frankrike få verka, och tillade, att det vore önskligt, om man med detsamma slutligen kunde reglera de ännu tvistiga punkter mellan Svenskarna och Pohlackarna, och förbinda SIGISMUNDS efterkommande, att gifva en formlig afsägelse af sina anspråk på Svenska thronen. Drottningen gillade detta råd, och låt utfärda rekommendationsbref för JOHAN CASIMIR, med befallning till Svenska plenipotentiären att icke framvisa det förr, ån han kommit i hemligt förstånd med Franska ambassadören, och han vore säker att det icke skulle fela i sin verkan. Efter temligen långa tvister, valdes JOHAN CASIMIR; han visade sin erkänsla för CHRISTINA, men brådskade ej att iordningställa de tvistigheter, som ännu varade mellan Sverige och Pohlen, eller att avsluta den oenighet, som af hans Hus blifvit underhållen i anseende till successionen i Sverige. Då den vapenhvila, som på 26 år slöts med Pohlackarne, på långt när icke var till ånda, och då Tyska sakerna fästade den allmänna uppmärksamheten, var icke CHRISTINA för närvarande enträgen i ämnen, som hon tänkte återtaga vid en mera gynnande tid.

Strax efter Westphaliska fredens undertecknande hade Svenska armeerna erhållit ordres, att upphöra med fiendtligheterna. Imellertid fann Prinsen CARL GUSTAF det ännu icke vara tid att afdanka tropparna, utan ansåg för bättre att hålla dem på krigsfot till dess de bestämde artiklarna blifvit verkställda och Protestanterna fått fullkomligt skadestånd. Öfverste Fåltherren fördelade de åtskillige korpserne uti sex kretsar, så att de på kort tid åter kunde sammandragas. Utgången visade att detta steg hade blifvit föreskrifvit af klokheten. Flere hinder uppstodo, och en sammankomst i Nürnberg måste påbjudas, för att rådslå om traktatens verkställande. Rådplågningarna varade öfver ett år. När allt slutligen blef bragt i ordning, tog CARL GUSTAF sina mått och steg till tropparnas afdanking. Han återsände till Sverige de regementen, som utgjordes af Svenskar, och upplöste dem, som bestodo af Tyskar och andra utländningar. Dessa fremmande soldater eftersöktes af flere riken, och Frankrike önskade i synnerhet att få dem i sin tjänst. Drottningen anmodade Öfverste Fåltherren att laga så, att Konungen hennes bundsförvandt skulle blifva tillfredsställd, och flere regementen gingo verkligen under Frankrikes fanor. 1750 reste CARL GUSTAF till Sverige och anlände till hufvudstaden just då Ständerna slutade undersökningen af ett ämne, likaså viktigt för honom sjelf, som för CHRISTINA och riket.

Konung CHRISTIAN IV:s i Danmark tvenne söner prinsarne ULRIK och FREDRIK, Kurfursten af Brandenburg FREDRIK WILHELM, och JOHAN CASIMIR i Pohlen hade begårt CHRISTINAS hand. Bland

dessa märktes åfven Konung JOHAN af Portugal, Konung PHILIP af Spanien och en prins RAGOTZKI. Alla dessa Konungar och Prinsar hade blifvit aflågsnade af förmyndare-regeringen eller af Drottningen sjelf. CARL GUSTAF utmärktes af nationens allmänna önskan, men Drottningen hade redan låtit honom till hälften märka, att hon hade liten böjelse att ågta honom. Sedan någon tid hade hon åfven fattat ett afgjordt misshag för giftermål, som syntes henne stridande mot det oberoende, hvarom hon var angelågen. Hon sade ibland att döden var bättre ån en man. En dag uppfordrad af flere personer vid hofvet att förmåla sig, svarade hon: "Talen icke mera till mig derom, det skulle lika lått kunna göra mig till en Nero som en Augustus". Men CHRISTINA hade så mycken högaktning för CARL GUSTAF, hon satte ett sådant värde på hans egenskaper, och fann honom genom sin börd redan så nära thronen, att hon tog sina nödiga mått och steg, för att försåkra honom och hans efterkommande om successionen.

År 1649, under det Ständerna voro församlade i Stockholm, gick Drottningen upp i Rådet att förklara sitt beslut. "I några år, sade hon till råds herrarna, har man beständigt uppmanat mig att ingå för målning; Jag kan icke ogilla deras försigtighet, som af kärlek till sitt fådernesland, önska att förekomma de olyckor det skulle kunna erfara, om Gud hådankallade mig innan successionen blifvit försåkrad. Denna omsorg rör mig mer ån någon, då jag helgat mitt lif åt Statens vål sedan jag antagit styrelsen. Men ågtenskapet medförer tvång, för hvilka jag ånnu icke kan fatta något tycke, och jag kan icke beståmma når jag blifver

i stånd att öfvervinna denna motvilja. Jag bör då för rikets säkerhet göra hvad flere lårer finna mindre gagneligt för min person: nemligen, att föreställa Ständerna en thronarfvinge, som, då han blifvit lagligt vald och utropad, skall skydda mina undersåtare för allt bekymmer. Prins CARL GUSTAF åger alla erforderliga egenskaper; han är af kongligt blod, och på honom, önskade jag, nationens val måtte stanna". Drottningen uppräknade och lofordade sedan Prinsens talanger och dygder, bad rådet antaga honom till hennes efterträdare och föreslå honom åt riksdagens förnämsta ledamöter, för att sedan få de fyra riksståndens samtycke.

Som CHRISTINAS steg icke blifvit förutsedt, väckte det en allmän bestörtning. Efter en lång tystnad upphöjde rådsherrarna, såsom efter allmän öfverenskommelse, rösten till propositionens förkastande. Några yttrade sig till och med på ett ganska dristigt sätt, och talade om CARL GUSTAF i föga vördnadsfulla ordalag. Drottningen svarade, att hon allt för väl visste det flere bland dem hade enskilda afsigter; att, då de ansågo henne såsom den sista telningen af sitt hus, skulle de förr eller senare hoppas spela en betydande rol vid valet; att andre tänkte på ett aristokratiskt regeringssätt, emedan de syselsatte sig mer med sin personliga fördel än statens, som icke kunde tåla ett dylikt regeringssätt och som behöfde att monarkien blefve beständig, såsom han nu varit i flera sekler. När en af rådsherrarna sade, att prinsen icke skulle förmåla sig, om han icke fick åga Drottningen, och att i det fallet thronföljden å nyo skulle blifva osäker, svarade CHRISTINA: "Åh! han skall förmåla sig; kårleken brinner icke för en enda

och kronan är ett alltför skönt fruntimmer, som alltid blir mycket eftersökt". Efter mycket talande för och emot, bjöd Drottningen Rådet öfverlägga, om man utan dröjsmål skulle gifva Ständerna del af förslaget. Rådet var af den tanke, att uppskjuta denna saks afgörande till ett annat tillfälle. Men Drottningen hade hunnit för långt att icke fortfara i sitt påstående. Sedan hon ännu föreställt att utnämmandet af en efterträdare icke tålde uppskof, att hon nu icke kunde resolvera sig till förmålning, och att, om hon ågtade prinsen, blefve det ej förr ån man upphöjt honom till Kronprins och thronarvinge; hon förklarade sig vilja anföra saken inför Ständerna och öfverlemna sig till deras beslut.

Sedan Ständerna blifvit underrättade, sände de till Drottningen Deputerade, bland hvilka var hennes fordna informator Johannes Mathiæ, som för några år sedan stigit till Biskopsvårdigheten i Strengnås. De deputerade yrkade i början på förmålningen, för att försåkra successionen; men CHRISTINA svarade dem: "Ni få icke ett ord af mig i detta ämne, innan ni beslutat förklara prinsen för thronarvinge". Eders Majeståt, sade då Biskopen, är förpligtad att gifva sig genom rikets lagar, ty sålunda har arfsrätten blifvit införd. "Ingen i verlden, svarade Drottningen, kan tvinga mig dertill, om jag icke sjelf besluter detsamma; jag nekade icke, att jag ju en dag kan göra det: att gifva sig för rikets vål, är ett stort skål; men när jag anvisar ett lika säkert medel, hvad vill man då begära mer? Den försåkrade thronföljden kan icke hindra min förmålning. Dessutom kan ingen i verlden komma mig att ändra föresats: om jag beslutar att

gifta mig, blir det med ingen annan än prins CARL GUSTAF, derpå gifver jag mitt ord, men kan icke nu säga eder, om jag gifter mig". Drottningen tillade slutligen, att hon fordrade det Stånderna skulle öfverlägga och bestämmt svara angående successions-artikeln, utan att inlåta sig i någon undersökning om förmålningen. Man lempade sig efter hennes önskan, och prins CARL GUSTAF utnämndes till thronföljare, i början af de tre Preste- Borgare- och Bondestånden, som voro honom mycket tillgifna, och sedermera af Ridderskapet och Adeln, som nödgades vika för öfvermakten. Ordföranden i denna korps, som blifvit utnämnd af CHRISTINA och var på hennes sida, ledde rådslågningarna så, att de skedde med tillbörlig stillhet och vårdighet. Radet, som såg sig icke kunna göra vidare motstånd, undertecknade den från Stånderna utgångna akten. Rikskansleren hade svårast att resolvera sig dertill, och redan under rådslågningarna hade han starkt yttrat sig emot prinsens utnämmande, hvilken han ansåg såsom utländning för hans fars, JOHAN CASIMIRS af Zweibrücken skull. CHRISTINA klagade, dock utan bitterhet, deröfver och CARL GUSTAF, som icke kunde undgå att blifva derom underrättad, hade det ådelmod att icke synas veta det.

Stånderna, som åter samlades 1650, bekräftade dekretet om successionen, och utsträckte den till CARL GUSTAFS efterkommande. Några dagar derefter anlände denne prins till Stockholm. Sedan han visat CHRISTINA vördnadsoffret af sin erkånsla, begaf han sig till Ståndernas sammankomst, och förklarade nationens fullmäktige sin tacksamhet. Man framlade för honom en akt, som han svor att iakttaga, och som innehöll följande artiklar:

Att han och hans anförvandter skulle gifva Drottningen fullkomlig lydriad och vara henne trogne såsom deras lagliga monarkinna; att han i afseende på förvaltningen icke skulle företaga något utan Senatens och Drottningens vettskap och samtycke; att, emedan Drottningen och Rådet funnit för godt, att riket icke blefve deladt, Prinsen icke kunde påstå något furstendöme med arftitel, men skulle nöja sig med hvad som blefve honom anslagit till hans underhåll; att, om det komme att tillfalla honom landtegendomar, skulle han åga dem såsom rikets herrar, med samma rättigheter och skyldigheter, så vida han ej skulle få jurisdiktion öfver domestikerna i sitt hus; att, om före Drottningens dödliga frånfälle, honom tillbjöds något öfverherrskep eller furstendöme utom riket, kunde han antaga det blott under vilkor, att han alltid skulle vistas i Sverige; att, då han tänkte förmåla sig, skulle han derom samråda med Drottningen och Rådet, och icke ingå någon dylik förëning, som kunde anses skadlig för staten; att, om han en gång kom på thronen, skulle han icke företaga något stridande mot rikets konstitutioner och lagar; att han skulle bibehålla alla stånd och hvarje undersåte i deras rättigheter, privilegier och friheter *).

CARL GUSTAF erhöil titel af Konglig Höghet; man anslog honom en penningeinkomst, och han fick såsom förlåning ön Öland i Östersjön midt emot staden Kalmar. Han önskade blifva utnåmnd till General - Guvernör öfver Svenska provin-

*) Rådets och Ständernas Protokoller i dessa ämnen finnas i Palmschjöldes manuskripter och uti några i Sverige tryckta samlingar.

serna i Tyskland; men CHRISTINA biföll icke denna önskan. Hon hade för princip, att styrelsemakten icke borde hindras af auktoriteter, som kunde blifva dess medtäflare, och denna princip var, efter hennes yttrande, konungahusets hemlighet. Prinsen drog sig någon tid derefter tillbaka till Öland: han öfverlemnade sig der till studier och jagt, och lät försköna det slott, som tjänade honom till residens. Dessa omsorger tycktes endast syselsätta hans uppmärksamhet, och han visade ingen ifver att få kunskap om statens göromål. Imellertid förlorade han dem icke utur ögonsigte, och trogna vänner gäfvö honom begrepp om alla de händelser han borde känna.

Freden var återställd och arfsrätten försåkrad; åtskilliga ämnen i afseende på riksstyrelsen, statsinkomsterna och de fyra riksståndens anspråk hade nyligen blifvit reglerade. Ögonblicket var det mest lempliga för CHRISTINAS kröning, en ceremoni som, efter Drottningens egen önskan, ända dittills blifvit uppskjuten. Den vanliga hofetiketten och de bruk den föreskrifver, hade fåga behag för GUSTAF den Stores dotter, van sedan barndomen att syselsätta sig med den verkliga storheten snarare än med formaliteter, som endast utgöra ett sken deraf. Men, mån om thronens majeståt och sitt folks hyllning, omgaf hon sig gerna, vid alla högtidliga tillfällen, med en värnadsbjudande vårdighet, som hårrörde af hennes regerings åra och sanktionerade, att så såga, hennes makt och vårdighet genom träffande bilder. De fleste Svenske konungar hade krönts i Upsala, en gammal stad och såte för Ärkebiskopen. CHRISTINA ansåg denna stad vara för liten för den glans hon ville gifva åt sin kröning, och beslöt att denna cere-

moni skulle ske i hufvudstaden. Ständerna voro samlade och dagen utsattes till den 20:de October 1650.

Den 14 i samma månad begaf Drottningen sig till Jakobsdal*), ett slotttillhörigt Riksmarsken Jakob De la Gardie, belågit omkring en mil från Stockholm. Riksmarsken emottog henne och hennes svit med största prakt, och låt i flere omgångar och under flere timmar fyra källor af franskt och spanskt vin rinna för mångden, som församlat sig i trädgårdarna. Några dagar efter reste CHRISTINA från slottet, för att hålla ett högtidligt intåg i hufvudstaden. Hon föregicks och följdes af flere rikt ekiperade kavalleri-detaschementer och af ett stort antal vagnar, som förde prinsarne samt statens och hofvets högsta personer jemte adelns fullmaktige från de eröfrade provinserna. Franska ambassadören samt Portugisiska och Brandenburgska ministrarne, som åtföljde ambassadören i hans vagn, voro emot henne och mötte henne nästan på halva vägen. Då man for öfver stadens förnämsta torg, passerade processionen under en triumfbåge, som rådsherrarna låtit uppresas. Den omgafs ofvantill af troféer och var prydd med målningar, som föreställde Tyska fältslagen; en inskription med gyllene bokstäfver erinrade om Drottningens stora egenskaper och lysande gerningar. Så snart processionen anländt till slottet, gaf man signal till kanonernas lossande i staden och hamnen. Kanonernas dunder varade öfver två timmar, emedan man lossade tvenne salfvor, hvardera af 900 skott.

*) Det är nu ett Kongligt slott och kallas Ulriksdal.

Två dagar derefter skedde kröningsceremonien. Processionen, som begaf sig från slottet till Storkyrkan, utgjordes af ett stort antal hårolder och trompetare, af flere högre officerare, rådsherrar, rikets fem högsta embetsmän, som buro de kongliga regalierna, gyllene nyckeln, gyllene äpplet, spiran, svärdet och kronan, af prins CARL GUSTAF, af denne furstes far och Landtgreffen af Hessen som ledde Enkedrottningen. CHRISTINA satt uti en vagn klådd med karmosinfärgadt sammet, broderadt i guld, och greffe Magnus De la Gardie bar framför henne det konungliga banéret; de från Tyskland hemkomne generalerna, som icke kunnat blifva ense med rådsherrarna om det rum de skulle intaga i processionen, hade rangerat sig till håst omkring Drottningens vagn. Årkebiskopen och Biskoparne emottogo processionen vid dörrarne till Storkyrkan, och Årkebiskopen höll ett tal till Drottningen. Sedan man afhört en högtidlig musik, höll Drottningens fordna lärare Biskop Mathiæ en predikan, och då Rikskansleren uppläst eden, som Drottningen ord för ord upprepade, gaf Årkebiskopen smörjelsen och satte kronan på GUSTAF ADOLPHS Dotters hufvud. Vid utgången från kyrkan, placerade Drottningen sig på en öfver allt förgylld triumfvagn, dragen af fyra hvita hästar. Riksskattmästaren gick framför henne och utkastade guld- och silfverpenningar bland folket. Om aftonen var spisning i rikssalen, der man anrättat flere bord, ett för Drottningen och de andra för prinsen CARL GUSTAF, rådsherrarna och de främmande makternas ambassadörer. Några dagar efter hölls ett präktigt tornerspel. Man såg på banan en segervagn, som gick fram af sig sjelf utan att man upptäckte den hemliga kraft, som satte honom i rörelse. På samma sätt syntes ett berg, så högt som

ett hus, gå förbi, och på hvilket flere unga flickor, som föreställde Sånggudinnorna, uppstämde harmoniska sånger. Det gafs också theatraliska representationer, och en pyramid upprestes, med denna inskrift: *Monument, upprest åt Christina, af Antiopé, Penthesilea och Thalestris Amazonernas tre Drottningar*. Imellan högtidligheterna svuro rikets Ständer trohetsed, och grefvarne samt friherarne begårde stadfästelse på sina rättigheter*).

Drottningen hade hunnit höjden af åra och makt. Hennes namn var vidtfröjdadt i hela Europa. En mängd loftal och medaljer utgäfvos till hennes åra. Franska hofvet lät begåra hennes porträt, och öfver allt önskade man känna Nordiska Drottningens anletsdrag, lefnadssätt, karakter och sedva or.

CHRISTINA var vid denna tid omkring 25 år. I hennes något mindre än medelmåttiga vaxt upphöjdes af en ådel ställning, en otvungen gång och ett manligt sätt att skicka sig. Hennes blå, stora och sköna ögon voro uttrycksfulla; hon hade en romersk nåsa, en vål bildad ehuru något stor mun och ganska vackra tänder. Ljudet af hennes röst, som vanligen var mildt, höjdes när hon gaf viktiga befallningar eller talade om betydande och allvarsamma föremål; hon hade ofta en tankfull mine utan att hennes ansigte förlorade sitt lugn; hon fåstade liten vikt vid prydnaden, och toaletten sysselsatte henne vanligen icke öfver en fjerdedels timma. Hennes hufvudklådsel bestod af en kam och

*) Se Arkenholtz I Delen p. 189; och Fants Svenska Historia, 3 Delen p. 162.

ett band; men det så vårdslösa håret föll ganska vål efter ansigtet. Hennes likgiltighet vid klådseln var sådan, att man ibland såg henne med söndersliten linne, och ärmarna på hennes kläder voro fulla med blåckfläckar, som hon fått under skrifvandet. När man ville erinra henne att icke vara för mycket vårdslös, sade hon: "Dessa bekymmer måste lemnas åt sysellösa personer". Hennes tarflighet var utomordentlig; trogen sina första års sedvanor, önskade hon endast de enklaste rätter och drack icke annat än vatten. Denna återhållsamhet i mat och dryck försvagade henne stundom i den grad, att hennes helsa deraf led. Hon låg icke längre än fem timmar och när hon på dagen kände sig uttröttad, sof hon en timma på eftermiddagen. Görömål, studier och lektyr upptogo största delen af hennes tid; ibland lemnade hon sig likväl åt förströelser, som hennes helsa gjorde nödvändiga, och påbjöd högtidligheter för att underhålla glansen af sitt hof.

Vid promenader, ridningar och jagt fann Drottningen mesta nöje. Hon styrde sin häst med mycken skicklighet och lät honom göra manégen såsom den skickligaste stallmästare, utan att ändå synas högfårdas deröfver. Hon fruktade hvarken värme eller köld, och jagade ibland tie timmar å rad. Hon lät inom hofvet spela teaterstycken, och gaf baletter, hvaruti hon sjelf dansade. Det fanns då ett slags divertissement i Sverige, som man kallade *wirtschaft*, huslig högtid och som man imiterat efter Tyskarna. Detta divertissement bestod uti att föreställa ett vårdshus, der man serverade mat och dricka; alla voro maskerade, och musiken och dansen åtföljde måltiden. CHRISTINA,

som fann detta nöje alltför medelmåttigt, inråttade dervid högtider, då herrarne och damerna vid hofvet visade sig i kostbara drågter, och förestälde fabelns gudar och gudinnor, tjenta af nymfer och herdinnor. Vid ett af dessa högtidliga tillfällen visade sig Drottningen under namn af *Amarant* eller *den Odödliga*; samma dag stiftade hon Amaranter-Orden, uti hvilken hon tillsatte män och qvinnor, och hvilkas tecken var en lagerkrans omgifven af ett band, på hvilken man läste dessa ord: *Dolce nella memoria*. CHRISTINA gaf denna orden statuter, af hvilka en, som man säger, innebar att de ogifta riddarne vid sitt antagande skulle förbinda sig att förblifva i ogift stånd. Der voro 15 riddare och lika många fruntimmer; de njöto den förmån att dinera med Drottningen alla lördagar i ett lusthus nära hufvudstaden, och denna måltid följdes vanligen af jagt eller ridningar på de närbelägna fälten. Lusthuset, der denna sammankomst skedde, finnes ännu: det är ett hus i rund form, byggt hälften af tegelsten och hälften af tråd; det står i den parken, som är näst intill Carlbergs trädgård, icke långt ifrån en canal, som sjön Mälarn bildar emellan pittoreska höjder. Det var åfven i detta lusthus, som Drottningen, under den vackra årstiden, församlade de lärde, hon hade vid sitt hof.

CHRISTINA hade flere statsdamer af de första hus i riket; men hon talade litet med dem, emedan hon i allmänhet föredrog männens samtal. När man syntes göra henne förebråelser deröfver, sade hon: ”Om jag gifver männer företråde, sker det icke derföre att de åro männer, utan derföre att de icke åro qvinnor”. Hon utmärkte likväl några hofdamer och i synnerhet fröken Ebba Sparre, som ansågs för det vackraste fruntimer i riket,

och som förenade med sin skönhet en sållsynt ärbarhet och en ovanlig godhet. Fröken Sparre blef Drottningens förtrogna, som alltid var henne ganska tillgifven; hon ågtade sedan Grefve Jakob De la Gardie, bror till Grefve Magnus.

Denne, hvilkens anseende och vålde varade i flere år, bibehöll sig oakadt sina motståndares bemödanden. CHRISTINA beklådde honom med Stor-Skattmästarevärdigheten, utnämnde honom till Öfver-Hofmarskalk, och gaf honom rum i palatset. Förmåld med en furstinna af kongligt blod, systemen till thronarfvingen, fördunklade han alla andra store, och dölde icke det högmod, som alla dessa genom Monarkinnans ynnest på hans person hoppade förmoner väckte hos honom. Men CHRISTINA fann nöje uti att sätta honom i jembörelse med Oxenstjernor, Brahér och andra familjer, hvilkas pretentioner hon kände; dessutom började grefven redan utmärka sig genom denna ådla ifver för vitterhet och konst, som sedan gjorde honom ännu mera känd så vål i Sverige som utrikes. Han beskyddade rikets lärde, gaf Mézerai en pension och samlade biblioteker på flere sina egendomar. En till börd och karakter honom ganska olik man, CHRISTINAS fordna informator Johannes Mathiæ, njöt likaledes ännu Drottningens förtroende; hon hade upphöjt honom till Biskopsvärdigheten och kallade honom ofta till hofvet, för att samtala med honom i ämnen som rörde riksstyrelsen. Biskopens anseende var äfvenledes en orsak till afund för de store, och RiksDrotset Pehr Brahe sade en dag åt Drottningen, att hon gjorde illa uti att lemna sitt förtroende åt en ung hofman och en prest. Men CHRISTINA var ej sinnad att frångå sitt tycke och sin vilja för andras afsigter och förslager; hon följ-

de sin egen bøjelse, och lydde icke råd oftare, ån då hon ansåg dem oegennyttiga.

Den själsstyrka, den oförsagdhet och det mod GUSTAF ADOLPHS dotter hade visat redan i sina spå-daste år, under sin fars ögon, höjde henne öfver all fruktan. Hon sade sig icke veta någonting i verlden nog farligt, för att rubba hennes sinnes-lugn. Ingen opasslighet hindrade henne att sysel-sätta sig med statsaker. En dag sedan hon låtit sig åder, höll hon konselj med ministrarna som vanligt, och var der i fem timmar. Besvårad af en frossa, som varade 28 dygn, upphörde hon likväl icke att sköta regerings-omsorgerna. År 1647, un-der det man höll gudstjenst i palatsets kapell, trångde en man genom folkmångden och gick med håftighet mot det ställe, der Drottningen knåfallit. Grefve Brahe, som blef det varse, ropade till vakterne att arretera honom; men han stötte om-kull några, körde andra ur vägen, gick fram att öppna gallret, som skiljde hofvet från den öfriga församlingen och nalkades med största hastighet så nära CHRISTINA, att han blott var några steg från henne. Drottningen, som af denna mannens sinnesförfattning och åtbörder märkte att han hade något uppsåt emot henne, kallade sin vakthafvan-de kapten, som fick tid att fatta honom i håret, och vid genast skeende undersökning, fann hos ho-nom två knifvar utan slida, den ena i armen, den andra i fickan. CHRISTINA visade icke minsta rö-relse, och gaf med största stillhet nödiga befallnin-gar till lugnets bibehållande. Denne man be-fans vara lärare vid en skola i Stockholm, svag-sint och utan medbrottslingar. Några år derefter, då Drottningen mot klockan 4 på morgonen i Ju-ni månad gått att se den flotta hon låt utrusta i

hufvudstadens hamn, ställde hon sig, för att bättre undersöka skeppen på en plankan, med Amiral Flemming vid sidan. Amiralen gick så nära kanten af plankan, att hon halkade; han föll i vattnet och drog Drottningen med sig i det han fattade uti hennes klådning. Förste Stallmästaren Steinberg, kastade sig i vattnet och fattade i en snibb af CHRISTINAS klådning; i samma ögonblick hastade andra personer till hennes hjälp och drog opp henne. Ehuru hon fallit med hufvudet förut och nedsväljt mycket vatten, var hon så litet förvirrad, att hon, under det man uppdrog henne, gaf befallningar till Amiralens hjälp; hon gjorde honom ingen förebråelse och visade åfven sin tillfridsställelse öfver att hafva frälst hans lif, då hon fann sig sjelf blottställd för den största fara. Återförd till palatset, nekade hon att taga någon hvila eller något medikament; hon spisade publikt samma dag, och talade med mycket lugn om den händelse, som hotat hennes lif.

Man erkände och beundrade uti henne en hjetes dotter. Alla dessa lagerhöljde krigare, som deltagit uti GUSTAF ADOLPHS bedrifter eller upprätthållit hans åra, samlades ofta kring henne, och ansågo för ett nöje att betyga henne deras vördnad. Rådsherrarna i konseljen förundrades öfver det vålde hon förstod att taga vid alla viktiga tillfällen; förenande sinnesstyrka och klokhet, tog hon med lätthet sitt beslut, sedan hon hört alla meningar och fått tid till öfverläggning. Mistroendet genomlyste likvål stundom alltför tydligt i hennes anmärkningar. Hon expedierade vanligen göromålen med största skyndsamhet, och tillåt icke tjenstemännen att i sorglöshet eller någon för-

lora en tid, som de voro skyldiga det allmänna. Ganska tillgifven rättvisan, ville hon att magistratspersonerna obrottsligt underkastade sig den, och de som gäfvö vika för mutor, blottställdes för strängt tilltal. Brottslingar benådade hon sållan, men sade att hon aldrig utan tårar undertecknat någon dödsdom. Ingen grym handling befläckade hennes regering; först sedan hon stigit af thronen, lät hon genom passionen hänföra sig till en hämd, den man rättvist förebrätt henne.

Såsom alla stora och upphöjda själar, lifligt intagen för ädla tänkesätt, vackra gerningar och viktiga tjenster, försummade CHRISTINA icke tillfällen att erkänna och belöna dem. Vi hafva redan sett henne gifva de mest smickrande bevis af sin högaktning åt Rikskansleren Oxenstjerna, Fält-Marskalken Torstenson och Ambassadören Adler Salvius. De fleste generalspersoner och statsmän, hvilkas nit och talanger kriget eller negociationerna satte i full dag, belönades med stor frikostighet. De erhöilo titlar, kronogods och årliga inkomster: och om man kan göra CHRISTINA någon förebråelse, är det snarare derföre, att hon varit för mycket ån för litet gifmild. Hon slösade ibland med titlar och försvagade genom doneranden skattkammarens tillgångar. Fastån hon ogillade det missbruk förmyndare-regeringen gjort med Kronogodsens afsöndring, öfverlemnade hon sig sedan till samma missbruk, och beviljade ofta de stora herrar, som blifvit ågare af kronogods, nya för folket tryckande fri- och rättigheter. Hon utdelade adelsbref med ett sådant slöseri, att antalet af adelsmän blef mer ån fördubbladt under hennes regering

regering, och att på adelslistan inskrefvos namn, som icke voro värdige att synas der.*)

En stor mängd utländningar från flera riken ankom till CHRISTINAS hof. Drottningen fann nöje i deras sällskap, i synnerhet Fransmännens, hvilkas språk hon vanligtvis talade. Svenskarne, dittills förnämligast öfverlemnade åt politiska revolutioner och drabbningar och, som alla Nordens folkslag, af naturen alfvarsamma och uppriktiga, kände icke ännu denna prydlighet i seder, som utbredd sig i några andra länder, synnerligen i Frankrike. De förenade icke med sina grundliga egenskaper, sina talanger dessa former, som behaga och som äro följderna af en mera fullkomnad hyfsning. De store nyttjade ett slags yppighet, men denna yppighet bestod oftast i nöjen och bordets öfverflöd. De fleste talade blott deras lands språk, eller Tyska och Latin. CHRISTINAS lifliga och ypperliga inbillningskraft, hennes verksamma och på utveckling begärliga snille fann ju flere medel och utvägar hos män, som voro antingen glädtige och hyfsade, eller ågde omvexlande kunskaper och talanger. Nägre dristige äfventyrare missbrukade imellertid Drottningens eftergifvenhet, och tillvunno sig af henne värdigheter och välgörningar, till hvilka de infödde haft större anspråk.

Pierre Chanut var en af de utländningar, som längst qvarblef vid CHRISTINAS hof. Han var i

Dr. Christinas Hist. I Del.

9.

*) CHRISTINA utnämnde 8 grefvar, 24 friherrar och 428 adelsmän. Ibland desse sistnämnde var en Hofskräddare, som fick namnet Lejoncrona och kom till stort anseende.

början Fransysk resident, sedermera ambassadör. Anlånd till Stockholm 1645, reste han derifrån 1650, och återvände dit uti ett enskildt uppdrag 1655. Chanuts alltid med hedern, råttvisan och klokheten öfverensstämmande uppförande gjorde ett sådant intryck på Drottningen, att hon skånkte den diplomatiska agenten från ett främmande hof ett förtroende, som hon understundom nekade sina egna ministrar. Dessutom var Chanut, såsom utländsk negociatör och politikus, tillika ganska bevandrad i bokvett, och underhöll nära förbindelser med flere sitt lands lärde. Hans manerer voro ådla, och han ågde i högsta grad ett passande omdöme. Vid det första företrädet han hade som Ambassadör, då Drottningen befallte honom att vara betäckt, svarade han, att han skulle vara det, om det vore för att visa att Frankrikes Konung hade en representant af första rangen vid Svenska Drottningens hof; men att dessutom Konungen hans herre var en så artig och educerad furste, att han sjelf icke skulle vilja vara betäckt, om han finge åran tala vid Drottningen, och att således hennes Majeståt torde tillåta honom att iakttaga sin skyldiga vördnad. Chanut hade ofta tilltråde vid CHRISTINAS societé. Under sommaren 1649 åtföljde han Drottningen på en resa till grufvorna i Fahlun och Dalarne. Dessa grufvor anskaffade redan en i Europa mest eftersökt koppar. Deras djuplek var betydlig och i mer än fyra sekler hade menniskoarmen gråfvit dem, för att derifrån håmta en nyttig metall. Man upptäckte på ett djup af 50 till 60 famnar, i hälleberget uthuggna rum och omåtliga utgräfningar. CHRISTINA besåg ingången till denna vidsträckta underjordiska håla, och beslöt att stiga ned dit; men hon gaf efter för Chanuts föreställningar, och åtnöjde sig med att låta

göra sig reda för arbetena och inhämta kannedom om de konstiga metoder och inrättningar, som låttade metallens uppdragande. Hon genomreste sedan med ambassadören de intressantaste delarne af Dalarne; de sågo en vild men fri och impone-rande natur; enkla och tillika stråfvva menniskor, men fulla af denna redlighet, öppenhet och detta mod, som de ännu i denna stund bibehålla bland deras vilda berg och i skötet af deras fattigdom; de sågo dessa märkvärdiga orter, der den förste GUSTAF, dold under en grof klådnad, och bragt till de gröfsta arbeten, hade öfverlagt de stora gerningar, som försåkrade honom själf och hans efterkommande om thronen.

Man kunde märka, att CHRISTINA hade liten smak för religionens ceremonier och yttre öfningar, men hon vördade dess anda och grundsatser, och tillåt icke att man med samtalspråkets lättsinnig-het fick utlåta sig öfver detta ämne. Ibland forntidens skribenter, fästade Kyrkofäderne hennes uppmärksamhet, och den helige Cyprianus, Jerony-mus och Gregorius Naziancenus, syntes henne i synnerhet vårda att läsas och studeras.

Uppfödd i Lutherska Religionen, syntes CHRISTINA densamma tillgifven. Då Biskoppen af Grasse Godeau såndt till henne ett Bref, deri han gjorde önskingar för hennes omvårdelse, svarade hon honom: ”Jag har länge varit öfvertygad, att hvad jag tror, är hvad man bör tro. Jag borde hellre önska att bland så många vackra kunskaper, som upp-lysa eder själ, ni ännu måtte åga dem jag åger öf-ver detta ämne”. När Franska regeringen ville fråntaga de åt Protestanterna genom Westphaliska freden lemnade Provinser de fordna religions-pre-

rogativer, vågrade CHRISTINA att samtycka dertill, och hotade till och med att sätta sig deremot. Hon tatlade dem, som ändrade Religion. När Prins CARL GUSTAF meddelat henne sin fruktan, att hans Svåger, Fursten af Hessen-Escheweg, uppfödd i Kalvinismen, skulle gå öfver till Romerska religion, skref hon till denne, för att afvånda honom från detta steg: "Jag vill förbigå, sade hon, de tvister edra lärare hafva med Romerska kyrkans, och emedan jag är af en tredje religion, som, då hon funnit sanningen, skiljt sig från deras meningar, är det billigt att jag talar opartiskt till eder, och jag vill icke vidröra mer än en enda punkt, nemligen hederns. Kan ni vara okunnig om huru mycket de, som ändra religion, åro hatade af dem, från hvilka de skilja sig, och vet ni icke genom så många kända exempel, att de föraktas af dem, till hvilka de öfvergå. Öfvervåg väl huru vigtig för en furstes goda namn och rykte, den tanke är, som man har om hans ståndaktighet, och var försåkrad att ni mycket skadar edert, om ni begår ett dylikt fel."

CHRISTINA hade likväl redan en afgjord böjelse för tolerans i tänkesätten. Hennes lårares saktmodiga grundsatser, hennes relationer med menniskor från alla länder och vedervilja för envisa tvister, hade gifvit henne denna böjelse. Man vet, att hon vid år 1648 hade det projekt att stifta en teologisk Akademi, hvilkens förnämsta ändamål borde blifva, att förena de olika kristna samfunden. När rikets teologer satte sig emot detta projekts utförande, och åfven med sin hämnd hotade Biskopp Mathiæ, hvilken de ansågo, som upphofsman dertill, yttrade Drottningen sitt missnöje och tog Biskoppen under sitt beskydd, i det hon icke desto mindre an-

befallte honom att skona presterskapets nit, ett stånd, som icke allenast herrskade öfver samveten, utan äfven hade stort inflytande på allmänna å-renderne. Den bitterhet de protestantiske teologerne i allmänhet då nyttjade i sina lärda strider, och de söndringar som herrskade äfven mellan dem, måste uttrötta en furstinna, som umgicks med stora fria tankar, som ålskade dessa konster, hvilkas odling mildrade karakteren, och som, då hon slutade ett trettieårigt religionskrig, ägde rätt att vånta sig se det religiösa hatet slutas.

Smak för vitterhet och studier hade hos CHRISTINA blifvit en passion; hon kände icke något större nöje, än att samtala med lärde män, syselsätta sig med snilletts måsterverk, underrätta sig om de ryktbaraste folkslags monumenter och samla grundsatser från alla länders vise. Ett förvånande minne skaffade henne lyckliga och oväntade citationer i alla vettenskapsdelar. Hon låste dagligen några sidor af Tacitus, dem hon jemförde med ett schackspel och kunde under låsningen öfversätta på Franska. Ibland Grekelands skribenter var Plato en af dem, hon mest värderade och oftast låste. Hennes inbillningskraft, upphöjd af hennes vanliga lektyr, de meditationer hon gjorde, och ett brinnande begär att på ett nytt sätt utmärka sig, ryckte henne, att så säga, från jorden, kom henne att glömma kronan och förflyttade henne i de sferer, der hon endast såg det lugn och förnuft, den sanning, sällhet och åra, som deraf härflyta. Men, återkommen från dessa smickrande villor, återfann hon årendernas tyngd, hofvets oundvikliga söndringar och lyckans, maktens och högheternas förförelser. Af denna moraliska sinnesstämning härledde sig

besvärliga tvister, stridiga beslut och en sinnesoro, som i följdén tilltog och åstadkom betydande verkningar.*)

Sådana äro de förnåmsta dragen, som visa CHRISTINAS karakter och lefnadssätt vid denna tidpunkt af hennes bana, då hon stadfästade Europas lugn genom Westphaliska fredens undertecknande, gaf sitt folk det imponerande skådespelet af sin kröning och njöt fullheten af sin åra. Vi återtaga berättelsen om hennes regerings-händelser och anförandet af hennes riksstyrelse.

Då svenska vapnens framgång i Tyskland gjort intryck på Ryska Tzaren, sökte han CHRISTINAS vänskap; han samtyckte år 1650 att betala en betydlig penningesumma såsom ersättning derföre, att han i sina stater emottagit bönder, som lemnat svenska området. Följande året ankom till Stockholm en beskickning från Tartarernes Chan, utgörande sexton personer; den sökte öfvertala Drottningen att bryta med Ryssarna; men som man nyss åter närmat sig till Ryssland, kunde man icke bifalla denna begäran. Drottningen bemötte imellertid sändebuden ganska präktigt, och gaf dem en afskedsaudiens, med hvilken de voro nöjde.

När Konungen i Pohlen JOHAN CASIMIR låtit föreslå att sluta sina tvister med Sverige, fogade sig CHRISTINA, som åstundade fredens bibehållande, efter hans önskan, och emottog hans minister

*) Arkenholtz, *Memoires de Chanut*, *Sammandrag af Sv. Hist. af Silverstolpe och Baron Rosenhanes handskrifna anteckningar hafva förskaffat mig de uti detta stycke samlade drag.*

år 1650 på ett utmärkt sätt. Denne minister propo-
 nerade en hemlig traktat, genom hvilken JOHAN
 CASIMIR skulle afstå sina anspråk på Svenska thro-
 nen, med vilkor att man betalade honom en sum-
 ma penningar, hvarom man skulle träffa vänlig
 öfverenskommelse. Han tillade, att då Drottning-
 en fått Lifland och Pomern, smickrade sig Ko-
 nungen af Pohlen, det hon skulle samtycka att
 lemna honom några delar af dessa provinser, med
 suverån ågande rätt. Drottningen svarade, att
 det vore henne icke tillåtit att stycka sina stater;
 men att Konungen af Pohlen föröfrigt alltid skulle
 finna henne benågen att bistå honom med sin
 hjelp. Då ministern anhöll, att detta löfte måtte
 blifva honom gifvit skrifteligen, nekade Drottning-
 en att göra det, anförande såsom skål, att han
 sjelf icke velat gifva sina propositioner skrifteligen.
 År 1651 kom man öfverens, att konferenser skulle
 ske i Lübeck under Frankrikes och Hollands be-
 medling. Men Pohlska fredsunderhandlarne anlände
 med ganska olika afsigter mot Svenska hofvets,
 drogo under åtskilliga förevändningar ut på tiden
 med negociationerna och syntes sätta i tvifvelsmål
 den titel af Drottning, som CHRISTINA bar. JOHAN
 CASIMIR, som visste sig vara understödd af Kejsaren,
 Spanien och till och med af Holland, visade min-
 dre ifver att sluta en varaktig fred med Sverige,
 och konferenserna afbrötos år 1653. Vid tidning-
 en om negociatörernas åtskiljande sade CHRISTINA,
 som icke velat gifva efter i någon för åran och
 sitt rikes lugn vigtig punkt, med mycken köld,
 att hon hade förutsett denna utgång, men att,
 då åtta års stillestånd ännu var mellan de två
 makterna, det återstode tid att arbeta på en billig
 förlikning och avsluta en difinitiv fred.

Så snart fronderiets oroligheter utbrustit i Frankrike, fästade CHRISTINA den största uppmärksamhet på detta slags inbördes krig i en stat, som var Sveriges närmaste bundsförvandt. Hon sånde instruktioner till sin minister Baron Rosenhane*), som hade konferenser med Mazarin, med hvilka kardinalen icke blef nöjd, emedan han märkte att Svenska hofvet skulle blifva skadligt för hans afsigter. Då Prinsarne arresterades år 1650 tog CHRISTINA en ännu verksammare del i de tvistigheter, som uppkommo mellan de båda partiernas hufvudmän. Condé, den mest ansedde af Franska prinsarna, var Drottningens af Sverige hjelte, för hvilkens sak hon så mycket mer intresserade sig, som han skref till henne från Vincennes slott ett ganska ifrigt bref, hvaruti han önskade hennes bemedling. Prinsarne sattes åter i frihet, och Mazarin drog sig tillbaka till Cöln; han blef äfven genom Parlamentets dom för alltid landsförvist. Men han hade endast gifvit vika för stormen, för att bättre förebygga den: fastän frånvarande, styrde han konseljen, och satte de med hans fördelar enliga passioner i rörelse. När söndring uppkommit mellan fronderiets hufvudmän och Condé andades hämnd, alstrade borgerliga kriget nya handlinger. Rocroys besegrare var i hemligt förstånd med Spaniorerne, och stridde strax derefter öppet i deras leder. Mazarin, som blifvit kallad tillbaka syntes åter vid hofvet. Imellertid fortfor folket att hota honom, och han reste ånyo bort. Denna frivilliga undflykt stämde sinnena till hans fördel,

*) Denne minister återkallades kort derefter på Franska hofvets begäran. Man bar af honom ett arbete, med titel: *Observationes politicae super nuperis galliæ moribus* 1649.

under det de skilde sig från Condé. Under denna partiernas skakning, vände sig CHRISTINA ömsom till Konungen af Frankrike, Konungen af Spanien, Hertigen af Orleans, Prinsen af Condé och åfven till Parisiska parlamentet, i afsigt att återställa freden. Det steg hon tog till Parlamentet misshagade hofvet, och Mazarin, som slutligen återinsattes i konseljen, sökte afböja CHRISTINAS bemedling. Denna Furstinna föreställde Franska residenten, att hennes skrivelser genom ministern Baron Palbitzki, Rosenhanes efterträdare, fel, hade blifvit återlemnade innan man kände Konungens vilja, och upphörde med sin bemedling, under det hon icke desmindre bibehöll sina relationer med Frankrike. Ehuru hon alldeles icke var böjd för Mazarin, sökte hon ställa sig in med honom, i synnerhet för Enkedrottningens skull, för hvilken hon hade en synnerlig högaktning. Då hon förårade denna furstinna ett linieskepp, sände hon ett dylikt till kardinalen. De två skeppen voro af högt värde, och det som Mazarin erhöll, kallades *Julius*, efter dens dopnamn, för hvilken det blifvit beståmdt.*)

Under det CHRISTINA iakttog Frankrikes oroligheter, såg hon i sitt rike uppkomma dylika, som voro för henne af större vigt. Ursprunget till dessa oroligheter härledde sig från förmyndare-regeringen, och de mått och steg, som vid denna tidpunkt blifvit tagna till förmån för de stora familjerna och adeln i allmänhet. Adelsmänne hade förbehållit sig rättigheten att innehafva statens första embeten; de ville på landtmännen vid deras gods utöfva en myndighet, som var oförenlig med

*) Se Arkenholtz, och de Skrifter som utkommit i Frankrike öfver samma epok.

den åt denna klass invånare lagligen beviljade personliga frihet; sedan de, genom de afsöndringar, till hvilka förmyndare-regeringen samtyckt, blifvit ägare af de flesta fastigheter, voro de undantag af utskylder de njöto, en tryckande börda för de andra medborgarne, som måste ersätta kronan hvad hon icke kunde pålägga de privilegierade. När CHRISTINA sjelf kommit till regeringen, uppmanades hon af de lågre stånden att håfva detta missbruk; men det var svårt att ändra något under kriget, och då freden blef återställd, trodde Drottningen sig böra bevilja nya afsöndringar och nya fri- och rättigheter till belöning för generalerne och ministrarne. Missnöjet blef så mycket större, som man fann att Drottningen belönade allt för frikostigt. När skattkammaren år 1650 var uttömd, begårde CHRISTINA af ständerna en gård under kröningsriksdagen. Presteståndet, Borgerskapet och Bön-derne inlemnade ett memorial, hvaruti de beklagade sig öfver det förtryck de ledo af Adeln, och begårde ersättning för dem skedde oför-rätter; de angrepo uppenbart Adelsståndets prerogativa, och föreslogo de afsöndrade kronogodsens återindragning till lättande af statens behof. Kans-leren uppsatte ett svar på detta memorial; han uppräknade de tjänster Adeln gjort riket, anförde tydligt de konga-bref, på hvilka de angripna pri-villegierna grundades, och visade de lågre ståndens steg såsom upproriskt och förgripligt mot majestå-tet.

Stormen var nära att utbryta; men Drottningen visste förekomma den genom kloka mått och steg. Hon bibehöll Adeln i sina privilegier samt fri- och rättigheter, och beviljade, åfven åt Gref-var och Friherrar, rättighet att bygga städer på

sina gods med tie frihetsår; men med detsamma låt hon utfärda ett kongabref, som försåkrade Presterskapet om flera förmåner och minskade genom åtskilliga påbud lånsutskylderna för de bönder, som icke voro Adelns förpaktare. För att öppna utsigt till befordran på civila och militåriskabanan för dem, Adeln kallade *vanbördingar*, förklarade Drottningen, att detta uttryck icke kunde lämpas till andra än de medborgare, som genom ett tadelvärdt uppförande, lättja och håglöshet vanslagtats från en hederlig hårkomst; att alla andra födde af lagliga giftermål, de måtte än vara af Adel, Presteståndet, Borgerskapet eller Bondeståndet, skul le åga rätt att efterstråfvå årestållen och värdigheter.*)

Men nya tillfälligheter medförde en ny sinnesjåsning. De stora Familjerna, som voro vana att spela första rôlen vid hofvet, förtörnades öfver de förmåner Drottningen beviljade mån, hvilka icke syntes dem dertill vara förtjente, och hvilka de utmärkte med det föraktliga namnet *favoriter*. Presterskapet, trogit sin gamla rigorism, skyllde henne för kallsinnighet i religion och seder; folket, som alltid sett sina konungar omgifna af mycken enkelhet, förebrådde henne sitt kostsamma hof. På samma gång delade senaten sig i partier, hvilkas afsigter och projekter med svårighet kunde följas. Flere Rådsherrar skilde sig från hufvudstaden, och Rikskansleren tycktes icke qvarblifva der för annat, än att rådda regeringens goda namn och rykte. Kronprinsen lefde indraget och iakttog på afstånd de årelystnas intriger, de missnöjdas stämplingar och sinnenas allmänna rörelser.

*) Se *Svenska Adelns Historia* p. 85 — 96.

Drottningen visade sig stilla och lugn; men man tviflade icke att hon ju öfverlade någon vigtig plan. Man gissade, att hon årnade nedläggga regeringen och lemna åt sin efterträdare att använda de mått och steg, som voro stridande mot hennes karakters stolthet. Hvad som syntes bekräfta denna gissning, var den önskan hon yppade, att göra en resa åt öarne Gottland och Öland, och det nog hastiga sätt, på hvilket hon åter nårmade sig till kansleren. Man förmodade, att hon tänkte välja en fristad, och sätta sig i godt förstånd med alla partierna, till förekommande af stormiga tvister och ett lättare ernående af de vilkor, som vore passande för hennes afsigter.

Sådan var verkligen CHRISTINAS plan; antingen hon fick misshag för thronens göromål, eller fruktade att se åran af sin regering förminsкас, hade hon beslutit dess nedläggande och lefva i enslighet. Hennes smak för vitterhet och konster lofvade henne ersättning för det offer hon skulle göra, och hoppet att förvåna Europa genom ett så oväntadt, så ovanligt beslut, kunde smickra hennes kärlek för ryktbarhet. Franska ambassadören Chanut var en af de första, som tydligt upptäckte hennes afsigt. Han underrättade derom sitt hof, som befallte honom förekomma dess verkställande. Han hade verkligen flere öfverläggningar med Drottningen, men kunde icke afhålla henne från sitt projekt och i October månad 1651 meddelade hon detsamma åt Riksmarsken och Rikskansleren, åläggande dem att derom underrätta Kronprinsen. Kort derefter, utan att vilja höra några böner, församlade hon senaten och förklarade, att hon beslutat öfverlemna regeringen åt Prins CARL GUSTAF: "Sedan jag, sade hon, moget öfverlagt ett steg af

denna vigt, har jag icke funnit något bättre medel att försåkra lugnet i staten och hos mitt folk, som önskar se thronrättigheten stadfastad genom arfvingar. Då jag fast beslutit att icke förmåla mig, skall prinsen, när han kommer på thronen, vara nödsakad ingå åktenskap, och all fruktan vara stillad.”

CHRISTINAS ypperliga egenskaper, mildheten af hennes styrelse, den glans hon utbredt öfver Sverige, hoppet att tiden och åldren skulle stilla hennes sinnesoro, kanhända åfven några enskilda afsigter i hänseende till thronföljden, förmådde statens mest ansedde män att genom allt bemödande söka afstyra henne ifrån sitt beslut. Sedan man gjort henne uppmärksam på, att Ståndernas sammankallande var nödvändigt, för att underrätta dem om en dylik förändring, togo de ett offentligt steg, som allmänt gillades. De begåfvo sig till Drottningen, anförde af Rikskansleren Oxenstjerna, som förde ordet. Han tackade först Drottningen, i nationens namn, för de omsorger hon egnat åt rikets åra och sällhet; han föreställde henne att denna åra, denna sällhet icke skulle åga bestånd längre än hon bibehölle thronen; att Kronprinsen icke önskade regera så länge hon lefde; med ett ord, att hon sjelf skulle erfara den högsta sorg, då hon såge frukten af sina verk och bemödanden förlorad genom sin afsöndring från regeringen. Han tillade, att den sanna åran, den verkliga storheten bestod icke så mycket uti att förvärfva, som att bibehålla hvad man förvärfvat, och att det varit bättre om hennes styrelse blifvit mindre lycklig, än att lemna den, sedan hon gifvit den en glans, som förvånade alla nationer. Sedan han försåkrat, att om hon öfvergaf riksförvaltningen, alla statens

högre embetsmån skulle begåra deras afsked, frågade han om hon vore missnöjd med sina undersåtare, och om hon hade orsak att klaga öfver något uraktlåtande i vördnad och undergifvenhet å deras sida. Han bad henne uppriktigt förklara sig, emedan de sjelfve skulle göra henne rättvisa och ingenting spara för bibehållandet af hennes storhet och makt. Han bedyrade, att hon kunde befalla öfver deras egendom uti kronans iråkade brist, att de voro färdige med alla sina tillgångar bidra till skuldens betalande och att de skulle sammanskjuta ett så betydande kapital till underhåll för hennes hofstat, att hon kunde hafva den på en så lysande fot som någon monark i Norden.

Antingen dessa föreställningar och anbud voro verkan af en uppriktig tillgifvenhet för GUSTAF ADOLPHS Dotter, eller de varit förestafvade af begäret att fördröja en för de fleste Store föga angenäm furstes antråde till regeringen, så afhörde Drottningen dem med uppmärksamhet. Rörd af denna nya seger, lofvade hon afstå från sin plan och behålla statsrodret. Några dagar derefter emottog hon lyckönskningar af alla korpser och frammande ministrar. Likväl sade hon åt Chanut, att fastån hon hade trott det vara sin pligt, att gifva sina undersåtare denna tillfredsställelse, hade hon icke så öfvergifvit sin plan, att hon icke en dag kunde återtaga densamma. Under loppet af de tvistigheter och förhållanden, som orsakades af CHRISTINAS beslut, hade CARL GUSTAF iakttagit mycken varsamhet och sjelf sökt öfvertala Drottningen att behålla regeringen. Han framhårdade i sin återhållsamhet och lefde beständigt långt från hufvudstaden på Öland. Under ett samtal med grefve Brahe, hade han en dag sagt till denne herre, att han

årnade låta vid sitt slott bygga ett kapell, för att blifva begrafven der. Detta berättades för CHRISTINA, som fann det vara en öfverdrifven modesti, roade sig deråt och sade: "Aldrig har någon thronarfvinge dött på Öland".*)

CHRISTINA fortfor att regera och lugnet tycktes återståldt omkring henne. Men årelystna och oroliga menniskor, som ville betjena sig af omständigheterna, för att tillfredsställa sina personliga afsigter, ståmplade kort derefter en sammangaddning, som ett ögonblick förnyade bekymren och bestörtningen. I spetsen för denna sammangaddning stod Arnold Messenius, son till den lärde håfdetecknaren Johan Messenius. Pohlska intriger hade bragt fadren i fångelse under förmyndareregeringen och sonen, lika misstänkt, hade i flere år delat denna fångenskap; men CHRISTINA, som kände hans talanger, hade återgifvit honom friheten och nyligen skänkt honom Adelsbref, viktiga embeten och en betydande årlig inkomst. Hans håftiga och håmdfulla karakter kände imellertid icke något lugn, och ingaf honom beständigt farliga förslag. Sedan han börjat en process med sin syster, förlorade han den vid domstolarna, och då Drottningen stadfäst domen, öfverlemnade han sig åt vrede och hotelser. Ett årteligt hat förbittrade honom mot Rikskanslern Oxenstjerna, och han sökte hånas på denne måktiga man, som hade röstat för hans fars fångslande, Arnold Messenius hade en adertonårig son; honom meddelade han sina tånkesått, drog honom med i sina stämplingar och sökte att af honom göra ett verktyg för sina passioner.

*) Se Arkenholtz, *Mem. de CHRISTINE*, I Del. p. 205 o. f.

Vid slutet af år 1651, erhöill prins CARL GUSTAF genom en omvåg en anonym smådeskrift, ställd mot regerirgen och personligen till Drottningen. Denna libell innehöll skymfliga utlåtelse, och projekt till en revolution. Rikskansleren framställdes der såsom Kronprinsens personliga fiende, grefve Magnus De la Gardie såsom en åregirig, hvilken ruinerade staten och CHRISTINA såsom en låtsinnig furstinna, hvilken slösade penningar på sina gunstlingar och nyss, för en högtidlighet vid hofvet, beviljat sin ballettmåstare 30,000 Riksdaler. Prinsen uppbjöds att sätta sig i spetsen för tropparna, försåkra sig om Drottningen och de Store, och betjena sig af folkets sinnesförfattning för att uppstiga på thronen. CARL GUSTAF sände denna skrift till CHRISTINA, som genast fick misstankar på författaren. En sekreterare i kansliet, derom tillfrågad, bekände att det varit han, som skrifvit utanskriften och förklarade, att han gjort det på den unga Messenii begäran. Begge Messenierna blefvo genast arresterade, och Drottningen låt först för sig inställa sonen. Han nekade flere gånger; når han likvål genom deras vittnesbörd, som kände hans styl, blifvit öfverbevist, tillstod han sig hafva författat smådeskriften efter sin fars anmärkningar, dock likvål utan dennes vettskap. Drottningen frågade sedan Messenius fadren. Han fördömde sin sons gerning, men nekade att erkänna sig deruti medbrottslig; man förde honom tillbaka i fångelset, och CHRISTINA utnämnde kommissarier. Då man genom förhör endast fått obestämda resultat öfver medbrottsligheten, hotade man den anklagade med pinligt förhör, och befallte att tillrustningarna skulle ske i hans närvaro. Vid åsynen af

af denna fasliga tillredelse, förlorade han modet och förklarade, att om Drottningen vore närvarande, skulle han göra viktiga bekännelser. Sedan Drottningen kommit i förhørsrummet, vände sig den gamle Messenius till henne och sade, att han erkände sig hafva ågt kunskap om libellen, och icke hindrat sin son att utfärda densamma; att denna libell blifvit författad efter de samtal han hållit i ynglingens närvaro, men att samma ämnen upprepats flere gånger af Riksrådet Bengt Skytte, Bergmåstaren i Stockholm, Nilsson, Theologiæ Doctorn Terserus och flere. Sedan Messenius gjort dessa bekännelser, kastade han sig på knå för Drottningen och begärde få kyssa hennes hand innan han undergick det förtjenta straffet. CHRISTINA beviljade honom denna nåd, men förebrådde honom under detsamma hans otacksamhet och trolöshet. De begge Messenierne dömdes att halshuggas. Sonens kropp styckades efter halshuggningen i fyra delar, som voro utsatte till allmänt åskådande till dess Drottningen, som kom att passera förbi afrättsplatsen, befallte deras borttagande. Undersökningen emot dem, Messenius angifvit såsom delande hans tänkesätt, inställdes af försigtighet. De fleste voro män, som nyttjades vid riksstyrelsen, och Drottningen ville hellre göra nåd än väcka den allmänna uppmärksamheten, i det hon fullföljde hånuden. Hon kunde dessutom vara tillfredsställd af de vördnads- och trohetsbevis, hon nyligen fått af Senaten och Kronprinsen.*)

Dr. Christinas Hist. I D.

10.

*) Arkenholtz, eljest så vidlöflig, säger ganska litet om denna sammansvärjning. De omständigheter jag uppgifvit, har jag hämtat utur anmärkningarna till Svenska öfversättningen af Schröcks CHRISTINAS lefverne, och af Fants Svenska Historia.

Kort derefter tillsände CHRISTINA denne Prins rika föråringar, och skref till honom detta bref: ”Min Kusin, jag är eder skyldig en tacksägelse, och jag skulle redan afbördat mig denna pligt, om jag icke väntat på herr Kaggs afresa, för att göra den mera offentlig. Han skall på mina vägnar säga er de erkånsamma tänkesått, som förvaras hos mig för den omsorg, ni har att göra mig er förbunden. Edra artigheter och tjänster hafva förvärfvat er en evig vänskap. Vårdes fortfara hårt uti, och tro att jag alltid skall skatta mig lycklig så länge jag blifver eder förbunden; och på det jag alltid måtte vara det, så öka de förbindelser jag har till er med den att tro, det jag aldrig skall finnas otacksam emot Er.” Då Prinsen tackat CHRISTINA för detta bref och skänkerna, svarade honom Drottningen: ”Min Herr Kusin! den tilfredsställelse jag skaffade mig sjelf då jag gjorde Er ett nöje, var så stor, att ni visst aldrig behöft tillägga den jag erfarit af det bref, uti hvilket ni tackar mig derföre. Jag bör tacka lyckan, som beredt mig detta nya tillfälle att göra min erkånsla så mycket otvifvelaktigare genom denna sista händelse, som så passande erbjudit sig att låta mig till en del afbörda de förbindelser jag har till Eder, i betraktande af de goda och trogna tjänster ni alltid visat mig. Vårdes tro, min Kusin, att jag alltid skall bibehålla de känslor af vänskap och högaktning jag för Er hyser”.

De svårigheter och bekymmer, af hvilka CHRISTINA sett sig omgifven, hade icke vändt hennes uppmärksamhet från statens stora intressen. Verksamhet och nit för bevarandet af hennes regerings åra, öfvergåfvo henne aldrig så länge hon satt på thronen. Hennes ministrar vid främmande hof e-

mottogo sina instruktioner direkte från henne sjelf, och ofta skref hon egenhåndigt till dem. Hon fortfor att uppinuntra åkerbruket, handel och nåringar, som hon gjort från början af sin regering. Nationen hade henne redan att tacka för flere nyttiga inrättningar och visa lagar. Från år 1650 till 1654, stiftade hon skolor och barnhus, inrättade Bergs- och Handels-Kollegierne; hon bibehöll Svenskarnas kolonier i Amerika, förskaffade dem nya på Guinea-kusten, och slöt traktater med England, Holland och Portugal, för att göra Svenska flaggan ansedd på alla haf. Under samma tid uppkommo äfven sidenfabriker i Stockholm, och derigenom att bönderne, som gifte sig, föreskrefvos att plantera ett visst antal fruktträd, införde Drottningen ett nytt slags uppodling i sitt rike. Stådernes polis förbättrades; betydliga förändringar gjordes i Domstolarna; allmänna vågarna började få ett mindre ojemnt och vildt utseende, och hufvudstaden erhöll prydnader, hvarigenom den fick likhet med andra Europas märkvärdiga städer.

Lifvad af högsta ifver för vettenskaper, vitterhet och sköna konster hade CHRISTINA skyddat dem så snart hon emottagit regerings-tömmarna. Denna ädla omsorg utmärkte ännu mer de sista åren, hon tillbragte på thronen. Vi skola nu betrakta henne i detta afseende, och förena alla de drag, som utgöra taflan öfver den mest lysande delen af hennes regering*). Säsom den lårdaste Drottning, hvil-

*) Arkenholtz har i I. Delen af sina Memoires häruti gifvit vägledning. CHRISTINAS bief, Gezelii Bogr. Dict., Vitterhets och Sv. Akademiens i Stockholm handlingar och Memoires de Chanut förskaffa äfven intressanta uppgifter, som jag begagnat.

ken ännu lyst i något rike, såsom alla talangers frikostigaste beskyddarinna, blef hon i synnerhet namnkunnig i Europa och fåstade ännu på sig allas blickar i Tyskland, Frankrike och Italien sedan hon nedlagt kronan.

Kort efter vettenskapernas och bokliga konsternas återupplifvande, gjorde flere Nordens furstar försök att med dess regioner införlifva sånggudinnorna. I Pohlen samlade SIGISMUND AUGUST lärde till sitt hof, och satte dem i stånd att öfverlemna sig åt betydande arbeten. I Dannemark gåfvo FREDRIC II. och sedermera CHRISTIAN IV. fritt utrymme åt talangerne genom de smickrande vårdigheter, som beviljades flere förtjente mån, och de resurser som förskaffades Köpenhamnska Universitetet. I Sverige öppnade GUSTAF Vasa och senare GUSTAF ADOLPH Gymnasier, införde från utländningen utmärkte lärde till vettenskapernas utbredande, och gåfvo Upsala Akademi ett kraftigt stöd. Men man hade ännu icke i Norden sett ett hof, der vetenskaper och konster erhållit ett så lysande hågn, som CHRISTINA skänkte dem; ett hof, som kan jämföras med LEO X:s och FRANS I:s. Fastän de Nordiska Monarkers bemödanden, som föregått CHRISTINA, icke varit fruktlösa, hade GUSTAF ADOLPHS Dotters mera träffande följder, emedan de omfattade en vidsträcktare sfer, öppnade närmare kommunikationer mellan Norden och Södern och för första gången grundade denna förening mellan kunnige mån från alla lånder, som sedan af lärde och litteratörer bildat en stor slägt, hvars medlemmar, ehuru, spridda anse sig alla såsom bröder och medborgare.

Sex gymnasier och skolor hade att tacka CHRISTINA för deras uppkomst; de inrättades i de mest

centrala städer, och begåfvades med tåmligen betydande kapitaler till underhåll för lärare, som undervisade i Österländska språken, Matematiken, Theologien och Historien. Universiteterna i Upsala i Sverige, i Åbo i Finland och i Dorpt i Lifland erhöello nya kathedrar, och Drottningen ditkallade från Tyskland Professorer af en erkänd förtjenst. Hon reste ofta till Upsala, för att närvara vid de offentliga föreläsningarna; hon fann äfven nöje uti att försvara theser öfver ämnen i historien, vitterheten och filosofien, och gaf högtidligt sitt bifall åt de tåflande, som utmärkte sig. Doctor Olaus Rudbeck, som då började sin bana, och sedan genom sin förvånande lärdom blef så ryktbar, gjorde i Drottningens närvaro anatomiska dissektioner, och det var vid detta tillfälle han upptäckte vattukårilen. Man ser af flere Drottningens bref, att hon ofta vistades på Upsala slott, och att hon drog sig undan dit, för att friare få öfverlemna sig åt studier.

Sedan längre tid fanns på Stockholms slott ett biblioteks-kapital, som GUSTAF ADOLPH kort före sin död betydligt ökat. CHRISTINA gjorde deraf en bland de rikaste och mest betydande samlingar i Europa; hon lade i början dertill de flesta böcker och manuskripter, som af Svenska generaler blifvit tagna i Olmütz, Prag och andra städer. Hon köpte sedermera Grotii, Pétaus, Gaulmins, Ravii, Gerhard Johan Vossii och en del af kardinal Mazarins bibliotek. Hon låt flere lärde, och i synnerhet Job Ludolph, Isak Vossius och Nicolaus Heinsius, resa för att anskaffa sållsynta böcker och manuskripter i Tyskland, Frankrike, Nederländerne och Italien. Denna dyrbara samling intog fyra stora salar och antalet af hebräiska, arabiska, gre-

kiska och latinska manuskripten steg till mer än 8,000. Drottningens af Sverige bibliotek blef ryktbart i alla länder, och de lärde ansågo det för en skatt för forskningar. Vossius, som hade en tvist med påter Simon öfver punkteringen af Gamla Testamentets hebråiska text, vådjade till CHRISTINAS manuskripten. Man låser i dom Calmets arbete, öfver syner och uppenbarelser, följande ännu märkvärdigare eller åtminstone besynnerligare händelse.

En lård i Dyon hade uttröttat sig hela dagen med ett hufvudsakligt ställe hos en grekisk poet, utan att kunna begripa något deraf; ledsen och förargad öfver fruktlösheten af sin myckna flit, lågger han sig, insomnar missnöjd, och som han är i djupaste sömnen, finner han sig i andanom förflyttad till Stockholm; hans genius införer honom i CHRISTINAS palats och leder honom i biblioteket: han följer alla böckerna med ögonen och betraktar dem; då han råkat på en liten volum, hvars titel syntes honom obekant, öppnar han den, och sedan han blåddrat igenom 10 à 12 sidor upptäcker han der tie grekiska verser, hvilkas läsning helt och hållit häfver den svårighet, som så länge syselsatt honom. Den glädje han erfar vid denna upptäckt, väcker opp honom, hans inbillning är så uppfylld af denna grekiska poesi, att han åter påminner sig den, upprepar den allt för ett, sätter den slutligen på papperet och försöker att återvinna sömnen. När han dagen derefter stiger opp, tänker han på sitt nattåfventyr, och som han fann det bland ett af de ovanligaste, föresätter han sig att följa det till slut. Descartes var då i Stockholm; till honom sänder han ett bref med begäran att få underrättelse, om Drottningens biblio-

tek, hennes palats och staden Stockholm åro så och så belågna, om på den bibliotekshyllan, som är längst in, finnes en bok af den och den storleken, det och det öfverdraget och med den och den titeln på ryggen, och ändtligen, om i denna bok icke finnes tie grekiska verser, lika dem han skrifvit nedanföre på sitt bref. Descartes tillfredsställer snart den lärde, och svarar honom, att den skickligaste ingeniör skulle icke bättre hafva uppritat planen till Stockholm, att palatset och biblioteket voro fullkomligt vål afmålade; att han funnit den ifrågåvarande boken på den utmärkta hyllan, och deruti låsit de omtalta grekiska verserna. Denna historia, tillägger dom Calmet, är offentlig, och få vittra mån gifvas, som icke kånna densamma. Det hade likvål varit i sin ordning, att göra namnet kändt på den lärde, som hade denna ovanliga dröm.

De namnkunnigaste lärde voro angelågne om CHRISTINAS beskydd, och adresserade till henne bref och loftal. Drottningen, smickrad af deras hyllningar, svarade dem mycket artigt, och gaf dem ofta prof af sin frikostighet. Då Ottavio Ferrario från Padua hållit ett loftal öfver henne i denna stad, år 1650, skånkte hon honom en guldkedja af 1000 dukaters (écus dor) värde och skref till honom på latin följande bref: "Genom den lilla skånk jag gjort er, har jag visat, att det loftal ni hållit i skygd af mitt, af en god prinsessas namn, icke varit mig obehagligt. Det var intet skål, som kunde förbinda er att, som ni gjort, skriftligen upprepa edra tacksågelser. Jag tillstår likvål, att dylika årebetygelser, af en så artig författare som ni och edra likar, åro mig alltid ganska angenåma. Hvad skulle kunna gifva mig större nöje ån den öfvertygelsen, att de omsorger jag dageli-

gen egnar åt vettenskapernas förkofran och heder, icke ogillas af dem, hvilka de äro skyldige sitt anseende och sin åra. Hvarföre jag på det högsta beder er, att alltid för mig bibehålla denna tillgifvenhet, och om ni, hvars snille är så rikt, eller andra lärde i eder ort, utgifva några nya arbeten, neka mig icke det nöjet att se och låsa dem. Jag skall icke uraktlåta några vånskapstjenster, när tillfälle dertill erbjuder sig⁹⁹.

Pascal, hvilkens snille omfattade alla slags kunskaper och arbeten, hade nyligen påfunnit en machin, kallad *cykloid (roulette)*, för att åstadkomma aritmetiska exempel utan penna och penningar. Han gjorde deraf en skånk åt Drottningen i Sverige, och skref till henne i detta afseende ett bref, hvaraf vi skola anföra detta ställe. Sedan han talat om den åra, kunskaper och talanger gifva en monark, och om den tillväxt af hans makt, som deraf härflyter, säger han: ”Regeren, oförlikneliga Prinsessa, på ett aldeles ovanligt sätt, och må edert snille underläggas Er allt hvad edra vapen icke underlagt Er. Regeren med bördens rätt under en lång följd af år, öfver så många segrande länder; men herrskan äfven genom styrkan af eder förtjenst öfver all jorden. Hvad mig angår, som jag icke är född under det första af edra vålden, önskar jag att hela världen måtte veta, att jag gör mig en åra af att lefva under det andra, och det är för att bevisa det, som jag vågar upplyfta ögonen ånda till min Drottning, i det jag gifver henne detta första bevis af min undergifvenhet.⁹⁹ CHRISTINA var i stånd att värdera Pascals snille och tonen i hans loftal. Uti sitt svar, kallade hon honom människoslågtets lärare och världens ljus.

Gassendi, ryktbar genom sitt filosofiska system, gjorde sig känd med CHRISTINA derigenom, att han år 1652 adresserade henne ett bref, der han gaf hennes höga egenskaper en smickrande hyllning. Drottningen svarade honom: "Tillåten att mina bref understundom afbryta edra djupa öfverläggningar och lediga stunder. Jag skall rådfråga er såsom sanningens orakel, för att upplysa mig om mina tvifvelsmål; och om ni vill göra er möda att undervisa min okunnighet, skall ni, om icke mer, föröka antalet af dem, som veta att vårdigt högakta er. Vårdes tro, att jag skall iakttaga edra lärdomar lika så heligt som man vanligen iakttagar de namnkunnigaste lagstiftares lårosatser. Döm derefter huru mycket jag blifver er skyldig för de upplysningar, dem edra vackra kunskaper skola gifva mig; tro, att jag aldrig skall vara otacksam emot er, och att jag med omsorg vill söka bibehålla den högaktning och välvilja jag åger af en så stor man som ni." CHRISTINA fortsatte verkligen denna brevexling med Gassendi, och gaf honom ånnu, efter sin afsägelse, flere bevis af de utmärkta tänkesätt hon hade för honom.

Balzac låt en samling af sina arbeten tillika med ganska nått skrifna verser kommo fram för CHRISTINA. Han fick en guldkedja, och i det tack-sägelsebref han sände CHRISTINA, yttrade han sig: "Då jag vet, att Eder Majeståt icke år mindre insigtsfull än frikostig, kan jag icke annat än skörda större åra af edert omdöme än af eder gåfva; berömd af CHRISTINAS mun, afundas jag hvarken Claudian sin stod eller Petrarca sin kröning; måtte Gud bevara Eder Majeståt, för sitt folks sällhet, sitt tidehvarfs åra och till ett mönster för

andra furstar". Balzac dog kort derefter och Drottningen sörjde honom mycket. *)

Når Ménage utgaf Balzacs latinska skaldestycken, med en dedication till Drottningen, fick han en guldkedja i belöning. Denne lärde ågde den talangen, att genom sin korrespondans intrissera CHRISTINA. Han förskaffade henne nyheter och höll henne med dagens litterära anekdoter från Paris. Drottningens svar smickrade honom mycket. Som hon visste, att han hos sig hade vittra sällskaper om Onsdagen, och hon sjelf samlade lärda i sitt palats om Thursdagen, skref hon till honom en gång: "Ma joviale est la très-humble servante de votre mercuriale" **). Ménage kunde

*) Chevreau, som då var i Stockholm, skickade följande verser till Courart:

Ne craignons point, ou que sa gloire meure,
Ou qu'il en manque aucune à sa félicité.
Avec nous la France le pleure,
Et CHRISTINE l'a regrétté.

(Hans ära icke dör, må vi det icke frukta,
Hon honom följa skall i hans lycksalighet;
Ty tårar Fransmäns ögon fukta,
CHRISTINA honom sakna vet.)

***) Beundrande det fint träffande och qvicka i detta infälle, måste jag erkänna min oförmåga att på modersmålet gifva något motsvarande. *Mitt Thursdags-sällskap är edert Onsdags-sällskap ödmjukaste rjenarinna vore nästan efter orden; men denna försvenskning låter icke säga sig, ej eller blir det någon möjlighet att imitera det oeffterhärmliga, dertill fordras en CHRISTINAS snillegåfvor, som åtminstone icke tillfallit*
Öfversättaren.

icke tro, att denna sentens var af Drottningen i Sverige, emedan den syntes honom för mycket Fransysk, att vara kommen från en utländning. Han författade, till åra för *Nordens Minerva*, en Eklog med titeln CHRISTINA, hvaruti fanns mera smicker ån poesi, och som icke gjorde lycka i Paris.

Man talade då mycket om Benserades verser och infällen. Detta lårda snille, som sade sig vara en anhörig till kardinalen Richelieu, förordnades år 1653 till ambassaden i Stockholm; men han reste ej, af hvilket skål vet man icke. CHRISTINA skref i detta afseende till honom följande bref: "Var nöjd med eder lycka, som hindrar er att resa till Sverige. Ett snille, så ömtåligt som edert, skulle der förkyllt sig och ni hade kommit tillbaka med en andeligen stark snufva. Man skulle i Paris för mycket tycka om er, om ni med ett tjockt skågg, en lappländsk rock och fotbonad återkomme från köldens land. Jag föreställer mig att denna utrustning skulle göra er segrande öfver gummorna. Nej, jag bedyrar, ni har ingen ting att sakna. Hvad hade ni fått se i Sverige? Vår is år der sådan som hos er, utom det, att han råcker en månad längre; och vår sommar, när han vredgas, år så håftig, att han injagar båfvan i de stackars blomstren, som vilja likna jasminten. En Benserade, som har ett hyfsadt och artigt vett, hvad kan han önska, när han år vid ett det största hof hos en ung furste, som gifver så höga förhoppningar? Fortfaren att vid denne ålskvårde furstes nöjen göra er odödlig, och vakten er att förtjena denna landsflykt. Jag skulle likvål vilja, att ni genom något fel kunde förtjena ett dylikt straff, på det att vårt Sverige kunde få se det ålskvårda-

ste och qvickaste Frankrike åger. Edra verser hafva der ett oändligt värde, och den, till hvilken ni skickat dem, är eder derföre förbunden. Fortsätt denna brevexling, och gif henne del af edra snillealster". Man skall mindre förundras öfver detta CHRISTINAS beröm åt en Skald, som efterverlden dömt helt olika, om man påminner sig, att sjelfva Boileau, betalade sin gård åt tidens fördom, och råknades ibland Benserades beundrare. Franska parnassens lagstiftare ändrade sedan sin tanka och afkunnade mot metamorfosernas författare i rondåer den dom, som de följande generationerna stadfäst.

En annan poet, likaledes sedermera fallen i allmän misskredit, hade förvärfvat ryktbarhet; det var Scudèri, som då fullbordade sitt poem *Alaric*. Man påstår, att CHRISTINA låt genom Chevreau tillbjuda honom en guldkedja af 10,000 francs värde, om han ville dedicera henne detta poem, men med det vilkor att han skulle derifrån utesluta de lof-ord han deruti gaf Grefve De la Gardie, hvilkens gunst var nära sitt slut. Scudèri svarade, som man tillägger, att om ån kedjan skulle vara så tung som den, hvilken omtalas uti Incas historia, skulle han aldrig störta det altare, på hvilket han offrat. Poemet utkom med en vacker dedikation till Drottningen, som utan tvifvel, för Scudèri ådla uppförande, återtagit det i början på sin frikostighet satta vilkor. Men hvarken Scudèri ådla förhållande eller Drottningens af Sverige lysande beskydd, hvilken hånfördes af den i sjelfva Frankrike då herrskande fördom, kunde rådda arbetet från den strånga rättvisa, Boilleau någon tid efter gjorde detsamma, eller från glömskan, till hvilken det dömdes.

Scarron finnes äfven bland deras antal, som stodo i relation till CHRISTINA. Han sände henne en af sina komedier jemte ett bref, hvaruti han yttrade: "I Augusti tid betalte man i vers och prosa samma gård åt snillenas beskyddare, salig Mecenas, som varit en ganska bra karl. Ehuru stort uppseende hans namn ån gjort, har han för Eder Majeståt blott den fördelen att hafva varit den förste, och jag håller det lilla jag åger vid Parnassen i vad, att Eder Majeståt skulle fråntagit honom alla sina kunder och uppretat honom, såsom Eder Far, den Store GUSTAF, skulle uppretat sin lärare, om de tillsammans tvistat om världens herravälde."

Man kan ännu anföra bland de lärde och vittra män, som brevexlade med CHRISTINA eller fingo bevis af hennes bevågenhet, bröderne Adrian och Henrik Valois, Sarrau, ParlamentsRåd i Paris; Garrisole, författare till ett poem öfver GUSTAF ADOLPH; Fredrik Gronovius från Holland, Ménassé Ben Israel, en Portugisisk rabbin, som gjort sig högaktad lika mycket genom sitt uppförande som genom sina kunskaper i Österländska litteraturen. Sarrau och bröderna Valois erhöilo af Drottningen den vackra guldmedalj, der hon föreställes med Minervas kask och betraktande en oliveqvist, och som på andra sidan visade solen, hvilken vidt omkring spridde sina strålar. Det blef slutligen en sådan ifver uti efterstråfvandet af Nordiska Drottningens beskydd, och att genom bref, dedikationer och haranger närma sig till henne, att män af en grundad förtjenst, som kände CHRISTINAS frikostighet och intresserade sig för hennes åra, trodde sig böra taga sina mått, för att afböja otidiga ansöknin-

gar och de steg, som endast styrdes af smicker, låghet och egennyttä.

Bland Svenskarna funnos redan flere i vetenskapen och vitterhet förfarne män. CHRISTINA gjorde deras förtjenst rättvisa; hon gaf dem tillträde vid sitt hof och samtalande med dem öfver deras arbeten. Hon trodde dock det bästa medel, att i sina stater sprida smaken för nyttiga och nöjsamma kunskaper, vara att inkalla lärde och litteratörer från dessa länder, der konsterna hunnit långre genom en verkan af deras klimat, låge och tillgångar. Fastän hennes val oftast föll på Fransmän, låt hon äfven inkomma Tyskar och Holländare, och alla desse män, olika till seder, tungomål och religioner, förvånades att se sig förenade under skydd af en Nordisk thron.

Descartes, som lemnat Frankrike, hade dragit sig tillbaka till Holland. Han njöt icke der det lugn han sökte, och hade att kämpa mot lärde, som, afundande hans åra, framställde honom såsom en farlig nyhetsmakare. Chanut, som länge korresponderat med honom, talade ofta med Drottningen om hans talanger och arbeten. CHRISTINA låt fråga hans tanke om flera ämnen i moral-filosofien, och i synnerhet om det högsta goda; hon fick öfver detta sista ämne ett svar, som slutades med följande anmärkningar: "Kroppens och lyckans förmåner bero icke aldeles af oss, och själens hänföra sig alla till två ting, som äro, det ena att känna, och det andra att vilja hvad som är godt. Men kännedomen är ofta öfver vår förmåga; hvarföre det icke står oss åter mer än vår vilja, öfver hvilken vi helt och hållit kunna råda, och jag ser det icke vara möjligt att bättre använda denna

förmåga, ån om man alltid har ett fast och ståndaktigt beslut att just göra allt hvad man tror vara det bästa, och använda alla sina sinneskrafter på dess rätta kännedom. I detta enda bestå alla dygder; detta allena förtjenar, egentligen att tala, beröm och åra; det år, med ett ord, från detta enda, lifvets högsta och varaktigaste förnöjelse alltid hårrör. Således håller jag före, att hårut i består det högsta goda.” CHRISTINA blef mycket nöjd med Descartes svar, och, kort derefter, låt hon göra honom det förslag att resa till henne i Sverige. Filosofen, hvilken de motgångar, han nyliken erfarit i Holland, gjort misstrogen, vände sig till Drottningens bibliotekarie, den lärde Freinshemius, för att fråga honom, om man, emedan han var katolik och författare till en ny filosofi, icke skulle i Sverige göra honom någon skada; sedan han derom blifvit försåkrad, reste han och anlände till Stockholm i Oktober månad 1649. Några dagar efter sin ankomst, skref han till Kurpfalziska prinsessan ELISABETH*), som alltid visat

*) ELISABETH var dotter till Kurfursten af Pfalz och Konungen i Böhmen Fredrik V. Hon hade lärt latin och flera moderna språk. Descartes gaf henne undervisningar i Holländskan, och han försäkrade, att denna Prinsessa bättre än någon fattat kärnan af hans system. ELISABETH hade alltid för filosofen en slags dyrkan; när hon blifvit abbedissa i Herford i Tyskland, stiftade hon i denna stad en akademi, hvilkens första lag var att med vördnad nämna Descartes namn, och syselsätta sig med hans arbeten. Denna prinsessa dog 1680. Man har sagt att CHRISTINA afundades den högaktning Descartes hyste för ELISABETH. De autentika handlingar jag kunnat rådfråga, nämna likväl ingen ting om denna afund, som dessutom icke var naturligt hos Sveriges Drott-

honom mycket deltagande: "Jag har ännu icke haft åran se Drottningen mer än två gånger; men jag tror mig redan känna henne nog, för att våga säga, att hon icke åger mindre förtjenst och flera dygder, än ryktet henne tillegnat. Hon är i högsta grad böjd för vettenskapernas studium; jemte den frikostighet och det Majeståt, som lysa i hennes gerningar, ser man der ett behag och en godhet, som förbinda dem, hvilka få den åran att nalkas henne".

CHRISTINA vinnlade sig just då med mycken ifver om den äldre litteraturen. Descartes fruktade att denna smak, förenad med regeringsomsorgerna, skulle hindra henne att fåsta nog uppmärksamhet på hans filosofi, för att låra känna och utgrunda den. Men Drottningen fann på medel att tillfredsställa filosofen. Hon förmådde honom att komma till sig dagligen klockan fem på morgonen i sitt bibliotek, och tog en ganska omständlig kännedom om hans lårosatser. Descartes stora princip, denna pröfningens och undersökningens förträffliga princip, ågde en alltför betagande tydlighet, att icke antagas af ett så genomträngande snille som CHRISTINAS. Men det synes som hon icke var lika nöjd med utvecklingarna af hans system, med hans hypoteser i fysiken och metafysiken, och bedömde dem såsom alla fördomsfria menniskor, hvilka förtryta att den, som så vål utstakat vågen, sjelf aflågsnade sig från densamma. Det påstås, att när hon i den Franska filosofens arbeten igenfunnit flere

ning, för mycket säker om den öfverlägsenhet, hennes talanger och kunskaper gäfvu henne, för att, i detta hänseende afundas hvilken som helst,

flere ideer från forntidens filosofer, hade hon sagt: "De gamla grillerna äro så goda som de nya".

Sveriges strånga luftstreck passade ej för Descartes helse; detta måste han i synnerhet erfara, när han bittida om morgonen om vintern gick till slottet, belågit på en höjd mellan hafvet och den stora Mälaren, och blottställdt för nordanvådrets hela våldsamhet. I Februari månad 1650, angreps han af en bröstinflammation, åtföljd af en håftig feber; Drottningen skickade till honom sin läkare, och befalte att om honom skulle hafvas största omsorg. Men hoppet att rädda honom försvann snart och han dog efter tre dagar. Det är tydligt, att denna död var en verkan af köldens strånghet och regimens förändring; kanske bör man ock tillskrifva den till en del den vedervilja, Descartes i början erfor att göra bruk af de läkemedel, honom föreskrefvos af CHRISTINAS läkare, som var en Holländare, hvilken han mistrodde. Man sökte likväl utrikes flere andra orsaker, emedan man icke kände de lokala omständigheterna, eller föreställde man sig, att det olyckliga öde, mot hvilket filosofen kämpade i Frankrike och Holland, hade förföljt honom ända in i Norden. Efter någras mening, hade Descartes dödt af sorg deröfver, att han icke kunde komma Drottningen att gilla sin filosofi; efter andras tanke, blef han förgifven på ingivelse af några landets doktorer, hvilka ansågo honom såsom en farlig kåttare och fruktade, att han skulle gifva Drottningen vedervilja för statens religion. Det finnes intet spår af dessa utländska berättelser uti de i Sverige utkomna hi-

storiska arbeten, eller i detta lands traditioner. Descartes var allmänt värderad och högakad i Stockholm; och ehuru Drottningen icke gillade alla hans filosofiska ideer, rönt han af henne en bevågenhet, som bevisade, att hon icke dessmindre hade en hög tanke om hans talanger och förtjenst. Man har äfven sagt, att hon rådfrågade honom öfver regeringens angelägenheter, och att han blef invigd i statens hemligheter; imellertid är det icke sannolikt, att hon, bildad af GUSTAF ADOLPHS ministrar till regeringskonsten, rådfört en lård, som kom från enslighetens gömda boning.

CHRISTINA visade sig ganska känslösm vid Descartes död, och ville gifva honom en präktig begrafning; men Chanut afrådde henne derifrån, förmodeligen för att ej uppreta Lutherska presterskapet. Filosofen begrofs i St. Olai kyrkogård med mycken enkelhet, på det ställe der man lade barn och barnhusbarn. Man lempade sig äfven vid detta rums utväljande efter Chanuts råd, som kände det då af Katholikerne i Protestantiska länder följda bruk. Sjutton år efter Descartes död, år 1666, fördes hans lik till Frankrike och nedsattes i St. Geneviève i Paris. En Stockholms gardes-officer, som vid detta tillfälle fann medel att öppna likkistan, borttog den aflednes hufvudskål, och satte ganska skickligt en annan i dess ställe, Efter officerarens död, kom den verkliga hufvudskålen i andra händer, och blef småningom delad mellan flere personer, som voro angelågna om att åga några kvarlevor af en man, hvilkens rykte hade utbredt sig i hela Europa. Då St. Olai kyrka ombyggdes i sista århundradet, lät GUSTAF III. till Descartes åra ditsätta ett monument, hvars verkställande han anförtrodde åt den skicklige Bildthuggaren

Sergel. Detta monument föreställer en glob, öfver hvilken svåfvar en genius, som borttager den slöja, af hvilken den betäcktes.

Man har, likväl utan bevis, berättat att CHRISTINA af Descartes begårt planen till en akademi, till hvilkens direktör hon årnade utnämna honom. Hvad som är visst, är att hon icke satte sig emot Kartesianismens utbredande i sina stater, och att hon, ganska benågen för tanke-friheten, åfven uppmuntrade professorerne att studera densamma. I Upsala bildades ett parti för Descartes, och under CARL XI:s regering, mot slutet af sjuttonde århundradet, förklarade sig de fleste professorer i filosofiska fakulteten för det nya systemet. Skolastiska filosofins anhängare klagade hos regeringen; men fingo ej den framgång, de förmodat. Konungen förklarade, att det vore tillåtit undervisa efter förnuftiga grundsatser och att följa pröfnings- och undersöknings-metoden.

CHRISTINAS smak för lärda språk och kunskaper, väckte hos henne den önskan, att se Salmasius, som ansågs för den lårdaste i Europa och då var professor vid Universitetet i Leiden: hon skref till honom flere gånger, för att förmå honom att resa till Sverige; men Salmasius förebar sin helsa och klimatet, för att befria sig från denna långa resa. Ändtligen gaf han efter, och ankom til Stockholm om sommaren 1650. Drottningen gaf honom rum i slottet, för att kunna oftare tala med honom, och slösade på honom prof af sin bevågenhet. Hon besökte honom flere gånger under en sjukdom, som tvang honom att någon tid hållas inne i sitt rum. Ett af dessa besök var mycket muntert, och blef ämne till många samtal vid hofvet. När Drott-

ningen kom, fann hon den sjuke i sängen hållande en bok, som han af aktning strax lade igen. "Ack! sade Drottningen, låt oss se hvad det är, visa mig de förträffliga ställena deruti". Sedan Salmasius utvisat ett af de bästa, låste hon det leende, hvarefter hon ropade fröken Sparre, som åtföljde henne. Kom, sade hon, kom och se en vacker andaktsbok, med titeln *medlet att göra lycka.*" Favoriten hade icke låsit tre rader förr än hon rodnade och stannade; men CHRISTINA, som skratade högt, befallte henne fortfara, och roade sig åt frökens förlågenhet. Salmasius återställdes och tillbragte nära ett år i Stockholm. Drottningen ville förmå honom att för alltid blifva i Sverige; men han hade gifvit sitt löfte åt kuratorerne vid universitetet i Leiden, och återvände till denna stad 1651. Han dog två år derefter, och CHRISTINA skref till hans enka ett kondolansbref, som började sålunda: "Om den store Salmasii död nu är ämne till alla hederliga människors sorg, och man från alla sidor tröstar eder deröfver, dömmen då hvad jag bör känna vid denna oersåttliga förlust. Ni vet med hvilken högaktning jag hedrar hans förtjenst, och ni är vittne att jag för honom hyste så sanna ömhetskänslor, som för en far. Jag årnade just derom gifva honom en ny försåkran, när, vid den sorgliga tidningen om detta oförmodade dödsfall, pennan föll mig ur handen och lemnade mig utan annan tanke än den, att sörja förlusten af en man, som var mig så kår".

Kort efter sin afresa, hade Salmasius rekommenderat CHRISTINA Michon Bourdelot, som studerat medicin, och hvilkens onkel var medikus hos prinsen af Condé. Bourdelot var icke en utmärkt lärard; men han ågde flere dessa egenskaper, som be-

haga vid hofvet och i verlden. På sina många resor hade han samlat en stor mängd anekdoter, dem han berättade med behag och ledighet; han sjöng artigt och spelade ganska väl på cittra. Bourdelot studerade Drottningens smak, och förstod med mycken konst att smickra den. CHRISTINA utnämnde honom till sin förste medikus, öfverhopade honom med nådebevisningar och intog honom i slottets förtroliga societé. Snart yppades afund och missnöje, som tilltogo och fingo ett alfvarsammare utseende, när Bourdelot, som helt och hållet glömde denna klokhet och återhållsamhet, hvilka allena kunna göra gunsten förlåtlig, inledde Drottningen till onyttiga utgifter och sökte gifva henne afsmak för sitt fädernesland, för statsgömmålen, ja till och med för vettenskaperna, undersken af att låsningen vore skadlig för hennes helsa; när han hos henne svårtade både Svenskar och sina egna landsmän, och företog sig att aflågsna statsmän, som så länge varit i anseende; när han, med en visad stötande likgiltighet för de vördnadsvårdaste ämnen, ådrog sig den misstanke att icke åga hvarken princip, religion eller moral; och när han, vid Spanska ambassadören Pimentels ankomst, förenade sig med honom till att störa den mellan Sverige och Frankrike upprättade inbördes gemenskap. Klagomål utbröto från alla håll, och CHRISTINAS mor, som återkommit till Sverige, hade med henne en sammankomst, för att visa henne den fara, för hvilken Bourdelots sällskap blottställde hennes religion och åra. CHRISTINA, som ansåg Enkedrottningen för småaktig i sina tänkesätt, hvilken aldrig kunnat få något vålde öfver henne, fästade föga uppmärksamhet på dessa moderliga råd. Men sedan presterskapet tagit offentliga steg,

de store hotat taga en lysande hånnd och Franska hofvet genom sin minister anført klagomål, fick Bourdelot befallning att resa. Drottningen öfverlemnade honom likvål rekommendationsbref till Mazarin och skänkte honom en betydlig summa. Prins CARL GUSTAF gaf honom en guldkedja och sitt porträtt uti en med diamanter prydd dosa. Sedan denne fråmlings afresa, talade CHRISTINA blott likgiltigt om honom, antingen hon önskade utplåna det ofördelaktiga intryck denna förbindelse kvarlemnade, eller hon gåldade en vjd hofven så vanlig gård åt tillgifvenhetens och tyckets ostadighet. ”Jag har kånt honom, sade hon, från första stund han visade sig här, men jag ville se huru långt han kunnat drifva sin åregirighet och fåfånga”. När hon en gång fick ett bref från honom, kastade hon oöppnadt bort det, med de orden: ”det luktar rabarber”. Bourdelot återvände till Frankrike; han förstod ställa sig in hos Mazarin, och erhöill biskopsstiftet Massay i Berry. Då CHRISTINA nedlagt regeringen, sökte han åter nalkas henne. Fastån Bourdelot, genom sina högmodiga anspråk, sin aldrig hvilande årelystnad och sina lättfårdiga grundsatser, förtjent mer ån en förebråelse, år det klart, att hans målning blifvit af hatet och afunden öfverdrifven i flere skrifter. Han hade ett ganska öppet sinne och var ej utan urskillning. Han förmådde Gassendi att skriva till CHRISTINA, och satte denne filosof i relation med Drottningen.

Redan från år 1650, brevvelade CHRISTINA med den namnkunnige Bochard, Protestantisk prest i Caen, hvilkens vidsträckta lärdom upphøjdes genom en hederlig och fast karakter samt oförviteliga seder. Bochard företog resan till Sverige år

1652, i sällskap med Huet sedermera Biskop i Avranche. När han anlände till Halmstad på Svenska gränsen, afsände Drottningen, som derom blifvit underrättad, till honom en kurir, hvilken å hennes vågnar medförde ett bref, som började sålunda: "Så snart jag fick veta eder ankomst till Halmstad och den ifver, med hvilken ni ville fortsätta eder resa, har jag velat afsända brefhafvaren, för att tjena er till ledsagare; kom, sade Drottningen i slutet af brefvet, och tro att ingen så råttvist som jag skall vårdera eder förtjenst". Under samtal med Bochard om hans arbeten, öfvertalade CHRISTINA honom att företaga afhandlingen öfver de djur, om hvilka fråga är i Bibeln. Han hade redan fullbordat det ryktbara verket öfver den heliga Geographien. När Drottningen en dag föresatt sig att höra ett stycke af detta arbete sig förelåsas, föreställde henne Bourdelot, som påstod pulsen vara elak, att det vore henne bättre om hon intoge sången. Missunsam öfver det anseende Bochard njöt, gjorde Bourdelot andra otjenster åt denne lärde, som icke dessmindre bestod i gunsten och tillbragte öfver ett år i Stockholm. Rörd af den aktning Drottningen visade honom, svarade han deremot med högsta ifver, och nyttjade åfven höfligheter, från hvilka hans ålder och stånd kunnat frikalla honom. En dag tog han af sin kappa, för att spela Volant med CHRISTINA, och roade hofvet på sin bekostnad.

Bocharts reskamrat Huet var mycket ung; men hade redan förvärfvat stora kunskaper, med hvilka han förenade en artig ton och intagande manér. Drottningen tyckte mycket om hans sällskap, och ville åfven hafva honom qvar; men han föredrog att återvända till sitt fädernesland. Under sitt vi-

stande i Stockholm, skref han Latinska och Franska verser, och kopierade åfven dyrbara manuskripter. Han förde derifrån ett af Origenes, som han sedan utgaf på trycket, vid hvilket tillfälle han hade en ganska håftig tvist i Frankrike, med sin vän Bochart. Denna tvist räckte länge, och Bochart dog hastigt, under det han förchade den vid en akademisk session i Caen.

Bland de Fransmän, som deras litterära förtjenst gaf tillträde vid CHRISTINAS hof, böra vi åfven nämna Naudé, Chevreau, Courtin och Gilbert. Naudé blef Drottningens bibliotekarie, och sedan han varit några år i Sverige, reste han tillbaka till Frankrike. De andre utnämndes till handsekreterare. Innan sin återresa till Frankrike, fästade sig Chevreau i CARL GUSTAFS tjänst, när denne furste uppstigit på thronen. Courtin blef den nya Franska monarkens minister, och sedermera Fransk minister i Sverige. Gilbert fick, efter CHRISTINAS nedläggande af regeringen, titel af hennes resident i Frankrike, och återsåg Drottningen i Paris, under hennes vistande i denne stad.

Tvenne Holländare fästade CHRISTINAS uppmärksamhet, och visade sig vid hennes hof; desse voro Isak Vossius och Nicolaus Heinsius. Den förste var någon tid biblioteks-amanuens; Drottningen lät honom sedan genomresa flere länder, för att uppköpa manuskripter. Hon köpte hans fars bibliotek, och beviljade honom, genom köpe-kontraktet, en pension och ett boningshus. Vossius, lika snål på penningar som böcker, begagnade under sina resor tilfållen att göra stora penninge-vinster och rikta sin egen boksamling med flere dyrbara verk. Sedan han blifvit oense med Salmasius, förlorade han Drottningens ynnest, och nödsakades lemna Sve-

rige. Han fick befallning derom, då han åtföljde Bochart. Imellertid brefvexlade CHRISTINA med honom sedermera, och träffade honom åter i Nederland. Det var en ganska lärdd man, men af en orolig och besynnerlig karakter, som tyckte om paradoxer, som å ena sidan visade sig okristen, och å andra sidan antog pöbelsagor. När CARL II. i England en gång hörde honom berätta otroliga saker om China, vände han sig till någon närvarande och sade: "Det är en besynnerlig menniska, han tror allt, utom Bibeln". Heinsius, Vossii landsman, gjorde sig högaktad genom sin kloka och stilla karakter. Honom uppdrogs åfven att inköpa böcker och manuskripter; men i stället att draga vinst af CHRISTINAS frikostighet, gjorde han förskotter, hvilka han med mycken möda fick ersatta. År 1668 återvände Heinsius till Sverige i egenskap af Holåndsck resident.

Ehuru Tyskland i trettie år varit tryckt af kriget, hade vettenskaperna gjort framsteg i denna till Italien, Frankrike och Holland grånsande stat, och som, sedan flere sekler, haft ett stort antal universiteter, gymnasier och skolor. Litteraturen hade vål sannerligen föga avancerat; men lärda språken, juridiken, historien och matematiken, odlades med framgång af arbetsamme män. CHRISTINA kallade flere af dem till Sverige. Chemnitz, en skicklig historikus; Job Ludolf, som troddes förstå tjugetvå språk; Freinshemius, i synnerhet känd genom sin förträffliga Latinska skrifart; Conring, råttvist ansedd såsom en universal-lärd; Johan Schefferus eller Scheffer, från Strasburg, som härstammade från en af boktryckeriets första uppfinnare, och som i grund kände antiquiteterna och språken; Boeclerus, Meibomius, fullkomnade i

lårdom, hade alla del af Svenska Drottningens frikostighet och bevågenhet.

Chemnitz utnämndes till historiograf, och dog i Sverige*). Freinshemius, i början bibliotekarie, blef sedermera utnämnd till professor i Upsala. Han ågde våltalighet och höll på Latin tvenne tal, som fingo mycket bifall; det ena handlade om det högsta goda, det andra ett loftal öfver CHRISTINA; Det sista gjorde honom en gåfva af 1000 riksdaler. När han gått tillbaka till Tyskland, intog Scheffer rummet i den kateder han innehaft i Upsala. Drottningen beledsagade sjelf den nya professorn från Stockholm till Upsala uti en rikt prydd konglig slup, och var närvarande vid hans intrådestal. Scheffer bosatte sig i Sverige, och gjorde dess bokliga konsterna stora tjänster. Han gaf ynglingarna smak för studier, lika mycket genom sina föreläsningar, som genom de samtal han ofta hade med dem, och lärde dem kända Grekiska och Latinska litteraturens skatter. Han skref öfver Nordens historia

*) Bogislaus Philip Chemnitz gjorde sig först känd genom det ryktbara arbetet *de Statu imperii romano-germanici* (1640), som han utgaf under namnet *Hippolytus a Lapide*, och som gjorde en stor sensation i Tyskland. Han företog sedan, på CHRISTINAS befallning, *Historien om Tyska kriget*. Första delen utkom i Stettin (1648) på Tyska och Latin; den andra, som slutas med år 1636, utkom i Stockholm (1648) på Tyska. De andra delarna, fyra till antalet, som sträcka sig ända till krigets slut, hafva icke blifvit tryckte, och förvaras i manuskript uti Stockholms arkiver. Pufendorf har mycket begagnat Chemnitz's verk uti sina *Comment. de rebus suecicis*, tryckte 1686. Flere stycken äro öfversättningar eller utdrag: Pufendorf hade haft tillgång till Stockholms arkiver vid sitt vistande i Sverige, under CARL XI:s regering.

och antiquiteter med en skarpsinnighet och frimodighet, som misshagade någre rikets lärde, men utbredde den sunda kritikens grundsatser. I början beskyddad af CHRISTINA, var han det sedan af CARL X. och CARL XI. och blef stamfader för en familj, som spelat en utmärkt röl i Sverige och upphöjt sig till statens första embeten.

Boeclerus eller Boecler, likaledes kallad från Strasburg, förhöll sig icke med så mycken klokhet som Scheffer. När han vid en af sina föreläsningar i Upsala, der han var professor, förklarar ett ställe i Tacitus, yttrade han sig således: ”Jag skulle säga mer derom, om Svenskarnes blyskallar vore i stånd att begripa mig”. När föreläsningen var slutad, våntade studenterna honom på vågen, och plaggade på honom i stussen; sedan slog de sönder fönstren i hans hus, och sköto om natten kullor in i det rum, der professorn låg med sin familj. CHRISTINA, som var mycket intagen till Boeclers fördel, befallte att beforderarne af de mot honom begångna våldsamheter skulle straffas. Men han hade blifvit för mycket förskräckt till att förlånga sitt vistande, och, sedan han begärt sitt afsked, återvände han till Tyskland. Såsom ersättning, skänkte Drottningen honom 1000 riksdaler, en guldkedja, och gaf honom titel af sin historiograf, tillika med en lifstidspension.

Meibomius, eller Meibom, hade skrivit om de gamles musik, och Naudé anställde forskningar öfver deras dans. På Bourdelots ingifvelse, uppdrog Drottningen desse två lärde män att sjunga och dansa efter Grekiska och Romerska metoden. De utförde det ganska illa båda två, och blefvo hofvets åtlöje. Meibom blef så stött, att han kastade

sig på Bourdelot och gaf honom slag af knytnåven. Hans onåd blef föliden af denna alltför alfvarsamma håmnd, och han nödgades lemna Stockholm. Ludolf och Conring återvände åfven till Tyskland, och den siste gjorde sig nyttig genom iordningställandet af staden Bremens arkiver, och författande af flere arbeten till upprätthållande af Sveriges politiska intressen.^{*)} Under det hon gaf tråгна omsorger åt vettenskaper och vitterhet försummade CHRISTINA icke de sköna konsterna. På sidan om hennes bibliotek var ett galleri af målningar och en ganska dyrbar samling af medaljer, marmor- och bronz-stoder, de sällsyntaste arbeten i porfyr och alabaster. Bland målningarna utmärkte sig de, som blifvit tagna i Prag, och som ursprungligen kommo från Mantua, der de Kejserslige bemåktigat sig dem, då de bekrigade Hertigen och intogo staden. Deribland voro någre af Caraccio, Titian, Paul Véronese och i synnerhet af Corregio. CHRISTINA använde flere främmande konstnärer; Nicodemus Tessin, född i Tyskland, blef hennes arkitekt. Hon låt göra gravyrer af Nanteuil och medaljer af Parise, hvilka båda då njöto stort anseende i Frankrike. Målaren Bourdon, som år 1652 begaf sig till Sverige, blef på det mest smickrande sätt emottagen. Man har berätt-

*) CHRISTINAS rykte förde åfven till Stockholm en Ethiopier eller Abyssinier vid namn Akalaxtus, som reste i Europa, och om hvilken Ludolf talar i förklaringen öfver sin *Ethiopiska Historia*. Han anlände omkring år 1653. och vid hans afresa öfverlemnade Drottningen honom ett Latinskt bref till Ethiopiernas konung, hvilken hon uppmuntrade att göra den Christna religion, som han sjelf bekände, blomstrande. Detta af Arkenholtz anförda bref är dateradt den 13 Augusti 1653.

tat, att han såg Corregios målningar nyttjas till fönsterluckor utanför hofstallen; andre hafva sagt, att Drottningen velat göra Bourdon en skänk af Corregios taflor, men att den Franska artisten försmådde dem. Dessa berättelser, som äro af Pigniol de la Force och redaktörerne af Franska Merkurius, framställa dock så många träffande misstag och tydliga tidräkningsfel, att de icke kunna förtjena något förtroende. Bourdon lemnade Stockholm, ganska nöjd med Drottningen och öfverhopad af hennes godheter. Han begaf sig till Paris, der han målade flere taflor, som förökade hans anseende.

CHRISTINAS bemödanden att göra vettenskaper, vitterhet och konstner florerande samt det lysande hågn hon skänkte dem, som odlade detsamma, alstrade i Sverige en tåflan, som ända dittills varit okänd i detta land. Smak för studier och lärdom spriddes i alla stånd, och nyttiga samt angenäma kunskaper voro ett hufvudsakligt föremål vid uppfostran. Det bildades kritici och historieskrifvare, naturalister, anatomister, matematici, och äfven syntes skalder, som ågnade sig att låra muserna med renhet och ädelhet tala deras lands språk. De vackra konsterna började odlas på Östersjöns stränder; Nordens konstnärer begåfvo sig till Frankrike och Italien, för att studera stora mästares mönster, och meddela sina ladsmän den entusiasm de erfarit under betraktandet af arkitekturens, målarekonstens och bildthuggeriets monumenter. Man måste öfver detta ämne ingå i större omständlighet, och göra de landets märkvärdiga män kände, som hade CHRISTINAS nit för vettenskaper och konstner att tacka för utvecklingen af deras talanger.

Vi skole först anföra den namnkunnige Olaus Rudbeck, Biskopsson från Westerås. GUSTAF ADOLPH stod fadder åt honom, och han sändes ganska ung till universitetet i Upsala. Som han synnerligen lagt sig på anatomen, gjorde han i CHRISTINAS närvaro flere dissektioner, och när Danske-låkaren Bartholin ville disputerade honom vattukårilens upptäckt, som han gjort under en af dessa dissektioner, vådjade han till Drottningens vittnesbörd. Ganska skicklig operatör, gjorde Rudbeck sjelf på sin fru kejsarsnitten med så stor skicklighet, att han räddade modren och barnet. Från en resa i Holland medförde han flere utländske plantor, och kultiverade dem i en botanisk trädgård, som sedan blef universitetets. Men Rudbecks kunskaper inskränkte sig icke till medicin och naturalhistorien, han var äfven mycket förfaren i mekaniken, filosofien och vitterheten; han hade i synnerhet begrundat Nordens historia och antiqviteter, och det arbete som mest gjordt honom känd, angick hufvudsakligen detta ämne, nemligen *Atlantica*, 4 delar in folio. Detta arbete utkom då CHRISTINA nedlagt regeringen och vistades i Rom; hon blef så intagen af författarens forskningar och lärdom, att hon sade: "Jag fruktar, att detta ofantliga arbete icke blifver nog belönt i Sverige." Rudbecks ändamål med *Atlantica*, är att bevisa det alla folkslag hafva sitt ursprung från nordliga Europa och förnämligast från Sverige. Det är en hypotes, som få lärde antagit; men till densammas försvar, har författaren samlat en undransvärd mängd verkliga händelser, ordledning, historiska jemförelser, och hans vidsträckta lärdom omfattar fornlemningar i alla jordens länder.

Den lysande röl Sverige spelade sedan GUSTAF ADOLPHS regering, hade gifvit Svenskarna ett national-högmod, som fick inflytande på deras litterära tänkesätt och valet för deras forskningar. De studerade förnämligast sitt lands fornlemningar, och bemödade sig att genom ett lysande och förvånande ursprung, upphöja sitt fåderneslands åra. CHRISTINA, som sjelf tyckte om denna slags lärdom, uppmuntrade dem, och under hennes åfvensom under de följande regeringarna, syselsatte sig landets skribenter med Svenskarnas ursprung, och med de sedan flere sekler åt efterverlden öfverlemnade minnesmärken, såsom runstenar, grafvårdar, fornskalders dikter och Isländska böcker. Med Rudbecks namn förenar sig Olaus Verelii, som studerade i Upsala, just då CHRISTINA började delta för åran af denna stads universitet; Drottningen anförtrodde honom sedan docenturen, och han utmärkte sig i synnerhet genom beskrifning af monumenterna och uppråthållandet af sin nations uråldrighet. Man finner uti en af hans böcker anfördt detta ställe: "Lagen borde strängt förfara med dem, som våga tvifla, att Gøtherne, som intogo Rom, härstammade från Svenskarna, eller åtminstone kasta dem runstenar i hufvudet". Sedan CHRISTINAS afresa, hade Verelius en tvist öfver en mening i antiquiteten med Johan Scheffer från Strasburg, som icke delade de Svenske lårdes enthusiasm., och som ville föra kritikens fackla öfver forntidernas mörker. Denna tvist blef så håftig, att regeringen nödgades gå imellan, för att hindra våld och återställa det litterära lugnet.

Georg Stjernhjelms, icke mindre lård än Rudbeck och Verelius, men af saktmodigare karakter och stillare seder, hedrades med CHRISTINAS syn-

nerliga bevågenhet, så länge hon var på thronen. Begåfvad med ett mycket godt minne, en liflig inbildningskraft tillika med ett skärpt förstånd och sundt omdöme, kände Stjernhjelm i grund juridiken, historien, antiquiteterna, fysiken och odlade med framgång skaldekonsten. Vid återkomsten från sina utländska resor, medförde han brännglas och mikroskop, hvarom man vid denna tid hade alltför liten kunskap i Norden. En dag satte han, för sitt nöje skull, med ett brännglas eld på en bondes skågg. När han var i Dorpat i Liffland, förskräckte han en professor vid namn Virginius, i det han visade honom en lus genom ett förstoringsglas. Men dessa oskyldiga nöjen ådrogo honom tvister med några lärde i landet, hvilka icke kunde begripa, att brännglas och mikroskop voro menskliga uppfinningar. Han anklagades såsom trollkarl och Gudsförnekare och framställdes såsom en farlig menniska. Drottningen skyddade honom för förföljelser derigenom, att hon kallade honom till sitt hof och anförtrorde honom flere hedrande embeten. Hon gaf honom åfven tillfälle att göra sin talang som skald känd, då hon uppdrog honom att göra Svenska verser till hofvets högtidligheter. Stjernhjelm gjorde framsteg häruti och öfverlemnade sig med mera ifver åt skaldekonsten. Hans poem *Hercules* gjorde epok i landets litteratur, och förtjente honom det största loford af sina samtida. Kort förut innan detta poem utkom, hade han till Drottningen dedicerat en lård afhandling på Latin, med titel: *Archimedes reformatus* (Arkimedes Munk). *)

Ånnu

*) Stjernhjelm påstod, att Skytiska språket, hvarifrån han härledde Skandinaviska språken, var äldre

Ännu böra vi till de nyss anförde lärde tillägga Johan Franken, anatomist; Sigfrid Forsius, astronom; Laurentius Paulinus, historieskrifvare; Mikaël Gyllenstolpe och Johan Stjernhök, publicister och jurister; Henrik Ausins, hellenist; Andreas Bure, geograf; Johan Thomasius Bure, matematikus och antiqvarius. Den senare öfverlemnade sig mot slutet af sin lefnad åt mystiska drömmar, och förutsade världens ånde. En apotekare från Upsala, som syselsatte sig med samma ämne, kom icke öfverens med honom om året och årstiden; de höllo ett vad, som begge förlorade. Imidlertid hade Bure gifvit de fattiga nästan allt hvad han ågde, och skulle dödt i uselhet, om CHRISTINA icke kommit till hans hjälp. Hon intresserade sig så mycket mer för honom, som han varit GUSTAF ADOLPHS informator. Hans dotter Catharina Bure var förfaren i flere vettenskaper, och hade en Latinsk brefvexling med friherrinnan Vendla Skytte, som lika mycket utmärkte sig genom sina insigter och af en lård kallades ett af sitt sekels underverk.

Under CHRISTINAS regering föddes den förste Svenska artist, som blef ryktbar. Han bar i bör-

Dr. Christinas Hist. I D.

12.

än Hebräiskan. CHRISTINA roade sig åt att sätta honom i oenighet med theologerna. 1653 var i Drottningens närvaro en akademisk tvist uti stora Auditorium i Upsala mellan denne lärde man och Doktor Terserus. När doktorn för Hebräiskan, anført flere skäl gjorde Stjernhjelm honom mycket förlägen genom sina inkast, i synnerhet då han styrkte, att sjelfva namnet Adam var Skandinaviskt eller Svenskt, emedan det kom af *af* och *dam*, *ex pulvere* (af stoft). Se Gez, *Biogr. Dict.* artik. *Stjernhjelm*.

jan namnet Kjellander, och blef sedan adlad under namn af Carlstein. Sedan han förfärdigat gravyrerne till rikets kopparmynt, företog han en utländsk resa, och förvärfvade en sådan skicklighet i medaljers graverande, att han eftersöktes af Konungen i Pohlen och Kurfursten af Brandenburg; men han föredrog att återvända till Sverige, och belönades frikostigt af CARL XI. Han arbetade emellertid äfven för Franska och Danska hofven och några Tyska furstar. Hans medaljer finnas i flere kabinetter; ehuru de äro felaktige i teckningen, värderas de för den naturlighet och liflighet som råda i färgernas uttryck.

Grefve De la Gardie var den, som, bland de store, visade mesta ifver att understödja Drottningens afsigter för vettenskapernas och konsternas framsteg. Men hans gunst var nära sitt slut. Bourdelot hade gifvit denna gunst den första stöten, och några grefvens obetänksamma steg satte honom fullkomligt i CHRISTINAS ogunst. Denna krisis inträffade år 1653.

En dag, sedan hon rådplågat med senatorerna om finansernas tillstånd, höll hon grefven kvar och frågade honom omständligt om tillgångarna i skattkammaren, hvilkens styrelse han innehade, i sin egenskap som Riks-Skattmästare. Sedan han talat med henne öfver detta ämne, bedyrade De la Gardie henne sin vördnad och tillgifvenhet, och sade att denna tillgifvenhet, för hvilken han aldrig satt några gränser, hade ådragit honom ganska många ovänner; tilläggande, att han var oändeligt ledsen deröfver, att Drottningen, det oakadt, icke gjorde honom rättvisa, utan anklagade honom för en otrohet, den hon ville håmnas ge-

nom Kronprinsen. Sedan hon påmint honom allt hvad hon gjort för honom, och den ynnest, med hvilken hon ännu öfverhopade honom, befallte hon honom nämna upphofsmanen till det, hvaröfver han beklagade sig. Grefven svarade, att det var hennes förste stallmästare Steinberg. När denne af CHRISTINA blef tillfrågad, nekade han till saken och vände sig till De la Gardie, för att af honom begära en förklaring. De la Gardie nämnde öfversten och öfverste-munskänken Schlippenbach, såsom första upphofsmanen till berättelsen. Schlippenbach nekade likaledes att hafva haft något dylikt tal; när grefven hotade att förfölja honom vid domstol, satte CHRISTINA sig emot detta steg, och lät De la Gardie märka, att det vore bättre sluta tråtan med vapen i händerna. Riksrådena föreställde imellertid Drottningen, att, emån De la Gardie var en af rikets fem högsta embetsmän, passade det honom icke att slåss mot en simpel adelsman. Grefven tog slutligen det parti att resa åt landet; dessförinnan skref han till Drottningen ett bref, som hon flere gånger låste under dessa utrop: "Den stackars grefven! den stackars grefven!" Man hoppades, att hon skulle kalla honom tillbaka, och flere betydande personer gjorde henne föreställningar. Men förgåfves — och grefve De la Gardies onåd var oåterkalleligt beslutad.*)

Strax derefter närmade sig Drottningen mer än någonsin till Rikskansleren Oxenstjerna och hans familj. Frankrikes resident underrättade derom sitt hof, som sörjde öfver att hafva förlorat sin mest nitiska anhängare i Sverige, men som genast

*) Memoires de Chanut, 3 Del. p. 260; Arkenholtz, 1 Del. p. 360.

närmade sig till Rikskansleren, och sökte förekomma verkningarna af ministerns gamla vedervilja mot Sveriges relationer med Frankrike.

Detta försiktighetsmått var så mycket nödvändigare, som Spanska Ambassadören Pimentel, anländ till Stockholm 1652, hade icke blifvit skickad för annat, än att ändra Sveriges politiska system till sitt hofs fördel. Denne illistige man nedlåt sig till all slags smicker, i afsigt att tillvinna sig CHRISTINA, och lyckades i den grad, att Drottningen, som började visa mycken böjelse för ombyte, skänkte honom sitt förtroende, och gaf honom prof af en synnerlig bevågenhet. Han fick bo i slottet, och tillåts en förtrolighet, som sårade anständigheten. Allt efter som hans anseende tilltog, blef han större smickrare; man såg honom till fots följa Drottningens vagn och gå bredevid vagnsdörren. Österrikiska ambassadören Montecuculli verkade i förening med Pimentel, och fick af CHRISTINA det löfte, att hon skulle understödja Kejsarens sons FERDINAND III:s val, såsom Romersk Konung. Då Franska residenten lemnat sitt hofnödiga underrättelser, fick Chanut, som då var selsatt med flere underhandlingar i Lybeck, befallning att fara öfver till Sverige. Han gjorde Drottningen föreställningar, och erhöll försåkran, att det politiska förhållandet mellan Frankrike och Sverige icke skulle förändras. Det blef det verkligen icke så länge CHRISTINA var på thronen, och personliga skål, som vi snart få se, kunde förmå denna Furstinna att närma sig till Spanien och Österrike.

Under samma tid utbröt Svenskarnas hat mot Pimentel. Presterskapet och folket framställde

honom såsom Protestantiska religionens fiende, hvilken förledde Drottningen till Katholicismen; de store afundades den nåd, hvarmed han öfverhopades, och statsmännen sade, att han under sitt vistande och genom sina intriger gjort Sverige mera ondt, än om Tyska Kejsaren låtit 50,000 man marchera. CHRISTINA trodde sig böra gifva vika för den allmänna opinionen, och öfvertalade Pimentel att resa. Han steg om bord i Gøtheborg; men då han der råkade ut för en håftig storm, och skeppet tog in mycket vatten, beslöt han att återvända till Sverige, och syntes åter vid hofvet, der Drottningen, under åtskilliga förevändningar, kvarhöll honom ännu sex månader. Under denna tid dansade hon emot honom uti en balett, och fällde från sin mask en diamant af stort värde, hvaraf hon gjorde honom en skänk.

Spanska ambassadören hade förstätt väcka CHRISTINAS deltagande för tvenne på den tiden märkvärdiga män, som flyktat till Sverige; den ena var Corfitz Ulfeld, Öfverhofmarskalk i Danmark; den andra Radziejouski, vice Stör-Kansler i Pohlen.

Efter sin gemåls ANNA CATHARINAS af Brandenburg död, gifte sig Konungen i Danmark CHRISTIAN IV., enligt en sed i Tyskland, till venster, med Christina Munck, hvilkens skönhet fångslade hans hjerta. Af denna förening föddes flera barn, som, då de icke hade samma rang med dem af Konungens första gifte, ingingo åktenskap i rikets ådla familjer: deraf härledde sig intriger och kabaler, som utbredde sorg öfver Konungens sista lefnadsår. Ulfeld hade åktat grefvinnan Eleonora; denne årelystne man, som under monarkens, sin

svärfaders ålderdom, hade vänt sig att herrska, gjorde sig, efter CHRISTIANS död, fruktansvärd genom sina anspråk, och eftersträfvade till och med Kronan, som ännu vid denna tid gafs genom val. FREDRIK, CHRISTIANS och ANNA CATHARINAS son, vann henne likväl och upphöjdes på thronen. Men Ulfeld bibehöll sina titlar, sina rikedomar och framhårdade i sin årelystnad. Då FREDRIK anklagat honom för otrohet, for han öfver till Sverige för att undslippa fångelse: CHRISTINA mottog honom utur det skål, att flere för förråderi anklagade Svenskar hade, i SIGISMUNDS tid, funnit en fristad i Danmark. FREDRIK beklagade sig, och det var i detta ämne en föga vånskaplig brefvexling mellan dessa båda monarker. Alltid mer benägen för Ulfeld, påstod Drottningen, att han vore oskyldig: Konungen i Danmark lofvade, att, af aktning för CHRISTINA, benåda honom, om han ville tillstå sina fel, och skrifteligen gifva en återkallelse af den smådeskrift han utspridt. Men Ulfeld nekade, och blef kvar i Sverige, under Drottningens beskydd: när han sedan öfverlemnadt sig åt nya intriger, blef han öfvergifven till och med af sina vänner, och sedan han någon tid varit kvarhållen såsom statsfånge, irrade han från rike till rike, af rättades in effigie i Köpenhamn, och dog nära Basel, under det han steg utföre Rhen, för att gå öfver till Tyskland.*)

Pohlska vice-Kansleren Radziejouski beklagade sig, vid sin ankomst till Sverige, öfver de förföljelser, som han lidit af Konung JOHAN CASIMIR,

*) Man finner stora omständigheter öfver denna affär och Ulfelds andra äfventyr uti Hoffmans *Teckningar af Danmarks namnkunnige Män*, 1 Del. p. 26.

hvilkens förslager, hans unga och vackra fru förkastat. CHRISTINA lade sade sig ut för honom; men viceKansleren sökte under detsamma göra Kossakerne upproriska, och Konungen i Pohlen begärde af Drottningen i Sverige, att undandraga honom sitt beskydd: han blef likväl kvar i Stockholm, och när, under CARL GUSTAF, kriget utbrustit mellan Sverige och Pohlen, följde han Svenska armeen; men han gaf anledning till klagomål vid flera tillfällen, och, sedan han blifvit förvunnen till förråderi, fördes han, på CARL GUSTAFS befallning, till Sverige, der han hölls sluten i fångelse ånda till freden 1660; åndtligen åter försonad med sitt fådernesland, utnämndes han till ambassadör i Constantinopel, der han slutade sina dagar.

Under loppet af år 1653, fick CHRISTINA tillfälle att gifva ett prof af denna karakterens fasthet, denna känsla af sin vårdighet, som hon ådagalagt vid alla viktiga omständigheter af sin regering. Holländarne fordrade tryckande hafveridelningar af de Svenska skepp, som inlupo i deras hamnar, och gjorde intet afseende på Svenska agenternas föreställningar. Magistratspersonerne i Amsterdam drefvo detta elaka förfarande så långt, att de låto fångsla en Svensk handlande, som var i tvist med en skeppsredare från Lybeck, och höllo honom två år i häckte, utan att bringa processen till afgörande, oaktadt Drottningens förnyade anhållan. Sårad af detta förfarande, gaf CHRISTINA befallning att arrestera alla Holländske köpmån, som funnos i Stockholm och sequestrera deras gods. När Franska residenten föreställde henne, att Holland, som var i krig med England, hade rätt till någon skonsamhet, och att Sveriges och Frankrikes intresse fordrade Republikens bibehållande, svarade hon: ”att han hade rätt; men anmärkte tillika, att General-Staterna hade vi-

sat så liten aktning för Konungarikena, att de icke gifvit dessa mycken orsak att bry sig om deras saker, och att blott de andra staternas allmänna intresse skulle kunna förmå dem, att bistå denna republik". Sedan Holländska Envoyén skriftligen lofvat, att man skulle gifva Sverige skadestånd, upphåfde Drottningen beslutet, och tvisten stillades.

Kort derefter anlände Whitlok till Stockholm såsom ambassadör från Olivier Cromvell. Denne thronens inkråktare, likaså djerf som skrymtaktig, likaså skicklig som lycklig, ville utmärka sig genom stora företag och gifva Engelska folket, såsom försoning för sin brottsliga djerfhet, åra och storhet: han efterstråfvade i synnerhet att utvidga handeln och draga fördel af Englands låge, för att beherrska hafven: redan hade han, oaktadt Ruyters och Tromps bemödanden, kufvat Holländarne, och såg sig eftersökt af Europas första Makter. CHRISTINA hade lemnat flere Royalister en fristad i Götheborg; hon hade skickat vapen till CARL II., och satt sig i relation med denne furstes agent. Cromvel visste huru viktigt det var för honom, att närma sig till en stat, som hade en betydlig sjö-makt, som verkligen kunde intressera sig för Hollands öde, om den fann det tjenligt, och som var i besittning af en stor del af Östersjöns kuster. Whitlok anlände med en betydlig svit; han hade smickrande instruktioner i anseende till Drottningen, och hans ålskvårda karakter satte honom i tillstånd att göra dem gällande. Imellertid trodde CHRISTINA sig böra nyttja försiktighet. Ambassadören hade en publik audiens, hvarunder han sökte råttfärdiga Englands revolution; men erhöill icke något afgörande svar, och tillbragte flere månader

i Stockholm, utan att kunna afsluta den underhandling, han var anförtrodd. Drottningen roade honom med högtidligheter och litterära samtal. ”Vi skole, säger han uti ett bref till Cromvel, blifva mycket lärde i språken, emedan vi beständigt tala Franska och Latin; hvilket icke kan undvikas så ofta vi träffa härvarande personer: Rikskansleren talar god Latin; Drottningen talar blott Franska, och hon förstår mig så vål när jag talar detta språk, som om jag talade Svenska.” CHRISTINA begagnade under detsamma ambassadörens konversation, för att känna hans lands seder och bruk, och ville af honom låra Engelska språket.*)

Imellertidiakttog hon Cromvels uppförande och framgången af hans företag. Hon syntes icke nöjd dermed, att han indrog Parlamentet och antog titel af Protektor; hon ansåg honom mera lycklig än försiktig, och allt för obeslutsam i sina projekter: åfven ville hon afbida utgången af hans underhandlingar med Frankrike. När hon slutligen såg, att hans vålde vann mer och mer styrka, och att Mazarin beslutat ingå allians med honom, lyssnade hon till ambassadörens föreställningar och samtyckte till en traktat, som undertecknades den 11 April 1654. Hon skref imellertid ett vånkskapsfullt bref till CARL, hvaruti hon uttryckte sin ledsnad öfver att icke kunna vara honom nyttig, och att se sig tvungen åt sina staters intresse uppoffra den önskan, hon hade att tjena honom. ”Jag önskar, sade hon i slutet af sitt bref, att tiden, som låker allt ondt, måtte sluta edra motgångar och förskaffa mig tillfällen att mildra dem, utan

* Se *Memoires de Whistolok* på Engelska och Franska.

att öfvertråda de förbindelser, hvilka allena hos mig förmå allt”.

Man hade ännu icke lyckats att slutligt iordningbringa Sveriges förhållanden till staden Bremen. Denna påstod få behålla den rättigheten att skicka fullmäktige till Tyska riksdagen; men Sverige bestred denna rättighet, och ville öfver den utöfva suveränitet, likasom öfver Hertigdömet Bremen. Det var i sig sjelft en föga viktig sak, men som kunde göra uppmärksamhet i Tyskland, nära den afund, Sveriges eröfringar uppväckte, och tjena Österrike till förevändning att göra krigsrustningar. Staden omgafs någon tid af Svenska troppar, och general Königsmark fick order att tvinga den till lydnad; men Drottningen ändrade sedan tänkesätt och ville, att denna sak skulle i godo afslutas; hvilket verkligen skedde, sedan CHRISTINA nedlagt styrelsen, under hennes efterträdarens regering.

Fastän CHRISTINA, sedan den tid då hon första gången ville nedlågga Kronan, fortfarit att regera i flere år, hade hon aldrig helt och hållit afstått från sitt projekt. Samma skäl hon då anfört, eller som man hos henne kunnat förmoda, hade ännu bestånd, och flere andra orsaker hade sedan kunnat uppkomma af de politiska händelserna och utvecklingen af Drottningens smak och böjelser.

Finanserne hade icke förbättrats; de hade äfven på en tid, genom en omåttlig frikostighet, råkat i ett förfallit tillstånd, som stundom hindrade hofvet att bestrida de mest trångande utgifter. Folket visade sig föga benåget, att fördraga nya pålagor, och adeln fortfor att vara ganska mån om sina fördelaktiga rättigheter. De afsöndrade kronogod-

sen kunde icke reduceras, utan en våldsam skakning. Å en annan sida, hotade Europas, och i synnerhet Nordens politiska belågenhet att blifva kritisk. Sverige, sedan längre tid allieradt med Frankrike, var föremål för Österrikes och Spaniens uppmärksamhet, hvilka trodde sig fördelaktigt att skilja det från en gammal allians, för att draga nytta af dess stöd, eller att försvaga det i Tyskland derigenom, att det invecklades i ett krig. Pöhlen bibehöll ännu sina anspråk; Ryssland visade en krigisk årelystnad, och Danmark afvaktade tillfälle att ersätta sina förluster. I fall stormen utbrustit, skulle CHRISTINA å nyo varit beröfvad detta lugn, hon med så mycken möda återställt, och som passade så väl för hennes smak; hon skulle blifvit nödsakad att söka utvägar och anhålla om subsidier; befålet öfver tropparna hade icke kunnat lemnas åt någon annan än Kronprinsen, som, åfven utan någon revolutionär afsigt, skulle blifvit en rival i myndighet och makt. Drottningen upptäckte, att denne furste redan hade en stor mängd anhängare, och att blickarna vändes på honom; åfven kunde hon märka, att afund och oenighet herrskade bland de embetsmän, som innehade förtroendeposter, att preteståndet afmålade henne med ofördelaktiga fårger, och att Riksråden voro missnöjde med tonen vid hennes hof. De många utländningar Drottningen samlat omkring sig, gaf henne afsmak för Sverige, ökade hennes karakters ombytlighet, och alla hennes tankar riktades åt de under en mildare himmel belågna länder, der vettenskaper och konster lyste i större glans, der sederna och lifvets umgänge erbjödo mera behag och mera omvexlande njutningar. Begåret efter ett ovanligt rykte hade fått ett

nytt vålde öfver hennes själ, och hennes mera upphöjda inbillningskraft öfverlemnade sig begärligare åt drömmar om en sällhet, större än den de dödlige vanligen åga. Hon fann, utan tvifvel, att om hon längre innehade Sveriges thron, skulle hon icke kunna bibehålla sitt lysande rykte och sin makt på annat sätt, än genom svåra uppoffringar, och att hon, vid nedstigandet från thronen, mer än någonsin skulle fåsta Europas uppmärksamhet; hon såg sig uti denna fullkomliga oafhångighet, om hvilken hon var så angelågen, och finge sin personliga storhet allena att tacka för sin sällhet och åra.

Sådana voro de skäl som, att dömma efter alla omständigheter och de mest autentika handlingar*), förmådde CHRISTINA att taga ett afgörande beslut till regeringens nedläggande. Man har påbördat henne den afsigt, att förmåla sig med Tyska Kejsarens son, och blifva Kejsarinna. Andre hafva sagt, att Ständerna velat tvinga henne att taga prins

*) Se två dissertationer i form af téser, icke länge sedan försvarade i Upsala, under Professor Fants presidium; de hafva till titel, den ena *De causis abdicacionis CHRISTINAE*; den andra, *Historia dissensus civium circa rempublicam seculo superiori in Svecia*. Man bör äfven, ehuru med varsamhet, öfver denna épok i CHRISTINAS och Sveriges historia, rådföra *Sveriges Anekdoter*, tryckta 1716 i Stockholm och 1718 i Cassel. Man har ofta tillkänt dem en bror till den ryktbare Samuel Pufendorff; andra tro, att de äro af Samuel sjelf, och att han vid deras utgifvande, velat hämnas på någre landets store, som gifvit honom orsak till missnöje, och i synnerhet på grefve Johan Gyllenstjerna, som satt sig emot hans utnämmande till Professor vid universitetet i Upsala 1688, efter professor Obrechts död.

CARL GUSTAF till gemål, hvartill hon icke kunde resolvera sig. Men det är gissningar, som icke grunda sig på någon ojäfaktig uppgift. CHRISTINA sjelf, sedan hon efter sin afsägelse öfvergått till Katholska religionen, och bosatt sig i Rom, ville göra troligt, att hon afstått Kronan endast för sin själs välfärd, och för att kunna återvända i kyrkans sköte. Hon hade likvål svårt för, att öfvertyga dem, som kände henne, och med uppmärksamhet följt hennes förhållanden.

Man hade någon tid märkt, att Drottningen var tyst och fördomsfull, hade afsmak för statsgöromål, om hvilka hon talade med elakt lynne, och höll mera sällan konselj. Man misstänkte hennes afsigt, och ryktet derom kom till Chanut, som då var ambassadör i Holland. I Januari månad 1654 öfversände Chanut till CHRISTINA ett bref, hvaruti han, i vördnadsfulla uttryck, föreställde henne, huru viktigt det var att mogit öfverlägga ett beslut, som skulle hafva så våsendtliga följder för hennes sällhet. Drottningen svarade honom:

”Jag har förr gjort er redo för de skäl, som förmått mig att fortfara i mitt afsägelsebeslut; ni vet, att detta länge varit mitt infall och att jag ej beslutit verkställa det förr, än efter åtta års öfverläggning. Det är nära fem år sedan jag meddelade er denna föresats, och jag såg då, att det var eder rena tillgifvenhet och den del ni tog i min sällhet, som allena förmådde er att emotstå mig, oaktadt skäl, dem ni icke kunde fördömma. Ehuru mycken möda ni än må göra eder att afråda mig derifrån, ser jag med nöje, att ni uti detta uppsåt icke finner någonting mig ovärdigt. Ni vet hvad jag sade er öfver detta ämne, sista

gången jag hade något tala med er. Under en så lång tidrymd, hafva alla händelser icke ändrat mitt beslut. Jag har ordnat alla mina handlingar efter denna afsigt, och ledt dem till detta ändamål, utan att nu öfvervåga, det jag är nära att sluta min röl, för att draga mig bakom skådeplatsen. Jag kekymrar mig icke om *handklappningen*. Den scen, jag uppfört, har icke kunnat vara sammansatt efter teaterns allmänna lagar. Det starka, manliga och kraftfulla kan svårligen behaga. Jag låter hvar och en derom dömma efter sin förmåga. Jag kan icke betaga dem denna frihet, och skulle icke vilja det, äfven om det stöde i min makt. Jag vet att få skola deröfver fålla fördelaktiga om-dömen, och jag är säker, att ni blir af deras antal. Den öfriga menskligheten känner icke mina skäl och mitt sinnelag, emedan jag aldrig förklarat mig för någon mer än er och en annan vän, som har nog stor och skön själ, för att derom dömma lika med er: *Sufficit unus, sufficit nullus**). Jag föraktar de öfrige och skulle hedra den af hopen, som jag ansåge nog löjlig för att roa mig deråt. De, hvilka granska denna handling efter de bland människor vanliga grundsatser, låra utan tvifvel tadla densamma; men jag skall aldrig göra mig mödan, att alfvarsamt försvara mig emot dem, och i den stora ledighet jag bereder mig, blifver jag aldrig nog syslolös för att erinra mig dem. Den skall användas att granska min förflutna lefnad, att förbättra mina villor, utan förundran eller ånger. Hvad nöje får jag icke röna, då jag påminner mig med glädje hafva gjort människor godt, och utan medlidande straffat dem, som förtjenat

*) En endas bifall är mig nog, och jag skulle äfven kunna vara utan någons.

det! Jag skall erfara tröst deraf, att aldrig hafva gjort någon brottslig, som icke var det, och skönat åfven dem, som voro det. Jag har framför all annan afsigt föredragit statens vidmakthållande, och med glädje uppoffrat allt för dess intressen, och vid dess förvaltning har jag ingenting att förebå mig. Jag har ågt utan högmod, och lemnar med lätthet. Frukta, efter allt detta, icke för mig; jag är i säkerhet, och min egodel är icke i lyckans våld. Jag är lycklig, hvad som ån må hånda mig.

”*Sum tamen, o superi! felix, nullique potestas
Hoc auferre Deo.* . . . . *

”Ja, jag är det mer ån någon, och skall alltid blifva det. Jag fruktar icke den försyn om hvilken ni talar, *omnia sunt propitia***). Antingen hon vill sörja för ordnandet af mina saker, ödmjucar jag mig med den vördnad och undergifvenhet, som jag är skyldig hennes vilja; eller hon lemnar mitt uppförande åt mig sjelf, skall jag använda de förmågenheter hon gifvit mig, för att göra mig lycklig; och jag skall vara det, så länge jag är öfvertygad, att jag ingenting bör frukta, hvarken af menniskor eller Gud. Jag skall använda mitt återstående lif, att göra mig förtrolig med dessa tankar, att stärka min själ och från hamnen betrakta deras bekymmer, som oroas i lifvet af de stormar man der lider, emedan man icke lempat förnuftet till sina tänkesått. Är jag icke afunds-

*) Jag är imellertid lycklig, mäktige Gudar, och ingen Gudoms makt kan beröfva mig min lycka.

***) Förebåden äro gynnande.

vård i mitt närvarande tillstånd? Jag skulle tvifvelsutan hafva många afundsmån, om min sällhet vore känd. Ni ålsken mig likvål nog att icke afunda mig den, och jag förtjenar det, emedan jag uppriktigt bekänner, att jag har en del af dessa tänkesått från er. Jag har lårt dem under edra samtal, och jag hoppas en dag få begagna dem med er i min ledighet. Jag gör mig försåkrad, att ni icke brister i edert löfte, och att ni åfven vid denna förändring icke upphör att vara min vän, emedan jag icke skiljer mig vid något som är värdigt eder aktning. I hvilken belågenhet som hellst, skall jag alltid för er bibehålla min vånskap, och ni får se, att ingen förvandling kan inträffa, som förmår ändra de tänkesått, hvaraf jag gör mig en åra”.

Ganska smickrad af detta bref, gaf Chanut derpå ett svar, för att betyga sin vördnad för CHRISTINAS ådla tänkesått och sitt bifall till hennes beslut. Man förmodar, att den andra personen, hvilkens bifall CHRISTINA ansåg för en åra, och åt hvilken hon på en tid meddelat sitt förslag, var Pimentel. Svenskarne tviflade icke mer på Drottningens afsigt, när hon låt transportera till Göteborg största delen af sitt bibliotek och sin dyrbaraste egendom, och ökade antalet af riksråden, i afsigt, som man sade, att hafva så mycket flere anhängare i Senaten, och röna mindre motsägelse till de propositioner, hon skulle göra vid regeringens nedläggande.

Den 11 Februari 1654 församlade Drottningen Senaten i Upsala. ”För omkring tre år sedan, sade hon till de församlade Riksråden, låt jag af-råda

råda mig ifrån att nedlægga regeringen; men då jag sedermera moget öfvervågat allt, har jag beslutat taga detta parti. Intet hinder uppstår i anseende till Prins CARL GUSTAF, emedan riket, som han är ganska vuxen att styra, tillhör honom, sedan han redan blifvit utnämnd thronföljare. Hvad mig vidkommer, har jag flere skål att afstå regeringen. Jag är icke i okunnighet om, att många skola tala olika om det steg jag tager; men det bekymrar mig icke. Mitt beslut är tagit, och jag skall alldrig vika derifrån. Jag begår derföre icke edert råd, utan edert biträde till denna saks lyckliga utgång, och på det Prins CARL GUSTAF må i fullkomlig trygghet kunna åga Kronan". Rådsherrarne gjorde föreställningar; men CHRISTINA framhårdade i sitt uppsåt och det beslöts, att Rikets Ständer skulle i Maj månad samlas i staden Upsala.

Imellertid afsände CHRISTINA två pålitliga män till Kronprinsen, för att underrätta honom om hvad som tilldrog sig och afhandla med honom om flere viktiga ämnen. Prinsen, alltid trogen sin försiktighet, begaf sig till Stockholm, och samtalade med Drottningen, hvarunder han försåkrade henne om sin tillgifvenhet och sökte öfvertala henne att ändra beslut. Då han såg att hon var obehaglig, gick han i underhandling med henne om den inkomst hon skulle njuta efter sin afgang från regeringen, och lofvade att göra afseende på hennes anspråk, så mycket statens intresse och lagar det tillåte. Som CARL GUSTAF icke var förmåld, föreslog Drottningen några Riksråder, att tillsätta en annan arftagare efter prinsen, i händelse han

skulle dö barnlös. Men denna proposition antogs icke; och man förklarade Drottningen, att, då hon icke ville stå kvar i spetsen för riksstyrelsen, det för statens lugn vore nödvändigt, att hon ej mer deltog i thronföljdens omständigheter, utan åfven afstode Kronan för sina efterkommande, i händelse hon skulle besluta förmåla sig. Då CHRISTINA gjorde ofvannämnde proposition, hade hon till föremål Grefve Tott, som då njöt stor ynnest hos henne, och som, på qvinnolinien, härstammade från konung ERIK XIV., GUSTAF Wasas son. Hon tänkte närma honom till thronen, derigenom att hon gaf honom titel af Hertig, och på det denna upphöjelse skulle förorsaka mindre afund, erbjöd hon samma titel åt Riks-Drotsen Brahe och Riks-Kansleren Oxenstjerna; men begge vågrade antaga den, anförande såsom skål, att dylika hedersgrader skulle blifva till för mycken tunga för staten.

Då den bestämde tiden för Ständernas sammankomst intråffade, begaf Drottningen sig till Upsala med en talrik svit, och öppnade riksdagen med ett tal, hvaruti hon omrörde sitt beslut och de skål, som förmådde henne att taga detsamma. Sedan uppläste Riksrådet Rosenhane ett memorial, angående hennes underhåll och de fördelar hon skulle njuta efter sitt nedläggande af regeringen. Detta memorial hade bordt upplåsas af Rikskansleren Oxenstjerna; men han hade vågrat göra det, för att icke synas gilla Drottningens steg. Han hade åfven med mycken styrka yttrat sig emot afsägelseprojektet, och förutsagt att Drottningen skulle ångra det.

Ehuru öfvertygade, att CHRISTINA icke skulle öfverge det parti hon fattat, trodde sig Ständerna icke

desto mindre, af vålvilja, böra göra henne föreställningar. Hon svarade, att, om man ock skulle hafva ännu en Krona att tillbjuda henne, skulle hon icke mer vilja regera. Man gaf då efter för hennes önskan, och Prins CARL GUSTAF erkändes för hennes efterträdare. Det blef sedan fråga om hennes inkomst och rättigheter. Drottningen hade begårt, att med full regerande makt få behålla öarna Ösel, Öland, Gottland, Wollin, Usedom, staden och slottet Wolgast, äfvensom flere gods omkring Wismar i Meklenburg; men dessa kronogods, till hvilka sedan lades Norrköping och dess slott, beviljades henne blott i egenskap af förlåning. Den inkomst hon deraf kunde hämta, värderades till 240,000 riksdaler. Flere riksdagsmän uppgåfvode det förslag, att föreskrifva henne vilkor, och att låta henne skrifteligen lofva, det hon icke skulle sätta signed i främmande land, och aldrig underhålla någon relation med Sveriges fiender. Men hon vågrade att underkasta sig slika påståenden, och Kronprinsen, som ej var missnöjd dermed, att hon kunde lemna riket, förklarade, att han icke tänkte tvinga henne i något.

CHRISTINA skulle upphöra att utöfva högsta makten; men, några dagar innan hon nedlade den, gjorde hon en lagmåktig handling, som väckte allmän förvåning. Sedan hon låtit Ambassadörernes anförare komma till Upsala, öfverlemnade hon honom en skrifvelse, med befallning att deraf gifva en afskrift åt Portugals resident. Genom denna skrifvelse låt Drottningen residenten förstå, att hans sysla vid Svenska hofvet var onyttig, sedan hon beslutat icke mer erkänna Hertigen af Braganza för Konung af Portugal, då denna titel icke kunde tillhöra någon annan, än Konungen af Spa-

nien PHILIP IV. och hans efterträdare; att residenten, som hade kommit på vitsord, skulle för öfrigt njuta ett heligt beskydd. Hemliga orsaken till detta steg var, att Drottningen ville förskaffa sig Spanska Konungens vånskap, emedan hon hade för afsigt, att i början fåsta sitt vistande uti Spanska Nederland. Hon hade dröjt med förklaringen till sista dagarne af sin regering, öfvertygad, som hon sjelf tillstod, att hennes efterträdare skulle hjälpa den. Prins CARL GUSTAF och Senaten underrättade verkligen residenten, att han kunde qvarblifva i Stockholm, och att vånskaps- och handels-traktaterna med Portugal skulle bekräftas efter Drottningens nedläggande af regeringen, som snart skulle intråffa.

Den 16 Juni 1654 begaf Drottningen jemte Kronprinsen sig till Senaten, och låt upplåsa den akt, medelst hvilken hon nedlade regeringen*). Denna akt innehöll, att hon afstod för alltid, så vål för sig sjelf, som för sina efterkommande, från sina rättigheter till Kronan; att hon lemnade dem åt Prinsen CARL GUSTAF, sin kusin, med vilkor, att han skulle bibehålla henne så länge hon lefde vid besittningen af de kronogods, hon förbehöll sig såsom förlåning; att hon, för sin person, skulle kunna göra hvad henne godt syntes, utan att vara underkastad någon ansvarighet, hvarken för det förflutna eller tillkommande, lofvande å sin sida, att ingenting företaga, som kunde vara menligt för staten: slutligen, att hon skulle åga full makt och full domsrättighet öfver dem, som tillhörde hennes svit och stat. Genom en an-

*) De till afsägelsen hörande rådplägingar och akter finnas i Senatens och Ständernas protokoller.

nan akt, som han äfven låt upplåsa, förbandt sig Kronprinsen, att vaka öfver handhafvandet af de antagna förbehållen mellan Drottningen och staten, att i hela sitt lif erkänna de vålgerningar, han af henne åtnjutit och hafva en synnerlig omsorg för hennes intressen.

Sedan dessa tvenne akter blifvit upplåsta och underskrifna, iklådde rikets högre embetsmän Drottningen den konungsliga skruden, och satte kronan på hennes hufvud. Hon tog i sin högra hand spiran och i sin venstra hand den gyldene globen; två riksråder buro framför henne svärdet och den gyllene nyckeln. Hon inträdde sålunda uti rikssalen på Upsala slott, der rikets fyra Stånd, ambassadörerne och hofdamerna voro församlade, uppsteg på en estrad, och satte sig på en massiv silfverstol. Kronprinsen var på högra sidan, men utom estraden och bakom henne såg man hennes Öfver-Kammarherre och hennes Kapiten-Löjtnant vid Lifdrabanterne. Riksrådet Rosenhane uppläste afsägelse-akten, och frisade Svenska Folket från den ed, det svurit CHRISTINA; sedan uppläste han CARL GUSTAFS akt eller förbindelse, och öfverlemnade den åter i Drottningens händer. Strax derpå låt Drottningen de högre embetsmännen stiga fram, hvilka afklådde henne de kongliga prydnaderna och lade dem på ett bord till venster utom estraden. Riks-Drotset Grefve Brahe, som, i kraft af sitt embete, bort taga kronan af CHRISTINAS hufvud, kunde ej förmå sig att göra det, och nalkades icke, för att taga henne förr, än då Drottningen sjelf tagit af henne. De, som voro närmast estraden, bemåktigade sig kongliga mantelen, och delade den i flera stycken, för att deraf göra lika många relikier. Rörelsen hade redan utbredt sig i

församlingen, när CHRISTINA, klädd i en hvit taftsklädning, icke bibehållande något af Konungslighetens tecken, vände sig till Ständerna, för att säga dem sitt farvål. Hennes tal räckte en half timma, och gjorde ett starkt intryck på alla närvarande, genom ömhetsfulla och ådla rörelser. ”I svåra tider, sade hon, tror jag mig icke hafva gjort något, som mitt samvete skulle kunna förebrå mig; jag har egnat alla mina omsorger att försåkra nationens lugn, åfven på bekostnad af mitt eget”. Hon talade om sin fars, GUSTAF ADOLPHS egenskaper och stora tjenster; och i det hon visade på sin efterträdare, sade hon: ”Jag gifver eder en Furste, som skall gå i hans fotspår och öka eder åra. Hafven för honom samma trohet och samma undergifna lydriad J för mig haft; en trohet och en lydriad, hvarföre jag eder tackar, och hvarifrån jag eder frisåger”.

Når Drottningen slutat tala, förde Riksrådet Rosenhane, som förråttade Riks-Kanslersembetet, ordet i Ständernas namn: han uttryckte den sorg, Svenska nationens representanter erforo, att se en så hög och namnkunnig Monarkinna nedstiga från thronen; tackade Drottningen för det val hon gjort till ersåttande af sin plats, gjorde henne Folkets önskningar för hennes sállhet, och bad henne förlåta dem, som, under loppet af hennes regering, hade kunnat fela i skyldighet och vördnad. Efter detta tal, steg CHRISTINA utföre trappstegen af estraden, och gaf sin hand att kyssa åt de fyra Ståndens talemån. Bondeståndets talemån tryckte, djupt rörd, Drottningens hand, skakade den flere gånger, och gick tillbaka under utgjutande af tårar. Sedan steg Drottningen fram till Kronprinsen, som, i samma ögonblick gick henne till mötes: hon tala-

de till honom med mycken vårdighet, och påminte honom åran af de konungar, som sutit på Svenska thronen, och lyckönskade honom öfver de egenskaper, som gjorde honom värdig att räknas bland deras efterträdare; tilläggande, att hon lernade honom ryktbare generaler och skicklige ministrar, och att hon, till erkänsla för de honom af henne förskaffade fördelar, rekommenderade honom sitt och sin mors, Drottningen MARIA ELEONORAS, bästa.

Efter flere höflighetsbetygelser mellan Drottningen och CARL GUSTAF, ledsagade denne Prins Drottningen tillbaka i sina rum, och gick in uti sina egna, för att iklåda sig den kongliga skruden. Han kröntes samma dag i Upsala Domkyrka, några timmar efter Drottningens afsägelse. Ceremonien skedde med mycken enkelhet, emedan skattkammaren var uttömd och flere Kronans dyrbara effekter blifvit inskeppade till Götheborg, på befallning af CHRISTINA, hvilken ansåg dem såsom sin egendom. Prinsen hade låtit slå en medalj, som utspriddes efter hans kröning, och hade denna inskription: *A Deo et Christina*; Jag har fått det af Gud och Christina. Denna medalj behagade fåga Ständerne, som påstodo, att deras bifall varit nödvändigt för Prinsens upphøjelse till högsta vårdigheten. Canasilew (Canasilès), sånd af Konungen i Pohlen JOHAN CASIMIR, gjorde, i sin Herres namn, protester, som icke antogos. Min frånde CARL, sade Drottningen, skall, medelst 50,000 man, bevisa, att han äger rättigheter till Sveriges Krona.

CHRISTINA nedsteg från thronen vid 28 års ålder, medan ryktet förkunnade hennes regerings underverk. Detta beslut kunde betraktas på flere

sått, och de omdömen man deröfver fällde, voro verkligen ganska skiljaktiga: någre framställde det samma, såsom det sublimaste af den högsta filosofi, och gjorde deraf ett ämne till det mest prunkande beröm, andra tadelade detta beslut, anmärkande, att det hade varit mera stort och vist att blifva trogen en kallelse, visserligen ganska svår, men likväl den största, den viktigaste som gifves; att göra ädelmodiga uppoffringar till bibehållande af de medel, som försåkra flere millioner människors sällhet, att göra sig fri från en smärtande kånsla af den ånger, tiden kunde åstadkomma, utan att någonsin kunna bereda den ett tillfälle att upphöra. CHRISTINA, som sjelf önskade, att hennes afsägelse förnemligast måtte anses såsom verkan af hennes smak för vitterhet och böjelse för studier, låt slå en medalj, hvars fränsida föreställde Olympen och på dess spets Pegasus, med dessa ord: *Sedes hæc solio potior*; Denna boning är bättre än thronen.*)

Följom nu CHRISTINA på sin nya bana. Hon kommer att genomresa de märkvärdigaste länder och sätta sig i omedelbart förhållande till konungar och ministrar, äfvensom till de fleste lärde och ryktbare män, hvilkas talanger och verk Europa beundrar. Af omständigheterna flere gånger återförd till Norden, skall hon gifva oss tillfälle att återtaga kedjan af de händelser, om hvilka vi talat på andra ställen i detta arbete, och att syselsätta oss med de viktiga revolutioner, dem sjuttonde seklet såg uppkomma i Tyskland, Pohlen och Sverige. Vi få endast upptäcka yttre glansen af majestätet; den verkliga makten har försvunnit; men vi få ännu se våldet af ett stort namn och af personliga egenskaper.

*) Se *Chanuts och Arkenholtz's Memoires* samt *Fants Svenska Historia*. Jag har äfven rådfrågat de i flera familjer förvarade handskrifna samlingar.

C H R I S T I N A .

A N D R A D E L E N .

D R O T T N I N G
C H R I S T I N A S
H I S T O R I A,

A F

J. P. CATTEAU-CALLEVILLE,

F. D. PASTOR

VID FRANSKA REFORMERTA KYRKAN I STOCKHOLM,
LEDAMOT AF KONGL. VETTENSKAPS-AKADEMIEN
OCH RIDDARE AF KONGL. NORDSTJERNE - ORDEN.

ANDRA DELEN.

ÖFVERSÄTTNING.

NYKÖPING,
TRYCKT HOS P. E. WINGE, 1822.

07159
22548

D R O T T N I N G
CHRISTINAS HISTORIA.

A N D R A   D E L E N .

---

*Från CHRISTINAS nedläggande af regeringen
till hennes död 1654 — 1689.*

Efter högtidligheterna vid hennes afsägelse och hennes eftertrådares kröning, lemnade CHRISTINA Upsala, för att begifva sig till Stockholm. Hon gaf genast befallning om tillredelserna till sin afresa. När Riks-Drotsen grefve Brahe sökte förmå henne att icke skynda, svarade hon: "Huru tycker ni att jag kan kvarblifva här, der jag herrskat som Monarkinna, och der jag såge en annan iklådd hela makten?" För att tillfridsställa folket, som visade mycket missnöje deröfver, att hon i fremmande land skulle utgifva sin årliga inkomst, och för att blidka presterskapet, som sade, att hon lemnade riket i afsigt att blifva Katolik, låt hon utsprida det rykte, att hon endast reste för att begagna baden vid Spa, och att hon årnade snart återkomma. Hon uppehöll sig fem dagar i Stockholm, och kort förut innan hon begaf sig på vägen, skref hon till Prinsen af Condé, som gått utur Frankrike för att strida med Spaniorerne, hvilkas intressen Drottningen äfven antagit:

"Jag skulle göra orått uti, sade hon till Prinsen, om jag lemnade den vördighet jag innehaft, utan att gifva Er del af det beslut jag fattat, att

öfvergifva den. Jag tror mig vara Er skyldig denna höflighet, af den högaktning och vånskap jag alltid haft för Er, och den Ni bevisat mig under den tid jag styrt denna stat; nu då jag ombytt lycka och vilkor, vill jag försåkra Er, att hvilken omvexling tiden ån gifvit åt vårt öde, skall jag alltid för Er bibehålla de ådla tänkesätt jag är skyldig eder för-tjenst. Jag sätter en högre åra uti edert bifall, och anser mig likaså hedrad af eder högaktning, som af den krona jag burit. Om ni, sedan jag lemnat den, dömmar mig den mindre värdig, tillstår jag att det lugn jag så mycket eftersökt, skall blifva mig *kännbart*. Men jag skall icke ångra att hafva köpt det åfven för detta pris, och aldrig genom en veklig ånger fördunkla en handling som synts mig så skön. Hvilken tanke Ni hårom ån må hafva, skall jag alltid för Er bibehålla den högaktning Ni så mycket är värdig, och om ni tillåfventyrs skulle fördömma denna handling, åtnöjer jag mig att till allt urskuldande såga Er, att jag icke skulle lemnat den fördel lyckan gifvit mig, om jag hade trott den nödvändig för min sällhet, och att jag utan tvifvel efterstråfvat hela världens vålde, om jag varit likaså säker som den store Prinsen af Condé, att lyckas eller dö i ett så stort företag“.

Det var åfven kort före sin afresa, som Drottningen svarade Franska akademien, hvilken begårt hennes porträt och tackat henne för dess såndande. “Jag tviflar icke, skref hon till Akademiens ledamöter, att Ni ju ålsken mig i ensligheten, som Ni ålskat mig på thronen. De vackra vettenskaperne, hvilka jag tänker odla i lugn och med den ledighet jag mig förbehåller, låta mig åfven tro, att Ni der någon gång skolen gifva mig del af edra arbeten, emedan de åro värdiga edert anseende, och nästan

alla skrifna på ett språk, som skall blifva det förnämsta i min enslighet.“

Man trodde i början att CHRISTINA skulle taga vågen direkte till Tyskland, och Konungen hade låtit utrusta en eskader af 12 linieskepp, för att föra henne till Wismar. Men hon förebär vindarnas ostadighet, och vände sig mot Danmark. Då hon några dagar dröjde i Halmstad, skref hon till Gassendi, att hon ansloge honom en pension och en guldkedja. Brevet var på latin, och slutades sålunda: “Jag vill, att ni sänder mig det tal ni nyligen hållit, så snart det lemnat prässen, äfvensom de andra arbeten, hvilka ni sedermera lårer utgifva. Må vål, och fortfar att visa mig samma vånskapstjenster, som fordom“. Drottningen hade icke i sin svit mer än fyra Svenska adelsmän, som åtföljde henne utan att veta hvart hon årnade begifva sig. Man skulle tro, att hon äfven sjelf var derom okunnig, om man dömde af det valspråk hon tog: *fata viam invenient* (ödet skall visa mig vågen), och som hon sedan låt sätta på en medalj, föreställande en labyrint. Imellertid synes det som hennes plan redan då var bestämd, och att hon derom brevexlat med Pimentel, som då befann sig i Nederländerne vid Erke-Hertig Leopolds hof.

När CHRISTINA anländt till Svenska gränsen, erbjöds henne genom baron Linde, som å CARL GUSTAFS vågnar åtföljt henne, ännu en gång denne furstes hand. Hon svarade, att om hon hade haft lust att förmåla sig, skulle hon gjort det under sin regering, och att Konungen var för mycket klok att behöfva hennes råd. Man påstår, att när hon farit öfver en liten flod, som då utgjorde gränsen emellan Danmark och Sverige, hade hon sagt: “Nu

år jag då ändtligen i frihet, och utur ett rike, dit jag hoppas aldrig återvända“. Hon anlade strax mansdrägt på resan, och reste i Danmark, under namn af grefve Dohna *). Drottningen af Danmark förklådde sig för att se henne i ett posthus. Anlånd till Hamburg den 10 Juli 1654, bodde hon hos en rik judisk bankier, vid namn Texeira, som hon kallade sin resident. Hon uppvaktades af stadens magistratspersoner. När hon begifvit sig till kyrkan, höll Pastor Müller ett tal öfver texten om Arabiens Drottning, och gjorde deraf en tillämpning på Nordens Drottning; han begäfvades med en vacker guldkedja. När CHRISTINA gått utur kyrkan fann man på den låktare hon setat, en ganska vål inbunden bok med förgylld snitt; det var en Virgilius, hvilken man strax bar till henne, och som hon leende mottog. Hon skref från Hamburg ett bref till Konungen sin efterträdare, för att besvara honom att påminna sig de förbindelser han ingått; “Ty jag är öfvertygad, sade hon i sitt bref, att man i Sverige icke stort lårer fråga efter, hvarken hvad jag gör, eller hvad det blifver af mig.“ Hon slutade med att försåkra honom, att hvad som ån måtte hånda henne, skulle hon aldrig företaga något emot Sveriges vål.

*) Han var en af de adelsmän, som åtföljt henne. Familjen Dohna är en af de äldsta i Tyskland, och räknar sin härkomst ända från CARL den Store. Den spridde sig i Preussen, Sweits och Sverige. I detta sista rike har den ingått lysande giften, och der uppstigit till de förnämsta embeten. Den grefve Dohna, hvilkens namn CHRISTINA antagit, skickades någon tid efter såsom Svensk ambassadör till kongressen i Breda.

Från Hamburg reste CHRISTINA till Münster, der hon besökte Jesuiter-skolan, och genomfor sedan en del af Holland. I Dewenter steg hon af hos professor Gronovius, och tillbragte natten i hans bibliotek under samtal med honom: hon lemnade honom i dagbräckningen, och fortsatte sin resa, utan att afbida den utmärkta emottagning, magistratspersonerna beredde henne. Sedan hon genomfarit Utrecht, Amersfort och Amsterdam, anlände hon till Antwerpen, der hon gaf sig offentligt tillkänna, och återtog fruntimmers-drågten: General-Guvernören af Nederländerna, Erkehertig Leopold, aflade besök hos henne: hon emottog honom med de hedersbevisningar, hon trodde tillhöra hans vårdighet; men hon vågrade att på samma sätt emottaga Prinsen af Condé, antingen derföre, att hon ansåg honom mindre nära thronen, eller för att låmpa sig efter de på prinsen afundsamme Spaniorernes önskan. En dag blandade sig prinsen i hopen af dem, som uppfyllde Drottningens rum; "Jag vill se, sade han, denna qvinna, som så lätt öfvergifvit kronan, för hvilken vi andra slåss, och efter hvilken vi löpa hela vårt lif utan att kunna upphinna henne!" "Det möte CHRISTINA kort derefter hade med Condé, ställdes så till, att étiketten dervid ingenting kunde lida, och dessa tvenne namnkunniga personer, som i sin korrespondans öfverlemnade sig åt hela entusiasmen af en ömsidig beundran, talade vid hvarandra med liknöjdhet och tvång: de hindrades af tillfälliga omständigheter, och funno sig ingendera i sin verkliga ställning. Det berättas, att Drottningen, i det hon nalkades prinsen, sade till honom: "Min Frände, hvem skulle för tie år sedan trott, att vi skulle träffat hvarandra i detta tillstånd?" De känslor, som prinsens bedrifter och

stora egenskaper ingifvit CHRISTINA, bibehöllos imel-
lertid ännu i denna prinsessas hjerta, som sedan
uppenbarade dem vid flere tillfällen,

Då det rykte, att CHRISTINA årnade bosätta sig
utrikes och ändra religion, vann allt större trovår-
dighet i Sverige, beslöt senaten att låta göra hen-
ne föreställningar. Man sände till henne grefve
Tott, som träffade henne i Antwerpen, och som,
då han afbördade sig den honom å senatens vägnar
uppdagna kommission, öfverlemnade henne åfven
rekommendations-bref, adresserade, till hennes för-
del, af CARL GUSTAF till Konungarne af Frankrike
och Spanien, Erkehertig Leopold och Ståthållaren
i Holland. CHRISTINA svarade: att hon rördes af de
bevis af deltagande, man ville gifva henne; men att,
då allt var lugnt i Sverige, och Konungens rege-
ring icke kunde fela i att underhålla detta lugn, såg
hon icke, hvaruti hon kunde vara nyttig för riket,
der man utan tvifvel icke skulle afunda henne att
draga fördel af den frihet, som hon förvärfvat på
en kronas bekostnad. Hvad rekommendations-bref-
ven anginge, anmärkte hon; att hon af dem icke
skulle göra något bruk, emedan hon smickrade sig,
att hennes egen förtjenst och åran af hennes re-
gering, skulle komma henne att vål emottagas öf-
verallt, der hon reste: hon erhöll ock verkligen
alltid af de regenter, hvilkas stater hon genomfor,
hedersbevisningar, som kunde smickra henne; man
bemötte henne såsom Drottning, och hofven gjorde
till och med ingen svårighet vid att emottaga hen-
nes ministrar och agenter.

Under sitt vistande i Antwerpen, åstundade
CHRISTINA att tala vid Chanut, som då var Fransk
Ambassadör i Hag. Han erhöll af sitt hof tillstånd

att göra denna resa, och emottogs af Drottningen med mycken ifver. Ehurudet under deras samtalicke varit fråga om politiska ämnen, utspridde man, efter ambassadörens afresa, att han gjort denna resa endast för att öfvertala CHRISTINA, att medverka till fredens återställande mellan Frankrike och Spanien, Chanut trodde sig böra skrifteligen bedja henne vederlägga detta rykte, och den korrespondans som häruti ågde rum, fördes på ambassadörens sida med foglighet, men på Drottningens sida med bitterhet och partiskhet. Hvilken tillgifvenhet hon ån kanhända inom sig bibehöll för Frankrike, trodde CHRISTINA sig böra behaga Spanien, som smickrade henne med förledande löften; hon yttrade sig med föga försigtighet öfver Frankrikes politiska system, och nyttjade åfven uttryck, stridande mot den aktning, hofven öfverenskommit att visa hvarandra i politiska tvister *).

Sedan Erkehertig Leopold förmått Drottningen att begifva sig till Brüssel, höll hon ett offentligt intog i denna stad den 23 December 1654. Af en svaghet, svår att förena med hennes kunskaper och öfverlägsna förstånd, visade hon sig mera böjd för sin vårdighet och åfven för étiketten, efter sin afsägelse, ån då hon setat på thronen. När hon icke mer ågde högsta makten i des verklighet, syntes hon så mycket sorgfälligare vilja bevara dess bild, och underhålla omkring sig detta höghetens blåndverk, som fåster mångdens blickar. Hon var mycket mån derom, i synnerhet vid alla tillfällen, då hon trodde att begreppet om hennes vårdighet kunde gifva mera vigt åt hennes handlingssätt.

*) Se Arkenholtz, vid slutet af Första delen.

Dagen efter sin ankomst till Brüssel, begaf Drottningen sig till Erkehertigens palats, och gick med honom uti ett kabinet, der hon i hans, Pimentels, grefve Fuensaldagnas, grefve Montecuculis och dom Navarres närvaro, gjorde afsvärjelsen uti pater Guémés's händer, som med Pimentel vistats i Sverige. Denna afsvärjelse borde ännu hållas hemlig; alla stadens kanoner lossades likväl, i det ögonblick Drottningen slutat sin bikt och munken uttalade aflösningen. Den af CHRISTINA underskrifna akten, undertecknades äfven af de närvarande, och sändes till Rom att förvaras i ett Dominikanerkloster.

Af några handlingar synes, att CHRISTINA haft samtal med Cartesius och Chanut angående katolska religionen. Man skulle likväl icke kunna tro, att desse tvenne, begge toleranta, mån öfvertalat henne att ändra troslåra. Chanut kan så mycket mindre åberopas, som han gaf Drottningen det råd, att sitta kvar på thronen, hvilket hon icke kunde göra, utan att bibehålla sitt rikets religion. Det är mera sannolikt, att Pimentel var den, som bidrog till hennes beslut genom sina samtal, och i det han lät förklädda missionärer komma till Stockholm. Efter en Spaniors berättelse, var Jesuiten Gottfrid Franken, predikant och almose-utdelare hos Spanska ambassadören i Köpenhamn Grefve Robelledo, den första, som lärde CHRISTINA känna Katolska religionen under en resa, som han i denna afsigt gjorde till Sverige, och åtföljdes af missionärer, som anlände under Pimentels beskydd, bland hvilka Dominikanern Guémés utmärkte sig för sitt nit och sin klokhed. Efter en annan berättelse, var det Portugisiska Jesuiten Antonius Macedo, kommen med Portugisiska ministeru, som år 1650 undervisa-

de CHRISTINA uti Romerska kyrkans dogmer och ceremonier, och som, efter sin afresa från Sverige, lagade så, att man skickade två Jesuiter för att fullborda hans verk; desse voro, efter berättelsen, Pater Franciscus Malines, som undervisade i Theologien uti Turin, och Paul Cavati, Matheseos professor i Rom.

CHRISTINAS religions-förändring synes desutom förnemligast blifvit beståmd genom hennes afsägelse. I den nya och besynnerliga belågenhet hon fann sig försatt efter detta steg, ansåg hon sig otvifvelaktigt såsom öfver de vanliga betänkligheter, hvilka hon en gång sjelf anförde till en Tysk furste, för att afböja honom från ett dylikt beslut. Hon var icke mera förbunden att redovisa sina tänkesätt för den nation, hon befriat från dess ed, och som samtyckt, att hon vore fri från allt beroende, af hvad namn som helst. När hon, i södra länderna, ville i lugn lefva för vitterheten och konsterna, kunde hon icke bättre vinna sitt syftemål, än genom antagandet af dessa länders religion. Osåker, om icke händelserna skulle en dag förminska tillgångarna från hennes fädernesland, tänkte hon utan tvifvel på att bespara sig andra, och kyrkans öfverhufvud var i stånd att försåkra henne derom. Dessutom öfverensstämde Katolska religions-öfningen, genom sin imponerande prakt, med CHRISTINAS inbillningskraft och karakter mera, än den protestantiska religions-öfningen. Dessa åtskilliga bevekelsegrunder borde hafva mera vålde öfver ett sinne, som längesedan var skildt från alla theologiska fördomar, och dessutom benågit för ovanliga beslut. Då hon i Rom låst ett ställe ur en bok, kallad: *Historia om Drottningens af Sverige omvårdelse*, strök CHRISTINA under denna titel, och satte i bråd-

den: "Den, som har skrivit derom, vet ingenting, och den som vet det, har aldrig skrivit något derom.*)" När en Jesuit sade henne i Löwen, att då hon blefve Katolik, skulle man sätta henne bland helgonen jemte den Svenska St. Brigitta, svarade hon: "Jag tycker mera om, att man sätter mig bland de visa."

Det var naturligt, att Katolikerne skulle anse religions-förändringen hos den store GUSTAFS dotter såsom en triumf för kyrkan. Denna förändring syntes dem en himmelens ingivelse, och det var i deras ögon enda orsaken till det offer Drottningen gjort, då hon afsade sig kronan. Den ringa ifver, som den nyss omvända i början visade, var icke något stöd för denna mening. Protestanterne förde en bitter klagan, och beskyldde Drottningen att hafva förrådt skuggan af den monark, från hvilken hon erhållit lifvet, och som uppoffrat sig för Protestantismens sak. Några af deras theologer beskyldde henne för skrymteri; andre påstodo, att hon var indifferentist. När tidningen om hennes afsvarjelse

*) Detta drag berättas i *Björnståhls Resor*, 1 Del. p. 529. Den ifrågavarande boken är författad af *Campuzano*, en eljes föga känd skribent. CHRISTINAS anmärkning i brädden är på italienska: *Chi la scritta no la sa, e chi la sa, no l'ha mai scritta*. Arkenholtz har samlat många citationer och berättelser om CHRISTINAS förändring af religion och hennes vistande i Brüssel; men det är svårt att deraf draga några säkra slutsatser. Jag har flere gånger tagit min tillflykt till Fants Svenska Historia, till Svenska öfversättarens noter vid CHRISTINAS Lefverne på Tyska af Schröck, till de i Sverige förvarade traditioner, och Cuhns dissertation på Tyska.

kommit till Sverige, tog man de strångaste mått och steg till bibehållande af landets religion, och det blef Svenskarna vid ganska svåra straff, förbudt att bevista fremmande presters kyrkor. De mest intoleranta doktorerne angrepo biskopen Matthiæ, och påstodo, att det var han, som, under Drottningens uppfostran, ingifvit henne farliga grundsatser. Biskopen skref till CHRISTINA ett bref, hvaruti han tadlade hennes steg, likvål med en mot hennes karakter svarande foglighet, och uppmuntrade henne att arbeta på de Kristnas förening, och når landets presterskap å nyo oroat honom, nedlade han sitt biskops-embete. Drottningen, som redan var i Italien, tog den största del uti hans öde, och skickade honom en betydlig penninge-summa.

Ehuru CHRISTINAS steg icke offentligt blifvit förkunnadt i Brüssel, var det kändt af hofvet och flere andra personer. Man fördubblade sin ifver för den namnkunniga utländska damen, och slösade på henne årebetygelser och högtidligheter. Hon bodde i Erkehertigens palats; baler, spektakler, tornerspel, jagt, omvexlade med hvarandra. Oaktadt kriget med Spanien, tillåt kardinal Mazarin en tropp komedianter resa till Brüssel, för att spela Franska, Spanska och Italienska pjäser. Pimentel var själen uti dessa nöjen, och kryddade dem med det mest förfinade smicker. Flere lärde begåfvo sig till Drottningen, och Gassendi skickade henne ett bref, hvaruti han lyckönskade henne till det beslut hon fattat, att afstå thronen för att odla vettenskaperna. Henrik Thomas Chiflet, som hos henne blifvit rekommenderad, antog hon i sin tjenst såsom hof-predikant. Hon bjöd Ménage att komma till Brüssel, "Jag har, skref hon till honom, gjort halfva vågen, och den tillgifvenhet jag har för er, förtjenar vål, att ni

gör det återstående“. Men Ménage, som icke kunde resolvera sig att lemna sitt ställe, eller af andra skäl, ursåktade sig, och reste icke. Bourdelot, som anmålte sig, skickade CHRISTINA tillbaka, med utlåtan- de, att hon icke behöfde någon låkare. Vossius, som åter kommit i nåd hos henne, återvann hennes för- troende till den grad, att hon uppdrog åt honom att i ordningställa hennes bibliotek, som anlåndt till Antwerpen. Man påstår att Vossius betjenat sig af tillfället, för att tillegna sig flere dyrbara verk, åfvensom vigtiga manuskript; och att biblio- teket, som redan var plundradt, då man hastigt in- packade det i Stockholm, blef det ännu mer i Ne- derländerna, der andra föremål, genom nyhetens behag, fångslade Drottningens uppmärksamhet.

De nöjen, hvaraf CHRISTINA dageligen omgafs, den förströelse uti hvilken hon lefde och de rök- verk; smickret beständigt slösade på henne vid hof- vet, försatte henne i ett slags yrsel. Hon gaf in- tet prof af detta nit, som man väntar af de nyss omvånda; hon glömde ibland sin vårdighet, och oroade, genom ett obetänksamt och låttsinnigt upp- förande, dem, som vårderade hennes stora talanger. Utan smak för alla alfvarsamma omsorger, alla jem- na syselsättning, och, då hon ville njuta hela full- heten af det oberoende hon nyligen förvärfvat, fann hon endast behag uti förströelsen, och sökte blott omvexla sina nöjen. Man skulle sagt, att hon, und- sluppen ett långt slafveri, ville göra sig derföre skadeslös, i det hon tygellöst öfverlemnade sig fri- heten till pris: hon yttrade i ett bref till fröken Sparre: “Med ett ord, jag hör icke mera någon predikan; jag föraktar alla oratorer: utom hvad Salomon talar, är allt det öfriga icke annat än dår- skap,

skap, ty hvar och en bör lefva nöjd, då han åter, dricker och sjunger.“

Imellertid hvåssade satiren sina pilar. De ofördelaktiga rykten man utspridde och det skämt man tillåt sig trycka, framtrångde ånda till Sverige, och väckte i detta rike en stor sensation: Drottningen, derom underrättad, kom utur sin förtjusning och återfick sin fordna karakter. Sjålar af en högrestyrka, gifva blott af förhastande vika för de villor, som förnedra och förderfva allmänna sjålar; det är en flyktig gård, som de gålda åt menskliga svagheten, men hvarifrån en ådel stolthet snart befriar dem. Drottningen skref till Konung CARL GUSTAF och Riks-Drotsen greve Brahe, för att råttfårdiga sig och gifva tillkånna det värde hon satte på allmänna opinionen, och synnerligen på sin nations aktning. När hon i Maj månad 1655 erhöill tidningen om sin mors, Enke-Drottningen MARIA ELEONORAS död, afstod hon från alla hofvets nöjen, och drog sig, under tre veckor, tillbaka på landet.

Kort förut dog Rikskansleren Oxenstjerna i sjuttie års ålder. Han fick ett feber-anfall under det han var i Rådet, och man förmodade honom med yttersta möda att lemna sessionen, för att begifva sig hem. Han hade alltid sagt, att han skulle dö under sitt arbete, och sådant blef verkligen hans slut. CARL GUSTAF, som gjorde rättvisa åt hans stora egenskaper, ehuru han haft att beklaga sig öfver honom före sitt uppstigande på thronen, besökte honom och talade vid honom med rörelse. Rikskansleren öfverlemnade Konungen, såsom ett åminnelse-tecken, den ring Ludvig XIII gifvit honom under hans vistande i Frankrike; han testament-

rade sin dotter denne konungs porträt, hvarmed han begåfvades vid samma tillfälle. Hans död var stilla och fridsam; allmän saknad följde honom i grafven, och Konungen bevistade hans likbegångelse. Ännu i sina sista stunder sysselsattes han med CHRISTINA, som han med sorg sett nedstiga af thronen: sedan han frågat efter tidningar om denna prinsessa, och förnummit omständigheterna af hennes resa, sade han: "Jag har förespått det, hon skall ångra sig . . . Men, tillade han med en djup suck, hon är likväl den store GUSTAFS dotter." Rikskansleren Oxenstjerna var en af de utmärktaste statsmän, historien omförmåler. Vi hafve, under loppet af detta arbete, gjort hans talanger, hans dygder och märkvärdiga handlingar kända, utan att dölja hans svagheter; efterverlden tänker icke ens på de senare, så ypperliga och förvånande voro de förra. Hans djupa vishet, hans moget öfverlagda och kraftfulla råd kändes och värderades i hela Europa. Konung JOHAN i Portugal, öfversände honom ett bref, deruti han sade sig afundas Drottningen af Sverige, att hafva en så upplyst, trogen och redlig minister. Fastän hon stundom missunnade honom hans inflytande, erkände hon alltid, att hon hos honom stod i de största förbindelser, och hedrade hans minne, i det hon i sina samtal och bref talade om honom, såsom den största statsman och skickligaste riksföreståndare. *)

*) Enligt Whitlocks berättelse i sina *memoires*, var Oxenstjerna en stor och vacker man, med en allvarsam men qvick uppsyn, och förenande värdighet med höflighet i uppförandet. Enkel i sitt bus, omgaf han sig med en vördnadsbjudande prakt vid högtidliga tillfällen, då hans embete kallade honom att synas offentligt. När han aflade besök hos Whitlock, ankom

Efter flere månaders vistande i Brüssel, förmådde Drottningen sig att lemna denna stad. Nyhetens bländverk hade försvunnit, och Nederländerna kunde icke tillfridsställa hennes nygirighet.

Redan länge kastade hon ögonen åt det sköna Italien, och åt denna stad, årans och maktens minnesvård, snillet och konsternas uråldriga fädernesland, residens för kyrkans öfverhufvud och medelpunkten för de Kristnas mest förbländande religion. I denna ryktbara stad, i Rom var det, som hon tänkte sätta sig ned. Utom de ådla njutningar, som denna vistelseort lofvade henne, kunde hon der finna en i sin ställning synnerlig fördel. För stolt och ännu för mån om de rättigheter, hon sjelf länge hade utöfvat, fruktade hon tvifvelsutän att gifva sig under en fremmande regents vålde, och förödmjuka sig under hans beskydd. I Rom var det kyrkans öfverhufvud, som utöfvade makten, och genom erkännande af denna makt, uppfyllde Drottningen en vördnadspligt för den religion, hon nyss antagit, äfvensom för den verldsliga myndigheten:

han till denne ambassadör i en med sex hästar förspänd vagn, och åtföljd af tolf adelsmän. Man tillskrifver Oxenstjerna senare delen af Chemnitz Historia om Tyska kriget, och påstår, att det var han, som förskaffade samme historieskrifvare materialier till det arbete han utgaf, under namn af *Hippolitus a Lapide*. Kansleren är dessutom känd såsom författare till flere andra tryckte arbeten, hvaraf det ena är en *Berättelse om Gustaf Adolfs Ungdom*. Man förvarar i manuskript en stor mängd af hans handlingar och bref i arkiverna i Stockh. och på Tidö Gods, hvaraf han var ägare. Se Stjernmans *Bibliotheca Svecogothica*, 2 del. p. 39 och följ.

det var en handling af religiös undergifvenhet, som talade till fördel för hennes nit, och öfverensstående med hennes årelystnad.

ALEXANDER VII, som då innehade Påfveliga stolen, förnam med glädje, att CHRISTINA hade för afsigt att begifva sig till Rom. Han underrättade kardinals-kollegiet derom uti ett ganska utstuderadt tal, och glömde ingenting, för att låta märka, att han varit ensam verkande till Drottningens omvändelse. "Det fanns ingen," säger kardinal de Retz, som då befann sig i Rom och var närvarande vid kardinals-kollegiets sammankomst, "det fanns ingen, som icke var ganska vål underrättad om motsatsen, och dömmen till den verkan, ett så illa förstådt skryt, borde åstadkomma. Det lär icke blifva er svårt att begripa, att detta Hans Helighets uppförande icke borde gifva mig något högt begrepp, om hvad jag kunde hoppas af hans beskydd, och jag märkte för öfrigt, om få dagar, att hans svaghet för stora saker ökades i mån af hans böjelse för de små." Oaktadt hans moraliska och religiösa uppförande skyddades för all tillvitelse, gaf ALEXANDER VII verkliga ofta sig en betydenhet, som han icke var i stånd att underhålla. Envis och obeveklig i mindre betydande omständigheter, var han i stora saker under den rol han åtagit sig. Hans sinne höjdes icke till den sanna stoltheten och det verkliga modet, och han blottställde sig mer än en gång för smådelsens åtlöje, genom sina stridiga skål och anspråk.

Sedan hon gjort vackra föråringar åt Erkehertigen och hofvets utmärktaste personer, afreste Drottningen med en svit af tvåhundra personer, bland hvilka voro Svenskar, Nederländare, Spaniorer och Italienare. Erkehertigen, åtföljd af ett

stort antal förnåma herrar och damer, ledsagade henne ånda till två mil från Brüssel. I Frankfurt emottog hon besök af flere Tyska furstar. Efter några berättelser, träffade hon åfven i denna stad CARL II af England, som på det högsta bemödade sig att komma på thronen, medan hon lyckönskade sig att hafva nedstigit från densamma. Uti Augsburg visade man henne på rådhuset ett bord, vid hvilket hennes far GUSTAF ADOLPH hade tagit middag; hon blef rörd och fällde tårar. När hon tog vågen till Tyrolen, skref hon till Erkehertigen af Inspruck, för att förekomma honom om sin ankomst. Erkehertigen var emot henne, och förde henne med stor ståt till Inspruck, der hon väntades af Påfvens nuntie, Lukas Holstenius. Det var en lård Hamburgare, som hade åndrat religion, blifvit St. Petri kanonikus, förste Apostolisk notarie och Vatikansk bibliotekarie. Han hade sig uppdragit att, å ALEXANDER VII:s vågnar, mottaga CHRISTINAS offentliga trosbekännelse. Denna ceremoni skedde i dom-kyrkan, dit Drottningen ledsagades af Erkehertigen. En Tysk Jesuit höll en predikan öfver dessa Skriftens ord: *Hör, dotter! se uppå och böj ditt öra: förgåt ditt folk och din faders hus.* Hvilken rörelse Drottningen ån måtte erfara, då hon hörde dessa ord, förstod hon att dölja den och visade det största lugn. Den religiösa ceremonien följdes af fester, illuminationer och spektakler *).

*) Chevreau berättar, att CHRISTINA sade, i det hon gick ut från teatern: "Det är billigt, att de spela för mig en komedi, sedan jag för dem spelt en farss". Detta infall hade i alla hänseenden varit ganska illa passande, och man har orsak att tro, att det blifvit påfunnit af smädelsen.

Under sitt vistande i Inspruck, skref Drottningen till Konung CARL GUSTAF, för att gifva honom del af sin religions-förändring. Hennes bref var författadt i ganska afmåttade termer. "Jag har lyckligt anlåndt hit, skref hon, der jag fått Hans Helighets tillåtelse och befallning att förklara mig, för hvad jag länge varit. Jag har skattat mig lycklig att lyda honom, och värderat denna åra högre, än att herrska öfver de måktiga stater Ni innehafver. Ni bör gilla denna handling, emedan den är Er fördelaktig och har icke förändrat den kärlek, jag är skyldig Sverige, eller de vånskapliga tänkesätt jag alltid haft för Er". Dagen derefter skref hon till Påfven, för att för honom uttrycka sin undergifvenhet och oinskränkta tillgifvenhet: "Slutligen hunnen det mål, jag så mycket åstundat, att se mig upptagen i vår heliga Romerska Katolska kyrkas sköte, har jag icke velat underlåta, att deraf gifva Eders Helighet del, och att förklara min tacksamhet för de gynnande befallningar, hvarmed jag blifvit hedrad. Jag har låtit hela världen se, att jag, för att lyda Eders Helighet, med största glädje öfvergifvit det rike, der vördnaden för Er räknas bland oförlätliga synder, och jag har åsidosatt all menskelig aktning för att visa, det jag värderar åran att lyda Er högre, än den skönaste thron. Jag bönfaller hos Eders Helighet, att emottaga mig sådan jag är, afklådd all storhet, med samma faderliga tillgifvenhet mig hittills blifvit förunnad *)". På detta sätt förstod denna eljes så stolta och om sin vördighet måna furstinna, att understundom foga sig efter konjunkturerna, och listigt smickra dem, hon ville tillvinna sig.

*) Öfversatt från Italienskan.

Drottningen lemnade Inspruck, sedan hon uppehållit sig der i åtta dagar, och tog vägen till Trident. Sedan hon genomrest en del af Venedigs stater, begaf hon sig till Mantua, och ingick i Påfvens stater den 21 November 1655. Fyra nuntier kommo henne till mötes, och öfverlemnade henne ett Påfveligt bref, hvaruti Hans Helighet yttrade sin önskan, att snart få se henne i Rom. Förd uti Påfvens vagnar, passerade hon Ferrara, Bologna, Pesaro och Ancona, När hon blef varse tornen af Notre-Dams kyrkan i St. Loretto, steg hon ur och gjorde flere knåböjningar. Anlånd till staden, afhörde hon messan, och lade vid foten af den heliga Jungfruns bild, en krona och en spira, prydda med 368 diamanter och 160 åkta perlor, på en af dem fanns, som man sade, Jungfru Marias bild, föreställd af naturen. Hon genomreste ännu flere städer, och emottogs öfver allt med de största ärebetygelser. Under hela vägen gaf man för henne fester, uppreste triumfbågar, och folket kom hopstals henne till mötes. I Olgietta, omkring nie mil från Rom, fann hon tvenne Legater *a latere* *), med en stor svit. Hon satte sig längst in uti vagnen, och legaterna fram till. Den 19 December, klockan 8 om aftonen, for hon in uti Rom, genom *Porta Pertusa, inkognito*, enligt ceremonielet. Men alla gator voro upplyste af en myckenhet facklor, och uppfyllda af en mängd folk. Öfversten för Sweitsergardet, som kom före Drottningen i spetsen för ett detaschement, belödsagade henne till Vatikanen, der hon fick mycket rikt prydda rum. När hon såg facklorna och folkets rörelse, frågade hon:

*) Påfveligt sändebud till Kristna furstar eller möten, som är kardinal.

“Det är då så man *inkognito* reser in i Rom“? De två kardinal-legaterna presenterade henne till audiens hos Påfven, för hvilken hon nedböjde sig tre gånger, i det hon kysste hans händer och toffel. Den Helige Fadren uppreste henne, och bjöd henne sätta sig på en gyllene kongl. stol. Efter ett kort samtal, återvände Drottningen till sina rum. Hon blef ännu en gång införd till Påfven, som gjorde henne ett åter-besök, CHRISTINAS första omsorg, sedan hon tagit någon hvila, var att låta visa sig Vatikanska biblioteket.

Sedan flere dagar förflutit uti ceremonier och konserter, höll Drottningen ett offentligt intåg. Processionen, utgörande en mängd personer af alla klasser, passerade genom porten *del popolo*; CHRISTINA var klädd som amazon, och red efter männens sätt på en hvit häst. I staden voro alla troppar under vapen; triumfbågar, beklådningar och blomsterkransar prydde vägen; grupper af musikanter, fördelta här och der, låt trumpetstycken genljuda, som tid efter annan besvarades af artilleri-salvor. Romerska fruntimren, klädda i deras rikaste prydnad, suto i amfiteater. Ingenting försummades att upphöja glansen af denna fest, och man trodde sig se dessa verldsinkräktares segertåg, hvilka återkommo i den stora staden, sedan de vunnit segrens lagrar. Processionen gick till St. Peters kyrka; det höga clereciet emottog Drottningen vid ingången till kyrkan, och förde henne till hög-altaret och derifrån till Påfvens kapell, hvarest han gaf henne konfirmations-sakramentet. Hon lade, vid detta tillfälle, till CHRISTINA namnet *Alessandra*.

När allt, enligt Romerska ceremonielet, blifvit tillbörligen iakttagit, kunde CHRISTINA tillfridsstålla

sin önskan, att låra känna Rom. Med ifver betraktade hon de märkvärdiga föremål, som skilja denna stad från alla andre. Begäfvad med en liflig inbillningskraft och ett godt historiskt minne, betraktade hon, med den hånryckning stora själar erfara vid stora saker, dessa byggnader, dessa monumenter, äldre och nyare konstens måster-verk, och de majestätliga ruiner, som med en imponerande våltalighet ännu återkalla ryktbara namn och hjeltemodiga gerningar. Detta ådla och sanna uttryck hos en af Augusti tids första skalder: *Possis urbe Roma nihil visere majus: (lu kan icke se något större än staden Rom,)* återkom för hennes minne, och för att gifva ett lysande prof af sin beundran, låt hon gravera dem på en medalj, som föreställde på ena sidan hennes hufvud med en lagerkrona, och på den andra, staden Rom under skapnad af en sittande qvinna, som håller i sin hand en bild af segren. Således håmnades en Nordens Drottning det våld, som fordom begåtts af från samma länder komne barbarer, och bevisade, att de fria konsterna, genom en lycklig förändring, öfverstigtit sina forntida gränser, för att sprida sig i polcirkelns regioner.

Roms innebyggare förvånades öfver de kunskaper CHRISTINA ådagalade, då hon besökte monumenterne, palatsen och kyrkorna, hennes genomträngande förstånd och lifliga samt qvicka infällen väckte icke mindre förundran. Påfven hade låtit beledsaga henne af några kardinaler, för att låra henne känna de af statyer och målningar märkvärdiga ställen. När hon såg Sanningens staty af Riddaren Bernin, utropade hon: "*O! la bella cosa!*" "Lofvad vare Gud, sade en af Kardinalerne, att Eders Majeståt beundrar sanningen, som personer

af eder rang så sällan ålska“. “Det tror jag väl, svarade Drottningen, det är derföre, att alla sanningar äro icke af marmor“. När hon kom till vishets-collegium, höllo professorerne föreläsningar i hennes närvaro. I collegium de propaganda fide, undersökte hon med största noggranhet det sköna tryckeriet för tjugetvå språk, der man genast tryckte dessa ord: *Mätte CHRISTINA evigt lefva*, på Latin, Grekiska, Arabiska, Kaldeiska, Armenianska och Koptiska. De lyckönskningar, som på tjugetvå språk gjordes henne af eleverne, blefvo på Påfvens befallning tryckta, och utkommo under denna titel: *Språkens enighet till CHRISTINAS beröm*. När hon begaf sig til Capitolium, blef hon der emottagen med mycken ståt, och en inskription till hennes åra, graverades der på ganska vacker marmor.

Ifrån en annan sida iakttog man alla Drottningens steg, och samlade begärligt alla anekdoter från hennes hof. Folket förundrades öfver hennes uppförande i kyrkorna; hon talade, under messan, med kardinalerne, och tillåt sig ibland högljudda skratt. Då Påfven en dag märkt detta, sände han henne en rosenkrans, och låt förmana henne att begagna den i sina böner; men hon sade, vid utgåendet ur kyrkan, till dem, som åtföljde henne, att hon som Katolik icke ville vara samvetsgrann i sina religionspligter (*catholique aux grains du rosaire*). Man roade sig mycket bland allmänheten åt den passion, kardinal Colonna fattat för henne. Påfven, som derom blifvit underrättad, befallte kardinalen att lemna staden, i det han sade honom, att Drottningen icke kommit för att blifva skymfad. Roms höga familjer, som gjort betydliga omkostnader för CHRISTINAS emottagande, voro icke nöjda med det

bemötande denna furstinna visade dem, och hotade att håmnas, i det de på promenaderne, genom maskerade personer, gäfvö henne bitande infall. Hon förebar såsom ursåkt, att hon icke kände sedvanorna i Rom, och tystade småningom missnöjet derigenom, att hon lempade sig efter omständigheterna^{*)}).

Sedan Farnesiska palatset blifvit tillredt att emottaga Drottningen, lemnade hon Vatikanen. Hennes nya boning blef snart en helgedom för vetenskaper, vitterhet och konst. Italien ågde icke mera med Tasso och Ariost jemförliga skalder; hon hade ej mer så utmärkta konstnärer som Michael Angelo och Raphael; men smaken för vitterheten och de sköna konsterna hade ännu icke utslocknat i detta land, der så lyckliga inflytanden bidrogo att underhålla den. Forntidens dyrbara lemningar, och de höga minnen som af dem återkallades, underhöllo ifvern för lärda undersökningar, och flere mån af en ypperlig talang upplifvade fornåldern i deras lärda arbeten. De fysiska och matematiska vettenskaperna odlades med framgång. Italiens lärde tåflade med Frankrikes, Tysklands och Englands, för att öka upptäckterna och utbreda naturens kännedom. CHRISTINA mottog i sitt palats mån, som voro kände för deras insigter, talanger och arbeten. Den 24 Januari 1656 invigde hon der en akademi, till hvilken hon antog ett visst antal personer, dem hon mera särdeles ville utmärka. Sammankomsterne egnades åt vittra samtal och läsningar i åtskilliga moraliska och vetenskapliga ämnen; de slutades vanligen med konserter, som exequerades af Roms bästa musici.

*) Se *Arkenholtz's memoires*, i slutet af 1:sta delen.

För att göra Påfven ett nöje, tog CHRISTINA i sin tjänst flere Italienare, och skickade tillbaka några Spaniorer, som hon haft med sig från Brüssel. Hon syntes åfven vilja närma sig till Frankrike, och satte sig i relation med dess ambassadör Lyonne. Tvenne missnöjde Spaniorer, som vid detta tillfälle utgifvit en smådeskrift, blefvo arresterade. Hela Spanska partiet upprördes, och kardinalerne blefvo till och med oense. Man talade om en sammangaddning emot Drottningen, som klagade för Påfven och förklarade, att hon underhölle vånskap med hvem henne godt syntes. Hon återsände från sitt hof en Spansk adelsman don Antonio de Cuéva, och Pimentel föll åfven i onåd, Det år anledning att tro, det Drottningen, som tänkte på en resa till Frankrike, var glad att förskaffa sig ett godt bemötande i detta rike, och att hon begagnade tillfället af Spaniorernes obetånsamma uppförande, för att ernå sitt ändamål, utan att man skulle kunna beskylla henne för låtsinne eller ostadighet.

Ehuru Frankrike ännu icke var hvad det blef sedan, då LUDVIG XIV sjelf tog rikstømmarna, fåstade det redan Europas blickar, och tilldrog sig utlåndningar, som sökte kunskaper och lårdom, för enade med belevvenhet och smak. Richelieu hade, genom sin politik, och Condé, genom sina hjeltdater, gifvit det sin rang bland de andra staterna. Sedan FRANS I:s regering hade vitterhet och konster gjort beståndiga framsteg. Montagne, Cartesius och Gassendi hade upplyftat sig till de högsta begrepp i moralen och filosofien; Pascal hade gifvit den obundna stilen sin bildning, och skaldekonsten hade af Corneille fått den största höjd. I sammanlefnaden herrskade redan behagen, belevvenheten och denna umgänges-ton, som förstår att öfver alla

ämnen utbreda snillet och inbillningens skönheter. Franska språket började användas i kabinetterna och vid hofven, och Frankrikes seder och bruk utspredde sig i alla länder.

Flere familjer reste ut på landet, emedan en smittsam sjukdom yppat sig i Rom. Drottningen blef åfven orolig, och valde detta tillfälle, för att göra en resa till Frankrike. När kriget, som nyss utbrustit mellan Sverige och Polen, förorsakade dröjsmål i utbetalningen af hennes årliga inkomst, pantsatte hon en del af sina juveler för 20,000 dukater. Påfven gaf henne, vid afresan, sin vålsig-nelse, och bjöd henne att återkomma till Rom. Sedan hon till håst begifvit sig till Civita Vecchia, åtföljd af ett stort antal personer af de första hus i Rom, steg hon om bord på en Romersk galär. Man ville i Genua icke tillåta henne landstiga för den sjukdoms skull, som herrskade i kyrkostaten; man låt dock betyga henne sin vördnad och skickade henne vackra föråringar. Anlånd till Marseille i Augusti månad 1656, och utan svårighet insläppt i hamnen, emottogs hon af Hertigen af Guise, som hofvet såndt henne till mötes, och blef ganska nöjd att träffa en af Frankrikes herrar, då för tiden den utmärktaste för artigheten i sina manér och gåfvan att representera sig med en lysande vördighet. CHRISTINA visade sig åfven ganska rörd vid Erkebiskoppens i Aix, kardinal Grimaldis uppmärksamhet, som, för att hålla tal till henne och beledsaga henne uti staden, hade valt den lärde Herbelot, hvilken arbeten hon mycket vårderade. Man ser af emottagnings-ceremonielet, som finnes i några tidens handlingar, att Konungen af Frankrike ville, det CHRISTINA öfver allt skulle emottagas med samma årebetygelser, som visades honom sjelf. Uti de städer

hon passerade, höll man tal till henne, lemnade henne nycklarne och gaf henne lysande högtidligheter. När poeten Boissat, som lagt sig på gudaktighet, hade uti Vienne i Dauphiné dedicerat henne ett tal öfver yttersta domen och verldens föräkt, sade hon: "Det är icke den Boissat jag känner; det är en predikare, som lånar hans namn;" och hon ville icke mera återse honom. Sedan hon passerat Lyon, Dijon, Auxerre, anlände hon den 4 September till Fontainebleau. Prinsessan af Montpensier hade, med Konungens tillstånd, varit emot henne, och det var ett intressant möte mellan Henrik IV:s sondotter och GUSTAF ADOLPHS dotter. Begge begåfvade med mycket snille, och ågande i sin karakter mer än ett likhets-drag, voro de i stånd att vårdera hvarandra. CHRISTINAS vext och uttrycksfulla anletsdrag intogo prinsessan Montpensier, oaktadt besynnerligheten af hennes drägt. De voro tillsammans på komedien, och på ett vatten-fyrverkeri: på komedien uttryckte Drottningen helt fritt och otvunget den verkan, de sköna ställena gjorde på henne, nyttjande de kraftigaste uttryck och gjorde på sin stol rörelser, som förvånade de närvarande. När raketerna vid fyrverkeriet kommo mycket nära åskådarne, blef prinsessan rådd. "Hvad, sade CHRISTINA, en prinsessa, som sett döden i ögonen och utfört så-sköna bedrifter, blifver rådd." Prinsessan svarade, att hon endast var tapper vid åsynen af döden, och att det var henne nog. CHRISTINA tillade, att den högsta önskan hon i verlden ågt, var att befinna sig i en batalj; att hon vore icke nöjd förr än detta inträffat, och mycket afundades prinsen af Condé allt hvad han gjort. Flere damer kommo att helsa Drottningen vid Fontainebleau, och gingo, då de nalkades, fram för att om-

famna henne; hon blef stött öfver denna förtrolighet. "Hvilken ifver, sade hon, hafva då dessa damer att omfamna mig? Är det derföre, att jag liknar en man?"

CHRISTINA hade passerat Frankrike midt under fester och vördnads-offer. Nya årebetygelser vånade denna Prinsessa, som förenade så många ovanliga egenskaper, som ännu herrskade genom makten af sitt snille och sin karakter, hvilkens svagheter och besynnerligheter glömdes vid minnet af hennes regerings åra, och som, under denna regering, gjort Frankrike viktiga tjenester. Hofvet ville, att hon i Paris skulle hålla ett offentligt intåg, likt Kejsar CARL V:s. Den 8 September om morgonen, utgick från staden öfver 16000 man Parisiska soldater och 10,000 man rytteri till Conflans, der Drottningen haft nattläger: den rikaste ståt och prakt lyste i kläder, hos manskapet och anförarnes samt ryttarnes hästar, Guvernören i Paris, Marskalken de l'Hôpital, kommenderande cortégen, omgifven af fyra pager, sin kapiten och trettio af sin vakt. Drottningen begaf sig på vågen klockan 3; hon satt i en öppen kalesch, och reste mycket långsamt för den stora folkmångds skull, som var på vågen: efter några ögonblicks hvila i Vincennes, begaf hon sig till St. Mandé, der hon, efter en kort aftonmåltid, satte sig till häst. Hon bar en med svarta fjedrars prydd hatt, en manskrage, men ingen värja, en lif-räck med guld- och silfvergaloner: hästen, på hvilken hon red, var hvit och ganska rikt sadlad. Vid barriären, höll mairén till henne ett tal, och lemnade henne, under knåfall, stadens nycklar; hon befallte honom genast stiga opp. Kongl. Sweitsergardet beledsagade henne till porten St. Antoine

under en af fyra stadens embetsmän burens himmel. Hon saluterades af kanonerna från Bastiljen, Arsenalen och Boulevarden. Mot klockan half 8 om aftonen, inkom hon på St. Antoine-gatan sedan hon varit mer än fyra timmar på vägen, så stor var den församlade folkmängden: hon passerade öfver place Royale, och begaf sig vid facklor till Notre-Dame kyrkan. Kapitlet emottog henne två famnar från dörren och man sjöng *Te Deum*. Vid utgåendet ur kyrkan, steg Drottningen upp i en kalesch, och ledsagades till Louvern, der hon fann på Konungens befallning tillredda rum. Mer än 200,000 personer hade denna dag utgått från Paris; alla gator, der cortégen passerade, omgäfvos af folk, på sjelfva gatan, i fönstren och på låktare. Man anmärkte, att CHRISTINA icke visade någon bestörtning, och syntes till och med något liknöjd: hon var från sin spådate barndom van vid uppvakningar och vördnadsöffer. "Försynen, säger hon sjelf i ett af sina arbeten, har låtit mig födas omgifven af lagrar och palmer; jag sof i deras skuggas hågn och min första sömn omgafs af troféer. Segern och lyckan tycktes skämta med mig. Med ett ord, thronen var min vagga; och jag var knappt född, förr än jag måste uppstiga på den. Konungen, min fader, sammankallade derföre rikets ständer få månader derefter: han låt mig hyllas, och Sverige tillbad mig knåböjande, redan i min vagga."

Drottningen af England gjorde besök hos CHRISTINA; parlamentet, råntekammaren, universitetet i Paris, flere andra korpser och ambassadörer lyckönskade henne.*) Franska Akademien inställde sig

*) Det berättas, att en Teologie Doktor, i sitt tal till CHRISTINA, uttryckte sig, med allusion på hennes om-

sin ordning, och den namnkunnige Patric höll ett tal, der man med undantag af några allmänna tankar och smaklösa uttryck, finner ställen, märkvärdiga för deras förträfflighet och höghet.

“Eders Majeståt, sade talaren, har förmått i sin spådate ungdom, omgifven af allt, som kan förleda och förvekliga själen, hon har förmått, säger jag, att emotstå sirenerns sång, och vända sig på vishetens studium. Hvilka förvånande framsteg! Tillåt mig säga, att om det icke lånder till eder åra, skall det lånda till edert sekels prydnad. Språkens kannedom, hvarpå vi använde dagar och nätter och vår behagligaste ålder, har icke varit annat än eder barndoms nöje. De vackra vettenskaperna hafva inga blomster, inga frukter, dem edra kongliga händer icke plockat. Uti kunskapernas hela omkrets gifves intet, som edert vidsträckta förstånd icke genomträngt. Ni har gjort hvad få män kunna göra, hvad något ungt fruntimmer eller någon qvinna aldrig vågat försöka, och detta allt, nästan vid första stunderna af eder lefnad; detta allt, midt under edert hofs prakt och konungslighetens alla hinder.“

Drottningen uppvaktades äfven af en societet vittra män och snillen, som begårt audiens och tillåtelse att hålla ett tal. Smickret är håruti slö-sadt. Några ställen förtjena dock att utmärkas, och

Dr. Christinas Hist. II Del.

3.

talta förmälning med LUDVIG XIV: *Succia te fecit Christianam, Roma Christianam, faciat te Gallia Christianissimam.* (Sverige har födt dig som CHRISTINA, Rom har gjort dig till kristen, måtte Frankrike göra dig till den allrakristligaste.)

vi anföre det, der berömmet synts oss framställdt med den mesta grannligheten och smak.

“Eders Majestät känner sig sjelf och sitt värde bättre, än vi alla. Det är oss då nog att blott försäkra Eders Majestät, det hon, utan att taga någont från vår Monark, har förvärfvat sig ett vålde uti hans stater, likasom i alla de riken hon passerat. Den store GUSTAF har eröfrat ganska många provinser på lika kort tid, som han behöft att genomresa dem. Men hans dotter har gjort än mer; hennes resa har redan varit längre utan soldater och vapen; hon har gjort större eröfringar, och vunnit utmärktare och behagligare segrar. Hon har funnit den rätta konsten att segra utan strid och blodsutgjutelse, att vinna hjertan och vara allherrsande. Vid blotta ryktet af hennes namn öppnas alla ståders portar, och emedan hvar och en frivilligt erkänner hennes vålde, bör hon ej frukta uppror hos de folk hon gjort sig underdåniga. Detta är det årofulla och lugna tillstånd, hvaruti Eders Majestät för närvarande sig befinner, och då vi i denna världen icke veta någon högre sällhet, hvarken, för Eders Majestät eller oss, önske vi dagligen till Gud, att han vårdes bibehålla Eders Majestät i detta tillstånd och låta Eders Majestät njuta detta nya vålde längre, än Eders Majestät behagade njuta det första.“

Dessutom utkommo till CHRISTINAS åra, en myckenhet epistlar, sonnetter och oder. D'Assouci dedicerade henne halft alfvarsamme, halft tokroliga verser, uti hvilka han bad henne taga honom i sin tjenst, vid sin teater eller sitt kapell. De fleste lärde tillbjödo henne sina arbeten eller begärde

att blifva presenterade för henne*). Hennes vidsträckta kunskaper väckte icke mindre uppmärksamhet ån hennes lifliga och originella snille. I Paris likasom uti Rom, förvånade hon dem, som hörde henne tala öfver vettenskaperna, litteraturen och konsterna, och vid flere tillfällen kunde man öfvertygas, att ryktet icke öfverdrifvit berättelsen om hennes talanger och kunskaper. Hon kände allt, som rörde namnkunniga familjer, politiska underhandlingar, och till och med hofvens hemliga intriger. Hon nämnde alla märkvärdiga tablåer uti markisen de Sourdis och hertig de Liancourts kabinett. En gång önskade hon få se en antik agat af mycket värde, på hvilken hon uppgaf kånnetecken; man kände den icke vid hofvet, men låt söka den, och fann honom uti St. Denis. Hon ville se märkvärdiga monumenter och de förnämste kyrkor; hon afhörde messan och kommunicerade uti Notre Dames kyrkan, kort efter sin ankomst**.)

*) Ménage förrättade introduktörs-tjensten. Han underlät icke att vid hvarje representation säga: "Det är en man af förtjenst". Trött vid dessa audienser, sade Drottningen: "Denne Herr Ménage känner många förtjenta män". När hon uti ett litterärt sällskap med hertigen af Guise, hörde läsas en komedi af Gilbert, blef hon dermed ovanligt nöjd. Chapelain, som blifvit rådfrågad, sade att pjesen icke var dålig, men att versarna tycktes honom något fria. Ménage berömde pjesen utan förbehåll "Jag var nog säker, svarade Drottningen, att ni skulle dömma sålunda; men eder Chapelain är en stackare; han vill att allt skall vara pucelle (mö-aktigt). (Chapelain hade nemligen utgifvit ett dåligt poem: la Pucelle.)

**.) Efter prinsessan Montpensiers tanka, fick man icke mycken uppbyggelse af hennes andakt.

Sedan hon tillbragt flere dagar i Paris, lemnade CHRISTINA denna hufvudstad, för att begifva sig till Compiègne, der hofvet vistades. Kardinalen Mazarin var emot henne ända till Chantilly, dit han anlände middagsstunden. Några timmar derefter anmålte man Konungen och hans broder, dock såsom privata personer. Kardinalen presenterade dem för Drottningen, i det han sade, att de voro tvenne de förnämste adelsmän; men hon igenkände dem, emedan hon sett deras porträt i Louvern, och svarade att hon trodde det visserligen, och att de syntes födde att bära kronan. "Jag ser, återtog kardinalen, att det är svårt att bedraga Eders Majestät".

Ehuru Konungen ännu var ganska försagd, fann han sig icke besvärad af den påbegynta konversationen, och CHRISTINA blef så intagen af hans yttre anseende, att hon trodde böra anse sig lycklig af detta enda skål, att hafva gjort resan till Frankrike. Konungen och hans bror återvände samma dag till Compiègne. Dagen derefter kom hela hofvet CHRISTINA till mötes och väntade henne vid Fay, ett slott tre mil från Compiègne, tillhörigt marskalken de la Mothe-Houdancourt. Man placerade sig på en terrass; slottets alléer pryddes af Konungens lifgarde och en stor mängd präktiga vagnar; tilloppet af åskådare var oerhördt. CHRISTINA anlände vid trumpeters ljud och trummors dån; vid hennes sida sutto kardinal Mazarin och hertigen af Guise. Enke-Drottningen steg fram att emottaga henne, och Konungen gaf henne handen, hela cortègen begaf sig sedan till Compiègne.

Besynnerligheten i CHRISTINAS drägt, hennes fria uppsyn och afgjorda ton gjorde i början ett

ofördelaktigt intryck på Drottningen och de flesta af hofvet. Men sedan vann hon allas bifall genom öfverlägsenheten af sitt snille, behaget i sin konversation, och genom de angenåma saker hon förstod att säga så passande, med en ton af otvungenhet, som upphöjde deras värde. Enke-Drottningen tillstod för sina fruntimmer, att hon den första fjerdedels timmen varit förskräckt för denna amazon; men sedan hon sett henne närmare och hört henne tala, hade bestörtningen förvandlat sig i vånskap. Hofmännerna hade tänkt roa sig på utländskans bekostnad och göra åtlöje af henne; men hon höll dem på ett sådant afstånd, att de nödgades beundra henne. Italienska komedien fann hon dålig, och yttrade sig fritt deröfver; när man sade henne, att aktörerna brukade spela bättre, svarade hon "att hon icke kunde tvifla derpå, emedan man behöll dem kvar". Grefve de Nogent, som berättade henne gamla historier, svarade hon helt alfvarsamt "att han var lycklig som hade så långt minne". Man förde henne, på en tragedi hos Jesuiterna, hvarmed hon icke var särdeles nöjd. När Konungens biktfader pater Arnauld några dagar derefter gick till henne, för att tala med henne om de klagomål hon i Rom anfört mot Jesuiter-Orden, sade hon honom "att hon ville ogerna hafva dem till ovänner, att hon derföre vore nöjd med hans ursåker, men att hon aldrig skulle välja dem hvarken till bikten eller tragedien." Hon visade mycket deltagande för Mazarins nièce Hortensia Mancini, som hade fångslat Ludvig XIV:s hjerta. Man märkte att hon mycket gillade det vid hofvet ifrågavarande förmålnings-förslaget mellan dessa tvenne ålskande, och Enkedrottningen fann äfven, att hon talade deröfver med mycken ifver. Eljest vi-

sade hon sig, efter sin vana, mindre angelägen med qvinnor och gaf männer ett utmärkt företräde. Madam de Motteville blef stött deröfver, och det är förmodligen därför hon, i sina Memoires dömmar Drottningen ganska strängt*); likväl medgifver hon, åfvensom prinsessan de Montpensier, att CHRISTINA icke gaf någon verklig orsak till trovärdigheten af de elaka historier man gjort om henne, och som löpa kring hela Europa.

Det intryck CHRISTINA denna tid gjorde i Frankrike, var i allmänhet ganska gynnande för hennes anseende. "Hennes närvaro, säger författaren till en af de beskrifningar man gaf om henne, har icke minskat ryktet om hennes egenskaper; tvertom har det derigenom förökats. Kunskapen uti de lefvande och döda språken, det fina vettet, belevnheten, en klok konversation, en färdighet uti infall och utsökta termer i Franska och Italienska språken, hafva synts öfverflöda i hennes tal; hon uttalar vårt utan någon provincial-term eller accent; hon undviker sorgfälligt att synas lård och jag tror hon fruktar, man har afmålats henne såsom pedantisk. Men hennes vett och skicklighet synas genom de moln, uti hvilka hon vill dölja sina vackra kunskaper. Vidkommande ohöfviska ord, har ännu ingen försåkrat mig hafva hört henne yttrat några sådana. Man bör icke dömma om denna öfver andra upphöjda själar efter allmänna regler; hon är en filosof, som, utom könet, har ingenting qvinligt, emedan hennes sinne är så böjdt för uppriktighet, att hon aldrig förstätt tvinga sig till den

*) Hon förebrår henne bland annat att hafva lemnat sig åt allt för stora förtroeligheter med två *vederstyggliga* och *föraktliga* fruntimmer,

förställning, som är nödvändig, för att spela ett kvinligt gyckleri, eller till att ens i sin drågt föreställa det *).

Den 23 September (1656) reste CHRISTINA från Compiègne. Enkedrottningen följde henne två mil på återvägen, och dessa tvenne furstinnor åtskildes med ömsesidiga tecken af rörelse. När CHRISTINA passerade nära Senlis, ville hon besöka Ninon-Lenclos, hvilkens snille och behag flere hofherrar berömt. Ganska nöjd med detta älskvärda och qvicka fruntimmers konversation, öfverhopade hon henne med beröm. Då Drottningens finanser voro uttömda, reste hon under vägen fritt på Konungens af Frankrike bekostnad. Hon kunde utan att rödnas mottaga denna frikostighet af en prins, hvilken hon bevisat en oinskränkt tillgifvenhet, och som sålunda betalade återstoden utaf de af Svenska Kronan under trettie-åriga kriget betingade subsidier.

För att bese orter, som hon förut icke genomrest, tog CHRISTINA vägen åt Turin. Hertigen af Savoyen, derom underrättad, beredde henne ett lysande mottagande. Han hade till hennes åra låtit uppresas en triumf-båge och var henne till mötes med en talrik svit. Sedan hon vistats på flere ställen uti Italien, för att afbida den smittsamma sjukdomens fullkomliga upphörande i Rom, återvände Drottningen till denna stad i början af år 1657. Under sitt vistande i Pesaro hade hon till grefvinnan Sparre skrivit ett bref, som bevisar, att vånskapens och ömhetens känslor icke voro frem-

*) Se prinsessan de Montpensiers, madame de Mottevilles och Arkenholtz's Memoires; Franska Akademiens Historia; le Recueil des Harangues, tryckta i Paris, etc.

mande för hennes själ, och att midt under de bländverk, hvaraf hon omgafs, erinrade hon sig med glädje dessa den första åldrens nöjen, dessa hjertats ljuftva vanor, dem hvarken hofvens prakt eller ryktets och årans fåfånga prål kunde ersätta.

“Ni har för mycken sjelfkänedom, skref Drottningen till sin gamla vän, för att icke vara öfvertygad, att på hvilket ställe jag än är i verlden, utgör ni alltid der en del af min åtanke, och att tiden icke åger något vålde öfver den vänskap jag svurit er. Den, som öfverlemnar er detta, är inför er mitt vittne, att jag alltid gör rättvisa åt eder förtjenst och skönhet. Sedan jag i det vackraste och mest hyfsade land i verlden, sett allt hvad som bland edert kön finnes älsvärdt och skönt, påstår jag mera dristigt, att ingen vågar bestrida er den fördel ni vinner på hvad, som gifves älskvärdast i verlden. Säg nu, om man kan trösta sig, när man är dömd till en evig frånvaro. Men om jag är förvissad att aldrig få se er, är jag dock säker att alltid älska er, och ni är grym om ni tviflar derpå. En genom tre års frånvaro pröfvad vänskap bör icke vara er misstänkt, och om ni glömt den rätt ni har öfver mig, skall den påminna er, att jag redan i tolf år bordt vara älskad af er; med ett ord, att jag tillhör er på ett sådant sätt, att ni omöjligt kunnen förlora mig, och att jag icke förr än med lifvet skall upphöra att älska er. Herr Baladrier skall gifva er tidningar om mig, och i anseende till mig sjelf, får jag i synnerhet säga, att jag nu skulle vara den lyckligaste prinsessa i verlden, om mig tillåts hafva er till vittne af min sällhet, och om jag en dag kunde hoppas det nöjet att vara er nyttig. Farväl, lef lycklig och kom ihog mig. Min helsning till alla mina vänner;

försåkra dem på mina vågnar, att om jag icke har för alla samma ömhet som för er, skall jag dock icke underlåta, att för dem hafva samma beständighet.“

Detta var det sista bref CHRISTINA skref till grefvinnan Sparre, som dog några år derefter, saknad af sin familj och alla dem, som kunnat värdera hennes älskvärda egenskaper och dygder.

Vistandet i Frankrike behagade CHRISTINA så mycket, att hon beslöt göra en ny resa i detta land, kort efter sin återkomst till Rom. Hon föregaf såsom skäl sin önskan, att se Konungen dansa i den stora balett, som skulle gifvas på hofvet. Man trodde sig likväl böra tillskrifva henne politiska afsigter, och ryktet sade, att hon årnade erbjuda sin bemedling till fredens återställande mellan Frankrike och Spanien. Sedan Mazarin låtit henne veta, att man skulle mottaga henne med nöje, begaf hon sig på vägen, åtföljd af ett litet antal personer och anlände till Fontainebleau slott i Oktober 1657.

I Drottningens svit voro grefve Sentinelli, hennes Kapiten-Löjtnant vid lifdrabanterne och förste Kammarherre, samt markisen Monaldeschi, hennes Öfver-Stallmästare. En stor afund herrskade mellan desse tvenne Italienare, begge angelägna att bibehålla CHRISTINAS ynnest. Denna furstinna hade likväl redan, sedan någon tid, misstankar på Monaldeschis uppförande. Genom uppsnappande af hans bref, fann hon att han förrådde hennes intressen, och sökte under detsamma att låta på en annan återfalla det förråderi, hvartill han gjorde sig brottslig. Hon låtsade tro honom oskyldig, och

frågade honom en dag hvad den förtjente, som för-rådde henne. Eders Majeståt, svarade markisen, bör utan medlidande genast låta honom dö. "Godt, sade Drottningen, påminn er dessa ord, och jag förklarar för min del, att jag icke skall förlåta honom."

Den 6 November låt hon pater Lebel, prior för Mathuriner-munkarna i Fontainebleau, inkomma uti Galerie des Cerfs*), och lemnade honom i händer ett paket med skrifter, försedt med tre sigill, utan address, med uppdrag att återlemna det åt henne i hvilkens närvaro hon helst behagade, och att vål gifva akt på dagen, timmen och stället, då han gaf henne detta paket. Monaldeschi, som imellertid märkte att flere postdagar förbigingo, utan att han fått några bref, fattade misstroende, och sökte skaffa sig en såkrare korrespondent. På samma gång tog han flere mått och steg, som gifvo tillkänna hans afsigt att rådda sig genom flykten; men Drottningen förekom honom och den 10 November låt hon kalla honom till Gallerie des Cerfs; han kom darrande, blek och vanställd. Efter några likgiltiga samtals-ämnen, kom pater Lebel genom en dörr, som tillslöts genast, och genom en annan dörr inkom kapiten-löjtnanten Sentinelli med två soldater. Sedan Drottningen begårt af priorn, det paket hon lemnat honom, drog hon derutur bref och papper, som hon låt markisen se och låsa, frågande honom skarpt och med hetta om han kände dem. Markisen nekade att det var annat än kopior, som hon sjelf skrifvit. "Ni har då icke, sade hon, någon kânnedom om dessa bref och skrifter?" och sedan hon låtit honom betänka sig

*) Man finner uti de bevisande handlingarna pater Lebels berättelse, i hela sin vidd.

något, framdrog hon och företedde originalerna, som hon visade honom, med utrop af: "Förrådare!" Efter några försök att rättfärdiga sig, kastade han sig på knå för Drottningen, för att bedja henne om nåd,

I detsamma drogo kapitenen och soldaterna sina vårjor. Monaldeschi nalkades ännu en gång Drottningen, som hörde honom en stund, men förklarade att hans dom var fälld, och befallte priorn bereda honom till döden. Hon gick ut ur galleriet in uti ett rum näst intill. Det synes af pater Lebel's berättelse, som Sentinelli sjelf lade sig ut för den brottslige, eller åtminstone låtsade det. När detta steg icke gjorde någon verkan, besvor markisen priorn att bönfalla för honom; den sistnämnde begaf sig till Drottningen, som han fann lugn och utan sinnesrörelse. Han knåföll för henne och bad, med en af suckar bruten röst, att hon, vid Frålsarens lidande, ville vara barmhertig. Hon visade honom, huru ondt det gjorde henne, att icke kunna bevilja hans begåran, och föreställde honom hela nedrigheten af Monaldeschis brott, med tillägg, att denne så straffbare man hade icke att hoppas hvarken tillgift eller nåd, och att många rådbråkades, som icke förtjent det så mycket som denne förrådare. Priorn, som sjelf gifvit berättelse om alla dessa omständigheter, tog sig då frihet att göra henne uppmärksam derpå, att hon var i en stor konungs palats, och kunde icke nog öfvervåga hvad hon tänkte göra, samt om Konungen skulle finna det för godt. Denna Priorns anmärkning sårade CHRISTINAS stolthet, i stället att beveka henne; hon svarade "att hon ågde rätt att dömma en brottsling till döden; att Konungen icke hyste henne

såsom en fånge eller flykting, utan hon ågde sin fulla vilja och kunde straffa sina embetsmän för hvad och på hvad tid som helst; att hon blott vore Gud ansvarig för sitt handlingssätt, och att denna gerning icke saknade exempel.“ Priorn svarade, att deruti vore någon åtskillnad, och att om furstarne gjort något dylikt, hade det skedt uti deras stater och icke annorstådes; men af fruktan att uppreta henne, fullföljde han:“ Vid den åra och det anseende, Eders Majeståt förvärfvat sig i detta rike, och vid det hopp nationen fattat om Eders Majeståts medlande, bönfaller jag underdånigst, det Ers Majeståt må besinna, att denna gerning, ehuru rättvis den ån må vara å Eders Majeståts sida, kan af andra anses såsom våldsamt och förhastad. Mätte Eders Majeståt hellre göra en ådelmodig och barmhertig gerning mot denne man, eller åtminstone öfverlemna honom i kongliga domstolens händer, och lagligen utföra mot honom sin process.“ “Hvad! sade hon, jag som bör hafva en envåldig och oinskränkt doms-rätt öfver dem som betjena mig, jag skall nödgas söka process mot en förrådsk domestik, på hvilkens förråderi jag har bevisen i händerna!“ “Det år sant; men Eders Majeståt år partisk.“ “Nej, nej, återtog hon, jag skall låta Konungen veta det; återvånd, och sörj för hans själ; jag kan icke på mitt samvete göra hvad ni begår.“ Priorn märkte på den förändrade ton, med hvilken hon uttalade dessa sista ord, att hon kanhända afstått från sitt beslut, om hon icke gått för långt.

Priorn, som gick tillbaka i galleriet, kungjorde domens stadfästelse för Monaldeschi, som biktade, men, bibehållande ånnu något hopp, vände sig till

Drottningens hofpredikant, som ankom under bikten. Alla försök voro dock fåfånga. Monaldeschi döddes af soldaterna och sin rival kapiten-löjtnanten. Som han under sina klåder påtagit en tjock pantsar-skjorta, fick han flera styng innan han dog och galleriet fårgades af hans blod. Man stötte honom slutligen en dolk i bröstet, och han lemnade lifvet. Priorn uppdrogs att låta begrafva honom. Drottningen skickade sedan en summa penningar till klostret och befallte, att messor skulle låsas för hans själs lugn. Han begrafdes med vanliga ceremonier i Avons socken-kyrka.

Man har aldrig fått någon noga och säker kändedom af Monaldeschis brott. Somliga hafva sagt, att han förrådt CHRISTINAS politiska projekter och tjent Mazarin till spion. Efter andras berättelse, hade han, om Drottningens privata förhållande utspridt skymfliga rykten och upptäckt hemligheter, som han ensam kunde känna. Man har åfven sagt, att Monaldeschi, sedan han varit Drottningens ålskling, hade uppoffrat henne för ett annat fruntimmer och yttrat sig om henne med fåga varsamhet. Tidens handlingar utbreda sig mycket mer öfver straffet, och de omdömen man fällde derom, ån öfver förbrytelsens beskaffenhet. Det är en mörk hemlighet, som bristande säkra bevis hindra att utgrunda, och som CHRISTINA förde med sig i grafven*).

*) Man påstår, att en fransos Poinsonnet, som var Drottningens kammartjenare, ensam kände hemligheten af Monaldeschis affär. Författaren till *Memoires de la vie du Comte D . . . ., avant sa retraite*, anför de bref, som han påstår blifvit skrifna af Monaldeschi till det fruntimmer, uti hvilket han blifvit kär. Men dessa brefs riktighet är icke bevisad,

CHRISTINAS förhållande vid detta tillfälle ogillades allmänt i Frankrike och annorstädes, och man tadlade i synnerhet Drottningen derföre, att hon utöfvade en dylik handling af enväldig makt i Konungens palats. Hon fann likväl några försvarare, som sökte urskulda henne, äfven den ryktbare Leibnitz påstod, att hon haft rättighet att afkunna domen, med anmärkning likväl, att hon bort välja en annan ort för verkställandet. Juristerna komma temmeligen allmänt öfverens om, att en regerande furste bibehåller i fremmande länder rättigheten att dömma de personer, som äro fästade i hans tjenst, och kan vid utöfvandet af denna rättighet undvika en allt för stor offentlighet. Man berättar att CARL II, på den tid han icke erkändes i England, lät i Hertigens af Neuburg palats aflifva en domestik, som han öfverbevist om förräderi; man skulle likväl kunna förmoda, att CARL erhållit hertigens samtycke. Det

och alla omständigheter i författarens berättelse äro romaneska eller uppdiktade. Titeln af arbetet innehåller, att det blifvit författadt af St. Evremond, men man vet, att det är af abbé de Villiers; det trycktes 1742 i två delar. Det ställe, som har afseende på CHRISTINA, finnes i 2 delen, p. 103 o. f. Om Monaldeschis affär kan äfven läsas uti prinsessan Montpensiers, madame de Mottevilles och Arkenholtz's mémoires, samt Guy Patins bref. Det vore öfverflödigt att uppgifva de andra böckerne, hvaruti denna händelse omtalas. I somliga finner man ej annat än omsägelser, ofta äfven föga noggranna; i andra, enskildta omständigheter och anekdoter, utan alla bevis, och vågade af författare, hvilke varit mera angelägna om att smickra en lysten nyfikenhet, än att söka det sanna, och att upplysa.

omtalas åfven, att en Spansk ambassadör i Venedig låt hångra en otrogen domestik i ett fönster, utan att republiken deröfver visade något missnöje. Men om en dylik handling kan verkställas eller öfverlåtas af regerande furstar, följer icke deraf, att den lika tillkommer dem, som upphört att regera, om de ån bibehållit maktens yttre kännetecken. Det år sant, att CHRISTINA vid sin afsägelse förbehållit sig domsrättighet öfver dem, som skulle gifva sig i hennes tjenst, och att den publika betjeningen på de domåner hon fått till sitt underhåll, svuro henne och Konungen af Sverige huld- och trohets- ed på samma gång. Men det gifves grader i domsrättigheten, och månne rättigheten öfver lif och död blifvit uttryckligt förbehållen? och om man ån beviljat Drottningen att åtnjuta den, borde hon icke hafva aktning för Konungen af Frankrike, som i sina stater emottagit henne med en ådel gästfrihet? borde hon icke, dåmpande passionens rörelser, betänka, att det gifvas handlingar af en strång makt, från hvilka man afhåller sig, åfven om man ågde rätt att verkställa dem? En furste, mån om sin åra, skall, i hvilken ställning han ån må finna sig, undvika att straffa ett brott mot sin person, utan laglig rättegång, och åfven söka medel att mildra lagens strånghet, så vida icke statens vål tydligen sätter sig deremot. Men det synes som, å ena sidan, CHRISTINAS årelystnad eller öfverdrifna egenkårlek, å den andra, fruktan att blottställa sig för en offentlig process, icke lemnade hennes själ någon styrka till andra betraktelser. Då man följer henne på sin nya bana, märker man i allmänhet, att allt efter som hon såg sin makt minskas, blef hon mera mån om densamma, och att fruktan för bristande aktning och tillgif-

venhet, gjorde henne misstänksam och håmdgirig. Det låg eljest i hennes karakter, att ståndaktigt möta besvårligheter, uppretas af hvarje motstånd, och våga företag, hvilka kunde anses såsom behjertade och ovanliga. Monaldeschi hade måhända blifvit behandlad med mindre strånghet, om han förtörnat CHRISTINA medan hon var på thronen, och om med håmbegåret icke förenat sig högmodet att trotsa alla hinder.

Flere månader förlupo, innan CHRISTINA kunde begifva sig till Paris. Sluteligen anlände hon till denna stad i Februari månad 1658, och bevistade en ballet på hofvet. Man logerade henne i Louvern uti kardinalen Mazarins rum, för att låta henne förstå, det man icke tyckte om, att hon förlängde sitt vistande. Oaktadt detta och det föga tillfridsställande sått, hvarpå hon emottogs af Enkedrottningen, tillbragte hon i Paris de fyra sista dagarne för fastan, och öfverlemnade sig till karnavalens alla nöjen. Ehuru händelsen vid Fontainebleau hade minskat antalet af hennes beundrare, hyllades hon ännu af flere snillen; och i synnerhet tvenne fruar, grefvinnorna de Brégu och de la Suze, öfverhopade henne med beröm. När CHRISTINA förnam, att grefvinnan de la Suze, uppfödd i protestantiska religionen äfvensom hennes man, hade antagit katolska läran, sade hon: "att det utan tvifvel var, för att aldrig få se sin man hvarken i denna eller den andra verlden." Det var bekant, att dessa två makar icke kunde komma öfverens, och att grefvinnan hade haft orsak att beklaga sig öfver grefvens uppförande.

Under sitt vistande i Paris, önskade Drottningen öfvervara en af Franska akademimens sammankomster,

komster. Hon förekom icke akademien härnäst förr, än om morgonen samma dag, hon årnade begifva sig till sammankomsten. Flere ledamöter kunde icke underrättas; och man fick ej tid att bereda sig till hvad som borde upplåsas. Sammankomsterna höllos då hos kansleren Séguier. CHRISTINA ankom tillika med grefvinnan de Brégy; hon nalkades kansleren och frågade honom sakta, om ledamöterna skulle vara sittande eller stående i hennes närvaro. En af dem, som blef tillfrågad, svarade, att CARL IX kom ofta, i Ronsards tid, till en sammankomst bland de lärde, som hölls i St. Victor och att alla sutto. Denna tradition tjente till regel: Sedan Drottningen tagit plats, uti en lånstol, satte sig ledamöterna på sina stolar kring ett långt bord. Direktören komplimenterade henne och flere ledamöter uppläste stycken på vers och prosa. Sekretären, som ville visa Drottningen ett profstycke af dictionären, öppnade hastigt sin portfölj, och träffade på ordet *jeu*, der man fann denna citation: *Jeux de princes, qui ne plaisent qu'à ceux qui les font* (Eget nöje gör andras sorg) CHRISTINA smålog, och skämtade öfver denna egna händelse.*)

Första dagarna af fastan reste Drottningen från Paris; Mazarin hade låtit henne få ut en summa af 200,000 francs på återstoden af de gamla subsidierna, och skickade befallning till Rom, att hon skulle bo i hans palats. Kardinalen trodde, att han borde ställa sig in med en furstinna, hvilkens talanger han kände, och som kunde blifva honom nyttig vid hofvet i Rom. CHRISTINA passerade åter Fontainebleau, och sedan hon genomrest flere Fran-

Dr. Christinas Hist. II Del. 4

*) Se *Histoire de l'Académie française*, II Del. pag. 7:

ska provinser, steg hon i Toulon om bord till Livorno, hvarifrån hon begaf sig till Rom. Hon återkom till denna stad i Maj 1658, och tog in i Mazarins palats. Spaniorerne fattade deraf misstroende, och utspridde, att hon stämplade farliga anslag. Men hon visade ingen oro, och återställde sitt hof på vanlig fot.

Hennes utgifter öfverstego emellertid hennes inkomster. De summor, hvarmed Sverige borde förse henne, inkommo icke ordentligt för krigets skull, hvaruti riket var inveckladt med Pohlen, Danmark och Brandenburg. Pommern, der hon hade betydliga förlåningar, led mycket af troparnas genomtågande, hvilka brandskattade städer och land. Uti denna plågsamma belågenhet tog CHRISTINA ett dristigt beslut, ehuru stridande mot den formliga förbindelse hon ingått, att ingenting företaga, som kunde skada hennes fäderneslands fördelar. Hon sände grefve Sentinelli till Wien med förslag till Kejsaren, att lemna henne 20,000 man, som, under Montecuculis befäl, skulle bemåktiga sig Pommern; Drottningen förbehöll sig inkomsten af denna provins för sin listid, och vid hennes död, skulle den tillfalla Tyska Kejsaren. Hofvet i Wien antog denna proposition, och skickade befallning till Rom att underhandla med Drottningen. Men, antingen CHRISTINA icke var nöjd med sättet, hvarpå man ledde underhandlingarna, eller hon fruktade ådraga sig osämja med Sverige, och att tadlas i detta rike, så afstod hon från sitt förslag, och afbadade utgången af de händelser, hvilkas skådeplats Norden var.

En oväntad hjälp visade sig; Påfven anslog Drottningen en årlig inkomst af 12,000 scudi, och

förbändt henne att taga kardinal Azzolini till Intendent öfver sina finanser. Denne icke mycket gamla kardinal, förenade med ett ålskvårdt yttre kunskaper, snille och smak för konster. Han uttryckte sig med prydighet, och ågde i sällsynt grad gåfvan att behaga och ställa sig in. Ehuru han ålskade nöjet, försummade han icke sin lycka, och följde mycket uppmärksamt statsårenderne. Han införde vid CHRISTINAS hof en större sparsamhet, och inskränkte flere utgifter, som hvarken voro nyttiga eller nödvändiga. Hans aktning och nit intogo snart CHRISTINA, som skänkte honom sitt förtroende, och gaf honom vid alla tillfällen smickrande bevis deraf.

Någon tid derefter bidrogo åtskilliga händelser, att minska det goda förståndet mellan CHRISTINA och ALEXANDER VII. Drottningen hade i sinnet att förena grefve Sentinelli med den rikaste arftager-skan i Rom, Hertiginnan de Ceri. Påfven, som sedan Monaldeschis sorgliga död, icke tyckte om Sentinelli, satte sig emot denna förening. Han öfvertalade Hertiginnan att gå i ett kloster, och befallte grefven lemna staden. Grefven begaf sig till Venedig, der han, genom Drottningens bemedling, erhöll ett regimente. Påfven var icke nöjd med den tillgifvenhet CHRISTINA visade för Frankrike. Då han föreställde sig, att hon ville värfva troppar i detta rikets tjenst, för att användas mot Neapel, låt han utställa vaktposter i granskapet af hennes palats, och förböd värfningarna vid dödsstraff. För att undandraga sig misstankar och återvinna Påfvens förtroende, bodde CHRISTINA i ett kloster, hade mindre kommunikation med Fransmän, och befann sig ofta i allmänna processionerna, för att emottaga den Helige Fadrens vålsignelse. Missnöjet stillades, och lärde och litteratörer, hvil-

ka Drottningen icke upphört att beskydda, kunde åter igen mera fritt berömma henne på vers och prosa.

Antingen det var af egennyttan eller öfvertygelse, så visade Drottningen från denna tid mycket nit för Katolska religionen och Kyrkans åra. Hon öfvertalade flere Svenskar att följa sitt exempel och afstå från Lutherska läran. Hennes Sekreterare Galdenblad *) hade konversions - departementet. Född i Sverige, sändes han ung till Jesuiterkollegiet i Rom. Han var ibland så skyndsam, att CHRISTINA fann honom oförsigtig. De nyss omvända måste hafva skänker och pensioner, och Drottningens kassa kunde icke alltid förslå dertill. "Det är icke god vilja, utan pengar, sade hon, som felas mig; om Gud gifver mig några, skall jag gifva dem åt andra." CHRISTINAS nit var i synnerhet ögonskenligt när hon fruktade, att hennes vårdighet skulle blifva blottställd i de relationer hon var tvungen att underhålla med Sverige. Då hon till Konung CARL GUSTAF sände sin sekreterare Davison, en Svensk som ändrat religion, vågrade konungen att se honom, innan han med ed styrkt, att han icke var Katolik. Davison underrättade Drottningen derom, som svarade honom: "Åran och lifvet synas mig vara tvenne ting, som förtjena, att man derom har omsorg; om ni förnekar eller döljer eder religion, råddar ni ingendera. Man måste lefva och dö Katolik, och om ni felar deruti, gör ni er ovärdig att tillhöra mig. Förskräcks icke för Svenska konungens hotelser; låt bli att besöka honom och kom till mig . . . Kom, utan att hafva gjort något lågt och klenmodigt, och bär mig sanna vitt-

*) Se Gezelij Biogr. Lex. art. Galdenblad.

nesbörd, att hafva lefvat som verklig Katolik. Om ni på ett sådant sätt återkommer, skall jag med glädje och godhet emottaga er, och om jag ån icke åger mer ån ett stycke bröd, skall jag dela det med er; men om fruktan eller hopp gör er vacklande, så att ni felar i den pligt, som bör vara er kårare ån lifvet, tänk aldrig på att återse mig, och var försåkrad, att jag skall straffa er för denna vecklighet och att konungens af Sverige hela makt icke skall hindra mig att gifva er döden i hans armar, om ni ån toge eder tillflykt dit. Döm nu, om ni kan återvända till mig eller icke, och tro, att jag håller ord.“ Davison blef trogen den religion han antagit, och återvände till Rom.

Medan CHRISTINA på sådant sätt sökte att genom stoltheten af sin karakter upprätthålla sin storhet och åra, antog ett fruntimmer af låg härkomst, hennes rang och namn i Sverige: det var dottren till en kapiten Anders Gyldener. Hon var nästan vid CHRISTINAS ålder, och liknade henne i några lineamenter. Hon spelte sin röl så qvickt, att hon en tid bedrog folket i synnerhet i Norrköping, som utgjorde en del af Drottningens förlåningar. Då hon blef arresterad, sade hon sig icke haft annat åndamål, ån att roa sig, som hon trott sig kunna göra utan någon ledsam påföljd. När man icke upptäckte något spår af sammangaddning, togos ej så strånga mått och steg. Åfventyrerskan dömdes till en månads vatten och bröd och förvistes sedan riket.

Olikheten emellan en regents och andra människors ställning år sådan, att uppoffrandet af thronen har nästan alltid medfört ånger och sorg. Oakadt CHRISTINAS behag för oberoendet och smak för

vettenskaperna, oakadt den yttre glans, hvaraf hon ännu omgafs, och som ofta gaf henne tillfälle att emottaga smickrande hyllningar, började hon märka, att hon icke mer bar en krona, och att hon blott med ett plågsamt bemödande kunde underhålla den värdighet, om hvilken hon var så mån.*) Hon kände, att i det hon beröfvade sig makten, afstod hon de förmåner, hvilka en lång vana gjort henne dyrbara, och dem hon icke kunde återfinna i sin nya belågenhet. Ehuru han i en framliden ålder och efter hårda pröfningar, nedlagt regeringen, och genom en djup enslighet satt en gråns mellan sig och världen, ångrade dock CARL V sitt fattade beslut. Med mycket större skål borde denna känsla uppstiga i en prinsessas själ, som vid 28 års ålder nedlagt spiran, och hvilkens regering var lika lysande som lycklig, lefde i en stor hufvudstad och bibehöll hela styrkan af en hög, årelysten och driftig karakter. Man anmärkte, att CHRISTINA ofta var bekymrad och upprörd, sökte förgåfves lugn och hvila och iakttog alla tillfällen, då hon kunde få inflytande i politiska årender. Motsägelser förbittrade hennes lynne; hon öfverlemnade sig till overkställbara förslager och villor, hvilkas bedrägliga och flyktiga behag icke ersatte de njutningar hon förlorat. Sådan var CHRISTINAS sinnesförfattning, då hon förnam konung CARL GUSTAFS död. Han hade slutat sin bana i början af år 1660, och efterlemnade blott en 4 års gammal son. Men innan vi berättat de beslut, CHRISTINA fattade i anledning af denna händelse, måste vi kasta en blick på den furstes regering, som hon upphöjt på thronen, och

*) Man har i afseende på CHRISTINA sagt, att en Drottning utan stater, är lik en gudomlighet utan tempel, hvilken icke mer äger några tillbedjare.

den ställning, i hvilken Sverige befann sig vid hans död.

CARL GUSTAF, som före sitt uppstigande på thronen, syntes långt skild från alla vidsträckta och årelystna förslager och hvilken klokhet och betänksamhet aldrig hade förändrats, visade, så snart han såg sig åga makten i händerna, den största driftighet och det mest brinnande begår, att genom stora företag göra sin regering lysande. Man märkte, att han endast hållits tillbaka af en djup politikskalkuler, och att hans årelystnad skulle blifva så mycket håftigare, ju längre hon varit dämpad. Han öfvertänkte med sitt Råd den plan han borde följa, för att bringa de på Sverige afundsamme starter till overksamhet och föröka rikets åra. Hans mening var att bekriega konungen i Pohlen JOHAN CASIMIR, som fortfor att göra sina anspråk på Svenska Kronan gällande, och denna mening segrade. År 1655 gjorde CARL GUSTAF ett fiendtligt infall i Pohlen, och sedan han bemåktigat sig flere viktiga befästade orter, marscherade han på Warschau. Denna hufvudstad gaf sig utan motstånd, och segaren gick mot Krakow för att möta JOHAN CASIMIR, som tagit flykten vid underrättelsen om Svenskarnas vunna fördelar. De två monarkerne stridde i spetsen för sina armeer, först vid Czarnova och sedan vid Donacia. Pohlska konungen led nederlag i de tvenne oförmodade träffningarna och sökte en tillflykt i Schlesien. Sedan Krakow gifvit sig och de store i Littauen öppet förklarar sig mot JOHAN CASIMIR, svor hela Pohlen, genom sina deputerade, CARL GUSTAF tro- och huldhets-ed. Konungen gick öfver till Preussen och tvingade kurfursten af Brandenburg FREDRIK WILHELM att, såsom Hertig af Preus-

sen, erkänna Sveriges öfverlångs rättighet. CARL GUSTAFS framsteg förskräckte emellertid alla makter; sjelfva Frankrike och England, hvilka han kunde anse såsom bundsförvanter, blefvo fruktande och oroliga. JOHAN CASIMIRS öde väckte öfverallt ett lifligt deltagande, och Pohlska nationen började rodna öfver att hafva uppoffrat sin könung. Svenska monarkens expedition i Preussen, gaf Pohlackarne tid till öfverläggningar och till tagande af mått och steg, för att afskudda sig det fremmande oket. JOHAN CASIMIR visade sig åter med en hans sak tillgifven tropp. Oaktadt sina edeliga försåkringar, uppreste sig Pohlackarna mot sina Svenska guvernörer, och denna så hastigt fullbordade inkråkning, blef, icke mindre hastigt, förlorad. Men CARL kände sina vapens öfverlägsenhet; med en ädel dristighet återvänder han till Pohlen midt i vintern 1656, återtager flere befästade orter, och ingår i underhandling med kurfursten af Brandenburg. Denne furste förenade sina troppar med könungens af Sverige, och man beslöt anfälla Pohlackarna, som åter inryckt i Warschau. JOHAN CASIMIR ställde sig i spetsen för Pohlska armeen, och hade vid sin sida Drottningen LOVISA MARIA af Gonzague, som ägde det största vålde öfver hans sinne, och hvilkens stolta årelystnad redan öfver hans hufvud samlat mer än en motgång. De två armeeerna stötte tillhopa på Weichselns stränder nära Warschau. Drabbningen varade i tvenne dagar, och segern blef ännu oafgjord: tredje dagen afgjorde Svenskarna den, i förening med Preussarna. Pohlska Drottningen hade dragit sig tillbaka till slottet i Warschau; hon såg från slottsfönstren sin gemåltvungen att taga flykten, och Pohlska armeen, som blef bragt i oordning, skingras, lemnande slagtfäl-

ret höljdt med döda och sårade, sedan den förlorat sina kanoner, fanor och bagage. JOHAN CASIMIR begaf sig till Lublin och LOVISA MARIA till Czenstochow. Warschau föll tillbaka i CARL GUSTAFS våld, och kurfursten, som gjort stora tjenster under slaget, erhöll en oafhångig suveränitet öfver Hertigdömet Preussen.

Ryssarne, som ville draga fördel af konjunkturna, hade gjort ett fiendtligt infall i Svenska provinserna: de belågrade åfven Riga; men då de blefvo tillbakadrifne från denna fåstning, drogo de sig till sitt lands gränser, och slutade kort derefter ett stillestånd. För att lättare underkufva Pohlen, slöt CARL en traktat med fursten Ragotzi af Siebenbürgen, och förnyade sina konventioner med kurfursten af Brandenburg. Tåta träffningar föreföllo mellan Pohlackarna och Svenskarna; fastän de senare nästan alltid hade öfverhand, var deras ställning osåker, och deras framgångar till och med försvagade dem. Hatet emellan de två folkslagen stärktes allt mer och mer; kommunikationerna med medelpunkten af Svenska länderna voro svåra, och Tyska kejsaren sände troppar till JOHAN CASIMIRS undsättning.

Under det CARL GUSTAF kämpade i Pohlen, icke mot olyckan, utan emot dessa lokala och tillfälliga omständigheter, hvilka inkråktare icke alltid nog försigtigt låta inflyta i sina planer, underrättades han att konung FREDRIK III af Danmark hade förklarar honom krig. Sedan han qvarlemnade en armé i Preussen, gick han sjelf i spetsen för hufvudstyrkan till Tyskland: När han gått genom Pomern och Meklenburg, angrep han Hollstein, bemäktigade sig Schleswig, och ryckte in i Jutland i början

af år 1658. Svenska tropparna, som segrade öfver alla detaschementen, med hvilka de drabbat tillsammans; fattade posto vid Lilla Bålt, ett sund af Östersjön, som skiljer Jutland från Fyen. Som vintern blifvit mycket strång, gingo de öfver sundet på isen, intogo Fyen, och befunno sig vid stränderna af Stora Bålt, som skiljer Fyen från Seland, och som åfven betäckt sig med is, men hvars öfvergång var svårare, för sin vidd skull. CARL tvekade icke att draga fördel af det ovanligaste underverk, som naturen tycktes hafva förbehållit åt honom allena; han gick öfver Stora Bålt med 20,000 man, artilleri och bagage, och framryckte på Seland ånda mot Köpenhamn. Bestörtningen utbredde sig i Danmark, der man icke så driftigt tagit sina mått och steg, emedan man föreställde sig, att konungen af Sverige skulle kvarhållas i Pohlen. En kongress öppnades i Roschild, sex mil från hufvudstaden, och, för att rådda sin Krona, afträdde konungen af Danmark åt Svenskarna tre provinser Halland, Blekinge och Skåne, och dessutom ön Bornholm och Trondhjems län i Norrige.

Men CARL GUSTAF öfverlade nya förslag; han ångrade sig att hafva lemnat Danmark bland Makternas antal, och icke lagt under sitt vålde alla Östersjöns passager, som kunde försåkra honom att vara herre öfver detta haf; han sökte finna nya resurser mot Pohlen, och utbreda en sådan förskräckelse i Norden, att han ensam skulle kunna föreskrifva fredsvilkoren. Sedan han, under förevändning att påskynda fredstraktatens verkställande, låtit sina troppar åter gå till Seland, belågrade han Köpenhamn. Danskarnes förbittring steg till sin höjd; FREDRIK III lyckades att, genom det mod

och den tillgifvenhet han genast ådagalade, ingifva dem en krigisk entusiasm, som råddade riket. Borgare, studerande, matrosar förenade sig med garnisonen, och alla svuro att försvara sig till sista blodsdroppan. Kejsaren och kurfursten af Brandenburg, som skilt sig från förbundet med Sverige, skickade hjälptroppar till Danmark, och Holländarne afsände till Sundet en flotta, som passerade midt igenom den Svenska, och medförde ammunition och lifsmedel till Köpenhamn. Sedan han försökt en storm, som af de belågrade med tapperhet afslogs, och kostade flere tusende Svenskars lif, förvandlade CARL belågringen till blockad, och öfvergick att söka ny hjälp. Flere makter rådslogo i afsigt att återvinna freden, och slåcka ett krig, som hotade att utbreda sig i större delen af Europa. Konungen af Sverige nekade att lyssna till någon af deras propositioner; han ville hafva blott sig sjelf att tacka för sitt och sitt rikets öde. Sedan han med Ryssarna slutat ett stillestånd, bemödade han sig att uppretta Tsaren emot Pohlen; hans generaler vunno fördelar öfver Pohlackarna och hindrade dem att göra framsteg i Kurland och Lifland ehuru de Kejsarlige och Brandenburgarne åter fråntagit Svenska tropparna flere Danska provinser, kunde de icke framtrånga ånda till hufvudstaden, för att upphåfva dess belågring. CARL, återvänd till Sverige, sammankallade Ständerna i Gøtheborg, och begårde af dem subsidier, han låt värfva soldater, gjorde blockaden strångare och skickade nya instruktioner till sina generaler och ambassadörer i Pohlen. Men, han var nära målet för sina bedrifter, sina förslager och sitt lif. En hetsig feber förde honom i grafven, uti Februari månad 1660, medan nationens fullmåktige rådslogo öfver de af

honom nyligen gjorda propositioner. Han efterlemnade namnet af en oförskräckt, men af medgången lätt förblindad krigshjelte, af en monark, mån om sitt rikes åra, men ganska litet rådd om sina undersåtares blod. Han regerade knappt sex år. I nyare tider, hade man kanhända aldrig på så kort tid gjort så många militäriska marscher, lefvererat så många slagtingar på så långa afstand, väckt så stora rörelser i kabinetten och så mycken oro bland regenterne och folkslagen. *)

Kort före sin resa till Pohlen, hade CARL GUSTAF förmålt sig med HEDVIG ELEONORA af Hollstein, som gifvit honom en son, kallad CARL; denne furste, thronens enda stöd, var icke mer än fyra

*) CARL GUSTAF hade en oförskräckthet och köld i faran, som satte honom öfver all fruktan. En dag, under kriget med Danmark, satte han sig i en båt med Franska ambassadören Terlon, och, gynnade af ett tjockt sjömörker, gingo de fram midt ibland Danska flottan. I samma ögonblick skingrades sjömörkret; fienderna började förfölja båten, och låta kanonerna spela. Utan att blifva det allraminsta rörd eller förskräckt, sade Konungen till Terlon: "Det skulle vara någonting temmeligen besynnerligt, att en dag läsa i historien, huru en Fransk ambassadör, vid sidan af en Svensk konung, blifvit af en kanonkula kastad i hafvet." Puffendorf har skrivit CARL GUSTAFS historia på latin (Nür. 1697 och 1729 in folio). General Skjöldebrand utgaf i Stockholm 1809 Konungens fälttåg på Franska. Ritningarna till de gravurer, som finnas i dessa begge arbeten, hafva till större delen blifvit gjorda af grefve Dahlberg, en af CARL GUSTAFS bästa generaler.

år gammal, och den döende monarken hade författat ett testamente, som öfverlemnades åt Ständerna. Då meningarna öfver denna akt yttrade sig på ett bullersamt sätt, uppsköt man öfverläggningarna om konungens yttersta vilja till en annan riksdag, och beslöt, att statsårenderna emellertid skulle förestås af Enkedrottningen och Rådet. Fredens återställande var det första den nya regeringen företog. Fredsunderhandlingarna leddes med lika mycken vårdighet och raskhet, som klokhet och omtanka. Man sökte att dervid förnemligast hafva afseende på minnet af CARL GUSTAFS bedrifter, och nationens önskan om ersättning för sina mödosamma uppoffringar. Sveriges krigiska ställning bibehölls, och ambassadörerna talade uti en regerings namn, som blott ville antaga hederliga villkor. De neutrala Makterne, och i synnerhet Frankrike, voro mycket angelågne om att förena sinna, för att återställa lugnet i Norden och aflågsna de hinder, som satte sig emot handels gång. Freden med Pohlen återställdes först. Svenska, Pohlska och Tyska kejsarens samt kurfurstens af Brandenburg ministrar undertecknade den 3 Maj 1660 i Oliva kloster nära Danzig en traktat, genom hvilken JOHAN CASIMIR afstod från sina anspråk på Sveriges thron, och Pohlen de rättigheter till Lifland, hvilka det åberopat sig allt sedan Svenskarna intogo denna provins. Den 23 Maj slöts en ny traktat med Danmark, under tält, uppreste mellan Svenska lågret och staden Köpenhamn. Sverige återlemnade Danmark ön Bornholm och Trondhjem; men bibehöll Halland, Blekinge och Skåne, som för detsamma voro viktiga provinser, emedan de på sidan åt Sundet af naturen gäfvö det en gräns, och ökade dess politiska och kommersiella inflytande.

Detta var det varaktigaste resultat af CARL GUSTAFS krigiska bedrifter, ett resultat, som man likväl kunnat ernå med mindre kostnad och blodsutgjutelse, men hvarpå den årelystne monarken måhända icke sjelf tänkte, när han började kriget. När det yttre lugnet sålunda var återståldt, beredde man sig till göromålen vid den riksdag, som samman kallades för att ordna de inre ärenderna. *)

Så snart CHRISTINA blifvit underrättad om Konungens af Sverige död, beslöt hon att göra en resa till detta rike. Innan hon företog den, gaf hon ett märkvärdigt svar på ett bref från prins ADOLPH JOHAN, CARL GUSTAFS bror, och som, enligt dennes testamente, borde deltaga i regeringen.

“Min Frände, oaktadt jag, under sist aflidne Konungens af Sverige lefnad, stundom haft orsak att vara mindre nöjd med hans förhållande, har jag icke underlåtit att för honom oföränderligt bibehålla denna tillgifvenhet och vånskap, hvaraf han emottagit för ådla bevis, att kunna glömmas, och denna vånskap har förorsakat mig en ganska ömsorg öfver hans förlust, så mycket mer som den inträffat på en tid, då jag hoppades för mig någon fördelaktig förändring i hans uppförande. Men då man bör, utan knot, underkasta sig Guds behag, vill jag icke uppehålla mig vid onyttig klagan, önskande att Gud, genom andra lyckliga händelser, måtte trösta oss öfver denna gemensamma förlust. Jag tackar er för de tillgifna tänkesått ni visar

*) Se Fants *Svenska Historia*, 4 Del. p. 62 o. f.; Lagerbrings *Sammandrag af Sveriges Historia*, 1 Del. 4:de afdel. pag. 20 och följ.

mig genom edert förbindliga bref, och försåkrar, att ni alltid å min sida skall finna en benågenhet, sådan ni kan önska den, för att låtta den afsigt ni säger eder hafva, att underhålla ett godt förstånd mellan mig, den unga konungen och drottningen hans moder. Denna afsigt väcker min fullkomliga erkånsla, och jag blifver er förbunden om ni sätter den i verkställighet, och emedan den aflidne konungen anförtrött er omsorgen att tjena och bistå drottningen under minderårigheten och konungens hennes pupills uppfostran, delar jag med er fågnaden öfver det vördiga kall han eder uppdragit. Visa mig den vånskapen att vål afbörda er det samma, och att bistå hans mor i omsorgen om hans uppfostran. Hvarje annan än jag, skulle uppfordra er att göra honom påmint om hvad jag gjort för honom; men jag försåkrar, att jag eftergifver honom hvad han är mig skyldig, med vilkor att han en dag icke är okunnig om hvad han är skyldig Sverige. Sök att låta honom, genom edra omsorger, låra känna sin pligt, och göra honom den så kår, att han sätter sin heder och sin årelystnad uti sin stats vål och sitt folks sällhet. Gör honom vändig mina förfäders och min thron, och laga att han vördigt uppfyller vårt rum, då ni, om möjligt, genom en stor och ådel tåflan, ingifver honom konungen min faders höga och hjertelika dygder. Jag ber er tro, att den kårlek jag bår för denne unge furste, icke är mindre än hans egen moders. Med samma tänkesätt för henne, beklagar jag så mycket mer den förlust hon gjort, som den är oersåttlig. Hon skall få erfara, att jag är utur stånd till svaghet och ånger, och skall alltid för henne och er bibehålla samma tillgifvenhet, som förbinder mig att åt konungen och drottningen hans

moder visa all den tjenst, de kunna anse mig i stånd att göra dem; och om drottningen, under den unga konungens minderårighet, gifver mig tillfällen att tjena sig, skall jag göra det med så ifrigt nit, att hon skall tillstå, det jag var vård ett annat bemötande ån jag hittills ofta erfarit. Den förändring jag sett inträffa uti de befallningar, man sedan konungens död, gifvit till min fördel, har kommit mig att tro, at konungen skulle ändrat sitt uppförande i anseende till mig, om han lefvat längre, och jag tillskrifver drottningens bistånd de befallningar, den nya regeringen gifvit för utbetalningen af min inkomst. Jag beder er derföre betyga henne min tacksägelse och försåkra, att jag gerna vill hedra och tjena henne såsom om hon vore min egen syster. Jag rörer med nöje den omhet jag har för henne och konungen hennes son, emedan jag ser dem mig värdiga och känner, att då jag tjenar dem, bidrager jag till min åra och rikets sällhet. Jag önskar tillfällen att kunna göra det med nytta och tillfredsställelse. Jag får underrätta er om mitt beslut, att närmare nalkas orter, der jag kan vara mindre onyttig för deras Majeståter, hoppandes att kunna lyckligt afsluta mina anspråk och ordna mina fördelar; jag gifver er denna underrättelse, försåkrad att den gör er fågnad, och att ni, genom edert bistånd hos drottningen, bidrager till min tillfredsställelse, på det jag må kunna få se verkan af så många löften, hvarmed man hittills velat afspisa mig. Jag blifver er fullkomligt förbunden, om jag får den lyckan, att genast återvända till Rom, hvarifrån jag, tvungen af mina affärers tryckande nödvändighet, aflågsnar mig med saknad. Men under det jag nalkas närmare den ort, der

jag vill underhandla om mina intressen, tillåt att jag uppmanar er till hogkomst af den förbindelse ni har till Sverige, då det samtyckte till den er skedda heder, att åt edert hus öfverlemna en krona. Hvad är ni det icke skyldig efter en så stor vålgerning? Ni bör med vördnad och erkänsla anse den ringaste bland Svenskar, och om ni ån skulle utgjuta edert blod för deras vål, gör ni blott eder skyldighet. Den nyligen aflidne konungens krig har visat er, att det icke är så lätt, som man föreställer sig, att eröfra riken; hvilket bör låta er så mycket mera värdera den nåd Sverige gjort er, då det lemnade sig åt ert hus, och ni bör erkänna er förbindelse till det, som samtyckt att er bror och brorson skulle innehafva thronen. Var tacksam derföre emot Sverige, och jag blifver er förbunden för hvad ni gör för detsamma, emedan egenskaperna af en god och sann Svensk skola göra er mig mera kår, ån blodets band, och jag skall hafva en verklig vånskap för er, om ni har en verklig erkänsla för Sverige. Ni är för vål uppfostrad att fela deruti, och på denna försåkran lofvar jag er en evig och uppriktig vånskap, hvilkens verkningar jag skall låta eder erfara med ett ädelmod, som skall våcka eder beundran, om ni sätter mig i tillfälle dertill.“

Såsom förnåmsta skålet till sin resa, anförde Drottningen önskan att i ordningsställa sina enskilda affärer; men man tviflade icke, att hon ju hade andra afsigter och vidsträcktare planer. Somlige påstodo, att hon ville skaffa Påfven anhängare i Sverige, och arbeta på att i detta rike införa Kattolska religion; andra bättre grundade i sina giss-

ningar, misstänkte henne om det förslag att skaffa sig vågar till återbestigandē af thronen, hvars enda hopp var ett svagt barn. För att påskynda sin resa, begaf CHRISTINA sig på vågen med en föga talrik svit, och anlände till Hamburg i Augusti månad 1660. Hon fann der Franska ambassadören i Stockholm, riddaren de Terlon, som beledsagade henne. Sedan hon genomrest Danmark, der hofvet emottog henne med stora årebetygelser, gick hon om börd och landsteg i Skåne. Enligt några berättelser, skickade Svenska senaten, som fått veta hennes ankomst, till henne en af hofvets herrar, för att afråda henne ifrån att fullfölja sin väg ända till hufvudstaden. Dessa berättelser motsågas af andra, som synas lika trovärdiga; hvad som är säkert, är att CHRISTINA begaf sig till Stockholm, och att riksrådena voro henne till mötes. Vid hennes inresa i staden utgjorde det under vapen varande borgerskapet hennes procession, och kanonerna lossades, efter det vid högtidliga tillfällen vedertagna bruk. Enkedrottningen ledsagade henne i den vackraste våning af slottet, och som var densamma hon innehafte under sin regering, *)

Kort efter CHRISTINAS ankomst öppnades riksdagen. Konungens testamente blef å nyo tagit i öfvervågande: man förklarade att det icke kunde gillas, emedan det blifvit uppsatt utan Ståndernas samtycke, och konungen, då han dikterade det, icke mera hade full sansning. Prins ADOLPH JOHAN uteslöts från regeringen, emedan han icke ågde allmänt förtroende, och verkligen icke hade de egenskaper, som voro nödvändiga för att med framgång uppfylla ett så viktigt kall. Enkedrottningen

*) Se *Memoires du chevalier de Terlon*, på flera ställen.

och rikets fem hoga Embetsmän uppdrogos att förvalta styrelsen, i förening med Rådet, och man tog till mōnster hvad som blifvit förordnad under den föregående minderårighets regeringen, likväl med några inskränkningar, som öfverensstämde med det rådande partiet. Detta parti var grefve Magnus de la Gardies, en af riks-embetsmännen, och som efterstråfvade att spela första rôlen, i synnerhet bland adeln. Minnet af den onåd, hvaruti han några år förut föll hos CHRISTINA, gjorde honom föga gynsam för hennes önskingar, och det var sannolikt, att hans förolempade högmod icke skulle låta undfalla detta tillfälle att öfverlemna, sig åt hånden. Emellertid talade GUSTAF ADOLPHS dotters årofulla regering och hennes stora egenskaper starkt till hennes fördel, och drogo på hennes sida flere embetsmän och en stor del af folket, som hon från sin återkomst emottog med den utmärktaste aktning. Hennes största orätt i Svenskarnas ögon var, att hon öfvergifvit landets religion: men, som man kände hennes årelystnad, var man benågen att tro, att utsigten af någon lysande fördel skulle komma henne att återvända till sina faders tro.

CHRISTINAS första steg var, att förelägga rådet ett memorial, uti hvilket hon begårde, att de i Upsala 1654, vid hennes nedläggande af regeringen, antagna vilkor skulle af den nya regeringen bekräftas; och att man försåkrade henne om de inkomster, som blifvit henne beviljade, utan att hennes förändring af religion något dervid skadade henne. rådet, som ledde öfverläggningarna, rådfrågade adelsståndet: adelsmännen ville icke synas förkasta Drottningens begåran; men, sedan de öfverlagt med rådet, förebragte de presteståndet. Detta stånd före-

ställdes, att då, efter Sveriges lag, hvar och en, som afstod från landets religion, förlorade sina rättigheter och förmåner, kunde CHRISTINA följaktligen icke draga fördel af ett kontrakt, som hon sjelf brutit. Drottningen hade flere öfverläggningar med Erkebiskopen i Upsala och de förnämsta Biskoparna: hon använde vexelvis inledanden och böner, ett klyftigt snilles ironi*) och en hög själs stolthet till vinnande af dem för sin sak; men de förblefvo orubbelige, och åberopade med så mycken värma religionens fördelar, att de togo med sig de mest betydande af nationens representanter. Det beslöts, att CHRISTINA skulle bibehålla sina förmåner och sin inkomst, icke i kraft af någon slags rättighet, utan såsom en ynnest, påfordrad af de af hennes förfäder och henne sjelf åt staten gjorda tjänster.

Emellertid lät icke CHRISTINA afskräcka sig af de hinder hon mötte: med ådagaläggande af alla sina afsigter, framlemnade hon ett annat memorial, hvaruti hon påstod att, om konungen skulle dö utan arfvingar, borde Kronan tillfalla henne. Men för många intressen satte sig emot framgången af denna proposition. Enkedrottningen och konungens andra släktingar voro icke benägne att afstå från de förhoppningar de närde, och de store, uppdragne förmyndare-regeringen, förutsågo de följder, som de skulle röna af en prinsessas återkomst, mån om sitt välde, öfvad i regerings-konsten, och för hvilken de blefve ansvarige. Alarmet utbredde sig i regeringskonseljen och uti rådet, och, under det folket kanhända önskade att spiran skulle återgifvas till denna Drottning, som hade utspridt sällheten, togo hofvets vänner och regeringens anhån-

*) Se *Historiska Märkvärdigheter*, 2 Del. p. 13 och följ.

gare alla mått och steg, för att för alltid skilja henne från våldet. Ständerna utfärdade en akt, genom hvilken CHRISTINAS memorial förkastades: de fordrade dessutom, att hon skulle å nyo afsåga sig Kronan, och förbinda sig att ingenting företaga till dess åter erhållande, och förklara, att hon hvarken af någon världslig eller andelig makt kunde frikallas från denna förbindelses trogna uppfyllande. På samma gång lät regeringen henne förstå, att man icke mer kunde tillåta henne att låta hålla messa hos sig, och gaf befallning att förstöra det kapell hon låtit anordna i slottet. Drottningen blef mycket rörd öfver dessa motgångar och förödmjukelser; men hon kunde icke göra något motstånd utan att blottställa sin värdighet och säkerhet. Henne återstod blott den tillfridsställelsen att vara öfvertygad, att de oppositioner hon mött, kommit från regeringskonseljen, snarare än från nationens fullmäktige, och hoppet att genom sina anhängares stöd båttre lyckas vid ett annat tillfälle.

Då riksdagen slutat sina arbeten, begrafde man med mycken ståt den aflidne konungen. CHRISTINA var åfven dervid närvarande; men utgick tillika med sin svit ur kyrkan, då den protestantiske hofpredikanten stigit opp på predikstolen att hålla likpredikan. Någre dagar derefter lemnade hon hufvudstaden, och reste till Norrköping: Enkedrottningen, den unge konungen, flere rådsherrar och hofdamer beledsagade henne utom staden, och prins ADOLPH JOHAN gaf för henne en fest på ett af sina slott. Man gaf henne alla hennes börd och rang tillbörliga årebetygelser, för att låta henne glömma, det man vågrat erkänna hennes anspråk till högsta makten,

Nya ledsamheter väntade Drottningen uti staden Norrköping: hon förnam, att biskopen i Åbo Johannes Terserus, utgifvit ett bref, uti hvilket han sade sig hafva sett henne uppgifva suckar och utgjuta tårar öfver sin religions-förändring. Det var samme Terserus, som, under hennes regering, varit invecklad i Messenii sammangaddning, och som hon benådat. Ett annat skål ökade hennes förtrytels. Hon fruktade att biskopens insinuationer skulle göra henne misstänkt hos Katolikerne och skada henne vid Romerska hofvet: och vände sig derföre genast till regeringen med klagomål och anhållan om upprättelse, med förklarande, det hon sjelf skulle håmnas, om icke regeringen straffade den brottslige. Man svarade henne med mycken artighet, att man skulle göra afseende på hennes anhållan och förfara efter rikets lagar. Men då biskopen försåkrat, att han icke berättat annat än hvad som offentligt passeradt, och sedan regeringen tagit honom under sitt beskydd, drogs processen ut på tiden, och fick aldrig något afgörande slut.

CHRISTINA, som förmodade att hafva fri religions-öfning uti en stad, hvilken tillhörde hennes förlåningar, låt hålla messa uti sitt slott i Norrköping: men regeringen gjorde henne föreställningar, som gällde lika med ett förbud. Drottningen skref till ståthållaren öfver sina förlåningar: "Jag förundrar mig öfver hofvets förhållande, och, då jag vet mig hafva förtjent mera höflighet, försöker jag för sista gången att blidka mina ovänner. Om de utrikes ministrarna icke hade några privilegier, skulle jag icke beklaga mig; men att jag bemötes värre än den minsta envoyé, det uppretar förnuftet, sårar folkrätten och är stridande mot alla gudom-

liga och menskliga lagar. Hvad gör jag annat, än försåkrar ständerna, att aldrig hafva något anspråk eller hopp för framtiden, då det är tillräckligt att bekänna en fremmande tro, för att icke hafva något mer att hoppas i Sverige? I Guds namn, hindren, att Svenska nationen icke gör sig afskyvärd genom en så ovärdig gerning, som att fela i vördnad mot en prinsessa, hvilken icke förtjent det. Jag väntar edert svar; och om man kränker alla gudomliga och menskliga rättigheter, med ett ord, om man glömmet hvad man är mig skyldig, skall jag lida denna skymf med lika mycken ståndaktighet, som jag skall deraf för mig skörda åra och för dem vanåra, hvilken följes af en ånger, som kanhända alltför snart skall drabba dem. Jag gör mig försåkrad, att ständerna sjelfva, som tillåtit fremmande ministrar hvad man nekar mig, skola finna regeringens förfarande besynnerligt, och kanhända röna något hat, då de se mig missfirmad mot förnuftet och folkrätten, äldre än edra lagar, som skola förorsaka er tusende olyckor, dem ni icke nu förutser, men hvilka tiden skall låta er känna. Jag ville önska, att med mitt blods och mitt lifs bekostnad kunna bevara Sverige från dessa olyckor. Om ni med nöje anser min tjänst och min tillfridsställelse, så bjud till att ställa mina saker på ett sätt, att jag med första kan resa härifrån; ty jag svär er vid min heder, att, så snart de åro bragta i ordning, blifver jag icke en timma kvar här.“

Detta CHRISTINAS bref, författadt med lika mycken skicklighet som styrka, och som tillkännagaf de utvägar hennes för mycket skymfede stolthet kunde låta henne påfinna, väckte stor sensation

i konseljen. Regeringen lempade sig efter Drottningens önskningsar; det blef icke mer fråga om att tvinga henne vid sin religions-öfning, och man fogade sig efter de mått och steg, som kunde låtta återtilltrådandet af hennes inkomst. Så snart CHRISTINA på ett lempligt sätt afslutat alla sina ekonomiska årender, reste hon och begaf sig till Hamburg, dit hon anlände den 16 Maj 1661.*)

Strax efter sin ankomst till Hamburg, ingick Drottningen med sin resident, den rike bankören Texeira, en öfverenskommelse till skyndsammare lyftande af de summor, hon hade uti inkomst från sina förlåningar. Hon företog sedan en underhandling med flere hof, för att skaffa Katolikerna fri religions-öfning uti flere Protestantiska stater i Tyskland och Danmark. Hon skref, i detta ämne, bref till kejsaren, till konungarne i Frankrike, Spanien, Pohlen och till Påfven; men de Katolske monarkerne ville icke synas blanda sig uti de andra ländernas inre styrelse, och fruktade att Protestanterne skulle tillbaka begära religionsfrihet i deras stater. Underhandlingen kunde icke då få den följd CHRISTINA deraf lofvat sig, och hon lemnade derföre sin uppmärksamhet åt andra föremål.

Vid denna tid anlände till Hamburg en man, ryktbar af sina tänkesätt och åfventyr, Jean-François Borri eller Burrus, född i Majland 1627. Han påstod sig härstamma från Romaren Burrhus, som var Neros guvernör. Då han i början lagt sig på medicin och chymien, hade han sedan fallit i my-

*) Se *Memoires d'Arkenholtz*, 2 Del. och *Hist. Märkv.* 2 Del.

stiska griller, och gjort sig till hufvudman för en sekt, hvilkens medlemmar kallade sig de *förnuftige* eller de *evangeliske*. Beskylld att predika vil-lomeningar och att i sina kåtterier blanda poli-tiska projekter, hade han blifvit dömd att brän-nas, och tribunalerna hade befallt konfiskation af hans egendom. Men han hade frälst sig genom flykten, och, sedan han någon tid vistats i Holland, beslöt han att begifva sig till Hamburg. Anlånd till denna stad, ställde han sig under CHRISTINAS beskydd, och roade henne med sina chymiska kun-skaper, skrytande öfver att känna hemligheten af metallernes förvandling och att kunna göra guld. Drottningen hade den artigheten att afhöra honom och låta honom arbeta. Det synes likväl, som hon visste att sätta gränser för sitt förtroende och sina uppoffringar. Borri, som hade påräknat ett större uppoffrande, blef ond och föregaf att, då han icke kände sig benägen till någon böjelse för Drottningen, hade han icke upptåckt för henne sin hemlighet. Sedan han lemnat Hamburg, for han öfver till Köpenhamn, der han insmög sig uti ko-nung FREDRIK III:s nåd, som utkostade stora sum-mor, i hopp att vinna mycket större och kunna öfverlemna sig åt vidsträckta företag. Borri spe-lade en lysande röl vid hofvet; men när FREDRIK dog, försvann hans lycka och de store låt honom erfara verkan af deras afund. Öfvervågande nya förslag till lycka, ville Borri begifva sig till Tur-kiet. Han genomreste Tyska kejsarens stater, just när man erhöill tidningen om Frangipani och Nadasti sammansvärjning; då han, på en guvernörs befallning blef arresterad, gaf han tillkänna sitt namn och ändamålet med sin resa; guvernören trodde sig lik-väl böra afgifva en berättelse vid hofvet, och denna

berättelse öfverlemnades kejsaren vid ett tillfälle, då han hade påfvens nuntie hos sig. Vid Borris namn, återfordrade nuntien honom såsom den Heliga Stolens fånge, och kejsaren samtyckte att utlemna honom, likvål med vilkor, att man skulle benåda honom med lifvet. Han dog på St. Angelo slott 1695; man har af honom flere arbeten, mera namnkunnige för deras narraktighet ån grundlighet.

Bland de Hamburgske lärde, som betygade CHRISTINA sin undergifna vördnad, utmärkte hon Pehr Lambecius, systerson till Vatikanske bibliotekarien Lukas Hollstenius. Lambecius var icke lycklig i sitt fådernesland; man beskyllde honom för irrlå- righet, till och med för atheisteri. En gammal argsint och snål hustru, med hvilken han för hennes förmögenhets skull gift sig, öfverhopade honom med missnöjen, och betog honom det lugn han behöfde till studier. Drottningen rådde honom att blifva Katolik och sätta sig ned annorstådes. Sedan han begifvit sig till Rom, åndrade han verkligen religion, och kallades någon tid derefter till Wien, der kejsaren utnämnde honom till sin bibliotekarie. För att betyga CHRISTINA sin erkånsla, dedicerade han till henne Grekiska och Latinska verser.

Efter ett års vistande i Hamburg, återvände Drottningen genom Tyskland till Rom, der hon inkom i Juni 1662. Hon återtog snart sina litterära syselsättningar, och hennes palats blef å nyo föreningspunkten för lärde och snillen. Hon kunde likvål icke skilja sin uppmärksamhet från de politiska händelsernas stora skådeplats. Hon observerade dem, och sökte att deruti deltaga. Republiken Venedig var då i krig med Turkarna, som

tillika hotade Tyska kejsaren. CHRISTINA afsände grefve Galeazzo Gualdo till Europas förnämsta hof, för att framlemna plan till en liga mot Kristenhetens fiende. Negociatören begagnade denna konjunktur, för att låra känna och observera flere länder; men negociationen hade fåga framgång, emedan faran icke var nog öfverhängande, och staternas förening mötte öofvervinneliga hinder uti olikheten af deras intressen. Man tror likväl, att CHRISTINAS steg icke voro aldeles onyttiga, och bidrogo till Franska hofvets beslut, att sända troppar till Ungern. Dessa troppar deltog i bataljen vid St. Gothard 1664, och afgjorde den seger, som vanns på Turkarne.

År 1662 skedde Franska ambassadören i Rom, Hertigen de Créqui en skymf, som blef orsak till en ganska håftig tvist emellan ALEXANDER VII och LUDVIG XIV. Då ambassadörens domestiker kommit i oenighet med Corsikanerne af påvens lifvakt, omringade desse senare Farnesiska palatset, der hertigen bodde, och lossade musköt-skott åt fönstren. Hertigen visade sig på balkongen; men i samma ögonblick fördubblades skotten och riktades emot honom; han drog sig tillbaka utan att hafva blifvit träffad. Under detsamma fick kapitenen för hans vakt ett böss-skott i underlifvet på torget Navonne. Hertiginnan de Créquis vagn anfölls på gatorna, och en hennes page dödades af ett musköt-skott; hon sökte en fristad hos kardinalen d'Est, som återförde henne till Farnesiska palatset. Underrättad om denna händelse, återkallade LUDVIG XIV genast sin ambassadör, bemåktigade sig furstendömet Avignon, och lät troppar utrycka till Italien, med fordran af en lysande upprättelse. CHRISTINA

smickrade sig, att enigheten skulle kunna återställas genom hennes bemedling, och skref till konungen af Frankrike, för att blidka honom. "Eders Majeståt," sade hon i ett af de bref hon skref till honom i detta ämne, "är för stor att taga hämd på ett så föraktligt och orent blod, som Corsikanernes, och deras bestraffning kan icke medföra någon Eders Majeståt tillbörlig ersättning för det förolepande, som skedt dess kongliga värdighet." ALEXANDER VII smickrades af det deltagande Drottningen visade för hans sak, och gjorde henne ett besök, som räckte mer än en timme. Men LUDVIG XIV trodde sig finna partiskhet uti CHRISTINAS bemedling och lät henne erfara det, och hon fruktade till och med, att han skulle uppväcka några olägenheter i Sverige, hvilket likväl icke var konungens afsigt. Sedan alla försök till bemedling varit fruktlösa, nödgades påfven gifva efter. Han skickade kardinalen Flavio Chigi och guvernören i Rom Lorenzo Imperiali, för att å hans vägnar göra ursåakter. Corsikanerne bortkörde, och konungen erhöll, att i Rom skulle uppresas ett monument med en inskrift, hvilken skulle gifva tillkänna den skymf, som skedt folkrätten uti ambassadörens person, och den af påfven beviljade upprättelse. Monumentet borttogs likväl tre år derefter, under CLEMENS IX:s regeringstid.

Ehuru CHRISTINA försvarat ALEXANDERS sak, var hon kanhända icke missnöjd att se denne påfve förödmjukad. Hön hade å nyo haft att beklaga sig öfver hans höghet och strånghet, sedan hon återkommit till Rom; och endast genom ett slags våld på sin karakter, kunde hon bibehålla ett yttre lugn. Det missnöje hon rönt af denna belågenhet,

och den oro några föga tillfridsställande tidningar från Sverige, angående lyftningen af hennes inkomster, förorsakade henne, gjorde, att hon beslöt för någon tid lemna Rom, och åter närma sig till sitt fädernesland. Hon afsände kapiten för sin livvakt Adami till Stockholm, för att bereda regeringen på hennes återkomst, och erhålla fri religions-öfning för henne sjelf och hennes svit. Regeringen visade sig åter föga benågen, och sökte äfven göra hennes afsigter misstänkta, genom utspridande af det rykte, att hon icke ville komma till Sverige för annat, än att der utbreda Katolska läran, och få inflytande på den unga konungen. Icke dessmindre begaf hon sig på vågen år 1666, och for till Hamburg, för att bättre kunna vaka öfver sitt bästa. Några år förut hade hon med denna hansestad haft en tvist, angående sin resident Texeira, och visat sig obeveklig vid de rättigheter, hon ville skulle ågas af sina agenter. Magistraten hade gifvit henne en årofull upprättelse, och emottog henne vid ankomsten med utmärkt högaktning. Hon gaf lysande högtidligheter, reste omkring i trakterne och samtalade med lärde. Astronomen Lubienitz*) hade flere gånger tilltråde hos henne, och redovisade för henne sina arbeten; hon talade med honom med största beröm öfver den namnkunnige Helvetius, som då gjorde sina astronomiska observationer i Danzig, och hvars arbeten hon kände. I det hon undersökte ett medalj-kabinett, kom hon öfver en af de medaljer, hvilka hon låtit slå öfver sin afsägelse, och man anmärkte, att hon med någon

*) Förmodligen var denne, Stanislaus Lubienitzki. Se *Biogr. Lex. öfver Lärde Utl. Mån 2 Del.* p. 294. Öfvers, anm.

förtrytsamhet kastade den på bordet. Denna medalj föreställde på ena sidan Drottningens hufvud och på den andra en krona, under hvilken man läste dessa ord: *Et sine te* (och äfven dig förutan). CHRISTINA reste från Hamburg i slutet af April 1667, och tog vågen till Hollstein, för att genom Danmark fara öfver till Sverige.*)

När tidningen inlopp till Stockholin, att hon beslutat begifva sig till Sverige, fick regeringen mycket bekymmer, och trodde sig böra taga de alfvarsammaste försigtighetsmått. Konseljens ledamöter kommo öfverens sins emellan, att icke tillåta Drottningen fri fremmande religions-öfning, att vaka öfver det hon icke företoge något stridande mot sin afsägelse-akt och säkerhets-akten af 1660; att hafva omsorg, det konungen icke blottställdes för någon fara, så vål i anseende till sin uppfostran som helsa, och att hindra det Drottningen icke vore närvarande vid ständernas sammankomster, i händelse en riksdag skulle förefalla under hennes vistande i riket. Redan någon tid förut hade regeringen kungjort det förslag, att låta CHRISTINA få direkta förvaltningen af sina domåner, med erläggande af en summa till skattkammaren. Alla dessa mått och steg förorsakades af nit för rikets religion, och önskan att bibehålla allmänna lugnet. För att icke stöta fremmande konvenanser, och då det ännu återstod Drottningen många anhängare, beslöt man likväl att gifva henne den vördnad, som tillkom hennes börd och rang.

*) Se Arkenholtz *Memoires*, Del. 2. pag. 104 och följ. och några historiska beskrifningar om staden Hamburg, på Tyska.

Under det CHRISTINA långsamt nalkades sitt fådernesland, och förekomna eller maktkåra men-skor beredde sig till att bestrida henne åfven de rättigheter, hon med rättvisa kunde påkalla, njöt hon dessa smickrande triumfer, dem ett stort rykte förskaffar, och som åro den ådlaste ersättning för hatets förföljelser, afundsjukans lönlige planer och ödets nycker. Då hon tog vågen från Gottorp, emottog henne Hollsteinska hofvet på ett lysande sätt och förmådde henne att stanna i flere dagar. Hon for sedan öfver begge Bälterna och anlände till Soröe, en stad på Seland, belågen uti en le-ende nejd, och känd af en akademi, der den unga adeln studerar under professorer, hvilka till större delen åro namnkunnige genom sina arbeten. Hon fick i denna stad en flere dagars opasslighet. När hennes helsa blef återstæld, reste hon til Roschild, der Danska konungarnes grafvar åro, och fortsatte sin våg till kongliga lustslottet Fredriksborg, för att komma till Helsingör vid stranden af Sundet. Der emottog hon uppvaktningar af Franska ambassadö-ren riddaren de Terlon och Svenska residenten ba-ron Liljenkrona, och guvernören helsade henne uti konungens af Danmarks namn. Beledsagad af kong-liga vakten, begaf hon sig i vagn till redden och steg om bord på en rikt utrustad, med nie par åror försedd galér. När galéren tog in sjön, lossade den tre kanonskott, och fästningen Kroneborg, som ligger vid Sundet, svarade med förnyade salvor, hvarefter alla i kanalen befintliga skepp lossade si-na kanoner. Då Drottningen landsteg på Svenska stranden i Helsingborg, saluterades hon af 224 ka-nonskott. Uti staden träffade hon grefve Pontus de la Gardie, som sedan två månader, å Svenska konungens vågnar, väntat henne, med en svit af 50 personer.

På vågen till Stockholm, i staden Jönköping, erhöll grefve de la Gardie en kurir från regeringen, som gaf honom befallning att såga Drottningen, det man icke tillåt hennes prest att vara närvarande, utan bad henne återsända honom, på det man skulle undvika, att med henne förfara efter rikets lagar. Grefven, som icke delade sina föräldrars hat eller regeringens afsigter, tillkännagaf Drottningen detta med så mycken vördnad och grannlagenhet, att hon svarade honom i de mest förbindliga uttryck; men förklarade, att hon aldrig samtyckte till regeringens proposition, och skulle strax resa tillbaka, hvarom hon äfven gaf sina befallningar, ehuru det nästan var midt i natten. Grefve de la Gardie bad henne uppskjuta sitt beslut, på det han måtte få tid att afsända en kurir till Stockholm. Hon gaf efter och skref sjelf ett bref till konungen i ordalag, som öfverensstämde med hennes karakter och ställning. Kuriren afreste genast, och Drottningen fullföljde vågen ånda till Norrköping, der hon låt hålla messa, hvilket hon gjort under hela resan, äfven i Sverige. Med flere genom deras rang och embeten betydande personer, som begifvit sig till henne, talade hon mycket fritt om sin egen och om Sveriges belågenhet. Då hon nämnde sina rättigheter till Kronan, i händelse af den unga konungens död, sade hon, att ehuru hennes religions-förändring vore ett stort hinder, skulle hon likväl veta att förena sina och rikets intressen; aldrig tvinga någon att följa sitt exempel, utan, med Turenne, säga: "Jag är Katolik, men mitt svärd är Kalviniskt." Hon beklagade sig öfver de förföljelser man låt henne erfara, och den frihet man tog sig att

miss-

misstänka henne för brottsliga afsigter. Öfvergående till rikets allmänna förvaltning, yrkade hon nödvändigheten att bibehålla enighet mellan ständerna, och medlen att upprätthålla de gamla familjerna, reglera tropparna och befordra industriens, handelns och konsternas förkofran. Man fick tillfälle att öfvertyga sig, att hon icke förlorat riksstyrelsens stora föremål utur sigte, och begrundat dem djupare, än regeringens ledamöter, som, genom okloka och illa sammanfattade företag, utspridde frön till tvedrågt och missnöje. Drottningen väckte således för sig nationens deltagande, men ökade med detsamma herrskarnes fruktan och oro, hvilka å nyo bemödade sig att sätta gränser för hennes pretentioner. En strid uppkom, hvaruti CHRISTINA ådagalade sitt snilles alla resurser, och som ändtligen slutades på ett för henne årefullt sätt.*)

När kuriren återkommit, fann Drottningen, att för det närvarande intet bifall var att vänta. Hon beslöt genast att resa tillbaka och återvända till Hamburg, för att der afbida Svenska ständernas sammankallande. Grefve de la Gardie beledsagade henne ånda till Helsingborg, och konungens folk lemnade henne med största rörelse. Folket omgaf flere gånger hennes vagn, och betygade henne på ett rörande sätt sin tillgifvenhet. Hon hörde suckar och såg tårar flyta omkring sig. I denna stund borde hon i synnerhet erfara en djup sorg, och känna att hon för låtsinnigt lemnat en spira, som gifvit henne medel att vinna en ädelmodig nations kärlek, och förtjena allmänna välsignelser.

Dr. Christinas Hist. II Del.

6.

*) *Hist. Märkv. och Palmschölds manuskr.*

Når hon återkommit till Hamburg, låt man henne veta från Italien, att en af hennes musici lemnat hennes tjänst och trådit i hertigens af Savoyen. Denna utan tvifvel föga viktiga tidning, i synnerhet vid ett tillfälle, då mera hufvudsakliga föremål syntes böra intaga henne, rörde henne likväl till den grad, att hon svarade: "Jag vill låta förstå, att jag aldrig samtycker till, att Antonio Rivani förbyter min tjänst mot någon annans, att han blott för mig finnes i världen och icke på lång tid får sjunga för hvilken som helst. Huru dermed ån må vara, om han gått utur min tjänst, är det min vilja att han åter tråder uti densamma, skulle man åfven vilja komma mig att tro, det han förlorat rösten, gör det ingenting till saken; sådan han är, bör han, vid åfventyr, lefva och dö i min tjänst."

Under sitt vistande i Hamburg, hade CHRISTINA med den lärde Isak Vossius en helt olika beskaffad brefvexling. Hon öfvergick med en förundransvärd lätthet från de minsta till de största föremål, från de lättsinnigaste ämnen till de ådlaste undersökningar, de viktigaste angelägenheter. Uti ett af sina bref sökte hon intala Vossius att skriva hennes historia. "Man försäkrar mig, yttrar hon, att ni arbetar på att gifva oss en ny atlas, och jag väntar detta arbete med mycken otålighet; det kan göra, att man lättare förstår historieskrifvarne, och rätta många fel, af hvilka de gamle atlas åro uppfyllda. Bland annat har jag, i afseende på Sverige, funnit fasliga misstag, och den skymf man gjort denna tappra nation, åfvensom de konungar hvilka regerat den, och i synnerhet mig, som tvifvelsutan är den minsta bland alla dem, som hafva

denna åra, ehuru Gud under min regeringstid gjort mig oändlig nåd, och jag utan högmod kan säga, att Sverige aldrig var hvarken årerikare eller mera segrande, ån under mitt beskydd; men jag har märkt, det okunnigheten och afunden funnit nöje uti att dölja och fördunkla min regeringss vackraste gerningar, hvilket föranlåter mig, att af eder begåra upprättelse, till befordran af sanningen, hvilken alla historieskrifvare åro skyldige att hylla, åfvensom för Sveriges åra. Ni har varit vittne till dess högsta sällhet. Jag fordrar icke af er, hvarken vekliga artigheter eller smicker; jag fordrar endast rena sanningen, hvilken så mycket mindre skall misstånkas, som hela verlden vet, att Sveriges närvarande olyckor *) hafva satt mig i tillstånd att icke kunna bedragas, och ni vet sjelf, att jag hatar smicker och osanning lika ifrigt som jag ålskar sanning, dygd och verklig åra; detta har förmått mig att åt eder uppsätta en kort promemoria i detta åmne, som icke skall blifva utan nytta vid edert arbete.“ Det arbete, som Drottningen föreslog Vossius, verkställdes icke, och man torde kanhända icke hafva orsak att harmas deröfver. Vossius ågde mera lårdom och minne, ån omdöme och vett, mer högmod och fåfånga, ån upplyftning i snillet. Hans stora rykte, och det prål, hvarmed han omgaf sig; förblindade Drottningen, som skulle varit smickrad att till håfdatecknare hafva en bland sitt sekels namnkunnigaste lårde.

*) Detta skrefs mellan 1676 och 78, under det olyckliga kriget, hvaruti Franska ministeren inledt Sverige genom grefve Magni de la Gardies åtgård. Se Arkenholtz's *Mem.* 2 Del, p. 160 etc. och p. 246 *Öfvers.*

Läkaren Bourdelot hade åter närmat sig till CHRISTINA, och sände henne Franska litterära noveller. Drottningen gaf honom detta svar på ett bref, som han skrifvit till henne i Hamburg. "Ni gör mig ett nöje att icke skicka allt det misch-masch, man skrifver öfver fälttåget i Flandern. Jag tycker så mycket som någon om bedrifter, men icke om loftal, och min tillgifvenhet för satirerna är sådan att jag förnöjer mig med läsningen af dem, som åro skrifna mot mig sjelf, hvilkas antal Gudi lof, är temmeligen stort för att roa mig på min egen bekostnad, sedan jag länge gjort det på andras. Ni skickar mig *Essais physiques de Lavoisier*, på det jag må få håg för dem; ni gör mig förbunden, om ni sänder mig hela hans arbete. . . Angående blodens omtappning, anser jag uppfinningen för lycklig, men jag skulle icke vilja begagna den, af fruktan att blifva ett få (*pécore*). I fall af förvandling, skulle jag hellre vilja blifva lejon, för att hindra mig ifrån att blifva uppslukad. . . Jag mår temmeligen vål och skrattar åt låkarne och deras konst; men för att njuta en fullkomlig helsa, är mitt ofelbaraste medikament att andas Roms luft."

Sedan ALEXANDER VII, efter 12 års regeringstid, den 16 Mars 1667 slutat sin bana, utropades kardinalen Julius Rospiglioni till Påfve, under namn af CLEMENS IX. CHRISTINA, som alltid för honom hyst en synnerlig högaktning, ville, oakadt hon var i en protestantisk stad, genom offentliga lustbarheter visa den del hon tog uti hans upphøjelse. Hon befalle att fasaden på det hotell hon innehade i Hamburg, skulle illumineras, och ett fyrverkeri afbrännas, föreställande CLEMENS IX:s

vapen och Romerska kyrkans seger öfver kätteriet. Uuder detsamma låt man vin rinna för folket och hopen trängdes snart omkring hotellet. Flere personer, och åfven några Tyska furstar, som då befunno sig i Hamburg, hade föreställt Drottningen de ledsamma följder dylika lustbarheter kunde medföra uti en Luthersk stad, der folket utom dess var af en stråf och misstänksam karakter: men CHRISTINA ansåg för ett nöje att öfvervinna svårigheter, och hennes marskalk markisen Delmonte, som tyckte om att lefva stort och kostsamt och hade vålde öfver hennes sinne, styrkte henne uti sitt beslut. Hon låt ställa kanoner omkring sitt hotell, och rustade sig, i händelse af uppror, till motstånd. Då dekoreringarnas allmänna åskådande syntes allmänheten förolempande, slet den dem verkligen i stycken, och då vinet ökade dess raseri, kastade den sig på vakten och ville med våld genombryta ingången till palatset. Drottningen låt lossa en musköt-salva; några af de upproriske sårades, andra blefvo på platsen. Men i stället för att stillas, blef upploppet förskräckligare. Folket gick till de största ytterligheter; slog sönder fönstren i palatset, ville slå in portarna för att plundra och hotade till och med Drottningens person. När hon såg, att det motstånd hon kunnat göra, vore fruktlost, begaf CHRISTINA sig, förklådd, i Svenska residentens hus. Stadskommendanten låt gernisons-soldater framrycka, och kapitenerna för borgerskapet befallte folket gå hem. När ovåsendet upphört, återfördes Drottningen af magistratspersonerna i sin boning och låt utdela penningar bland dem, som blifvit sårade. Kort derefter låt hon kungöra en berättelse, der denna affär framställdes på ett för henne ganska gynnande sätt. Hon kunde

likväl icke hindra, att man beskyllde henne för oförsigtighet och utgaf andra berättelser, som motsade hennes.

Ståndernas sammankomst i Sverige inträffade i början af år 1668. Drottningen sände till sin agent i Stockholm, Rosenback, en instruktion i afseende på sina angelägenheter. Regeringen visade ännu motvilja för henne, och grefve M. de la Gardie sökte i synnerhet hindra hennes afsigter; han gaf ut ett rykte, att hon eftersträfvade regeringen och ville borttröfva thronen från den unga konungen: han nödgade en af hennes kommissionärer i Sverige, Apelman, att vittna mot henne. Men CHRISTINAS ovänner, måktige i regerings-konseljen, voro det icke lika mycket i ståndernas församling; der bevarades minnet af GUSTAF ADOLPHS dotters årofulla regering; beundran och erkånslan bibehöllo åt denna prinsessa anhängare, som, med ogillande af flere hennes steg, icke ville att man skulle misskänna hennes tjänster och hennes åra blifva vanfrejdad. Äfven preteståndet gick från sina fördomar och röstade för fogliga mått och steg. Ehuru utbytet af hertigdömet Bremen mot förlänningarna i Pomern och Sverige, som Drottningen begårt, icke kunde äga rum på de vilkor hon ville fåsta dervid, förkastade ständerna den dock icke aldeles, och lemnade åt tiden att bringa denna öfverenskommelse till fullbordan: de öfriga ansökningarne beviljades utan någon svårighet eller förbehåll. Ständerna beslöto, att den med Drottningen, vid hennes afsägelse, ingångna öfverenskommelse skulle noga iakttagas, att hon skulle äga fri religions-öfning för sig och sin svit hvar som helst, och återstoden af hennes inkomster sist

om ett år betalas. CHRISTINA blef ganska tillfridsstald med resultaterna af sina underhandlingar, och beredde sig att återvända till Italien.

Kort förut innan hon lemnade Hamburg, begaf hon sig sjöledes till Stade i hertigdömet Bremen, och emottogs med stora årebetygelser af fältmarskalken Wrangel, som förde befålet i Sveriges namn. Hon begärde att få se några militäriska svängningar, och fältmarskalken lät en korps af 11,000 håst- och fot-folk manövrera. Drottningen red igenom lederna, och igenkände flere officerare, som hade tjent under hennes och GUSTAF ADOLPHS regering: hon gaf några order till svängningarna med mera dristighet och raskhet än riktighet, och anföraren blef nödsakad att råtta dem, för att icke förvilla soldaterna. Dottren af Sveriges största hjelte var icke mindre ett föremål för beundran och förvåning hos alla desse krigare, som slösade på henne högtidliga bifall. Återkomsten till Hamburg, gaf CHRISTINA en präktig måltid åt flere furstar och förnåma herrar, samt begaf sig på vägen till Italien. På gränsen af detta rike, afskickade hon en kurir till påfven, för att gifva honom tillkänna sin nära förestående återkomst till Rom: den 22 November 1668 anlände hon till denna stad. Femtie trepars-vagnar hade rest emot henne; påfvens kavalleri-garde sändes henne till mötes öfver tie mil från Italien, och Sveitsergardet väntade henne vid Porta del popolo. Sedan hon stigit ur vid Monte Cavallo, aflade hon sin vördnads-betygelse för påfven, och hade med honom öfver en timmas samtal. Samma procession följde henne sedan till sitt palats.

CLEMENS IX:s regeringstid har blifvit kallad Roms gyldene ålder. Denne påfve hade en mild, lätt och fridålskande karakter; att lindra folkets börda, samt att öfver allt utbreda förnöjsamhet och glädje, var hans åra och sällhet. Hans fränder blefvo icke delaktige af hans frikostighet förr, än han förnöjt fattige och olycklige. Med de högtidligheter han gerna gaf, till underhållande af sin throns glans, blandade sig allmänna vålsignelser. Under hans regering voro flere kardinals-promotioner, lysande intåg af ambassadörer och skådespel, hvaruti rikt prydda herrar och fruntimmer af stadens förnämsta familjer deltog. CLEMENS IX hade alltid mycken högaktning för CHRISTINA, som i sin ordning icke försummade något tillfälle, att för honom uttrycka sin erkänsla: hon förårade påfvens syster ett med juveler omgifvit kristall-kors, af 24,000 Spanska kronors värde.

Midt under Roms nöjen och högtidligheter, förföljdes Drottningen af denna årelystnad, hvilken hon velat visa sig öfverlägsen, och hvilkens välde hänförde henne vid alla tillfällen, då den kunde återfödås. Pohlens med faror omgifna valthron, som blifvit ledig, var föremålet för hennes önsningar och underhandlingar; hon, som så hastigt nedstigit från Sveriges thron, hvilken genom börden fallit på hennes lott och på hvilken hon suttit med Europas högtidliga bifall.

År 1667 fattade JOHAN CASIMIR det beslut, att afsåga sig regeringen, som varit uppfylld af krig och inre oroligheter. Ehuru han icke var utan mod och talanger, hade han aldrig kunnat beherrska händelserna eller leda dem till sin fördel. Hans

karakter var obeslutsam och vacklande; kraftfullhet och upplyftning felades hans själ. Undergifven sin gemåls, LOVISA MARIA de Gonzagues vilja, lät han sig af henne föras till förmåtna förslag, till missbruk af sitt våld, hvilka uppretade ett om sina fri- och rättigheter ganska månt folk. Sedan LOVISA MARIA aflidit, trodde JOHAN CASIMIR sitt öde vara fullbordadt. Då han kände sig utur stånd att ensam upprätthålla kronans tyngd, och icke ägde några barn, för hvilka han kunde önska att bibehålla densamma, sammankallade han nationens deputerade, och förklarade dem att han beslutit lemna regeringen och lefva i ro. Han sade dem på ett ådelt och rörande sätt sitt farväl. Den 16 September 1668 höll han i St. Johannis-kyrkan i Warschau, inför de store, kleresiet och folket detta märkvärdiga tal: "Pohlacker! Tvåhundra åttatjue år hafva förflutit, under hvilken tidrymd mitt hus innehaft edert rikets thron; det har, likasom jag, upphört att regera. Matt af krigets besvär, af bekymmer och år, tryckt under tyngden af en tjugearig svår regering, återlemnar eder konung och far, hvad verlden åger mest lysande och ansedt; han gifver eder åter den krona han af eder emottagit. I stället för thronen, behöfver jag hårefter endast några jordtorfvor, för att åter samlas till mina åttamån. Om ni en dag till min grift leder edra barn, sågen dem, att jag var den första i striden, den sista att gå tillbaka; att jag af tillgifvenhet för er afstått från den monarkiska vårdigheten och återlemnad spiran i deras händer, som anförtrott mig henne. Eder kärlek för mig förmådde er, att högtidligt förklara mig såsom den förnämste bland eder; min kärlek för er afstår denna höga vårdighet. De fleste, som regerat i detta rike, hafva sökt att öfverflytta den ko-

nungsliga purpurn till deras barn eller bröder; jag ensam lemnar den utan saknad åt det rike, hvars barn och fäder jag varit; jag återflyttar mig från denna stund bland Pohlska folket: blifver åter jag medborgare och undersåte, och önskar thronen åt den, hvilken j dertill anseen värdig. Jag tviflar icke: att ju republiken gör ett lyckligt, aldrig ångradt, val. I den enslighet, dit jag går, skall jag bedja Gud bönhöra mina önsknningar och uppfylla mitt hopp. Det återstår endast att tacka republiken för de tjänster hon gjort mig, för de råd hon gifvit mig och den tillgifvenhet hon mig bevisat. Om jag någon gång kunnat misshaga några ibland er, beder jag er dertill söka orsaken i tidernas olyckliga händelser och förlåta mig, hvad som mot min vilja har händt, lika uppriktigt, som jag förlåter dem, hvilka mig förfördelat. Jag säger eder mitt farväl, eder alla, hvilka jag såsom mina barn bår uti mitt hjerta. Om min fristads aflågsenhet skiljer mig från Pohlen, skola mina tankar dock alltid vara hos eder, och ömt rörd af denna känsla, yttrar jag såsom min sista vilje, att mitt stoft måtte få hvila bland eder.“

Fastän JOHAN CASIMIRS regering icke varit lycklig för Pohlen, gäfvö alla vidriga minnen vika för intrycket af denna rörande ceremoni. Djupa suckar och tårar vittnade om församlingens håftiga rörelse, och i det ögonblick, då monarken med en behjertad sjelfförsakelse afstod från sin värdighet och sina åretitlar, syntes han större än han varit under hela sin lefnad. JOHAN CASIMIR förfogade sig bort till Frankrike, der LUDVIG XIV gaf honom Abbots-stiften St. Germain des Prés i Paris och St. Marie i Nevers. Han lefde i ro, och ville icke,

att man ännu skulle gifva honom titel af majeståt. Denne prins slutade Jagelloniska huset, hvarifrån han härstammade genom Sigismunds dotter CATHARINA, och var sista manliga åttelåggen af Wasahuset, hvarifrån han härstammade genom JOHAN. III, GUSTAF I:s andre son, och förmåld med CATHARINA.*)

CHRISTINA, som i sin ålders styrka afstått från högsta makten, och som till karakteren icke liknade CASIMIR, var icke, efter sin afsägelse, likä undergifven sitt öde. När hon nu mera aldeles icke kunde smickra sig, att åter uppstiga på Sveriges, kastade hon sina blickar på Pohlens thron. En i Hamburg ganska hemligt börjad underhandling, fortsattes sedan hennes återkomst till Rom. Hennes hofpredikant pater Hacki, Pohlack till nation och Cistersienser-munk, afsändes till Pohlen med en instruktion, hvilken hon anbefallte honom noga följa. Han borde vända sig till påfvens nuntie, och för honom framställa följande betänkanden: "Den synnerliga åktning hennes majeståt alltid haft för konungen af Pohlen, såsom den äldste af hennes hus, har hittills hindrat henne att göra anspråk på efterträdes-rätten till detta rike, och då hon alltid vördat honom såsom sin andra far, hade hon aldrig kunnat besluta sig till att under hans lifstid göra anspråk på densamma, utan att belasta sitt samvete med ett slags brott, som skulle mycket befläckt det höga ådelmod hon offentligt visar. Men då hon förnummit konungens beslut, och att han är på vägen att afstå kronan, föran-

*) Se Puffendorffs *Allm. Hist. Historien om Pohlen* af Bornscheen, på Tyska, samt Pohlska och Svenska historieskrifvare.

låter pligten af hennes börd hennes majeståt att anmäla sig hos republiken ibland dem, som efterstråfva konungsliga värdigheten. Då hennes majeståt uti börd och, måhända, uti förtjenst öfverträffar dem alla, tror hon sig, utan att förolempa republiken, derpå kunna göra anspråk och bära försöka sin lycka, för att få se hvad Gud derom behagar förordna. Hon tager derföre sin tillflykt till påfvens nuntie, enär hon icke kunnat förmå sig att lemna sitt vål, sina förhoppningar och sin lycka uti andra än hans Helighets händer: och som hon är förvissad om hans ynnest vid detta tillfälle, skattar hon denna åra högre, än sjelfva kronans besittning. Drottningen beder då den påfveliga nuntien, att han ville erinra republiken, det hennes majeståt är den enda, som lefver af kongliga Svenska och Pohlska huset; att hon aldrig skulle lemnat Svenska kronan, om Sverige varit ett Katolskt rike, eller om det då varit någon anledning att låta det blifva ett sådant; att man skulle begä en oråttvisa, om henne föredrogs en utländning mindre värdig än hon, att besitta sina förfäders thron; att republikens fördel fordrade Drottningens val, emedan, då hennes majeståt hvarken för ålder eller af böjelse förmålde sig, och sålunda vore utan följd eller blodsförvandter, republiken ingenting har att frukta för sin frihet, och skulle, efter Drottningens död, kunna vara i tillstånd att välja hvilket annat hus den ville. Man måste akta sig, att icke Franska ambassadören eller Svenska och Österrikiska ministrarne inse något af denna underhandling; ty Drottningen förtror sig till ingendera, då alla tre hafva fördel vid att hindra den lyckliga utgången, och hon är åfven öfvertygad, att om ån, tvertemot all sannolikhet, de alla

skulle företaga sig att bistå henne, skulle deras bistånd vara henne blott skadligt. Också år Drottningens hjerta så intagit af stolthet, att hon icke vill hafva någon annan att tacka för sin lycka ån Gud, hans ståthållare och republiken.“

Uti en annan skrifvelse till samma pater Hacki, yttrar sig Drottningen: “Han måste söka öfvertyga nuntien, att denna seger icke bör erhållas medelst penningar; det år ganska sant, att jag icke åger några, men om jag ån ågde dem, år min önskan, att man vet, det jag aldeles icke vill använda dem vid detta tillfälle; ty, om jag icke kan blifva Drottning i Pohlen, vill jag heller icke blifva narrad derpå. I afseende på löften till republiken, skulle jag kunna göra flera ån någon annan; men min heder och mitt intresse hindra mig derifrån, och dessutom år det min sak att lofva litet och göra mycket.“ CHRISTINA granskade sedan sina medtåflare, hertigen af Neuburg, prinsen af Lothringen, prinsen af Condé och hans son, Ryska Tzaren; hon skildrade deras karakter med mycken skarpsinnighet och framställde på ett slugt sätt de skål, Pohlackarna skulle kunna hafva att utesluta dem.

Man förekastade Drottningen hennes kön och tycke för ogifta ståndet; hon besvarade dessa inkast med lika mycken skicklighet som stolthet. “Hvad könnet angår, yttrade hon, kan denna invändning häfvas genom exempel, hämtade utur Pohlska historien. För öfrigt vet hela världen, att jag såsom konung, styrt ett rike och en af de tappreste nationer i världen; att jag blifvit smord såsom man smörjer Svenska konungar: att man hyllat mig i denna vårdighet: att jag regerat öfver Sverige i

tie år sedan jag blef myndig, såsom en måktigare konung än någon af mina företrädare; att jag ännu i dag blifver der högt ålskad, fruktad och vördad, emedan, jag kan säga det utan skryt, min regering varit den årefullaste och sållaste i verlden för Sverige; och om Gud tillåter samma lycka åtfölja mig i Pohlen, tror jag man skall hafva orsak att vara nöjd med mig. När jag styrde Sverige, var jag nästan blott ett barn, och det synes som jag, med Guds bistånd, ojemförligt bättre skall uppfylla mina pligter nu, då jag är i min fulla sinnes- och kroppsstyrka, vuxen hvarjehanda mödor och arbeten. Men hvad kan man nu fordra af mig, som jag icke kan verkställa? Skall lag skipas, öfverläggningar och beslut ske i konseljerna? Jag erbjuder mig fullgöra alla dessa skyldigheter, om icke med så mycken våltalighet och lärdom, åtminstone med lika mycken klokhet, som någon annan. Fordras det att, för republikens tjenst, gå i spetsen för krigshåren, skall jag göra det med glädje, och jag bedyrar, att blotta hoppet om detta nöje kommer mig att önska Pohlska kronan, och att, om man ville gifva mig henne, med vilkor, att icke tråda i spetsen för armeen, så emottog jag henne aldrig. I hela min lefnad har jag ifrigt önskat tillfälle dertill, och om stats-skål icke gjort mig denna önskan omöjlig, skulle jag aldrig lidit att andra än jag, kommenderat mina hårar. Om man gör sig mödan att undersöka hela mitt lefnadslopp, lynne och temperament, tycker jag man kan visa mig den godheten att icke räkna på mitt kön. Hvad den andra punkten om förmålning angår, tillstår jag, att det sätter mig uti ett grufligt bryderi; ty, då jag betraktar mitt sinne och min ålder, tror jag därför gifves ingen hjälp: jag är en

dödlig fiende af detta grufliga ok, hvilket jag icke skulle underkasta mig för hela verdens herravälde. Då Gud låtit mig födas fri, skall jag aldrig samtycka till att taga mig en öfverherre. Men då Pohlen är ett valrike, tycker jag man skulle kunna förmå Pohlackarna att mindre tänka på det tillkommande och mera på det närvarande. Den tredje svårigheten, som jag sjelf gör mig, är okungheten i Pohlska språket; men hvarken prinsen af Condé, eller hertigen af Neuburg eller prinsen af Lothringen förstå det mera än jag, och jag kan göra hvad de icke kunna, jag skall söka att på kort tid låra mig det. Pohlackarna behöfva en konung, som kan i några år regera dem väl: jag vet icke om jag vore dem tjenlig för detta ändamål, eller om jag lefver en timme hårefter; men, utan att göra mycket våld på naturen, kan jag ännu lefva en 20 år, mer eller mindre, såsom Gud derom behagar förordna. Då de anförtro sin krona i mina händer, kunna de vinna tid, och begagna den, för att efter min död välja en annan familj, som kan förskaffa dem en konunga-stam. De kunna lemna mig min frihet, för att längre bibehålla deras: det är äfven dem fördelaktigt, att jag blir som jag är, ty då jag icke har några barn, skall min blotta och enda afsigt vara åran att, genom stora och hjeltomodiga handlingar, göra mig värdig deras val.“

Påfven CLEMENS IX understödde CHRISTINAS anmärkning med ett bref till Pohlska riksdagen, och uti hvilket han gaf Drottningen de mest smickrande loford. Nuntien, som var uppdragen att föra underhandlingen, fann emellertid icke tjenligt att göra någon direkt proposition, hvarken i

CHRISTINAS eller påfvens namn, förrån de andra partierna blifvit försvagade, och dessförinnan vil- le han endast utsprida obestämda rykten om Drottningens afsigt, för att utforska eller bereda sinnena. CHRISTINA gillade icke detta sätt att gå tillväga, emedan hon fruktade att blifva förekommen; hon fordrade, att påfvens rekommendation skulle utan dröjsmål upptäckas, på det man af dess verkan kunde dömma, och i följd deraf taga sina mått och steg. Men Pohlackarne hade nyss erfarit verknin- garna af en qvinnas, LOVISA MARIA de Gonzagues årelystnad, och fruktade att åter komma under samma ok. CHRISTINAS öfvermåktiga sinne samt stolthet och ostadighet gifvo dem anledning till misstänke, och sedan de i början visat någon böjelse att välja henne, förklarade de derefter, att de skulle taga ett annat beslut: de anförde såsom förnämsta skälet, att rikets lagar och bruk icke tillåto en qvinna att ensam åga Kronan. De exempel man hade kunnat uppgifva, voro i sjelfva verket icke lempelige: Konungens af Pohlen och Ungern LUD- VIGS dotter, HEDVIG, utropades för Drottning; men man gjorde det förbehåll, att hon borde förmåla sig med en mäktig herre, som jemte henne skulle sitta på thronen: valet föll på Jagello, hertig af Lithauen; som blef konung, förenade sitt hertig- döme med Pohlen, och började ett nytt konungahus. När Jagellos manliga åttlingar utgått vid SIGISMUND AUGUSTS död, valdes HENRIK af Valois, som lofvade att förmåla sig med den sista konungens syster ANNA. Då HENRIK lemnade Pohlen, innan han verk- ställt sitt löfte, blef prinsessan ANNA Drottning, dock med förbindelse att ingå förmålning med Stefan Bathori, som fick titel af konung och konglig makt.

Pohlac-

Pohlackarne förevitade äfven CHRISTINA Wasa-
husets kätteri, Monaldeschis död och andra drag
af hennes lefnad, der de påstodo, att hon visat
högmod och obarmhertighet. Hon svarade med
mycken skicklighet och qvickhet; men alla hennes
skål stötte emot den verkliga orsaken till hennes
uteslutande, Pohlackarnes misstänksamma högmod.
De andra utländska pretendenterne blefvo likale-
des förkastade, och valet föll på en Pohlack, Mi-
chel Koribut Wiënowitski. CHRISTINA visade hvar-
ken bestörtning eller missnöje; hon åtnöjde sig med
att skrifva till sin agent: "Låt mig veta konun-
gens födelseort, jemte polens höjd." Ingen tvifvel
att, om CHRISTINA kommit på Pohlens thron, hade
hon i detta rike gjort en märkvärdig revolution;
och sökt gifva Pohlska nationen den rang, som af
densamma kunde eftersträfvast i Norden. Michel,
en simpel adelsman, härstammande från Lithauen,
var utan talanger och kraftfullhet: hans upphö-
jelse förskräckte honom, och han utgöt tårar vid
underrättelsen derom. Ett blindt verktyg för fak-
tionerna, hade han en ganska olycklig regering;
och Pohlen skulle från den tiden blifvit ett rof
för utlåningar, om icke Johan Sobieski, som ef-
terträdde Michel, genom sin lysande tapperhet ha-
de råddat fäderneslandet.*)

Påfven, som af Rom mycket ålskades, och med
hvilken CHRISTINA underhöll de nöjsammaste för-
bindelser, regerade icke stort mer än två år. Vid

Dr. Christinas Hist. II Del.

7.

*) I sina *Memoires*, 3 Del. p. 338 o. följ, anför
Arkenholtz Drottningens underhandlingar i Pohlen,
efter kardinalen Albanis manuskripter.

hans död 1669, uppfylldes konklaven med intriger, och Franska och Spanska faktionerna hade håftiga tvister. Efter fem månader kom man öfverens att välja någon, som aldrig yttrat sig hvarken för Frankrike eller Spanien. Kardinalen Emil Altieri utropades under namn af CLEMENS X; han var 80 år gammal, och tog till medhjelpare kardinalen Pauluccio Paulucci Alberoni, som, af erkänsla adopterade namnet Altieri. Denne kardinal fortfor att, genom högtidligheter och spektakler, i Rom underhålla den allmänna fröjden och förnöjelsen. Man inrättade på den förnåmsta teatern en loge för Drottningen; CHRISTINA lät, på något afstånd, uti ett litet palats arrangeras ett galleri, för att genom utsigten kunna njuta af den allmänna promenaden. De mest utmärkta personer i Rom funno sig smickrade af en bjudning till logen eller galleriet, och afund och intriger ågde i detta afseende rum bland Roms stora familjer. Man förebrådde Drottningen att begagna sitt inflytande vid hofvet, för att visa sig hög och spotsk. Man utspridde åfven anekdoter om damernas och herrarnes sammankomster, och om CHRISTINA, som sjelf deltog deruti.

Några år förgingo, utan att Drottningen fick tillfälle att sysselsätta sig med viktiga händelser. År 1672 väcktes å nyo hennes uppmärksamhet, genom en förändring uti Sveriges regering. CARL XI, som var förklarad myndig, tog sjelf riks-tömmarna. Ehuru denne furste icke af naturen fått några lysande egenskaper, och förmyndare-regeringen, mera sysselsatt med egna ån med statens fördelar, hade vårdslösat uppfostran hos GUSTAFS, CHRISTINAS och CARL X:s efterträdare, var det anledning att tro, det klokhet, rätt och ordning

skulle styra statens öde. CARL XI hade urskiljningsgäfvä, åhåga och mycken karaktersstyrka. Han bemödade sig, att genom arbete förvärfva de kunskaper, som felades honom, och vinna sin nations högaktning derigenom, att han sökte medel att föröka hennes välstånd. Han var ofta alfvarsam och sträng; men sällan hård och aldrig grym, som blifvit sagdt af någre historieskrifvare, hvilka voro faktionernas organer. *)

CHRISTINA skickade sin öfverste-kammarjunkare markisen del Monte till Stockholm, för att rekommendera konungen sina angelågenheter, och försäkra sig om sina råntors inbetalning. Hon gaf med detsamma del Monte ett annat uppdrag. Han skulle förmå CARL XI att bistå Pohlen och nästgränsande länder emot Turkarne. Begagnande sig af konung MICHELS svaghet, hade Kristenhetens fiender gjort förskräckande framsteg, och äfven bemäktigat sig fästningen Kaminiec, som man ditills ansett för ointaglig. CHRISTINA, som handlade i förening med påfven, hvilken sjelf skref ett bref till konungen i Sverige, låt föreställa denne regent den fara, hvarföre hans egna stater skulle

*) Man måste bedömma denna regering, icke efter *Svenska Anekdoter* och andra arbeten, som utkommit på den tid, då partierna förtretade hvarandra, utan efter de skribenter, som afhandlat Sveriges historia ifrån denna tidpunkt, och utan afseende på enskilda intressen. Man skall derom få ett noggrannare och riktigare begrepp, då man rådfrågar *Senatens historia* af baron Rosenhane; Fants *Svenska historia*; Lagerbrings *Sammandrag* deraf; Schönbergs *Bref om Svenska konstitutionen*, och Lönboms *Samlingar*, m. fl.

blifva blottställda, om Turkarne fortforo att framrycka. CARL förkastade icke helt och hållet propositionen; men han begärde så betydliga subsidier, att Romerska hofvet icke kunde förmå sig att bevilja dem. Dessutom var Sverige inveckladt uti andra underhandlingar af en för detsamma mera direkt betydighet, och som snart medförde märkvärdiga händelser. Det var Sobieski, som på den tiden blef Pohlackarnes general, förbehållit, att lägga en tygel på musulmännernas högmod. Med obetydlig styrka nedergjorde han deras armeer och gaf redan då ett förebud till den åra, som väntade honom under Österrikiska hufvudstadens murar.

Redan sedan längre tid herrskade i Svenska konseljen tvenne partier. Det ena, hvars hufvudman var riksrådet Björnklou, röstade för neutraliteten och ett fredligt system; det andra, anfördt af grefve Magnus de la Gardie, var benågit för lysande företag, och önskade en allians med Frankrike. Händelsen utbröt, när Ludvig XIV börjat kriget emot Holland, vid slutet af år 1672. De la Gardie, som var konungens nära slågtinge, drog honom på sin sida, som ännu icke var van att af sig sjelf fatta något beslut. Frankrike lofvade årliga subsidier af 800,000 riksdaler, och Sverige förbandt sig att låta till Tyskland öfverföra 15 å 20,000 man. När kejsaren och kurfursten af Brandenburg deltagit i kriget, och förenat sig med andra furstar emot Frankrike, inryckte Svenskarne i kurfurstens stater, och sedan de i början nyttjat någon skonksamhet, öfverlemnade de sig snart till alfvarsamma fiendtligheter. Men deras anförare, fältmarskalcken Wrangel, kunde icke, gammal och bräcklig, hålla stånd emot kurfursten, som med en sällsynt

klokhhet förenade den största verksamhet. Svenskarna blefvo nedergjorde vid Fehrbellin 1674,^{*)} och FREDRIK WILHELM af Brandenburg gjorde sig till herre öfver Pommern. CHRISTINA fick med smårta förnimma, att denna provins, af hvilken hon till största delen erhöll sin inkomst, var sköflad och brandskattad af fienden. Kurfursten skyddade Drottningens domåner; men detta steg hade fåga verkan. Nästan vid samma tid blef CHRISTINA bedragen på successionen efter JOHAN CASIMIR, som nyligen dött, och hvilkens närmaste arfvinge hon ansåg sig vara. JOHAN CASIMIR hade gjort ett testamente till Pfalziska prinsessans förmån, och Drottningens ansökningar blefvo fruktlösa.

Då Sveriges vapen voro olyckliga i Tyskland, och dess Tyska provinser hotades att blifva fiendens eröfring, fick CHRISTINA det infall att låta lemna åt sig kvarstaden öfver dem. Hon underhandlade i början med kejsaren; men då hon icke kunde lyckas hos denne monark, närmade hon sig till Frankrike, som hon på någon tid fåga begagnat, och då kongressen i Nimvegen öppnades, beslöt hon att ditsända en ambassadör. Hon nöjde sig likväl med att afskicka en ung Svensk, vid namn Cedercrantz, som nyss ingått i hennes tjenst. Han var i början i Paris, för att der utforska sinnen och bereda framgången; begaf sig derpå till kongressen, och fick flere bref från Drottningen, uti hvilka hon anvisade honom den våg, han borde följa. Hon skref till honom att föreställa, det Sveriges Tyska provinser voro en under hennes regering

*) Detta är orätt; ty nederlaget skedde d. 18 Juni 1675. Se Lagerbr. Sv. R. Hist. Öfvers.

gjord eröfring, och att hon i detta afseende hade rättigheter dertill; att den föreslagna öfverenskommelsen vore fördelaktig och ärofull för Sverige, emedan det icke skulle afstå något till sina fiender, och dessa provinser skulle en dag åter tillfalla detsamma. Hon anbefallte äfven sin agent icke tillåta, att man nämnde henne efter andra furstar, undantagande påfven samt Tyska kejsaren, och att låta tillerkänna henne alla de titlar, hon förbehållit sig. Men flere mellankommande omständigheter ombytte, mot slutet af kongressen, de politiska föreningarna. Å ena sidan tvungo de segrar, som CARL XI vann öfver Danskarne, å den andra nödgade LUDVIG XIV:s hotelser och hans alfvarsamma anstalter, för att upprätthålla sin bundsförvandt, Sveriges fiender att skona det, och de Tyska provinserna blefvo detsamma bibehållna vid freden. CHRISTINA flyttades åter i samma ställning hon länge varit, och borde från regeringen i det rike, som hon en gång beherrskat, vänta för sina angelägenheter mer eller mindre gynnande resolutioner. CARL XI lyssnade, efter freden, till hennes föreställningar, och befallte, det anordningar skulle göras, för att afbörda hvad henne tillkom.

Vi hafva flere gånger ågt tillfälle, att i detta arbete tala om Svenska senatens pretentioner, och om afunden emellan adeln och de lägre stånden. Den högre adeln, som redan var ganska måktig under CHRISTINAS regering, blef det ännu mer under CARL XI:s minderårighet; den föraktade icke allenast preste- borgare- och bonde-stånden, utan äfven de mindre titulerade och yngre adelsmän.*)

*) I de befallningar, som de utfärdade till sina vasal-

Når konungen hunnit till myndiga år, erfor han sjelf motsägelser från senatens och de storas sida. Jemvigten mellan vålden och intressen voro nära att helt och hållit försvinna. De tre lågre stånden gjorde gemensam sak med konungen, och kastade sig i hans beskydd: uppbragte af gammalt ägg, sökte de att hämnas. När ständerna sammankallades 1680, ställdes förmyndare-regeringens förfarande och det krig den företagit, under strånga granskningar; man förevitade den maktens missbruk och mot fåderneslandets bästa stridande afsigter. Fråga blef äfven om de afsöndrade kronogodsens, och en stor pluralitet återfordrade dem till kronans fördel. Hofvet syntes icke deltaga i sinnenas jämsning; men det begagnade några nitiska medlemmar äfven af den förnämsta adeln, som förmyndare-regeringen gjort missnöjde, och som sökte tillfälle att göra sig skadeslöse för lidna oförrätter. Oaktadt de fleste storas och rådets opposition, blef det ändtligen beslutit, att de sedan GUSTAF ADOLPHS regering afsöndrade domanial-gods skulle å nyo förenas med kronans, att konungen skulle hafva en oinskränkt makt, och de gamla konstitutionerna afskaffas. Rådsherrarna blefvo i stället för rikets kallade konungens råd, och de med privilegier begåfvade grefve- och friherreskap upphåfdes. Grefve de la Gardie, i början CHRISTINAS gunstling och sedan hennes motståndare, upphöjd till de största hedersposter under CARL X, hvilkens svåger han var, och bibehållen under CARL XI, hvilkens morbror han var, föll från storheternas höjd till den djupaste förödmjukelse; beröfvades alla de besittningar

ler, betjente sig grefvarne af uttrycket: *Vi, med Guds Nåde etc.*

hvilka han lyckats att göra sig tillerkände, och dog i stor nöd.*) Kommitteen, som hade sig uppdragen reduktionen af de fränsöndrade kronogodsen, antog i allmänhet strånga grundsatser, som orsakade klagomål och bitterhet. CARL XI gjorde dock ett godt bruk af den undfångna makten. Han församlade beständigt ständerna och rådfrågade dem; han införde ordning i finanserna, bibehöll freden och uppmuntrade alla nyttiga arbeten. Hans son, CARL XII, följde ett annat system; lydande endast en sjelffri vilja, ansåg han nationens fullmäktige

*) Sorgen förkortade grefve de la Gardies dagar; han dog 1685 på ett af sina familjegods. Under sitt välstånd främjade han mycket vettenskaperna. Det var han, som återköpte *Codex Argenteus*, innehållande öfversättning af de 4 Evangelisterne af Ulphilas, som var Göthernas biskop i 4:de seklet. Detta dyrbara manuskript togs af Svenskarna vid Prag; men Vossius hade bortfört det, under förevändning att rådfråga detsamma. Sedan de la Gardie återköpt det, gjorde han en skänk deraf till Upsala bibliotek. Det har blifvit flere gånger tryckt med kommentarier; bokstäfverna äro med guld och silfver. Grefve de la Gardie var äfven förnämste befördaren af den under CARL XI stiftade inrättning till Nordiska antiqviteternas samlande och förklarande; denna inrättning har sedan blifvit förenad med Kongl. Kansliet. Den lärde Stjernehjelm var dess förste president. Man har af grefve de la Gardie flere arbeten, bland hvilka vi anmärke det, som han utgaf 1678 till sitt försvar, under titel af *Vindicie Veritatis* eller *Sanningens Försvar*. Detta arbete, som innehöll flere hemliga anekdoter, förbjöds ganska strängt, och de flesta exemplaren konfiskerades.

såsom skadlige för sina afsigter; han aflågsnade de embetsmän, som voro honom genom sina råd be-
besvärliga, och öfverlemnade sig med en oöfver-
vinnerlig envishet till företag, hvilka uttömde skatt-
kammaren och gjorde landet folkfattigt. Strax ef-
ter hans död upphåfdes enväldsmakten, och de
1719 församlade ständerna beslöto en i många af-
seenden vis konstitution, men som icke lemnade
åt monarken nog fördelaktiga rättigheter till för-
säkrande af statens sällhet, och förekommande af
upproriska rörelser. De missbruk, som härledde
sig från detta fel i styrelsen, medförde revolutio-
nen 1772, under GUSTAF III:s regering, och sena-
tens indragande, som skedde under samma konungs
regering år 1789.

År 1809 gjordes förändringar i den konstitutio-
nella lagen af 1772; men senaten återställdes icke,
och de förnämste åt densamma förlånta rättigheter,
gåfvos åt en korps, som kallas statsråd. Vid
samma tidpunkt, då största frihet herrskade uti
riksdags-debatterna, väcktes äfven fråga om or-
ganiserande af national-representationen, efter,
med närvarande tillståndet af politiska samfund,
mera enliga grunder; men detta projekt mötte en
ganska stark opposition, och ständerna bibehålla
ännu sin gamla organisering, i kraft hvaraf de ut-
göras af adel, prester, borgare och bönder.*)

Allt efter som CHRISTINA såg sin politiska
betydenhet förminskas, kunde hon dömma, att
vettenskaper, vitterhet och konster borde blifva

*) Senatens Hist. af Rosenhane; riksdagstidningar af
1719, 1772, 1789, 1809 etc.

hennes förlåning, att hon förnämligast borde efterstråfva att regera genom sitt snille, sina kunskaper, och grunda sin åra på ett frikostigt beskydd af alla talanger. Hennes smak för studier hade icke förlorat något af sin ifver. Hon ville omfatta menckliga kunskaperna i hela deras vidd, och icke vara okunnig om något hvad menniskosnillet kan fatta och genomtrånga. Ehuru hon icke mer ågde de tillgångar hon begagnat, då hon satt på thronen, fann hon medel att ådagalägga en stor frikostighet till bokliga konstern framsteg och förtjente måns uppmuntran. Hon ökade de rikedomar, som inneslötos uti hennes bibliotek, medaljkabinett och galleri af målningar, och meddelade dem, utan någon småaktig eller afundsam förbehållsamhet, åt dem, som kunde deraf draga fördel. Hon beskyddade Italienske, Franske, Tyske och Svenske lärde; de tåflade alla om hennes bifall, och ansågo henne såsom den högsta fullkomnerskan af deras ryktbarhet. Det behag och den grannlaghet, som åtföljde hennes frikostighet, förökade dess värde, och talangen kunde eftersöka hennes vålgerningar, utan att blottstålla sig för den smärtande känslan af saknad eller förödmjukelse. Vi skola mer omständligt gifva tillkåna, hvad märkvärdigt CHRISTINA gjorde för vettenskaper och konster under sitt vistande i Rom.

I Rom, likasom förut i Stockholm, såg man Drottningen tillbringa flere timmar af dagen ibland sina böcker, målningar och antiker. Påfvens kanonikus Lukas Holstenius begaf sig ofta med henne till hennes bibliotek, för att sätta det i bästa ordning och undersöka manuskripterna: han upprättade sjelf katalogen öfver dessa manuskript, och

begagnade dem med fördel, vid författandet af sina arbeten: till erkånsla testamenterade han Drottningen dem han sjelf samlat, hvaraf de fleste voro ganska dyrbara. Frans Caméli fick värden om medaljerna och antikerna; då han förlorade synen, fylldes hans plats af Pierre Bellori. År 1665, kort förut innan Drottningen företog sin andra resa till Sverige, låt hon slå en medalj, som föreställde å ena sidan ett fruntimmers-hufvud i profil, betåckt med Minervas hjälm, och lagerkrönt; å den andra sidan en fenix på bålet, seende stindt på solen, med detta ord till inskription: *Makelos*. De lärde blåddrade i sina ordböcker, för att finna meningen af detta ord; Athanasius Kircher och andra gåfvo deröfver ganska besynnerliga förklaringar, och CHRISTINA roade sig mycket åt den starka rörelse, som oroadе alla desse lärda personer: hon förklarade sluteligen, att *makelos* var ett Svenskt ord med dubbel mening, betydande *utan like*, *ojemförlig*, och *utan make*, *ogift*. I begge meningarna kunde epitetet tjena till att utmärka Drottningen.

Det vittra samfund CHRISTINA stiftat i Rom, växte betydelligen; de utmärktaste lärde, litteratörer och poeter af en högrest förtjenst fingo der intråde och tillfälle, att göra sina arbeten gällande eller samla nyttiga råd. Från detta samfund härledde sig Arkadernes, som verkligen icke förenades förr ån efter Drottningens död, men erkände alltid henne för deras stifterska och firade ofta genom poetiska högtidligheter hennes årliga åminnelse dag: de samlades åfven länge uti trågården till det palats, CHRISTINA bebott. Ett annat lärdt sällskap alstrades under denna furstinnas beskydd, nemligen fysiska, naturhistorie- och matematiska sällskapet,

hvertill den lärde Jean Justin Ciampini hade gifvit planen år 1677: det hade sina sammankomster i stora salen uti Drottningens palats, och dess medlemmar utgafvo en mängd handlingar och dissertationer i de vettenskaper, som voro föremålen för deras forskningar.

CHRISTINA hade sedan någon tid sjelf fattat mycken smak för de fysiska och matematiska vetenskaperna: ville i synnerhet känna astronomien, och, efter hvad man påstår, var det icke utan en hemlig afsigt att i himmelens underverk, finna förutsägelser af jordens händelser. Hon sade likvål, att den jordiska astrologien kunde bättre än den himmelska förutsäga det tillkommande; men måhända tillstod hon det icke förr, än sedan hon förgåfves försökt tillfridsställa sin nyfikenhet. Det vore icke underligt, om hon blifvit hånford af en böjelse, som instämde med hennes verksamma inbillning, förenades med hennes hog för vidsträckta förslager, ovanliga företag, och åt hvilken, på hennes tid, mån, utmärkte genom sitt vett, och de namnkunnigaste personer öfverlemnade sig.

Vettenskapernas verkliga vigt och de solida upptäckterna, intogo likvål mera Drottningens vidsträckta och genomträngande snille: hon ansåg för ett nöje att rättvisa dem, som utmärkte sig på denna ådla bana, och skänkte sitt bifall åt deras bemödanden. När sonen till den namnkunnige Otto de Guérike år 1672 såndt till henne sin fars arbete öfver luftpunpen och de rön densamma gifvit honom orsak att göra, svarade hon med följande bref: "Jag har fått er fars bok, som ni tillsändt mig, för hvilken jag tackar er af hela mitt hjerta,

och gifver er till svar, att jag låst henne från början till slut med en otrolig uppmärksamhet och nöje. Andra än jag låra kunna bättre dömma om hennes värde och beundra henne; men all min okunnighet hindrar icke, att jag värderar detta verk såsom ett af de beundransvärdaste, som blifvit producerade i vår tid. Ehuru vackra de än äro, hafva hans rön blifvit gjorda af andra i Paris, i London, i Florens och till och med här i Rom; men de följder och nya tankar, eller snarare gissningar, som han deraf drager, synas mig vara honom egna; åtminstone har jag icke sett något dylikt, om icke *Astronomia britannica*, som jag ännu icke låsit, låter mig upptäcka något sådant. Dermed vare huru som helst, tyckes mig ingen annan hafva om denna verld gifvit oss ett begrepp, så värdigt sin förträfflige upphofsman. Jag lemnar åt matematici att disputera med honom öfver hans system; vidkommande mig, underskrifver jag gärna de fleste af hans sköna gissningar, likväl så vidt det är mig tillåtit af Romerska kyrkans makt. Emellertid tackar jag er mer än någon annan för er skänk och det nöje, läsningen af en så vacker bok gifvit mig.“

Två ryktbara matematici, Dominic Cassini och Vitale Giordani, voro i CHRISTINAS tjenst: hon skänkte gratificationer åt Marchetti, Viviani och Toricelli. Grefve de Marsigli nyttjade med fördel de matematiska instrumenter hon samlat. Vid slutet af år 1664 syntes en komet, som Cassini observerade uti palatset Chigi, i CHRISTINAS närvaro. När denne lärde blef kallad till Frankrike, gjorde Drottningen honom ganska enständiga och mycket fördelaktiga propositioner, för att få

honom att återvända till Rom; men han qvarhölls i Paris genom Ludvig XIV:s frikostighet. När den ryktbara kometen intråffade 1680, lät CHRISTINA bref utgå öfver hela Italien, hvaruti hon lofvade tusende pistoler åt den, som noga bestämde dess gång, och gäfvde derom ett nog riktigt begrepp, för att deröfver måtte kunna resonneras med grundlighet.

De lärde hafva CHRISTINA att tacka för Ezechiel Spanheims latinka afhandling *om medaljernas bruk och förträfflighet*. Hon lät utbetala en betydlig summa till professoren i Kiel Mathias Wasmuth, för att sätta honom i stånd att trycka sitt stora arbete öfver Kronologien, och intresserade sig för arbeten och undersökningar af historieskrifvaren Puffendorf, Olaus Rudbeck, författare till *Atlantica*, och en för sin lärdom namnkunnig Svensk adelsman, Sparfvenfeldt, som CARL XI lät göra resor till upptäckande af Gøthiska monumenter.

CHRISTINA hade familjariserat sig med Italienska litteraturen, och roade sig i synnerhet med poets låsning. Hon vårderade Tassos och Ariosts skönheter; men som hon sållan återfann dem i de poetiska alster, Italien såg födas på hennes tid, så utmärkte och beskyddade hon så mycket mer tvenne skalder, hvilka sökte återföra den goda smaken, och hvilkas arbeten gjorde sig kände genom stylens prydlighet och renhet, nemligen Alexander Guidi och Vincent Filicaia. Hon gaf Guidi intråde uti sitt lärda samfund, bestämde honom en hederlig belöning, och förskaffade honom ämne till hans pastoral *Endymion*; man tillegnar äfven Drottningen flere ställen i denna pastoral. När hon fick

veta, att Filicaïa icke var i stånd att underhålla sin familj, åtog hon sig att låta uppfostra hans två söner, med vilkor, att ingen mer än deras far skulle derom blifva underrättad. Den erkånsamme skalden tillsånde Drottningen år 1684 samlingen af sina verser, och fick ett svar, hvaruti finnas dessa ord: "Den ojemförlige Petrarca synes mig vara åter uppstånden uti eder person, men med en förklarad kropp, utan något af dess lyten. Ni åger konst, snille, urskillningsgåfva och vett. Eder styl är vacker och ren; edra bilder och målningar åro ådla och höga." Då Filicaïa begårte tillåtelse af CHRISTINA, att få författa verser till hennes åra, svarade hon honom: "Jag skulle vara ledsen om ni trodde, att jag gör anspråk på att berömmas af er, och de, som låtit eder förstå det, hafva gjort mig stor orått. Jag har aldrig fordrat det af någon, och ni har en egenskap af så stort värde, att blott kunna berömma dem, som dertill åro värdiga, att jag skulle icke vilja låta er förlora densamma. Om ni vill göra mig ett nöje, så anvånd icke fåfångt eder tid och edra talanger på mitt föremål, ehuru jag icke vågrar det tillbud ni gör, att sedermera arbeta för mig. Utan att smickra hvarken mig eller mina fel, så vet likvål, att ni arbetar för mig alla gånger, då ni skrifer öfver hvilket åmne som helst af de eder värdiga arbeten." Men Filicaïas erkånsla var större än hans beskydderskas grannlagenhet; han skref flere sonnetter till CHRISTINAS åra; hon visade sig deraf smickrad, och skref, för att tacka honom, ett bref, som slutades sålunda: "Hvad mig angår, skall jag söka göra mig mer och mer värdig edra årorika arbeten, och allt mera liknande den höga tanke ni fattat om mig."

Kardinal Noris, en af de lårdaste män Italien då ägde, stod i nära relation med Drottningen, som meddelade honom manuskripten och samtalande med honom om hans arbeten. Äfven var hon mycket lierad med erkebiskopen Angelo della Noce, som odlade vettenskaperna med lika mycket nit som framgång. Han var icke rik, men Drottningen kom ofta till hans hjälp och tillåt honom begagna sina vagnar, när han fann det för godt. En dag, då hon fick veta, att han var i stort penningebehof, sände hon honom 200 dukater tillika med denna biljett: "Jag skickar er 200 dukater, som icke svara hvarken mot eder förtjenst eller min önskan; men vet, att ni är håmnad genom min egen rodnad: tala om det för ingen, om ni icke vill oförsonligt förtörna Drottningen." Fransiskus Albani, som kom till Roms stol, under namn af CLEMENS XI, var i synnerhet skyldig CHRISTINA sin lycka, som värderat hans talanger och kunskaper, och ådrog honom uppmärksamhet genom sina hedersbevisningar. När han blifvit kardinal, antog han titel af Svenska nationens beskyddare i Rom. Kardinalen Thomasi dedicerade till Drottningen en samling af rara pjeser, hvartill hon skaffat honom manuskripten; hon emottog dedikationen med nöje, men tyckte icke om den titel af *Ers Durchlauchtighet (sérénissime)*, som kardinalen gifvit henne, med yttran, att hennes blotta namn sade mer än denna titel. Hon gjorde samma anmärkning åt don Mabillon, som likaledes kallat henne sérénissime i dedikationen af sin bok *la Liturgie gallicane*.

Mamsell Lefèvre, dotter till Tannegui Lefèvre och sedan fru Dacier, var föremål för den lärda världens

verldens uppmärksamhet. Af en ålskvård skapnad och icke mer än 16 till 18 år, föredrog hon studerkammarens arbeten och lärda undersökningar framför sällskaps-lifvets nöjen och behag. Hon lärde Grekiska och Latin och kände alla ålderdomens skatter. CHRISTINA, som hört henne omtalas, låt helsa henne genom grefve Königsmark, Svensk ambassadör i Frankrike. Mamsell Lefevre skickade år 1679, såsom ett vördnadsoffer, till Drottningen den upplaga af Florus, hvilken hon utgifvit till kronprinsens bruk, och fick ett ganska smickrande svar. "Ni, skrifver Drottningen till henne, ni, om hvilken man försäkrar mig att ni är en vacker och behaglig flicka, blyges ni icke att vara så lård? Det är i sanning för mycket, och genom hvilken hemlig förtrollning har ni förstått att med gracerna förena muserna? Om ni åfven kunde indraga lyckan i detta förbund, skulle det blifva en omständighet nästan utan exempel, till hvilken man icke kunde önska något mer, om icke sanningens kunskap, hvilken icke länge kan döljas för ett fruntimmer, som förstår att samtala med de heliga skriftställarna på deras egna språk. CHRISTINA skref ånnu en gång till mamsell Lefevre, för att förmå henne att öfvergifva protestantiska religionen, som var hennes faders, och ville åfven öfvertala henne att nedsätta sig i Rom. Det är bekant, att denna lärda mamsell, sedan hon gift sig med Dacier, kort derpå tillika med sin man öfvergick till Romerska kyrkan, att hon fortfor att arbeta på kronprinsens undervisning och hedrades med LUDVIG XIV:s beskydd.

Når påfven CLEMENS X dog 1677, tänkte CHRISTINA att befordra kardinal Conti till påfvevalet.

Denne kardinalens bror var Drottningens första kammarherre, och hans syster hertiginnan de Muti hade hos henne öfverhofmästarinnas vårdighet. Men just dessa familjens relationer voro de, som hindrade kardinalens upphöjelse. Man fruktade, att Drottningen skulle regera under påfvens namn. Valet föll på Benedictus Odescalchi, som utropades under namn af INNOCENTIUS XI. Den nye påfven satte föga värde på yppighet och ståt; han var åfven af en strång karakter och förklarade sig emot spektakler och andra allmänna nöjen. CHRISTINA kunde icke förvärfva något värde öfver hans sinne, och hade åfven vid flere tillfällen temmeligen alfvarsamma tvister med honom. Hon närmade sig likväl till påfven i quietisteri-saken, som då gjorde mycket buller i Rom. Molinos, som var denna låras befordrare, inneslötts i inquisitionens fångelse. Påfven sade: "Molinos kan fara vilse, men han är visserligen en redlig man." CHRISTINA tänkte på samma sätt om honom. Hon mildrade hans fångelse genom ett visadt deltagande för honom, och dermed att hon dagligen skickade honom mat från sitt kök. När de tvenne partierna blifvit upphetsade och kardinalerne åfven öfverlemnade sig till håftiga debatter, gjorde Drottningen sig till medlerska och lyckades att återställa lugnet, i det hon förmanade till grundsatser af foglighet och Kristelig kärlek.

Då den tidningen år 1682 utspriddes sig i Rom, att konungen i Sverige, genom ett fall af hästen brutit benet, så att man fruktade för hans lif, och att han, som var barnlös, hade gjort ett testamente, deruti CHRISTINAS förmåner voro uturaktlatna, så kände hon å nyo återfödades hela sin årelystnad och sitt högmod öfver rang och börd, och skref

till då varande guvernören öfver hennes förlåningar Olivecrantz: "Jag vill hoppas, att man icke låter glömma, det den krona man åger, är en blott nådegåfva, icke af mig och Sverige beviljad någon annan, ån konung CARL GUSTAF och hans afkomlingar, och att, i händelse den nuvarande konung CARL faller ifrån, kan icke Sverige, utan att förbryta sig emot Gud och mig, välja någon annan konung eller drottning, förr ån mina rättigheter blifvit försåkrade. Erinra Sverige om sin pligt och gör det fullt öfvertygadt att jag, så länge jag lefver, skall önska dess välgång och sällhet; och om man, i fall af thronledighet eller minderårighet, ville åtlyda mig, skulle man fördelaktigt erfara uppriktigheten af mina tänkesått: åtminstone är Sverige förbundet att icke skrida till nytt val, med mindre mina rättigheter äro i sin fullkomliga säkerhet; det är endast uti deras bibehållande som Sverige skall finna sin åra och säkerhet. Beifren på tid och ort allt, som kan företagas till skada för mina rättigheter, och gifven i synnerhet akt, att man utan mitt hörande icke fattar något beslut, åfven i händelse af en furstes minderårighet." Men Drottningen hade oroat sig för snart och för håftigt; händelsen med konungen hade ingen farlig följd; han fortfor att regera och dog icke förr ån 1697. Några månader efter hans fall af hästen gaf hans gemål, ULRIKA ELEONORA af Danmark, lifvet åt en prins, som årfde thronen och blef den ryktbare CARL XII, hvilkens hjeltedater gjorde så mycket uppseende i Europa *).

*) Konung CARL XI tyckte om att rida fort. Han hade brutit benet, då han reste från Stockholm till Kongörs slott och sedan han på 9 timmar och några minuter ridit mer än 14 mil. Den uttröttade hästen

Under det CHRISTINA ännu tänkte på de följder konungens af Sverige olycka kunde hafva, fick hon veta att man i Stockholm utspriddet ryktet om hennes egen död: hon skref genast ett annat bref till sin guvernör: "Hvad tidningen om min död angår, är jag icke förundrad deröfver: menniskor gifvas, som önska densamma, och jag upptager icke illa, att de understundom smickra sig dermed. Den intråffar när Gud behagar; men hittills har jag ännu icke nog hans nåd för att hoppas densamma. Jag åger den fullkomligaste helsa och styrka; men det hindrar icke, att jag ju kan dö, ehuru många menniskor, som icke föreställa sig det, låra, efter allt utseende, dö före mig. Jag försäkrar er, att jag afbidar döden med mycket lugn. . . . Men hvarken egennytta eller fruktan skola, som man sagt, orsaka mig döden, och det är att illa känna Drottning CHRISTINA, att tro henne i stånd till en slik själslåghet. Vid hvilken tid Gud behagar sluta mitt lif, skall man i Sverige formligen underrättas om mitt frånfälle, och med glädje förnimma det på ett otvifvelaktigt sätt. Jag har här vänner och tjenare, hvilka så vid detta, som vid hvarje annat tillfälle, skola göra sin skyldighet. Tro ingen ting derom till dess man på sådant sätt berättar er det, och var i synnerhet öfvertygad, att jag, om jag icke dör af annat än egennytta eller fruktan, skall blifva odödlig."

Märkliga händelser kallade snart CHRISTINAS blickar åt andra trakter. Sultan MAHOMET hade stupade icke långt från slottet. Denne häst hade konungen fått af en Finsk bonde, och CARL fann honom så vacker att han lät afmåla honom. Man ser ännu denna målning på Drottningholms slott. Se Lönboms *Saml. till CARL XI:s Hist.*, 6 Saml p. 81.

tänkt angripa Österrikiska monarkien och framtränga ånda till hufvudstaden. JOHAN SOBIESKI, som regerade i Pohlen, underrättades derom. Då SOBIESKIS relationer med Frankrike blifvit störda genom hans gemåls, markisinnan d'Arquiens missnöje, hvilkens pretentioner LUDVIG XIV icke velat erkänna, närmade han sig åter till Wienska hofvet och erböd kejsar LEOPOLD sin tjenst emot Turkarne. En allians afslutades mellan Österrike och Pohlen 1683. Påfven INNOCENTIUS XI, som derom blifvit underrättad, förklarade sig såsom dess hufvudman, och CHRISTINA understödde hans nit med ganska verksamma underhandlingar. Den storm, af hvilken Österrikiska monarkien och med det samma hela Europa hotades, dröjde icke att utbryta; Turkarne marscherade genom Ungern, till ett antal af 300,000 man: förskräckelsen utbredde sig, och Kejsarliga hofvet sökte en tillflyktsort i Passau. Fienden visade sig framför Wien i Juli månad 1683. Visiren Kara Mustapha anbefallte belågring, och arméen kamperade på en stor slått nära staden. De belågrade misströstade om sin råddning, då SOBIESKI, underrättad och uppmanad af kejsaren, ditförde Pohlska arméen och blef förklarad chef för alla Kristna troppar, som bestego sig till omkring 70,000 man. Visiren hade försummat att sätta de höjder i försvarsstånd, som SOBIESKIS soldater borde passera: de ryckte fram utan motstånd och då de kommit på Calenbergs spets, upptäckte de Visirens läger. "Denne man har placerat sig illa, sade den Pohlske hjälten; han förstår icke taktiken; vi skola slå honom." Då träffningen börjades, gjorde SOBIESKI underverk af tapperhet: Turkarne drogo sig tillbaka, snart blef deras oreda fullkomlig och de flydde i oordning mot sitt lands gränser. En, för en stor monark, föga vårdig afund

hindrade LEOPOLD, att på ett lysande sätt betyga sin högaktning för Pohlens konung. CHRISTINA, alltid betagen af stora gerningar och mera serdeles uppmärksam på en så högst vigtig utgång, gjorde sig till tolk af Europas erkänsla och beundran: Hon skref till SOBIESKI, kort efter hans seger, ett lyckönsknings - bref, som gjorde en stor verkan i alla länder, och hvaraf Pohlska nationen i synnerhet blef ovanligt smickrad. Vi anföre det efter originaltexten *).

“Eders Majeståt har genom dagen af Wiens befrielse, nyligen gifvit verlden ett sållsynt och stort skådespel, hvars minne skall blifva odödligt uti Kristenhetens tideböcker. Den eder tillbörliga tacksamhet är lika allmän som liflig; men det är jemvål hvars och ens skyldighet, att ådagalägga sin enskilda glädje och gifva eder åra ett högtidligt bifall. Denna lyckliga utgång har gjort Eders Majeståt vårdig, icke allenast Pohlens krona, till hvilken Gud redan upphöjt Eders Majeståt, utan ock till hela verldens vålde, om himlen hade bestämt det åt en enda monark. Jag skulle önska, att det vore för mig möjligt uttrycka för Er mina tänkesätt, och jag är viss, det ni skall erkänna, att ingen gör mera rättvisa åt eder ovanliga förtjenst än jag. Jag kan berömma mig af, att mer än någon annan känna vigten och värdet af den förträffliga seger Eders Maj:t vunnit på Asiens kejsare, då jag mer än någon varit betagen af den fara vi lupo, åfvensom af den undergång och förstöring, hvarmed denne för-

*) Detta bref är skrivit på Italienska; Arkenholtz lemnar deraf en oriktig och stympad öfversättning, jag har åter öfversatt det efter originalet.

fårlige potentat hotade oss: det är eder tapperhet himmelen använt för att rädda oss, och alla andra furstar hafva, näst Gud, Eder att tacka för bibehållandet af sina stater. Hvad mig angår, som icke mera är regerande, så är jag derföre icke frikallad från den förbindelse alla dessa monarker hafva till Er, ty jag är Er skyldig bibehållandet af mitt kongliga oberoende, och det lugn jag föredrager framför alla jordens herradömen. Jag bör icke dessmindre bekänna min otacksamhet mot en så stor konung som Eders Majeståt, emedan jag afundas eder, en känsla, som är mig lika plågsam, som det är ovanligt att underkasta mig densamma. Ingen lefvande varelse har hittills kunnat väcka den i mitt hjerta; ni allena har låtit mig erfara den, emedan den var mig så okänd, att jag trodde mig utur stånd att deraf någonsin erfara något anfall. Jag är likvål icke mindre rörd af den högaktning och beundran, som så rättvist tillkomma Er. Föröfrigt afundas jag icke Er edert rike, eller alla dessa skatter och byten, som äro troféer af eder tapperhet; jag afundas endast edra faror och besvärligheter, egenskapen af Kristenhetens befriare, och tillfridsställelsen att gifva lifvet och friheten åt alla de olyckliga, vare sig vänner eller fiender, som lefva och äro befriade från slafveriet endast genom Eders Majestäts skickelse. Med ett ord, den afund jag känner, är för Eders Maj:t så årofull, att jag skulle vara missnöjd om jag icke kände den, och om Eders Maj:t skulle förlåta mig densamma. Mätte allmaktens Gud, hos hvilken allena finnes hjeltedaters åra och belöning, vedergålla Eders Maj:t i tid och evighet, emedan han endast förmår värdigt göra det. Det är äfven honom jag beder att fullfölja edra framgångar för Katolska

kyrkans åra och tienst, och att alltid göra Er segrandè öfver alla dess fiender, Vårdes, Eder Maj:t, vål upptaga dessa tillgifna tånkesått, och jag år etc.“

CHRISTINAS tillgifvenhet för den religion hon antagit, hade blifvit sann och uppriktig. Likvål bibehöll hon detta fasta och upplysta förstånd, som afhåller sig från farliga ytterligheter och förkastar fanatismens och intoleransens villor. Hon ville att de Kristnas åra skulle grundas på rättvisa och kårlek. Redan 1684, hade hon, uti ett bref till riddaren Terlon, förklarar sig öfver de förföljelser man gjorde Protestanterne i Frankrike. När Nantesiska ediktet återkallades 1685, och de med förföljelse och tvång förenade omvåndelserna börjat i Languedoc, uttryckte hon ånnu starkare sitt ogillande. “Efter ni önskar veta, skref hon till Terlon, mina tankar om kåtteriets förmenta utrotande i Frankrike, år jag glad att få såga er dem, och som min vana år att hvarken frukta eller smickra någon, tillstår jag för er, att jag icke år mycket öfvertygad om framgången af denna stora plan, och jag icke kan fågna mig deröfver, såsom en för vår heliga religion mycket förmånlig sak; tvertom förutser jag nog den skada, som ett så ovanligt förfarande skall åstadkomma öfver allt. Uppriktigt, år ni vål öfvertygad om dessa nyss omvåndas råttsinnighet? Jag önskar, att de måtte trogit lyda Gud och sin Konung; men jag fruktar deras envishet och skulle icke vilja ansvara för alla de gudlösa gerningar, som begås af alla dessa Katoliker, tvingade genom missionårer, som alltför spotskt behandla våra heliga religionshemligheter. Krigsfolk åro besynnerlige apostlar, och jag tror dem skickligare att döda, stjåla och våldföra, ån att öfver-

tyga; också låra oss berättelser (på hvilka man icke kan tvifla) att de mycket efter sitt bruk, afbörda sig sin mission. Jag ömkar mig öfver de menniskor, hvilka man öfverlemnar till deras godtfinnande; jag beklagar så många förstörda familjer, så mycket hederligt folk, bragte till tiggare, och kan icke åskåda hvad som nu tilldrager sig i Frankrike, utan att dermed hafva medlidande. Jag beklagar desse olycklige att vara födde i villan; men de synas mig mera värde medömkan än hat, och som jag, för hela världens välde, icke skulle vilja dela deras villfarelse, önskade jag också icke vara orsak till deras olycka. Jag betraktar Frankrike såsom en sjukling, hvilkens armar och ben man afhuggit, för att bota honom för ett ondt, som något tålmod och mildhet skulle fullkomligt hafva botat. Men jag fruktar mycket, att detta onda förvärras och blifver sluteligen obotligt. Intet är berömligare än begåret att omvända kåttare och otrogne; men det sätt man använder, är mycket ovanligt, och då vår Herre icke nyttjat detta sätt för att omvända världen, bör det icke vara det bästa. Jag beundrar men begriper icke detta nit, och denna politik öfvergår mitt förstånd. Jag är desto gladare att icke inse den.“ CHRISTINA, som vid denna tidpunkt synes haft några skål, att icke vara nöjd med Franska hofvet, låt vid slutet af sitt bref inflyta, att detta hofs uppförande är så mycket besynnerligare, som det genom Franska teologer låtit påstå propositioner, som syfta på att förminska den vördnad kåttare åro kyrkan skyldige.

Detta bref blef allmänt kunnigt, och Bayle låt införa det i den Jurnal, som han tryckte i Holland. Vid dess anförande yttrar han, att det var

en öfverlefva af Protestantismen. Drottningen, som i detta hånseende var ganska mån om sitt anseende, blef ganska stött öfver detta uttryck. Hon befallte sin sekreterare Galdenblad, att skriva ett anonymt bref till journalisten för att nåpsa honom för sin oförsiktighet, och underrätta honom om den fara, hvaraf han hotades, om han icke gjorde rättvisa åt en Katolsk prinsessa, hvilkens uppriktighet icke borde misstänkas. Bayle skref till CHRISTINA för att rättfärdiga sig; Drottningen svarade honom med bevågenhet: "Jag har emottagit edra ursåker och vill härigenom visa er, att jag är nöjd dermed. Jag anser med välbehag dens nit, som gifvit er tillfälle att skriva mig till, ty det fågnar mig att få känna er. Ni visar så mycken ånger och tillgifvenhet för mig, att jag gerna förlåter er, och vet att ingenting annat stött mig, än denna öfverlefva af Protestantismen, hvarföre ni beskyller mig. Jag är i detta ämne mycket ömtålig, emedan man icke kan misstänka mig utan att förolempa min åra och kännbart skymfa mig. Men ni blifver likväl icke fri för så godt köp, som ni tror. Jag vill åläggas er en bot och bättring, som består uti att framdeles af böcker sända mig allt sållsamt på Latin, Franska, Spanska och Italienska, i hvad ämne och vettenskap som helst, endast de äro värde att läsas. Glöm också icke att skicka mig eder journal, jag skall ersätta eder kostnaden." För att fullkomligt tillfridsställa Drottningen, gjorde Bayle uti sin journal en offentlig återkallelse i Augusti månad 1686.

Drottningen tilltog i ålder, men bibehöll sitt sinnes verksamhet och styrka. Hon gjorde en resa uti Roms nästgränsande trakter, för att besöka flere ställen, märkvärdiga af antiqviteter eller fy-

siska fenomen. Alltid begärlig att utvidga kretsen för sina tankar och kunskaper, fortfor hon att korrespondera med de lärde, följa upptäckterna och med sällsynta och dyrbara ämnen rikta sitt bibliotek, äfvensom sina samlingar af målningar, antiker och medaljer. Hennes blickar fästades icke mindre på de allmänna händelser, som tilldrogo sig i Rom och annorstådes. Då den ryktbara af-fären om quarters-friheten utbrustit, tog hon deruti en ganska liflig del, och närmade sig vid detta tillfälle åter till Frankrike.

INNOCENTIUS XI ville indraga eller åtminstone inskränka den quarters-frihet ambassadörerne njöto, och som ofta gaf anledning till missbruk derigenom, att den förskaffade skydd åt brottslige, hvilka, för den allmänna säkerhetens bevarande, borde af rättvisan förföljas. Han inskränkte rättigheten till ambassadörernes eget palats och till folk af deras svit. Drottningen, som njöt denna frihet i hela dess vidd, afstod den sjelfvilligt för att gifva exempel. Hon skref till påfven: "I afsigt att understödja Eders Helighets högst rättvisa afsigter, kommer jag att för alltid tillbjuda och återlemna en rättighet, hvilken jag, genom edra företrädares, äfvensom Eders Helighets rättvisa och artighet, ända tills nu orubbad åtnjutit, förbehållandes mig endast den aktning, som tillkommer deras boningar, hvilka äro i min tjenst. Jag bekänner, att jag ej tillbjuder Eders Helighet annat än hvad som tillhör eder; men vi kunne icke gifva Gud mer än hvad som kommer från honom; icke dess mindre är ett dylikt offer icke allenast vål emottagit, utan ock af den oändliga Godheten belönadt med oskattbara och ewiga ågodelar. Hvad mig angår, så hvarken påstår eller åstundar jag

något af Eders Helighet; jag beder endast att i detta mitt steg må med välbehag anses det efterdöme jag gifver, och som icke torde blifva utan nytta, om Eders Helighet vill betjena sig deraf i närvarande konjunktur.“ Detta bref upptogs ganska kallt, emedan påfven aldrig varit rått nöjd med Drottningens oberoende karakter, och fruktade kanhända att komma i några förbindelser hos henne.

Kejsarens och konungens af Spanien ambassadörer samtyckte att föga sig efter påfvens önskan, likväl med den anmärkning att de hoppades, det Frankrikes representant jemväl skulle förena sig deruti. Men LUDVIG XIV yrkade enständigt på prerogativets bibehållande. Som hans ambassadör i Rom duc d'Etrée var död, afsände han markis de Lavardin med en talrik svit, för att uppfylla hans plats. Påfven förklarade, att han icke skulle gifva audiens åt den nye ambassadören, och icke ens erkänna honom, om han icke förut afstod quartersfriheten, såsom kejsarens och konungens af Spanien ambassadörer gjort. LUDVIG XIV låt svara, det han icke var van att följa utan gifva efterdöme, och att Frankrike, som hade visat den heliga stolen utmärkta tjänster, kunde yrka några enskilda privilegier. När markis de Lavardin, som flere månader hållit sig inne uti sitt hotell, en söndag hade gått ut för att begifva sig till S:t. Ludvigs kyrkan, så utkom två dagar derefter en bannlysningsbulla emot honom och denna kyrka.

På samma tid skonades CHRISTINA föga af sbirrererna, som gingo ända inom murarna af hennes palats, för att fasttaga en yngling, som flyktat dit sedan han blifvit förföljd i en kyrka. De låto bin-

da honom till händer och fötter samt hotade att strypa honom. Drottningen blef förbittrad, och sade: Jag skulle kunna dölja en dylik sak, men påfven behandlar mig med för mycken ovårdighet; jag har beslutit att låta honom känna, huru mycket man bedrager sig uti att handla med mig på detta sätt.“ Hon befallte genast en kapiten för sin vakt att låta sbirrerna föra ynglingen tillbaka dit der de tagit honom, och, midt ibland den folk-mångd som ropade: Lefve Drottningen! återfördes han i den kyrka, der han i början sökt en fristad. Skattnåstarens tribunal, som tagit del uti denna sak, utgaf ett varningsbref till kapitenens och de honom åtföljande soldaters bestraffning; men Drottningen skref genast till skattnåstaren: “Att vanhedra er och eder herre, det kallas nu att skipa rättvisa vid edert tribunal; jag ömkar mig just öfver er, och skall göra det ännu mer när ni blifver kardinal. Emellertid ger jag er mitt löfte, att de, som ni dömt till döden, skola med Guds bistånd lefva ännu någon tid, och att, om de händelsevis komma att dö någon annan än en naturlig död, skola de icke dö ensamma.“

Sedan hon församlat officerarne och betjeningen af sitt hus, sade CHRISTINA till dem, att då hon icke var i stånd att beskydda dem mot en tyrannisk regering, gaf hon dem friheten, för att icke blottställa dem att dela de faror hon skulle löpa. De blefvo djupt rörde af denna förklaring, och bedyrade med tårar, det de vore färdige att utgjuta sitt blod för Drottningen. Hon lofvade dem att erkänna och belöna deras tillgifvenhet. INNOCENTIUS XI, som såg Drottningens ståndaktighet, gick i underhandling; men i stället att lugnas,

upphetsades sinnena mer och mer, och Drottningen vågrade ståndagtigt att tillåta, det de, som på hennes befallning hade ryckt ynglingen ur sbirrernas händer, skulle straffas. För att offentligt visa att hon icke hade någon fruktan, begaf hon sig med allt sitt folk, vål bevåpnadt, till Jesuiter-kyrkan. Påfven trodde sig böra göra ett steg, för att blidka henne, och skickade henne samma dag frukter, som denna årstid voro ganska sållsamma. "Må han icke tänka insöfva mig genom sin skänk, sade Drottningen, jag skall vara på min vakt." INNOCENTIUS svarade: *E donna* (det är en qvinna). Lifligt sårad af detta ord, utgjöt sig CHRISTINA i klagomål och förebråelser. Påfven tog då det beslut, att beröfva henne den pension af 12,000 scudi, som Apostoliska kammaren utbetalte till henne sedan ALEXANDER VII:s tid. Han trodde, hon skulle blifva förödmjukad och beqvåma sig till en förlikning; men hon fattade detta tillfälle, för att göra sig säker om en ny seger. Hon skref till kardinal Azzolini, som kungjort henne påfvens beslut: Jag kan försäkra er, att ni gifvit mig den behagligaste tidning i verlden; jag besvär er, vid eder sjelf, att göra mig denna rättvisa. Gud, som känner djupet af mitt hjerta, vet att jag icke säger någon osanning. De 12,000 scudi, som påfven gaf mig, voro mitt lifs enda vanheder, och jag emottog den af Guds hand såsom den största förödmjukelse, genom hvilken han kunde kufva mitt högmod. Jag känner nog, att jag står i nåd hos honom, emedan han gör mig den synnerliga ynnest, att på ett för mig så årofullt sätt främtaga mig dem. Gud har nu belönat mig, för det ringa han uppväckt mig att göra för sig. Denna mig af Gud skedda nåd upp-

våger tusende riken, och jag beder honom bevara mig för det högmod, hvaraf jag vid en så lycklig händelse är frestad. Hvad jag allena förtryter är, att man icke kunnat frångå mig 100,000 riksdaler; detta skulle för kejsaren blifva ett bistånd, värdigt en påfve, och jag skulle hafva något mera förtjenst uti, att fågna mig deröfver; men påfven beröfvar mig ingenting; han tager det från många menniskor, som mera behöfva det än jag. Jag beder er tacka kardinalen Cibo och påfven å mina vågnar, för den nåd han visat att befria mig från denna förbindelse. Jag var allena när edert bref lemnades mig och skulle önskat, att hela världen i detta ögonblick kunnat i djupet af mitt hjerta se den glädje, hvaraf det var uppfyllt. Gud vet det, och det är nog. Bedjen honom för mig, att han måtte bevara mig för det högmod, som de känslor han hos mig väckt, förorsaka. Jag vågar säga, att de äro honom värdige, och att han i dag gjort mig en nåd, som är en af de mest utmärkta, hvarmed han öfverhopat mitt lif. Farvål“.

Från denna stund gjorde CHRISTINA gemensam sak med markisen de Lavardin, och närmade sig åter till Frankrike på det minst tvetydiga sätt. LUDVIG XIV skref till henne ett förbindligt bref, som hon besvarade på samma sätt. Denna förlikning gjorde sensation vid hofvet i Stockholm, som vid denna tid var hofvet i Versailles obenågit. När guvernören öfver CHRISTINAS förlåningar skref till henne derom, äfvensom angående hennes tvist med påfven, svarade hon honom ganska fritt, yttrande bland andra temmeligen djerfva saker: “Jag är här, såsom fordom CESAR, i sjöröfvares händer; följande hans efterdöme, hotar jag dem och de frukta mig.“

INNOCENTIUS XI gjorde några steg till förlikning med CHRISTINA, men de blefvo utan verkan, och Drottningen fortfor i sitt beslut att icke gifva efter, stödijande sig på sina relationer med Frankrike, och omgifvande sig med Fransmän, som funnos i Rom. Påfven, å sin sida, trotsade CHRISTINA och LUDVIG XIV. "Jag känner mig åga nog mod, sade han, att lida martyren, hellre ån att efterge något i denna punkt." Konungen i Frankrike, syselsatt med större planer, vånde emellertid sin uppmärksamhet från detta åmne, och CHRISTINA försvann kort derefter från världens skådeplats. Processen slutades icke förr ån efter INNOCENTII XI:s död, 1689. Då ALEXANDER VIII öppnat underhandlingar med LUDVIG VIV öfver flere punkter, hvilkas afgörande intresseradé Franska kyrkan; så förklarade duc de Chaunes, som i egenskap af ambassadör eftertrådt markis de Lavardin, att han afstod från kvarterers friheten.

Det var under dessa tvister med påfven, som CHRISTINA skref till mamsell Scuderi, hvilken ofta erhöåll prof af hennes deltagande och frikostighet, detta i flere af tidens handlingar anförda bref: "Jag begriper icke, mamsell Scuderi, att en person, hvilken, som ni, har skrifvit öfver brukets tyranni, år okunnig om det, som år vedertagit i Rom. Ni har orått anmåålt eder vän; vet ni icke, att det vore lättare för er Fransoser att få se storsultaninnan ån mig, ehuru ingen år hvarken kår eller svartsjuk om mig, och jag, Gudi lof! år fullkomligt fri. Hår gifves ett slags passion, som icke har något namn, hvilken man sårter i stållet för den kårlek och svartsjuka, som herrska i Constanti-nopel,

nopel, och man håmnas här på eder nation de vål eller illa grundade förtretligheter, som man tror sig hafva lidit genom mig. Jag förmodar likväl, att detta bruket skall upphöra, och, om det någonsin händer, skall jag låta eder vän se, att allt hederligt folk hos mig vål upptages, men i synnerhet de, som äro i eder bekantskap. Jag har dock beslutat att på intet vis bidraga till denna förändring, och min förflutna lefnad bör öfvertyga menniskorna, att jag utan svårighet umbår allt. Detta hindrar icke, att edra förebräelser öfver mitt porträtt äro mig angenäme. Ni har rätt, och jag lofvar er att förbättra mitt fel på ett sätt, som icke skall misshaga er. Se här emellertid ett, som icke skall kosta er något: vet då, att sedan den tiden ni sett mig, har jag alldeles icke blifvit vackrare. Jag har bibehållit alla mina goda och elaka egenskaper så fullkomliga och lifliga, som de någonsin varit. Jag är ännu, oaktadt smickret, lika missnöjd med min person som jag alltid varit. Jag afundar hvarken lyckan, vidsträckta stater eller skatter dem, som äga desamma, men jag skulle gerna önska att genom förtjenst och dygd kunna höja mig öfver alla dödlige, och detta är hvad som gör mig missnöjd med mig sjelf. För öfrigt är jag vid fullkomlig helsa, som äger bestånd så länge Gud behagar. Jag har af naturen en stor afsky för ålderdom, och vet icke huru jag skall kunna vånja mig dervid. Om man hade lemnat mig valet mellan den och döden, tror jag, att jag utan betänkande hade utvalt den senare; likväl, emedan man icke rådfrågar oss, har jag vant mig att lefva med nöje. Äfven döden, som aldrig uteblifver på

sin bestämnda stund, oroar mig icke; jag väntar honom utan längtan och fruktan.

“Men det är tid att tala med er om edra arbeten, som äro behagliga, nyttiga och lärda. Ni utför så väl edra vackra saker, att ni förtjusar mig. Ni roar och undervisar alltid, utan att någonsin väcka ledsnad. Jag tackar er för den omsorg ni haft att sända mig dem. För huru många angenåma stunder har jag icke er att tacka! och huru skall jag vedergålla eder dem? Emellertid, ni som skrifver så väl, hvarföre har ni låtit prinsen (den store Condé) dö, utan att författa något öfver honom på vers eller prosa? Hvilken förlust för Frankrike, och hvilken förlust för vårt sekel; som bland sina största prydnader råknade denne store man! För min del har jag sört honom så mycket som någon af hans anhörige, och åligger er att skrifva något, värdigt en hjelte af så utmärkt och ovanlig förtjenst. Mig synes vara ett af lifvets största nöjen att rätt berömma hvad som förtjenar berömmas. Ni, som har så synnerliga gåfvor, förneka icke detta offer åt en prins, hvilken gjort sig deraf så väl förtjent *).“

*) Mamsell Scuderi hade snille och inbillningskraft; men hon dog på hotellet Rambouillet. Hennes romaner, mycket omtyckta när de utkommo, hafva förlorat sitt bifall. Likväl finner man der qvicka vändningar och målningar fulla af en fin klokhet. Mamsell Scuderi fattade ganska lyckligt ett tillfälle att berömma den store Condé. När hon besökte slottstornet i Vincennes, der Condé blifvit hållen i fängelse, visade man henne ett stenkärl, hvaruti prinsen hade låtit plantera neglikor, som han dageligen vattnade; hon skref genast följande vers:

CHRISTINA hade varit prins CARLS af Sverige, CARLXI:s son, förnämste fadder, och som efterträdde sin fader under namn af CARL XII. Vid fem års ålder började denne prins att skriva, och i början af år 1688, skref han på sin faders befallning ett bref till Drottningen. CHRISTINA svarade honom: "Min kåra Frände! jag tackar er för det förbindliga bref ni skrivit till mig, och det gläder mig att förnimma, att ni lofvar Sverige mycken sällhet och åra genom de vackra gåfvor, som Gud nedlagt hos eder person. Jag önskar att han måtte bevara er, låta eder tillväxa i dygd, visdom och tapperhet, för att göra er allt vårdigare den thron, hvartill ni är bestämd, och att jag en dag måtte hafva den glädjen ett få se och omfamna er, för att försäkra er, att jag med mycken uppriktighet och ömhet är eder goda frände." CARL erhöll en vårdad uppfostran, och besteg thronen 1697. Han blef lika märkvärdig genom sina framgångar och sin åra, som genom sina motgångar och sitt fall. Vi få snart anledning att tala om hans karakter och regering **).

En voyant ces oeillets, qu'un illustre guerrier
Arrosa d'une main qui gagna des batailles,
Souviens toi qu'Apollon bâtissait des murailles,
Et ne t'étonne pas de voir Mars jardinier.
(När du dessa negligor ser, dem en stor krigare
Vattnade med en hand, van att slagtingar vinna,
Mins, att Apollo var städers uppbyggare
Och förundra dig ej, att Mars, trädgårdsmästare finna.)

**) CARL XII:s studier leddes af kongl. rådet Erik Linskiöld, som sjelf hade studerat i Upsala, då CHRISTINA genom ett utmärkt beskydd gjorde detta

Ehuru man i Sverige hade mycken aktning för CHRISTINA, och icke drog de beting i tvifvelsmål, som försäkrade henne om dess inkomst, tillstötte ännu temmeligen ofta svårigheter och tvister, dem Olivecrantz, hennes general-guvernör, icke alltid kunde afböja och hvilka hindrade indrifningarna. CHRISTINA hade just nyss föreslagit att i utbyte taga hertigdömet Bremen, men hon hade dervid fåstat vilkor, som icke kunde anstå hvarken Sverige eller Tysklands furstar. Som hon icke mera var benågen att göra långa resor, skickade Drottningen den unge markisen Matthias del Monte, hvilkens far redan länge spelade förnämsta rolen vid hennes hof, till Stockholm. Hon hade förmått sonen att gifta sig med Monaldeschis brorsdotter, utan tvifvel för att förlika sig med en familj, som borde bibehålla håtskhet mot henne. Del Monte underhandlade i Stockholm, i förening med general-guvernören. Under hans vistande i Sverige dog

Universitet blomstrande. Han var son till en Borgmästare, och upphöjdes medelst sina stora gåfvor till de förnämsta embeten. Djup jurist och skicklig politikus, var han tillika ganska bevandrad i vitterheten, och odlade skaldekonsten. När han dog 1690, skref konung CARL XI till grefve Bjelke: "Jag kan aldrig nog beklaga honom; jag har uti honom förlorat en trogen, redelig och öm vän, som ville mitt, min sons och rikets väl." Man har af Lindskiöld flere Latinska och Svenska arbeten. Han hade äfven en stor del uti de företagna arbeten under CARL XI, för att öfverse och fullkomna den Svenska Lagboken, som likväl icke, med tillägg och förändringar, utkom förr än 1734, under FREDRIKS af Hessen-Cassel regering. Se Gezelii *Biogr. Lex.*, art. *Lindskiöld*.

hans far i Rom, och Drottningen skref till honom ett rörande bref, hvaruti hon uttryckte den djupa sorg hon kände öfver detta dödsfall, etc. Hon skref på samma gång flere bref till sin general-guvernör, uti hvilka hon med de, till hennes enskilda afärer relativa instruktioner, förenade anmärkningar öfver allmänna ärender och Europas politiska tillstånd.

Sedan freden i Nimwegen, hade missförståndet mer än en gång utbrutit mellan Frankrike och Österrike. LUDVIG XIV, som gaf efter för Louvois's uppmaningar, beslöt 1688 att börja krig. De Franska armeerne, som ryckt mot Rhen, inträngde i Swaben och Franken. Konungen af Frankrike råknade på konungens af England JAKOB II:s allians; men denne regent hade förlorat sin nations förtroende, och ståthållaren af Holland, WILHELM af Oranien, tänkte störta honom af thronen, för att sätta sig sjelf dit. CHRISTINA, hvilken blick var genomträngande, som fullkomligt kände alla hof, och med mycken uppmärksamhet hade följt händelserna, förutsåg följderna af den strid, som börjades. "Nu är då Tyskland, skref hon till Olivecrantz *), för andra gången i eld och låga. Konungen af Frankrike har gjort ett måsterstycke; om han så förhållit sig för 15 år sedan, skulle han gått långt. Mitt högsta begär är att iakttaga Sveriges förhållande, och att få se furstens af Oranien stora plan upptäckt. Jag tror icke, att han så lätt företagit

*) Olivecrantz, son till en Erkebiskop i Upsala, var sjelf en högst förtjent statsman. Han odlade vetenskaperna, och har lemnat flere arbeten på Latin och Svenska. Se Gezelii *Biogr. Lex.*, art. *Olivecrantz*.

det, utan att vara nästan säker på sin sak. Utgången af Filipzburgs belågring skall här anordna allt; för min del, tviflar jag icke om dess intagande.“ Drottningen tillägger uti en Apostill: “Vi hafva här fått den såkra underrättelsen, att Filipzburg är belågradt af en armée under kronprinsens befäl; sålunda har Frankrike brutit stilleståndet derigenom, att det först angripit Tyska riket. Hvad säger ni om denna händelse? Det är ju en stor katastrof i vårt Europa. Jag tror, att ni innan kort skall hafva det nöjet, att åfven se Rom angripit; det är gjordt på 24 timmar. Ni får snart se besynnerliga saker inträffa. Meddela markisen dessa underrättelser; de äro helt fårska; allt darrar här, jag ensam undantagen.“ Uti ett annat bref til Olivecrantz kommer hon åter på samma ämne, och förklarade sig ännu uttryckligare öfver det öde, som hotade JAKOB II. Hon beklagade, att han icke hörde kloketens röst och misskände WILHELMS af Oranien tillgångar. När hon underrättades om de afgörande fördelar, denne prins vunnit, skref hon till honom ett bref till förmån för Engelska Katolikerna. “Denna lilla hjord kan icke störa edra planer; de skola vara alltför lycklige att få lefva. Ni har ingenting att frukta af deras svaghet; allt är Er undergifvit; allt skall med nöje se eder åra och lycka. Jag är ledsen, att dessa fördelar kosta dem för dyrt, hvilkas olyckor förtjena så mycket medlidande. Förtörnas icke deröfver; man underlåter icke att högakta och beundra Er. Och jag, som ber Er om nåd för så många högt ansedda olycklige, jag beder Er mer än någonsin om fortfarandet af eder högaktning.“

CHRISTINA tänkte, att Sverige borde förblifva neutralt i det nyss utbrustna kriget. Sådan var åfven

konungens och hans råds mening. Denne konselj hade då till sin förnåmsta driffjåder kongl. rådet och kansli-presidenten grefve Bengt Oxenstjerna. Oxenstjerna var brorson till den namnkunnige rikskansleren af detta namn. Han hade nyttjats vid de viktigaste tillfällen sedan CHRISTINAS regering, och utmärkt sig genom sina natursgåfvor lika mycket, som genom sin rättvisa och redlighet. Såsom han kände CARLS böjelse för nyttiga konster och hans önskan att utvidga arbetsfliten och handeln, aflågsnade han krigiska förslager, och råstade för ett fredligt system *).

CARL XI hade emellertid blifvit uppmanad af Frankrike att deltaga i kriget, och göra en traktat, i kraft af hvilken de tvenne makterna skulle gemensamt hafva handlat. Men han hade så mycket mindre samtyckt till dessa propositioner, som

*) CARL XI erkände på ett uppriktigt och värdigt sätt denne ministers tjänster. Han skref 1687 till honom följande bref; "Jag kan aldrig nog berömma och erkänna de stora tjänster ni gjort, och som millioner penningar icke kunna betala. Det är er, som jag, näst Gud, har att tacka för den sällbet riket njuter af en 7:årig fred; måtte edert upplysta förstånd och goda conduite icke tröttna att vara mig nyttige. Jag beder er fortfara uti edert nit, emedan jag till er, näst Gud, kan hafva det mesta förtroende." Man finner i *Svenska Archivum* Tom. II, p. 122 o. f. Tio bref från Bengt Oxenstjerna till CARL XI och XII, och som äro mönster af vishet och patriotism. Han har äfven uppsatt en dagbok öfver sina tjänster, som förvaras i manuskript Denne minister dog 1702, under CARL XII:s regering, med bibehållande af sina embeten.

LUDVIG XIV afvändt det genom qvarstads läggande på Zwei - brücken, hvars arfvinge han borde vara i egenskap af caput för Pfalsiska grenen, sido-arfvinge till den, som nyss utgått. Förtörnad öfver konungens af Frankrike förhållande, och öfver den ton hans ambassadör tagit i Stockholm, lät CARL äfven märka böjelse för de allierade makterna, och tillät att en korps af Svenska troppar fick gå öfver från Tyskland till Holland. Han förklarade likväl sig icke öppet mot Frankrike, och LUDVIG XIV gynnade under hela kriget Svenskarnes handelsföretag, som voro nyttiga för begge rikena. Svenska konungens ståndaktighet och klokhet, de tillgångar som en florerande handel gaf honom och en skattkammare, sådan någon nordens monark aldrig ågt, satte honom i stånd att spela rolen af medlare. Det var hans ambassadör i Hag, som utsatte stället för kongressen, slottet Ryswik, och alla makter antogo Sveriges bemedling. Konungen af Frankrike hade redan 1693 visat sig benågen för freden; men Ryswikska konferenserna togo icke sin början förr än 1696.

Det hade redan blifvit beslutadt, att WILHELM skulle erkännas för konung af England, att Frankrike, med undantag af några fästningar, skulle behålla hvad det förvärfvat vid Rhen och att konungen af Sverige skulle sättas i besittning af Zwei-brückiska landet. Konferenserne fortgingo när CARL XI dog d. 5 April 1697. Hans son CARL XII fick åran, att såsom medlare underteckna en traktat, hvilken återgaf lugnet åt Europa. Få monarker hafva börjat under så fredliga utsigter. Men denne monark, fredstiftare i samma stund han uppsteg på thronen, var bestämd att utmärka sin re-

gering med krig, och sluta sin bana midt under striderna. Sådan var följden af de konjunkturer, hvaruti han fann sig ställd, och af hans karakters obändiga vålde öfver hans beslut.

CARLS ungdom och oerfarenhet uppmuntrade de på Sverige afundsamma makter att angripa det. CARL emotstod deras anfall och lyckan hjälpte ganska vål hans mod. Hans första fälttåg voro en följd af segrar, triumfer och eröfringar, nästan utan exempel i historien. På några månaders tid bragte han konungen af Danmark att underteckna freden och att bevilja honom alla sina påståenden. Då han vändt sig emot CZAR PETER, skingrade eller tillfångatog han 80,000 Ryssar med 8,000 Svenskar. Han beröfvade AUGUST Pohlens spira, sedan han öfvervunnit honom i flere träffningar. Pohlen underkastade sig hans vilja, och erkände den af honom utnämnde STANISLAUS för konung. Men han lät förleda sig af medgången, och uturaktlåt klockhetens förhållanden, som gifva säkerhet åt segrens resultat. Viljande störta PETER af thronen, likasom han gjort med AUGUST, fördjupade han sig uti Rysslands öknar, och Pultava blef 1709 målet för hans bedrifter. Dukande under för sin ståndaktige och mognade medtåflare, bragtes han att söka en tillflyktsort hos Turkarna. Fastän hans mod icke öfvergifvit honom, kunde han derefter endast göra vanmåktiga försök att åter resa sig, och i hans eget rike väckte de uppkomna faktionerna för honom måktiga hinder. I det ögonblick, då han smickrade sig att förändra sitt öde, gjorde en hand, som förblifvit okänd, slut på hans lif framför fästningen Fredrikshall den 30 November 1718. Hans syster ULRIKA ELEONORA efterträdde honom, och sista

telningen af den dynasti, som CHRISTINA upphöjt på Sveriges thron. Hon lemnade emellertid snart våldet åt sin gemål FREDRIK af Hessen-Cassel, som underhandlade om fred, men kunde icke erhålla den på annat sätt, än att han afstod största delen af de provinser, som Svenska arméerna eröfrat under GUSTAF ADOLPH, Banér, Torstenson, och hvilkas besittning CHRISTINA låtit sanktionera i Westphaliska freden. Det parti, som hade uppstått så snart CARL XII blifvit öfvervunnen vid Pultawa, gjorde med detsamma uti grundlagarna denna revolution, som inskränkte konunga-makten, för att öka senatens och ständernas.

CHRISTINA blef icke vittne hvarken till de handlingar, som följde på Ryswikska freden, eller dem, som allstrade så märkvärdiga förändringar i hennes fädernesland. Redan då, när hon skref till den unge prinsen, hvilkens hela åra eller motgångar hon icke kunde förutse, och när hon syselsatte sig med de rörelser, som oroade Frankrike, Tyskland och England, var hon nära målet för sina dagar. Emellertid misstänkte hon det icke, emedan hennes krafter icke förminskats, och hennes helsa bibehöll sig oförändrad. Hon öfverlemnade sig till och med till många förslager, och förlorade icke världens affärer utur ögonsigte.

När hon velat göra en Fransman, vid namn Bremont, erkänd såsom sin agent i Holland, biföllo ej general-staterna hennes begäran för krigets omständigheter skull. Drottningen skref till dem: "Ni ågen konsten att göra en eder förbunden, under det ni neka, och edert bref af den 16 sistledne *), är så uppfyllt af höfligheter mot mig, att

*) Januari 1689.

jag tackar er derföre; likvål får jag säga er, att det val jag gjort af herr Bremont, grundade sig derpå, att han tjent mig några år med mycken trohet, och att han är en för alltid landsförvist Fransman, som tillbragt en så stor del af sin lefnad bland er, der jag trodde honom vara naturaliserad. Jag var åfven okunnig om krigs-förklaringen, och fastån Gud gifvit mig några kunskaper, att på långt håll förutse Europas stora händelser, tillstår jag för er, att jag icke trodde, det Frankrike, ehuru måktigt det nu ock är, skulle förklara er krig på en tid, då det finner sig hafva så många fiender på ryggen, som icke äro att förakta. Och, ånskönt jag kunde vara eder ansvarig för herr Bremonts trohet, ingår jag likvål uti edra rättvisa tänkesätt i ett så grannlaga ämne, emedan jag blefve otröstelig om en af mig beroende man, kunde gifva er någon skugga till misstanke, ehuru mycket skild från sanningen. Denna tvekan förmår mig att underskrifva den vågran jag gjort mig, utan att förtörnans deröfver, emedan min storhet och eder höflighet göra mig osårbar: bedjande er göra herr Bremont den nåden, att icke låta honom lida någon annan förödmjukelse, ån den af edert nekande, hvaröfver jag skall trösta honom med andra embeten, som icke skola vara honom mindre hedrande. Jag känner mitt fel, som är att hafva fattat detta beslut på en tid, då åran och lyckan från eder skilt min frånde prinsen af Oranien. Hans myndighet skulle kanhända för herr Bremont hos er utverkat den nåd, som jag icke mer skall fordra, då jag helt och hållit ingår uti edra tänkesätt.“

Man misstänkte redan någon tid, att CHRISTINA
ärnade insätta kardinal Azzolini till sin universal-

arfvinge. Olivecrantz, som hoppades att draga mera fördel af konjunkturerna, om detta arf tillfölle kurfursten af Brandenburg FREDRIK WILHELM, hvilken var Drottningens närmaste anförvandt, öfvertalade denne furste att taga några steg. År 1687 afsände kurfursten till Rom sin kammarherre Dobrzinsky, hvilken anmålte sig såsom en resande, dragen till Italien af begåret att skaffa sig insigter; det var på den tiden när CHRISTINA erfor mesta motgångarna i Rom, och då vinstandet i denna stad hade blifvit henne minst angenämt. Dobrzinsky öfverlemnade henne vackra skänker å FREDRIK WILHELMS vågnar, och lät henne förstå, att hon skulle finna en säker och hederlig fristad uti kurfurstens länder. Drottningen upptog väl detta föredragande, och dolde icke de nya beslut hon kunde fatta, om icke påfven nyttjade mera skonsamhet mot henne. När INNOCENTIUS XI blifvit mildare och FREDRIK WILHELM var död, saktade sig den påbörjade underhandlingen med Brandenburg. Emellertid lät CHRISTINA föreslå den nya kurfursten FREDRIK, att med all enväldsrätt åt henne afstå hertigdömet Cleve; hon erhöll till svar, att man icke kunde afsöndra suveräniteten öfver hertigdömet, men att hon der tillika med sitt hof skulle åga ett fullkomligt oberoende, få ett garde af 200 man och försåkras om en årlig inkomst af 15,000 Tyska riksdalrar. Drottningen syntes nöjd med dessa tillbud; men hon tänkte blott flyktigt derpå, när markisen del Monte blef död, och då denne markis, som var kardinal Azzolinis motståndare, icke mer genom sitt inledande uppmuntrade henne att fatta ett beslut. Kanhända likväl att förslaget blifvit förnyadt, om Olivecrantz, som redan var på vägen, hade kunnat komma till Rom före CHRISTINAS död.

I Februari månad 1689 angreps Drottningen af rosen i benen, och med detsamma af en hetsig feber. Rosen gick icke bort fullkomligt, och farliga symptomer visade sig. CHRISTINA tog Nattvarden, och kommunicerade två gånger. Hon emottog besök af kardinal Ottoboni, skickad af Hans Helighet för att ursåka, att han för sin opasslighet icke kunde komma sjelf, och för att gifva den påfveliga vålsignelsen. Flere andra kardinaler, ambassadörer, prinsar och hela Roms adel begåfvo sig till hennes palats. Men det afgörande ögonblicket hade ännu icke kommit. De farliga symptomerna försvunno, och Drottningen återställdes. Glädjen blef allmän i Rom. Man sjöng *Te deum* uti tre kyrkor, präktigt prydda med silfver - tyg, vaxljus och andra för tillfället passande dekorationer. Kardinalerna och prinsarna gåfvo fester, och folket låt munterheten genljuda på gator och offentliga platser.

Några dagar efter sitt återställande, skref CHRISTINA till Olivecrantz: "Gud har velat, mot mitt hopp, rycka mig ur dödens armar, och jag hade redan beslutat mig till detta sista steg, som jag trodde vara oundvikligt. Emellertid är jag ännu vid fullt lif genom nådens, naturens och konstens underverk, som förenat sig att återgifva mig helsan och lifvet. Styrkan af mitt temperament har öfvervunnit en sjukdom, som varit i stånd att döda tjugue Herkuler. Men jag förmodar, att det är nåden, som stärkt detta temperament till en så förvånande grad, att det väcker läkares förundran. Likvål kan jag icke undvika ett långsamt tillfrisknande, hvarunder man låter mig iakttaga en så nogga föreskrift, att den besvårar mig mycket. Men

jag hoppas, att allt skall vara slutadt vid Påsk, och att jag då alldeles blir befriad från låkarnas aga. Låkaren tråter på mig, när han ser mig skrifva. Den sak, hvarom Brandenburgske envoyén i Stockholm talat med markisen, är en gammal historia, som är långesedan slutad till begge partiernas tillfridsstålelse. Vid dylika tillfällen bör man blott svara dessa ord: *Drottningen vet hvad hon gör och hvad hon bör göra.* Detta bref må vara gemensamt för er och markisen. Jag gillar för öfrigt alla edra tagna beslut, och allt hvad ni gjort i Sverige. Jag väntar er med otålighet och skall snart åter afsända er, tvifla icke derpå. Farvål. Jag skrifer icke till markisen (del Monte sonen), ty jag har icke något mer att såga.“

CHRISTINAS tillfrisknande fortskred, men långsamt, och den glädje, som utbredt sig, skulle förvandlas i sorg. Drottningen smickrade sig likvål att snart återfå sin helsa, och få dagar före sitt recidiv, skref hon till Olivecrantz, för att förmå honom påskynda sin resa. Detta bref var hennes sista, och man lårer utan tvifvel låsa det med deltagande: “Jag kan icke besvara edra bref på annat sätt, ån att gilla alla edra tänkesått: jag är otålig att få se er, och väntar er, såsom Judarne vänta Messias. Jag har att såga er hundrade saker, som icke kunna skrivas, och jag hoppas, ni skall blifva lika nöjd med mig, som jag är med er. Emelertid nalkas mitt tillfrisknande lyckligt sitt slut, ehuru med någon långsamhet för den oblida årstidens skull; men jag hoppas, att ni vid eder ankomst skall finna mig vid fullkomlig helsa.“

Den 14 April 1689 anfölls Drottningen å nyo af en hetsig feber. Såsom rosen icke syntes på be-

net, fruktade man, att hon stigit åt lungorna, hvilket ock hände, och oaktadt alla läkemedel, tillväxte faran mer och mer. CHRISTINA kunde icke mer tvifla, att hennes sista stund var kommen. Hon låt genom kardinal Albani ursåka sig hos påfven för några uttryck, som kunde hafva undfallit henne i hettan, och anhöll om hans beskydd för sitt hof-folk. Den helige Fadren skickade henne frisågel-sen och låt henne hoppas, att han sjelf skulle be-gifva sig till henne. Men den stora afresans ögon-blick nalkades. Den 19 April kl. 6 om morgonen afsomnade Drottningen stilla, i en ålder af 63 fyll-da år. Under hela sin sjukdom hade hon bibehål-lit denna oförsagdhet, denna karakterens sjelfstån-dighet, af hvilka hon under sin lefnad gifvit så många prof. Man påminte sig den medalj, som hon låtit slå kort förut. Denne medalj förestälde hen-nes bust, och paradis-fogeln höjande sig öfver jor-den och molnen; inskriptionen var: *Liberò i nac-qui e vissi, e morrò sciolto.* "Jag föddes fri, fri har jag lefvat och fri skall jag dö."

CHRISTINAS begrafnings-ståt gaf tillkänna den höga aktning hon njöt, och bevisade att, ehuru hon långesedan nedstigit från thronen, hade hon höjt sig till en personlig storhet, oberoende af rangens och maktens. Hon hade åstundat blifva begrafven i Rotunda-kyrkan eller någon annan på ett ganska enkelt sätt; men Romerska påfven ville, att man skulle ge henne en utmärkt likfärd, och hen-nes lik jordas uti S:t Peters kyrka. Sedan Drott-ningens lik blifvit öppnadt och balsameradt, fram-ställdes det i palatset flere dagar till allmänt åskå-dande. Det fördes sedan till nya kyrkan med stör-sta högtidlighet. Kyrkan var klådd med svart, öfver

stora dörren satt Drottningens vapen, uppehållit af tvenne rykten, ett på hvar sida, och högst uppå öfversta frontispicen såg man tvenne stoder föreställande döden. Midt i kyrkan var en stor katafalk, omgifven af silfver-ljusstakar med tjocka hvita vaxljus. Under katafalken var paradsången med Drottningens lik. Ofvanför hängde från hvalfvet en stor konglig krona med fyra feston-kaskader, hvilkas fall bildade en dyrbar paviljong. Ehuru stor illuminationen redan var, satte man åfven på biktstolarna grenljusstakar, hvar och en försedd med vaxljus; man ställde åfven sådana mellan hvalfbågarna med så mycken konst, att de icke hindrade gångvägen omkring liket och att de utbredde ett på en gång sorgligt högtidligt och imponerande sken. Kardinals-kollegiet biträdde vid de vanliga själamessorna, och kardinalerne voro klådda i violett och kappa af samma färg. Då begrafningen var slutad, fördes liket till S:t Peters kyrka. Lärde och vittre män öppnade processionen. Efter dem kommo munk-ordnarne och Romerska presterskapet, påfvens hârolder, hofmåstare, flere erkebiskopar och biskopar; kavalleriet och Sweitzer-gardet slöto marschen. Likbåren, som bars ganska högt af Drottningens officerare, var försedd med ett stort guldstickadt tåcke, beströdt med kronor och broderadt med Drottningens vapen. När liket ankommit till hufvud kyrkan, inneslöts det uti en likkista af cypress-tråd.

CHRISTINA hade begårt en vanlig graf med denna inskrift: *Vixit CHRISTINA annos sexaginta tres*, (CHRISTINA har lefvat 63 år.) Men påfven INNOCENTIUS XII befallte: att åt henne uti S:t Peters kyrka

kyrka uppresas ett monument, som fullbordades under CLEMENS XI:s regering. Det föreställer Drottningens bröstbild med passande ornament och har en latinsk inskription, *) Likkistan, som först ned-sattes uti *les Sagre-grotte*, flyttades sedan med stor högtidlighet i hufvudkyrkan. CLEMENS XI lät äfven slå en medalj till CHRISTINAS minne, med dessa ord: *Memoriæ Christianæ Augustæ, pietas Pontificis Maximi*. Så snart man i Sverige förnummit Drottningens död, anbefalle konung CARL XI att djup sorg skulle båras. Alla lärde, alla vettenskaps-mån uttryckte sin sorg, och skalden Filicaïa ut-märkte sin saknad genom ett latinskt poem.

Kardinalen Azzolini, som ALEXANDER VII rekommenderat CHRISTINA, för att styra hennes finanser, hade oafbrutit bibehållit sin kredit från den stund han kom i Drottningens tjenst. Man

*) Denna inskription var sålunda författad:

CHRISTINÆ SVECORUM REGINÆ
 OB ORTHODOXAM RELIGIONEM, ABDICATO REGNO,
 ABJURATA HERESI,
 PIE SUSCEPTAM AC DILECTA ROMÆ SEDE EXIMIO CULTAM,
 MONUMENTUM AB INNOCENTIO XII INCHOATUM
 CLEMENS XI ABSOLVI CURAVIT.
 MDCCII.

Det finnas flere buster af CHRISTINA, i dyrbara ste-nar. Skicklige Franske och Italienske målare hafva gjort Drottningens porträtt: ett af de vackraste är det, som CHRISTINA utmärkt med sitt eget sigill, och som blifvit förvaradt på Tidö, ett herre-gods, som länge tillhört Oxenstjernska familjen.

påstår, att hon redan 1660 gjort ett testamente till hans förman. Markisen del Monte sökte förgåfves aflågsna kardinalen, och Olivecrantz lyckades icke bättre i den plan han uppgjort till Brandenburgska husets förman. Azzolini blef Drottningens universal-arfvinge, likväl med skyldighet att utbetala flere dispositioner. Han dog två månader efter CHRISTINA, och arvet tillföll hans brorson Pompejus Azzolini. Det var dyrbart, i anseende till böckerne, manuskripterna, skildrierne, medaljerna och antikerna. Dessa åtskilliga samlingar skingrades. Påfven ALEXANDER VIII köpte biblioteket; han låt flytta en del deraf till Vatikanen, och gaf det öfriga åt sin släktinge Ottoboni. Myntsamlingen, antikerna och flere målningar köptes af Livio Odescalchi, INNOCENTII XI:s brorson. Regenten, hertigen af Orleans, upphandlade 2 å 300 målningar, ansedde såsom de dyrbaraste, och som han låt uppsätta i Palais Royal. Flere lärde hafva gjort de gamla och nyare måsterstycken kände, som CHRISTINA samlat, och hafva tolkat den erkänsla, hvilken alla de, som odla vettenskaper och konster, åro denna prinsessa skyldige **).

Den store GUSTAFS dotter hade, som hon sjelf sagt, haft thronen till vagga; född och uppfödd för att regera, hade hon i tie år med åra hållit rikstömmarna. Hon hade icke uppnått trettie års ål-

**) Se Arkenholtz, *Memories de CHRISTINA*, T. II, p. 105 o. f., och berättelsen om Drottningens sjukdom och död, på Italienska, införd uti bihanget till memoirerna. Man skall i de bevisande handlingarna finna Drottningens testamente, och en utförlig underrättelse om hennes bibliotek, jemte hennes samlingar af mynt, antiker och målningar.

der, och hennes förstånds förmögenheter voro i hela deras styrka, då hon afsade sig makten, för att söka lugnet, friheten, oberoendet, och måhända ännu mera, en namnkunnighet, som blott tillhörde henne ensam. Men detta beslut, berömdt af somlige, tadelades af andra, som förutsågo dess följder. CHRISTINA fann sig utom den krets, der födseln, uppfostran och högsta maktens öfning ställt henne. Äfven de egenskaper hon fått af naturen, och som läto henne lysa på thronen, blefvo henne en börda, och förändrades i de nya omständigheter, hvaruti hon hade satt sig. Som hennes stolthet och själsstorhet beständigt uppretades af motsägelser, hänfördes hon till misstroende, svartsjuka och förifran. Då hennes skarpsinnighet och urskillning icke fingo tillfälle att höja sig till de stora intressen, som afgöra staters öde, nedstego de ofta till små intriger och småaktiga förhållanden. När hennes lika så vidsträckta som lifliga inbillning icke kunde fåstas på verkligt viktiga föremål, förvillades den uti en irrgång af bedrägliga förslager.

Men om taflan af CHRISTINAS lefnad, från hennes nedläggande af regeringen, erbjuder flere mindre tillfridsställande drag, så framställer den äfven andra, åt hvilka man icke kan neka sitt bifall. Uti den mödosamma strid hon nödgades underhålla mot hinder och svårigheter, erfor CHRISTINA mer än en gång, att högre själar herrska öfver lyckan och befalla händelserna. Ända till sista stunderna af sitt lif, gaf hon prof af sina känslors höghet, sin karakters fasthet och sin själs styrka. Hon hade i sitt våld ett hjälpmedel, hvaraf hon visste draga nytta, och som ingen motgång, ingen obehaglig tillfällighet kunde beröfva henne. I vettenskapernas och kon-

sternas sköte fann hon ersättning och tröst. Omgifven af snilletts måsterverk, och i stånd att värdera dem, glömde hon dessa lyckans nycker, dem hon icke mer ågde några medel att förekomma, sedan hon afstått från högsta makten. Lårdes, vitire måns och konstnärers visade hyllningar underhöllo hennes ifver för dessa så intressanta syselsättningar, som hafva till ändamål att utvidga kunskapernas krets, och som, under det de uppöfva själens förmögenheter, gifva henne en större kraftfullhet och låta henne taga en ådlare flygt *). CHRISTINA, som, efter sitt eget uttryck, icke ågde något i Rom mer än sig sjelf, gjorde sig ålskad af somliga, fruktad af andra, högaktad af alla. Gilbert Burnet **), som under sitt vistande i Rom flere gånger hade tilltråde hos henne, och som gifvit en berättelse om sin resa, föreställer Drottningens palats såsom belevfvenhetens och smakens fristad. "Artigheten af hennes samtal, säger han, och den myckna omvexling af föremål, hvarmed hon vet att uppfylla det, gör att hon är det sällsyntaste att se i Rom bland de sällsamheter der finnas." CHRISTINAS frikostighet lyste vid alla tillfällen. Lårde och konst-

*) Det var utan tvifvel i en af dessa stunder, då entusiasmen för stora saker höjde henne öfver sig sjelf, som CHRISTINA lät slå den medalj, hvilken föreställer globen, jemte dessa ord: *Ne mi basta, ne mi bisogna*; "det är mig icke nog, jag har icke behof deraf."

***) Burnet, sedan biskop i Salisbury, begaf sig till Italien år 1686. Misson, som var der på samma tid, bekräftar Burnets berättelse, och anför ännu några andra omständigheter. Se *Voyages de Misson*, T. II; och *Voyage d'Italie*, af Burnet, fjerde brefvet.

närer emottogo deraf prof, och de olycklige anropade henne aldrig förgåfves. Drottningen underhöll mer än 400 personer i Rom, och den sorgfolket låt märka vid hennes död, bevisade huru mycket det var henne tillgifvit.

CHRISTINAS lifliga imagination, hennes passion för oberoende och hennes lynnes ostadighet blottställde henne, under hela hennes bana, för obetänksamma steg, besynnerligheter, ja äfven motsägelser. Stor vid flera tillfällen, var hon vid andra endast ovanlig. Hon hade svagheter, som likväl blifvit öfverdrifna af illviljan och elakheten. Sådane åro i synnerhet de, till hvilka man påstår henne hafva låtit sig hänföras af kärlek. Hon pliktade för denna passion, men hon var för stolt att öfverlemna sig deråt på sin heders och sin värdighets bekostnad. De anekdoter, som i detta ämne berättas af några anonyma historieskrifvare, åro stridige med de trovärdiga handlingar, som utkommit i Sverige, Frankrike och Italien. Årelystnad och begår efter rykte, voro CHRISTINAS herrskande passioner, hvilka förminskade de andras vålde. Äfven de besynnerligheter och villor, som man med skäl kan förebrå CHRISTINA, böra emellertid icke komma de egenskaper och drag att glömmas, hvilka alltid på ett lysande sätt utmärkte henne. Hon förökade åran hos en nation, som GUSTAF ADOLPH kallat till så höga öden, och hennes regering gjorde epok genom de märkvärdigaste händelser. Det beskydd hon skänkte talangerne, var lika så ädelt och vidsträckt, som fruktbart i sina följder. CHRISTINA intresserade sig för vettenskapernas och konsternas framsteg, icke af ett fåfångt skryt, utan derföre, att hon kände deras värde och nytta, och

sjölf deruti fann de k araste njutningar; hon kunde bed oma dem, som öfverlemnade sig deråt, och v ardera deras arbeten. Aldrig var någon qvinna mera l ard; aldrig  gde någon man i högre grad smak för insigter. CHRISTINA författade sj lf flere arbeten, der hennes karakter skildras såsom i hennes uppförande *). De f rn msta  ro en samling af tankar och grunds tser, af reflexioner öfver ALEXANDER och CAESAR, af anteckningar öfver de första åren af hennes lefnad. Detta sista arbete  r  gnadt åt Gud, och Drottningen uttrycker sig deruti fritt och uppriktigt. — Hon smickrar icke sitt köns fördelar, och förklarar, att hon tror qvinnorna f ga skickliga att regera, men g r likv l ett undantag, i anseende till sig själf, emedan hon blifvit uppfostrad med en synnerlig omsorg, för att blifva i stånd att föra regeringen. Då man upplifvar minnet af CHRISTINAS hela lefnad, finner man, att denna prinsessa förenade de mest intagande, de ovanligaste egenskaper, att hon icke kan jemföras med någon annan namnkunnig person, och framställer sig uti historien, såsom ett fenomen, hvilket skall f sta alla århundradens uppmärksamhet.

Slut på CHRISTINAS Historia.

*) Man skall i de bevisande handlingarna finna en utförlig underrättelse om CHRISTINAS arbeten.

Relativa Handlingar
till
Drottning CHRISTINAS Historia.

I.

CHRISTINAS Bref*).

Till Fält-Marskalken Torstenson **).

Ädle och högtårade Fält-Marskalk. Ehuru jag skulle mycket önskat, att eder helsa tillåtit Er behålla befålet öfver tropparna, och sluta det stora verk, som, genom edert kloka förfarande och eder stora tapperhet, under den Högstes beskydd, rönt så många lyckliga och underbara framgångar, kan jag, slutande så vål af edra egna bref som andras berättelser till det beklagansvärda tillstånd, hvaruti Ni blifvit bragt af de stora mōdor Ni uthårdat uti min salig herr Faders, min och fāderneslandets tjenst, dock icke längre uppskjuta att bevilja Er det afsked, hvarom Ni så ofta anhållit, och jag beviljar Er det såsom den, hvilken med fullt fog och rättvisaste skål kunde detsamma fordra, och hvilken det, utan oråttvisa, icke längre kunde nekas. Jag har derföre till Er affärdat Liljeström med det-

*) Man har här samlat de bref, som icke kunnat ingå i sjelfva arbetet, men som förtjena att blifva förvarade.

***) Öfversatt från Svenskan efter originalet. Den öfversättning, som finnes i Arkenholtz's Memoires, är felaktig och stundom falsk.

ta fullkomliga afsked och en resolution öfver alla de punkter, han haft att offentligen andraga. Förmodande att allt skall blifva expedieradt till edert nöje, har jag velat härhos bifoga detta bref af min hand, för att gifva Er en nådig tacksägelse för de långa, trogna och tillgifna tjänster Ni gjort mig. Jag önskar af hjertat, att den Allsmåktige vårdes hjälpa Er att lyckligt återkomma i edert fädernesland, och förlåna Er nödiga krafter att med edra bistå våra råd, emedan jag, för min person, har till Er det förtroende, att Ni icke afsågen eder det uti svåra konjunkturer, så länge edra krafter det tillåta. Jag lefver i det hopp, att de nådebevis, med hvilka min salig herr Fader vid så många tillfällen öfverhopat Er, åro ännu nog närvarande för edert minne, för att erinra Er om edra pligter emot mig, emedan Gud har velat att jag efter hans död skulle blifva den enda, hvilken Ni vore skyldig visa eder trohet och tacksamhet; det är åfven derigenom, som Ni förmår mig att fortfara med konungen min Faders nåd och vålgerningar, och att stärka hela världen i den goda tanke man fattat om Er, såsom om en man, hvilken alltid sökt att vandra på den rena och fasta dygdens goda och sanna, ehuru sållan följda stig. Ehuru jag kan smickra mig, att Ni icke behöfver dessa föreställningar, då Ni redan af eder sjelf känner deras vigt, vet jag likväl, att de icke skola blifva fruktlöse, utan att Ni i eder själ gifver dem det rum, dylika föreställningar böra intaga hos hvar hederlig Svensk. Angående de önsknings Liljeström haft att andraga å edra vågnar, har jag uppskjutit de flestas uppfyllande till eder lyckliga återkomst, som jag väntar med otålighet. Hvad jag hos mig beslutit, hoppas jag skall vara Er till nöjes, och hvad häruti

hittills varit för ringa, skall, om Gud vill, ersättas vid eder återkomst genom förbåttrande af eder tjenst och stånd, åfvensom genom andra utmärkta vålgerningar och bevis af synnerlig nåd och aktning vid alla tillfällen. För min del begår jag af Eder, att Ni vill fortfara uti den tillgifvenhet Ni hittills visat för min tjenst och mitt bästa, bedjande den Allsmåktige, att han måtte taga eder uti sitt milda beskydd.

Stockholm den 10 Maj 1646.

Till Fru Grotius.

Madame. Af edert bref den 16 Juli förnimmer jag, hurusom min ambassadör verkställt de befallningar jag gifvit honom, rörande eder salig mans herr Grotii böcker, och att, oaktadt de anbud andra gjort för att blifva ägare deraf, har Ni haft mera afseende på min åstundan än på de förmåner man låt er hoppas från denna sida. Jag tillstår, att, med det nöje jag har vid läsningen af goda författare, är jag så intagen af herr Grotii skrifter, att jag icke skulle anse mig nöjd, om jag såge mig bedragen i hoppet, att förena dem med mitt bibliotek; min ambassadör kan hafva sagt er till en del den högaktning jag hyser för eder mans förträffliga insigter och de sanna tjenester han bevisat mig. Men han kan icke fullkomligt uttrycka för er, huru kårt hans minne är för mig och verkningarna af hans ansenliga förrättningar. Om guld och silfver kunde något bidraga till återköpande af ett så ålskvårdt lif, skulle ingenting vara i mitt våld, som jag icke gerna använde för detta ändamål. Döm deraf, att ni icke kan öfverlemna dessa vackra minnesmärken och relikier i några händer,

der de bättre skola emottagas och behandlas, än uti mina; och då deras författares lif har varit mig så nyttigt, så tillåt att hans död icke helt och hållit beröfvar mig frukterna af hans berömvårda möda. Jag menar därför, att Ni, jemte de böcker andra författat, låter mig erhålla alla hans handskrifter och utdrag, enligt det löfte Ni gör mig uti edert bref. Ni kan aldrig bättre än vid detta tillfälle bevisa eder goda vilja, och jag åger Gudi lof! hvar med jag kan erkänna den och belöna er därför, som min ambassadör skall ytterligare gifva er tillkänna; med åberopande af honom, beder jag Gud bibehålla Er i sin heliga nåd. 1646.

Till Prinsessan AMALIA ELISABET af Hessen-Cassel.

Durchlaughtigsta Prinsessa, kåraste frände och vän. Vi hafva dessa förledna dagar fått det bref, som Eders Kårlighet tillskrifvit oss från Cassel den 28 September, genom hvilket Eders Kårlighet behagat underrätta oss, att Eders Kårlighet, i närvaro af en stor samling af åtskillige stånd och personer, nedlagt förmyndare-förvaltningen af landtgrefskapet Hessens styrelse, som Eders Kårlighet med så mycken åra innehåft i 13 års tid, och öfverlemnat den i sin herr Sons händer. Intet kunde vara oss angenåmare, medan vi, under alla vårt rikets ständers glädje och fröjderop, voro syselsatte att här fira högtidligheterna af vår kröning. Med fågnad hafva vi under detsamma emottagit tidningen om Eders båda Kårligheters lyckliga tillstånd. Och då genom Eders Kårlighets omsorg, kloka förvaltning och myckna ståndaktighet under de svåraste och oroligaste tider, nämnde landtgrefskaps länder icke allenast bibehållit sig i deras hela, utan

ock stigit till en högre grad af värdighet och tillväxt, än de någonsin tillförene haft; bedja vi den Allsmåktige, att han af sin gudomliga godhet ville bevara dem i detta förträffliga tillstånd, och icke allenast bibehålla allt, som med så mycken åra blifvit förvärfvadt, utan åfven föröka det med ännu större lycka och sällhet.

Hvad oss angår, som vi åre uppriktigt sinnade att underhålla och fortfara med Eders Kårlighet och dess kårålskelige Son, herr Landtgreffen uti en oskrymtad vånskaps heliga förbindelser, tvifla vi ingalunda, att ju den durchlaughtigste Landtgreffen följer spåren af sin fru Moders ståndaktighet. Det ligger oss derföre om hjertat, att mer och mer tillknyta banden af den ömma tillgifvenhet vi hafva för honom, och skall det blifva vår synnerliga omsorg, att hans Kårlighet och alla de, som tillhöra hans höga hus, må röna bevis af vår vånskap och ömhet, då vi bevisa dem all slags bevågenhet. Bedjande vi den nådefulle och allsmåktige Guden, att han vårdes tilldela Eders Kårlighet en lång lefnad, fullkomlig helsa och all vålgång, och befalle Eders Kårlighet för nu och alltid i hans gudomliga beskydd.

Gifvit på vårt slott i Stockholm, d. 16 Nov. 1650.

Till Ludvig XIV.

Min Herr Broder. Af alla de vålgerningar, hvarmed himlen öfverhopat oss, medelst den åt Kristenheten skänkta freden, finnes ingen för mig dybarare eller viktigare än den, att han, genom denna fred, gifvit mig rätt att kunna efter-

stråfva åran af Eders Maj:ts vänskap. Jag värderar denna förmån så högt, att jag föredrager den framför de största eröfringar, som de lyckligaste inkråktare någonsin gjort; begärande på det högsta E. M:s tillåtelse att högmodas öfver denna förmån. Nu hoppas jag, att E. M. fullbordar hvad så årefullt blifvit börjadt, och, då E. M. har värdigats visa i mångfaldig måtto sin åstundan att snart verkställa en så länge inom Europa önskad fred, icke tillåter, att några obetydliga ännu varande hinder må fördröja den fullkomliga åra, som skall tillhöra E. M. genom beredandet af sitt rikets lugn. Jag har derföre afsåndt min sekreterare, herr Björnklou till E. M:s hof, på det han må erinra E. M. om hvad som återstår i utförandet här af, åfvensom att förskaffa mig ägandet af E. M:s vänskap. Han lårer ock för E. M:s frambåra mina ursåakter derföre, att jag icke förr afbördat mig denna af höfligheten ålagda pligt. Jag hyser det hopp, att E. M. skall hafva den godheten för honom, då E. M. honom ynnestfullt afhör, att emottaga honom såsom den der kommit å mina vågnar. Hvad mig angår, skall jag efterstråfva hvarje tillfälle att betyga E. M. min tacksamhet, då jag ber E. M. tro, att jag af mitt innersta hjerta önskar E. M. all lycka och sällhet, under det jag åstundar blifva råknad bland antalet af E. M:s vänner, då jag oafbrutit år, etc. etc.

Stockholm den 15 Januari 1651.

Till Prinsen af Condé.

Min Herr Frände. Jag vågar såga, att bland Frankrikes allmänna glädje och bland så många intresserade personer, finnas få, som mera deltagit

för lyckan af eder frihet, än jag. Jag tager så mycken del uti allt som rör Frankrikes sällhet och lugn, att jag icke kunnat neka mig visa min glädje då jag fick veta, att man skulle bryta dens fångelse, som vunnit så många bataljer, för att göra drottningen, min systers, regering årefull och segerrik. Samma så viktiga skål hafva gjort, att jag med ifver önskat den lycka att befordra ett årerikt slut på edra olyckor, och tvinga mig att icke afundas dem, som erhållit den med en lätthet, hvilken jag icke borde hoppas. Jag vill önska af hela mitt hjerta, att eder tapperhet, som, midt under olyckorna besegrat sig sjelf, måtte fullborda hvad som ännu återstår för Frankrikes återgifna lugn, och att denna tapperhet, hädanefter mer än någonsin, må blifva fiendernas fasa och stödet för en stat, hvilkens åra och ålskling Ni är. Det ankommer nu blott på Er, att gifva framtiden ovedersägliga bevis af eder oskuld, och låta alla dem, som trott Er brottslig, vidgå att de misskånt Er, då de dömde Er i stånd att göra något, som kunde motsäga den höga tanke Ni gifvit om eder tapperhet åt alla edra beundrare. Utom dessa Frankrikes allmänna fördelar, som förbinda mig att önska Er denna fullkomnade åra, har jag en enskilt böjelse att högakta eder dygd och tillönska Er all sällhet, och ett öde, sådant den störste prins i verlden förtjenar: Jag ber Er tro mig deltaga så mycket för eder åra, att jag skulle anse mig förlora vid allt som kunde fördunkla henne, och med mycket missnöje ångra att hafva önskat eder frihet, om någon mot eder pligt begången förseelse tvingade mig att förändra den höga aktning jag hyser om eder person. Men som eder tapperhet och ådelmod skydda mig för denna fruktan, och förvissa mig att mina och

hela Frankrikes på Er grundade förhoppningar icke äro fåfånga, tvekar jag icke mer, gifva Er mitt löfte att, med all möjlig tillgifvenhet och ömhet, alltid vara etc.

Stockholm den 12 Mars 1651.

Till Biskopen Godeau i Grasse.

Eder förtjenst var mig redan kunnig och jag hade af några edra arbeten redan dömt till eder naturliga fallenhet för allt skönt. Jag tviflar icke, att ju de som Ni sänder mig, stårka mig i det omdöme jag redan fattat om Er; och det bref Ni tillskrifvit mig, är så prydligt, att man icke bör vänta något medelmåttigt af en person, som tänker så vål, och som yttrar sig så skönt och behagligt. Likvål icke derföre, att det beröm, Ni deruti gifver mig, gör mig stilen ålskvård; tvertom, om jag der kunnat finna något som förtjent motsägelse, skulle det utan tvifvel varit hvad Ni för mig fördelaktigast deruti sagt; men alla hederliga fransmän äro så vana att berömma, att edert smicker icke förundrat mig, och jag vågar icke beklaga mig öfver ett så allmänt bruk; jag tillstår äfven för Er, att jag har orsak vara dermed nöjd. Det är en tillfredsställelse att berömmas af berömvärda personer, och då Ni bland dem, som idka vettenskaperna, innehafver en utmärkt rang, har jag icke, utan rörelse, kunnat se den högaktning Ni för mig hyser. De önskningsar Ni gör för min omvårdelse och den troslåra Ni undervisar, hafva icke gjort samma intryck på min själ. Jag kan icke tro, att Ni åstundar och hoppas en sak, som icke kan intråffa. Jag har alltid förnemligast lagt mig vinning om att efterforska sanningen, och kan

icke byta om, utan att skilja mig från det ändamål jag föresatt mig. Jag har länge varit öfvertygad att de ting jag tror, äro sådane man bör tro dem vara. Jag skulle snarare önska, att bland så många vackra kunskaper, hvaraf eder själ är upplyst, Ni äfven ågde dem jag har öfver detta ämne. Jag underlåter derföre icke att vara nöjd med det nit Ni visar för mig, och den olikhet, som är emellan oss, kan icke hindra mig att värdera eder vånskap, äfvensom allt annat från edra embetsbröder och medtåflare. Deras bifall är, utan motsägelse, den varaktigaste belöning jag kan erhålla för den kärlek jag har för det sköna, och de vackra vettenskaperna kunna icke mera fördelaktigt erkänna den passion jag har för dem, än då de förvärfva mig deras och edert bifall: jag skall söka göra mig det värdig genom omsorgen, att i min själ underhålla denna gudomliga eld och att bibehålla en fördel, för hvilken jag snarare har att tacka min lycka än min förtjenst. Dessa sköna landsflyktingar och deras ålskare skola alltid finna ett stöd hos mig, och jag skall alltid anse för en åra, att med dem dela min börds förmåner och lyckans ynnest, etc.

Till Prinsessan de Montpensier.

Min Frände, Ni har värdigats försåkra mig om eder tillgifvenhet genom så förbindande bref, att jag skulle vara den otacksammaste i verlden, om jag icke låt Er känna i hvad grad jag är Er tack skyldig. Min erkänsla blir alltid sådan jag är skyldig densamma åt den fullkomligaste person i verlden, och när jag påminner mig, att min lycka förskaffat mig en prinsessas vånskap, som nu utmärkt sig genom gerningar, hvilka öfverträffa dem de

förflutna seklerna beundrat hos sina hjeltinnor, så börjar jag med skål högmodas öfver mitt lyckliga öde. I sanning, min Frände, Ni är den enda, som upprätthåller könets åra och låter se, att vårt sekel kan frambringa underverk så vål som de förflutna. För att jemlikna sin åra med de förra, är det icke nog att vårt århundrade framställt en prins de Condé och en prinsessa sådan som Ni? Tapperheten hos denne prins uppväger allt hvad fordna tider beundrat, och jag finner äfven att få personer åga rätt till den åran att jemföras med honom. Hvad Eder angår, min Frände, synes mig, att alla af edert kön skola åt Er lemna all den åra de kunna fordra, och jag tror, att hvar och en skall åt eder förtjenst gifva det värde, den med så mycken rättvisa förtjenar. I anseende till mig, som mer än någon högaktar tapperheten, så bekänner jag att eder har förtjust mig; jag kan såga, att jag fordom för Er haft en tillgifvenhet, som tycktes icke kunna tåla någon tillväxt; men jag har bedragit mig, och finner att man måste ombyta språk, emedan de känslor jag för Er hyser, alltför svagt uttryckas, om jag gifver dem egenskapen af en blott tillgifvenhet; en brinnande kärlek är det, som förbinder mig att allid vara, etc.

Till Parlamentet i Paris. Öfversatt från Latin.

Högt förnåma Församling, när vi uppmärksamt betrakta Franska rikets närvarande tillstånd; kunna vi icke hindra oss ifrån att intagas af en fruktande rörelse vid åsynen af den fara, som hotar det samma; ty, utom det att inre oroligheter uppröra der alla sinnen, förnimma vi, att den yttre fienden
kallas

kallas i dess sköte, och att det blifver öppet för alla nåstgränsande nationers hat och plundring. Alla dessa och andra saker af samma beskaffenhet syselsätta och oroa vårt sinne; och ehuru vi icke gerna blanda oss uti andra rikens göromål, och icke tvifla att de som deltaga för dessa allmänna olyckor, af sig sjelfve omfatta och efterforska alla medel, att slåcka denna olyckliga brand, vilje vi icke vara syslolös uti en så öfverhängande fara, som vi anse vara oss gemensam. Hvarföre vi, med afseende på det allmänna vål och den ömsesidiga allians, som förenar de två rikena, hafva trott oss uppfylla vänskapens pligt, då vi erbjude vår bemedling, för att söka utvägar till förlikning imellan partierna; och som vi icke äre okunnige om eder korps anseende och makt uti riket, och att alla edra rådplågningar endast åsyfta dess välfärd och lugnet hoppas vi, att Ni icke hindren den borgerliga fred, som skall försåkra statens lugn. Vi tillbjude då och lofve att göra allt hvad af oss beror, för Frankrikes sällhet, så vida Ni låten oss veta, att Ni ej illa upptager den bemedling vi erbjuda, hvarom Ni torde gifva oss underrättelse. Tillönskandes Eder, etc.

Gifvit i vår stad Stockholm, den 10 April 1652 *).

Till Samuel Bochart.

Jag skulle svårligen trott, att Ni haft någon välvilja för mig, som icke kunnat förvärfva den

*) Detta bref blef ganska väl upptagit af Parlamentet; men hofvet blef stött deraf Se *Mem. de Talon.*

genom någon förtjenst emot Er, så framt Ni icke gjort Er mödan att försåkra mig derom uti edert bref, som herr Vossius lemnat mig å edra vågnar; och hvilka andra försåkringar han ån gifvit mig derom, skulle han aldrig öfvertygat mig om sanningen af sina ord, utan att medföra detta bevis af sitt rättfärdigande. Edra lärda och sällsynta skrifter hafva för någon tid sedan, medelst samme herr Vossius, fallit i mina händer, då han talade med mig så fördelaktigt om Er, att jag tillstår mig sedan hafva fattat så mycken högaktning för Er, att jag med ifver långtat kunna vara Er nyttig. Då Ni nu gifver mig tillfälle att låta er känna mina tänkesätt, och har visat mig edra genom ett bref, fullt af så förbindande ordalag, skulle jag tro mig begå ett brott, om jag icke aflade min tacksägelse. Jag ber er då M. H., emottaga dessa svaga bevis af min tillgifvenhet för Er, och tro mig så mycket värdera edra stora förtjenster och djupa vett, att jag ansåge för det högsta nöje, om jag kunde få det att räkna Er bland antalet af mina vänner. Om Ni bifaller det, försåkrar jag, att aldrig gifva Er orsak att ångra, det Ni skänkt mig eder vänskap, emedan jag aldrig skall vågra Er min. Tillåt derföre, att jag hådanefter berömmar mig af denna eröfring, och var försåkrad att Ni derpå förlorar ganska litet, emedan Ni förvärfvat Er CHRISTINAS högaktning och tillgifvenhet.

Stockholm d. 5 Okt. 1650,

Till densamme.

Så snart jag fått veta Er ankomst till Halmstad i Halland, och den skyndsamhet, med hvilken

Ni fortsätter Er resa till mitt hof, har jag velat afsända brefhafvaren, för att tjena Er till ledsagare; jag har gifvit honom en annan kommission, hvilken angår min Bibliotekarie (Vossius), som befinner sig i eder svit. Jag befäller honom vånda om och begifva sig till Halland, för att der afvakta mina order till en längre resa. Jag är ledsen att hans obetänksamhet tvingar mig, till hans olycka, befälla honom en resa, som fordom min tjenst kommit mig att föreslå honom. Jag har alltid haft den afsigt, att skicka honom till England och Spanien, för att göra upptäckter, öka och försköna mitt bibliotek; men på den tiden hade jag icke samma afsigt som nu, och jag ber Er tro, att ingen annan än han sjelf arbetat på hans undergång, och Ni skall finna mitt humör sådant, att ingen kan berömma sig af att hafva något vålde öfver mina böjelser. De ledas alltid dit, der jag finner förtjensten, och när man haft del uti min högaktning, är jag icke van att afsåga mig densamma, så framt man icke, genom något fel, gjort sig den ovärdig. Kom då utan fruktan och tro, att det gifves ingen, som skall skatta eder förtjenst till ett mera rättvist värde, än jag.

Stockholm den 13 Maj 1652.

Till Heinsius.

Jag har emottagit flere af edra bref, som låtit mig förnimma de omsorger och den åhåga Ni visar i min tjenst. Jag är förbunden att tacka Er derföre, och skall icke underlåta de tillfällen, då jag kan låta eder röna verkningarna af min tacksamhet. De skola blifva sådana, att Ni aldrig får

orsak att ångra edra mödor. Vålgerningarna och belöningarna skola blifva vårdiga mig och min tacksamhet. Låt mig veta katalogerna på de böcker Ni köpt och på dem Ni låtit afskrifva, och räkningar på de penningar Ni utgifvit så vål för eder person som edra uppköp. Jag skall låta betala Er allt, och låt mig åfven veta huru mycket Ni behöfver, på det jag får sånda Er vexlar till eder resa. Jag kan icke såga Er något, om icke, att, då jag utan krus öfverlemnar mig till edert godtfinnande, måste Ni veta att jag icke vill, det Ni lemna Italien, utan att hafva besökt Sicilien. Hvad edert vistande i det hela angår, gör det så långt eller kort Ni anser nödvändigt för min tjenst. Ni gör mig en stor tjenst, om Ni kan förskaffa mig brefvexling med chevalier del Pozzo, och några andra personer af förtjenst; det skall fånga mig att söka erhålla deras vänskap, om de gifva mig något bevis deraf. Märk noga dem, som på vers eller prosa arbeta till min åra, på det jag må punktligt underrättas, för att begåfva dem. Ni vet att jag är nyfiken. Sök att förnöja min nyfikenhet i medalj-åmnen. Fortfar att sånda mig förteckning på hvad som är vackert och sållsamt; men inled Er icke uti något köp; endast jag blir underrättad om hvad som är sållsynt, skall jag nog draga försorg för det öfriga. Jag förnyar ännu en gång, innan jag slutar, den försåkran jag gifvit Er i början af mitt bref, och var förvissad att jag skall söka vårdigt belöna eder möda, och Ni aldrig göra Er förbunden en otacksam.

Stockholm den 1 Maj 1652 *).

*) Oaktadt CHRISTINAS löften och välvilja hade Heinius, såsom man berättat i Drottningens historia, myc-

Till Ethiopiernas Konung. Öfversättning från Latinen.

Vi CHRISTINA, med Guds Nåde, etc., till den Durchlaughtigste och Stormåktige Fursten, vår aldrakäraste frände och vän, med samma Guds Nåde, Ethiopiernas Konung, helsa och vålgång. Durchlaughtigste Prins, när eder undersåte Akatalaxtus återvänder till Eders Durchlaucht, betjene vi oss med så mycket större ifver af detta tillfälle att helsa Eder genom närvarande skrifvelse, som Eders Durchlaucht är den ende Kristne Furste på dessa orter, och derigenom äfven mest högaktad af alla dem, som bekänna samma religion. Vi kunna ej eller underlåta att, vid början af vår brevexling, önska Eders Durchlaucht all slags vålgång, bedjande af allt vårt hjerta, att denna religion, som hitills tillväxt bland så många Kristna namnets fiender, måtte blifva orubbelig och i hela sin renhet, under Eders Durchlaughts och dess efterträdares regering. Det är hvad vi önske af allt vårt hjerta, och anbefalle nämnde Akatalaxtus uti Eders Durchlaughts bevågenhet.

Stockholm den 13 Augusti 1653.

Till Grefve Magnus de la Gardie.

Emedan Ni åstundar se mig ännu en gång efter den olycka som håndt Er, år jag nödsakad säga Er, huru mycket denna önskan år stridande mot eder tillfredsställelse, och jag tillskrifver Er detta bref, för att erinra Er om de skål, som hindra mig

ken svårighet att göra sig betalt, i anseende till finansernas förfallna tillstånd, som inträffade kort före nedläggandet af regeringen,

att samtycka dertill, och som åfven bör öfvertyga Er, att denna sammankomst är skadlig för edert lugn. Det tillhör icke mig att bota eder olycka; Ni bör af Er sjelf vänta eder heders upprättelse. Hvad kan Ni hoppas af mig? eller hvad kan jag göra, om icke beklaga och tadla Er? Den vänskap jag haft för Er, förbinder mig till beggedera; hvilket öfverseende jag ån haft för Er, kan jag icke, utan att frångå mina tänkesätt, förlåta Er det brott Ni begått emot Er sjelf. Tro icke, att jag är förtörnad. Jag försäkrar Er, att jag icke är det. Jag är hådanefter utur stånd att för Er hafva andra känslor ån medömkans, hvilken likvål icke kan tjena Er till någonting, sedan Ni förverkat det goda tänkesätt jag hade för Er. Ni är dertill ovärdig genom eder egen bekännelse, och Ni har sjelf fällt eder förvisnings-dom, i åsyn af flere närvarande förnåme personer. Jag har stadfäst denna dom, emedan jag fann den rättvis, och jag är icke så snar att återkalla den, som man låter Er tro. Efter hvad Ni gjort och lidit, vågar Ni visa Er för mig? Ni kommer mig att blygas, när jag tänker på till huru många lågheter Ni sjunkit, huru många förödmjukelser Ni beredt just åt dem, som Ni så illa tjenat. Vid denna olyckliga händelse har man icke sett något stort, skönt eller ådelmodigt uti edert uppförande. Om jag vore i stånd till ånger, skulle det ångra mig, att hafva ingått vänskap med en så svag själ, som eder; men denna svaghet är mig ovärdig, och då jag alltid handlat enligt förnuftet, bör jag icke tadla det utseende jag gifvit åt tidens omständigheter. Jag skulle bibehållit det i hela min lefnad, om eder oförsigtighet icke tvingat mig att förklara mig emot Er. Åran nödgar och rättvisan befäller mig att uppenbart

göra det. Jag har gjort för mycket för Er i nie års tid, som jag alltid tagit edert parti emot alla. Men nu, då Ni öfvergifver edra kåraste fördelar, är jag frikallad från vården deraf. Ni har sjelf utspriddt en hemlighet, som jag beslutit förvara i hela mitt lif, i det Ni låt se, att Ni var ovårdig den lycka, Ni af mig ågde. Om Ni beslutit höra förebråelser, kan Ni komma hit, jag samtycker dertill med detta vilkor; men hoppas icke, att hvarken tårar eller undergifvenhets-betygelser någonsin kunna förmå mig till den minsta höflighet. Den enda, till hvilken jag är istånd emot Er, är den, att sållan påminna mig och mindre tala derom, emedan jag beslutit att aldrig tala hårom för annat, ån att tadla Er. Det är derföre jag bör låta Er se, att Ni är ovårdig min högaktning efter ett fel, sådant som ert. Erinra Er likväl, att det är eder sjelf Ni har att tacka för den olycka, som håndt Er, och att jag mot Er är rättvis, som jag alltid skall vara emot alla.

Upsala den 5 December 1653. *)

Till Kansleren Oxenstjerna. Öfvers. från Svenskan.

Som jag i alla tider på det högsta bemödat mig, att styra mina gerningar genom ett grundligt förnuft, så har jag alltid likaledes till ändamål, att kunna rättfärdiga dem inför hvarje hederlig man. Ni vet redan hvad som håndt grefve Magnus, och det återstår mig endast att meddela Er en afskrift

*) Detta bref skrefs i de första ögonblicken af den ondska och det hat, som grefve De la Gardies uppförande förorsakat CHRISTINA, Det öfversattes på Latin af Nicolaus Heinsius.

af mitt bref till honom, på det Ni må kunna dömma om mitt handlingssätt emot honom. Jag önskar ingenting mer än att få edert bifall, eller att få veta hvaruti jag kunnat fela, på det jag må hafva den tillfredsställelsen att vara rättfärdigad inför Er,
Den 21 December 1653.

Kanslerens Svar. Öfvers. från Svenskan.

E. M. allernådigaste bref har blifvit mig öfverlemnadt, och har jag förnummit dess innehåll, äfvensom kopians till grefve Magnus de la Gardies bref. Den nåd E. M. gjort mig, att genom ett egenhändigt bref meddela mig denna sak, förökar de förbindelser, som på det vördnadsfullaste fästa mig vid Eders Majeståt, isynnerhet då det behagat henne, att underrätta sig om mitt tänkesätt, min oförmåga oaktadt. Men för att hörsamma E. M. nådiga befallningar, i det jag hellre må fela i omdöme än uti vilja och i min pligt, kan jag icke underlåta att beklaga grefvens olycka, då han icke fäst mer uppmärksamhet på E. M. ynnest och nåd, och förstod att klokare njuta den för E. M. tillfredsställelse, åra och tjenst, äfvensom för sin egen stadigvarande sällhet. Och om det vore mig tillåtit att, utan åfventyr af E. M. misshag och onåd, bistå honom och dem som honom tillhöra, med min svaga förbön, skulle jag otvungit och frivilligt göra det, så väl i betraktande af den vänskap och beständigt oafbrutna förbindelse, som jag och de mina sedan längst tillbaka haft med grefve Magni förfäder, som i afseende på E. M. och hennes lycksalig i åminnelse herr faders tjenst.

Men vidkommande sjelfva saken så mycket jag kunnat förstå den, icke allenast af allmänna ryktet och ett bref, som han sjelf skrifvit till mig derom, utan isynnerhet af E. M. eget bref, och då jag jemför det hela med andra omständigheter, finner jag uti E. M. kongliga tänkesätt och ådla gerningar intet, som skulle kunna minskas eller ökas. Jag skulle endast önska af allt mit hjerta, att grefve Magnus å sin sida dragit fördel deraf och njutit det med lika mycken anständighet och klokhet för E. M. och rikets tjenst, som förstånd; ty beror allt af E. M. nådiga beslut, antingen nåd eller onåd. Hvad mig angår, så är jag gerna böjd för nåden, utur flera skål, och skall alltid bedja Gud, att han vårdes leda E. M. råd och beslut till sitt heliga namns åra, E. M. anseende och heder, och hennes trogna undersåtares sällhet.

För öfrigt beder jag underdånigst, det E. M. vårdes ursåкта mig, om jag i denna sak icke kan skrifva annorlunda, än jag anser densamma; och i fall jag felat i någor måtto, vårdes E. M. tillskrifva det min ringa skarpsinnighet och min ålderdom. Jag anbefaller E. M. i Guds beskydd, och framhårdar, etc *).

Till Sekreteraren Davidson.

Ni har gjort mig en ganska angenäm tjenst, då ni sändt mig det ogrundade papperet om bisko-

*) Oaktadt kanslerens föreställningar, framhårdade Drottningen uti sitt fattade beslut, och grefve Magnus förblef skild från hofvet.

pen i Åbo: och ehuru den skyndsamhet Ni dervid använt, är en verkan af eder pligt, underlåter jag likväl icke att tacka Er derföre, och göra Er derföre redo, likasom jag vore skyldig att göra det. Jag försäkrar Er, att de orimliga osanningar, hvaraf detta papper är uppfyllt, hafva icke förorsakat mig annat än förakt för författaren, som jag anser ovärdig min vrede. Han bereder sjelf sin undergång genom sina osanningar; ty Sverige, som känner mig, vet nog det jag är utur stånd att göra nedrigheter och nyttja skamliga ordalag, och att författaren följakteligen icke kan försvara de osanningar, som utgått från hans verkstad. Jag tror visserligen icke, att en slik dårskap kan vara af någon vigt till min skada, hvarken i Frankrike, Spanien eller Italien. Jag är väl känd, och mitt ansigte kan icke förändras af en Luthersk prests smådelser. Låt denna småsak anses för ett skämt i alla deras sällskap, som tala med Er derom, och vända med tålmod, hvad belöning han får derföre; ty denna orm skall icke bita länge, och när hans gift blir honom frantagit, skall han blifva from som ett lam. Jag förundrar mig mycket, att Tyskarna, som icke brista i snille, kunna förmås att sätta tro till dessa falska rykten. Gör Er icke mödan att taga dem ur sin villfarelse; gif dem tid att insomna i dessa dårskaper. Då vinets ångor utdunstat, få de väl en bättre syn, och tiden, som öfverlägger allt under det de låta sig dåras, skall visa dem sanningen. Jag underrättar Er, om Ni icke vet det, att konungen af Frankrike är min vän, icke min beskyddare, och att personer af mitt stånd erkänna blott Gud i denna egenskap. Jag är honom förbunden, jag tillstår det med glädje, men hans vänskap har varit mig mindre nödvändig i

Sverige, än på hvarje annat ställe. Man känner mig, och ingen, ehuru förmåten han än må vara, skulle våga brista i den mig skyldiga vördnad. För öfrigt skall jag ännu vara här så länge som nödvändigheten af mina angelägenheter fordrar, och om jag reser, träffar Ni mig ofelbart i Hamburg, när jag finner det för godt, eller förr, då mina angelägenheter det medgifva; ty ni vet att, om jag förlorar dem ur sigte, utan att dervid hafva lagt sista handen, skall all min möda vara förlorad. Oroa Er derföre icke, och trösta mina stackars Italienare, hvilka, såsom utländningar, torde vara nog dåraktige att oroa sig öfver dessa rykten; om Ni besöker Adami, skall han säga Er sanningen om allt hvad som här tilldrager sig, och bed Gud, att jag aldrig blifver olyckligare, än jag nu är. Det är sant, långtan att återvända till Rom, gör mig någon oro, men jag öfverlemnar mig till i ordningstället af mina affärer, etc. Farvål.

Norrköping den 13 Februari 1661.

LUDVIG XIV till CHRISTINA *).

Min Fru Syster. Jag är ledsen, att E. M. gjort sig den mödan, att till mig afsända herr d'Alibort, för en sak, som icke förtjenar denna omsorg. Jag vet, att det är rättvist, att personer af eder rang aldrig tvingas uti något; då E. M. således vid tillfällen vill gifva mig bevis af sin tillgifvenhet, skall jag värdera dem mycket, likasom jag vid detta tillfälle gjort med de artigheter nämnde Alibort visat mig å E. M. vägnar. I omständigheter, då

*) Vid tillfälle af hertigens de Créqui affär i Rom.

andra intressen skola vara för E. M. mera dyrbara och viktiga än mina, skall jag blott beklaga mig öfver min olycka, och derföre icke mindre verkligt vara, min Fru Syster, etc.

Paris den 12 December 1662.

Till LUDVIG XIV.

Min Herr Bror. Jag har nyligen erhållit det bref, E. M. tåckts tillskrifva mig från Saint-Germain den 16 September, och som dess början öfverraskar mig, är jag förbunden förklara mig för E. M. bättre än jag gjort i mina föregående. Jag skref till E. M. ett höflighets-bref dagen efter händelsen med Corsicanerna, tillbjudande E. M. all min vånskap och tjenst, utan annat förbehåll, än det att bedja E. M. icke af mig fordra något, som vore stridande mot den Heliga Stolens intressen eller den vördnad, Katolska furstar och E. M. sjelf alltid förklarat i hänseende till sig. Det gläder mig mycket att se E. M. nöjd med dessa höfligheter, åfvensom med dem, hvilka herr Bourlemont å mina vågnar visat E. M. ambassadör, emedan E. M. har den godheten att derföre erkänna sig förbunden. Herr Bourlemont, som jag känner för en hederlig man, skall intyga, att jag aldrig sagt honom något, som varit stridande mot dessa tänkesätt, eller som kunde hafva bevisat en förgåtenhet af min pligt mot Kyrkan, eller mot den vånskap jag alltid i hela mitt lif förklarat i hänseende till E. M.; och jag förmodar icke, att E. M. kan med rättvisa beskylla mig, att hafva visat olika tänkesätt uti mina senare bref, eller stridande mot de försåkringar jag gjort

uti mitt första bref. Hvad de råd angår, som jag gifvit E. M., har jag den tröst, att de varit godkände af det allmänna tänkesättet hos alla Katolska furstar, hvilka, likaså väl som jag, hafva sökt mildra E. M. vid detta tillfälle, och jag åger den tillfredsställelsen, att hafva alla regenters ministrar, som äro i Rom, till vittnen, det jag gjort min skyldighet emot Kyrkan, utan att fela i den vänskap jag hyser för Er. Jag ber Er derföre tro, att mina senare bref icke varit skrifna, af denna artighet, som E. M. kallar godhet. Om E. M. kände mig väl, vore jag försåkrad, att E. M. icke skulle göra mig den oförrått att misstänka mig, och tro, att då jag sagt E. M. de sanningar, hvartill jag varit vittne, har jag ej haft annan afsigt, än att låta dem oförfalskade komma till E. M. Likväl, om jag rådt E. M. till foglighet, är jag på sätt och vis ursåktlig, emedan jag icke allenast utöfvat den, men dessutom sett den utöfvas af E. M. sjelf vid dylika tillfällen, utan att man derföre kan beskylla E. M. för svaghet; och denna sanna kärlek till åran, som E. M. vårdes tillegna mig, har så mycket öfvertygat mig, att man icke rättvist kan hämnas på Kyrkan, att jag förmodar icke bedraga mig i min tanka. Jag årnar icke vid detta tillfälle hos E. M. rättvisa den nepotism, mot hvilken E. M. visar så mycken vrede. Jag vill likväl säga E. M., att denne påfves brorsöner icke äro ovärdige den lyckade åga, och att jag ursåktar dem, om de icke låta denna blinda obeständiga komma dem ur händerna, utan att låta henne betala någon lösen för den frihet hon tager sig, att en dag gå annorstådes. Jag skulle med E. M. hafva önskat, att Gud gifvit påfven nog styrka, för att vara dem förutan. Emedan påfven velat hafva dem, tror jag likväl, att det till-

här oss fördraga denna mensklighet hos honom, såsom vi fördragit den hos många andra, och oss icke är tillätit att för detta onda gifva botemedel, värre än sjelfva det onda; och jag tror E. M. åra och fördel fordra, att icke gifva denna glädje åt Kattolska religionens fiender, när de se E. M. under denna förevändning taga på Kyrkan en skadlig hämd. Jag kunde i detta ämne såga E. M. många sanningar; men jag skall förtiga dem, af fruktan, att de göras E. M. misstänkta, och åtnöjer mig med att erinra, det E. M. förfäder varit Kyrkans beskyddare, och att E. M. bör efterfölja deras åra; och att, om E. M. är måktigare än de, E. M. åfven bör vara ädelmodigare. Sedan E. M. gjort sig fruktad ånda uti Rom, laga så, att man der tillbeder E. M. och låna aldrig edert årefulla namn, eller edra krigshårar åt dess hemliga fiender, som begagna detta tillfälle, för att gifva det dödsslaget. Gör mig då den glädjen att kunna åga E. M. vånskap, utan fruktan att såra min pligt mot Kyrkan, försåkrande E. M., att, såsom ingenting kan förmå mig att fe-la i denna pligt, så kan ock ingenting förmå mig att upplösa den vånskap jag E. M. egnar, ty jag vill i hela mitt lif vara, etc.

Till Bourdelot.

Jag gillar allt hvad Ni gjort, rörande den omtalta boken. Fullfölj saken med ifver och låt straffa den brottslige. Jag år Er förbunden för den nit och ifver Ni vid detta tillfälle visar för mitt bästa. Jag år alltid benågen att förlåta och glömma de oförrätter och elakheter man dagligen gör mig, de skada endast sina vanhederliga och föraktliga

författare. Men jag tycker mig vara skyldig min åra någon lindrig harm, och jag kan icke utan smärta vågra henne den. Tro likväl, att jag öfverlemnar mig deråt utan passion. Tiden tröstar mig; man skonar der ingen, och det blinda förtalet, som aldrig slumrar och grymt förklenar allt hvad det träffar, angriper ändå oftare personer af förtjenst, än dårar och elaka. Jag är nu van vid människors otacksamhet, och de osanningar afunden och bedrägeriet utsprida om mig, röra mig icke mer. Mitt samvete, som ingenting förebrår mig, gör hela min tröst. Sverige, Italien och alla andra riken, dem jag genomrest, skola åtminstone efter min död bära vittne om mitt uppförande. Mitt namn och min åra åro nog vålgrundade, för att icke frukta hvarken Gud eller människor. Jag vådjar äfven till mina belackares lugna och ångerfulla samvete, och är öfvertygad att, om de uppmärksamt lyssna till dess röst, skola de aldrig tro sig hafva utspridt så svarta och nedriga osanningar. Denna bok misshagar mig, emedan hon bår herr Chanuts namn. Jag är säker, att han icke utgifvit henne, och i förtviflan öfver, att man tryckt en skamfläck, som fördunklar en så hederlig mans minne. Ty åndteligen, om Gud skulle öfvergifvit mig, så långt att han tillåte det jag blefve i stånd till alla de ovårdigheter man påbördar mig, skulle det för mig vara den största olycka, hvarifrån hans barmhertighet mig bevarat. Detta hindrar icke, att hvarje människa, som är istånd att på ett sådant sätt småda mig, är ovårdig att lefva. De ådla och rörande tänkesätt, Sverige visade mig vid vår första skillsmessa, och hvilka det sedan allt tills nu bibehållit, åro mig imellertid så ärofulla, att de på en gång rättfärdiga min person och min tid. Jag smic-

krar mig äfven, att min förflutna, närvarande och tillkommande lefnad skall fullkomligt motsåga allt hvad afunden utbasunar om mig. Jag skall upprepa för Er, i anseende hårtill, den afgörande dom, som fordom en namnkunnig Italiensk författare fällde, vid ett dylikt tillfälle: *Il papa, è papa, e tu sei furfante*: påfven blifver alltid påfve, och du en narr, etc.

Till Grefve de Wasanau *)

Mina och edra sakers tillstånd förmår mig att gifva eder ett godhertadt råd, som kanhända skall förvåna Er. Men om Ni deröfver anställer alfvar samma betraktelser, skall Ni öfvertygas, att det är en verkan af min, eller snarare Guds godhet emot oss, som ingifver mig att genom detta bref, öfvertala Er att med det första öfvergifva verlden och hofvet. Mig tyckes, att det bästa parti för Er skulle vara, att resa till Monte-Cassino eller ock la Valle Ombrosa, som äro två nära hårintill vackra orter, att helga eder till Guds tjenst för edra återstående dagar, i det Ni der anlågger munkdrägten. Ni är mycket lycklig att kunna göra det, och jag afundas edert stånd, som tillåter eder taga ett så skönt beslut. Det gifves ingenting så stort, så årofullt och skönt, som att helt och hållit egna sig åt Gud; och om Ni med glädje och behjertenhet omfattar denna

*) Naturlig son af Uladislaus, konung i Pohlen; CHRISTINA hade anförtrott honom en beskickning i Sverige. Oaktadt Drottningens råd, qvarblef han i verlden, och erhöi en syssla vid påfvens hof.

denna kallelse, skall Ni deraf finna Er vål. I världen och vid hofvet är intet för Er att hoppas: Ni är nödstäld och åger icke hvarmed Ni kan underhålla eder börd; jag är icke i tillstånd att befordra eder lycka, jag är, efter världens tänkesätt, ännu uslare än Ni, emedan jag är högre, och icke nog lycklig att kunna taga ett dylikt beslut, som jag måhända skulle sjelf vilja verkställa.

Smickra Er icke med tomma inbillningar, tro uppriktigt, att hvarken för mig eller Er är något att hoppas i världen, och att hon är så danad, att man är alltför lycklig, när man der ingenting fordrar eller hoppas. Vet, att människan är skapad för något högre, och att världen icke åger något fullkomligt tillfredsställande. Om Ni än kunde blifva den enda monark på hela jorden, omgifvas af världens hela glans, åra och alla dess högheter, förmåner och nöjen, skall Ni deraf icke blifva nöjdare än Ni nu är. Jag talar med Er af erfarenhet, Ni skulle deraf icke blifva lyckligare; tvertom, skulle Ni få sorger, vidrigheter, som ännu äro eder okände, och värre än allt hvad Ni hittills uthårdat. Sedan Ni njutit alla de förmåner Ni åstundat, skall Ni således blifva så kraftigt öfvertygad om allt dettas uselhet och intet, att Ni skall blygas öfver Er sjelf att så mycket hafva efterlångtat och värderat det, som är så ringa, och icke tjenar till annat, än att för människorna göra lifvet och döden lika odrågliga. Om Ni vore verkligt öfvertygad om denna sanning, skulle Ni med glädje närma Er till den hamn, Guds försyn öppnar Er, för att draga Er undan skeppsbrottet. Likväl, innan Ni bestämmer Er till ett så stort beslut, undersök och rådfråga

vål edert hjerta och edra krafter; men förtro Er icke deråt, förtro Er åt Gud, och om Ni är öfvertygad om hans kallelse, gå utur verlden med det första, men gå derutur såsom från ett brinnande hus, och hvarifrån man hastigt bör rådda sig, om man icke vill omkomma deruti. Förordna om edra affärer, och gif behjertadt det ringa Ni åger åt Gud, frukta icke att förlora något, han skall rikligen återgifva Er allt. Detta offer är det bästa bruk man kan göra af allt hvad verlden åger; och Gud är så god, att han belönar oss derföre, då vi endast gifva honom hvad honom tillhör. Hvad åra och nöje att tjena en så god herre, och huru lycklig är jag icke att hafva lemnat och förlorat allt för hans skull! Denna tillfredsställelse är bättre än verdens herradöme: gör på samma sätt, och Ni skall deraf finna Er lika lycklig och nöjd som jag, emedan den enda hemligheten att fullkomligt vara det, är att öfverlemna allt. Tro mig, det är det bästa parti man kan taga, emedan man jemvål måste dö förr eller senare. Imellertid, om ni har någon plan för någon orden eller något kloster-löfte, sätter jag mig icke deremot; följ eder bøjelse, och bed Gud att han ingifver Er hvad som är bäst för hans åra och eder välfärd. Jag tänkte göra Er till Rid-dare af *Maltheser-orden*, men jag finner att denna orden skulle förbinda Er till ett lefnadssätt, och en utrustning, hvilken Ni icke kunde fullgöra.

Att gå och försöka sin lycka i krig, är lika detsamma, man har åfven der kostnader; utan penningar uträttar man ingenting i verlden, i hvilket stånd man ingår. Med ett ord, det är endast i Guds armar man kan kasta sig, utblottad på allt, utan fruktan för vanheder. Om Ni gör det upp-

riktigt, skall Ni deruti finna åra och sällhet, och en tillfredsställelse, som öfverträffar all verdens njutning. Gud gifve Er nåd att blifva öfvertygad om dessa sanningar. Ni säger kanhända till mig: Hvarföre gör Ni icke på samma sätt? Ni har rått: men ehuru jag hvarken tycker om eller är i belågenhet att göra redo för någon, vill jag dock betaga Er all slags tvifvelsmål derom, i det jag förklarar Er, att samma Försyn, som kallar Er till denna sällhet, förbjuder mig att eftersträfva densamma, såsom jag förklarar det af verkningarna. Allt hvad som håndt mig i hela min lefnad, öfvertygar mig, det Hon vill att jag icke tänker derpå; att man skulle vara upprorisk mot hennes bud om man ingick uti ett stånd, dit man, efter allt utseende, icke är kallad. Om denna samma Försyn derom en dag annorlunda förordnar, skall jag blindt följa dess bud, emedan jag jemvål länge öfverlemnadt mig åt dess ledning. Gör likaledes, och Ni skall blifva lycklig.

Till Markisen del Monte.

Jag är otröstlig, Markis, öfver den gemensamma förlust vi gjort af Markisen eders far, som efter hvad jag såkert hoppas, njuter evig åra. Jag deltagar i eders sorg, hvartill Ni har det rättvisaste skål i världen. Men man måste öfverlemna sig åt Guds behag. Ni har af andra personer omständeligen erhållit den bedröfliga tidningen. Jag är i yttersta oro när jag tänker derpå. Allt hvad jag, i hänseende till mig, kan göra Er vid detta tillfälle, är att försåkra Er, att Er far öfverlåtitt all sin tillgifvenhet för Er åt mig, och att Ni med lika myc-

ken tillgifvenhet hådanefter är min son. Jag ville önska att Ni ågde hans stora talanger, såsom Ni redan har uti arf hans trohet för mig, och den kärlek han för mig bar. Jag har förlorat en så trogen och skicklig tjenare, och som så bildat sig efter mitt tycke, att hjertat blöder när jag tänker derpå. Gud, som ensam vet att belöna hans dygd och förtjenst, har, då han såg min oförmåga, beröfvat mig honom, för att i mitt ställe vedergälla honom de trogna och hedrande tjänster han mig gjort. Jag ångrar intet mer, än att icke på så många år hafva visat honom någon mig värdig nåd. Jag beder eder och alla edra förlåta mig det. Men jag är viss, att Ni har medlidande med mig.

Det är mig omöjligt att svara på edert bref, äfvensom att gifva Er några föreskrifter. Det sår jag nyss fått, är ännu för nytt. Jag vill endast säga Er, att Er far i går befann sig vid den fullkomligaste helsa, som en yngling af Er ålder kan hafva. Han var i mitt sällskap ända till klockan 3, och gick bort i godt tillstånd och rätt nöjd. Klockan 5 denna morgon sjuknade han, och dog vid solens nedgång. Hvad äro vi! aska, ett stoft, ett intet. Gud gifve oss alla af sin barmhertighet, att kunna lefva och dö i hans heliga nåd, allt annat är blott fåfånglighet. Jag är ledsen, att Ni är utan skriftefader, men man finner Gud öfver allt; och allt annat, ehuru godt det än kan vara, är intet utan honom. Påmin Er, att vi alla skole försvinna såsom skuggor. Lifvet är blott en dröm, det utslocknar och flyr bort såsom en blix: vi resa alla till evigheten; måtte Gud, af sin nåd, tillställa oss den säll och hårlig!

De genom eder fars död lediga embeten, och sportlarna skola tillhöra Er ett helt år, och jag skall icke förordna något derom till hvilkens förman som helst. Jag skall i sinom tid förse Er med ett embete, endast Ni gör Er dertill värdig, och jag gifver Er derpå mitt löfte. Imellertid sänder jag Er den fullmakt såsom kapiten vid mitt gärd, hvilken jag redan lofvat Er. Jag är ledsen att icke förr hafva gifvit Er den; men, blif icke missnöjd, jag har gjort det för edert väl, och trodde icke att så hastigt förlora Er far. Men Gud, som vare välsignad, har så velat: bed honom därför, att han bevarar mitt lif, och Ni får se, hvad jag skall göra för Er. Trösta Er, eder far har dödt rik af åra. Man skall sörja honom i Sverige och Tyskland så väl som i Rom, och i synnerhet vår herr kardinal, som verkligen var hans stora gynnare och goda vän, som jag hoppas han äfven skall vara af Er och edert hus. Gud gifve Er all slags välgång!

Rom den 21 September 1688.

II.

Underrättelse

om de af CHRISTINA författade Arbeten.

Manuskrifterne till CHRISTINAS arbeten, alla skrifterna på Franska hafva funnits i Italien och Sverige. Arkenholtz har låtit trycka dem i sina Memoires bland de bevisande handlingarne; men som ingen i Frankrike låser denna samling, hafva de förblifvit okände. Vi skola först tala om tankar och grundsatser, eller om *Arbetet vid lediga stunder*. Tankarna äro icke alla lika intressanta; deribland finnas äfven allmänna och föga grundade; men flere äro märkvärdige för sin kraftfullhet, sanning och riktighet. Anförom exempel:

Man bör ingenting lida i hjertat, som orsakar det blygsel.

Allt förgår som en blix; det goda och onda varar så kort att de icke förtjena fågnad eller ledsnad.

Högheter äro såsom vålluktande saker; de, som bära dem, känna dem nästan icke.

När man icke är mycket höjd öfver sin lycka och rang, förtjenar man dem icke.

Konsten att håmnas, är föga känd.

Sanna tänkesätt, rätta och själsstora känslor, samt stora gerningar, göra människornas åra och sällhet; allt öfrigt är idel fåfånglighet.

Man ålskar icke alltid det man högaktar; men man högaktar alltid det man ålskar.

Allt hvad som är falskt, är löjligt.

Det gifves tillfällen då store män gråta utan att göra sig skada.

Cesar gret, och hans tårar voro honom värdige.

Man ålskar dem man gjort godt, och hatar dem man gjort ondt.

Goda gerningar gifva mod, och de elaka förtaga det.

Man kan icke vara skicklig utan redlighet.

Man kan vara en man af heder, utan att vara en stor man; men man skulle icke kunna vara en stor, utan att vara en hederlig man.

Cicero var den enda pultron, som var i stånd till stora saker.

Man sätter sig förgåfves emot staternas och republikernas förändringar; det är en oundviklig omständighet som förorsakar dem.

Allt som förstör furstars högaktning och vördnad, är för dem skadligt.

Den myckna förtrolighet, som gör somliga föraktade, gör andra mera vördade.

Den falska åran fås för godt köp; men den verkliga kostar mycket.

Hvad än smickret må försöka, kan det icke gifva åra.

Årelystnaden är mera stolt när hon lyder, än när hon befaller.

Ehuru ovärdig fruktan må synas, är hon ädel och rättvis, när man blott fruktar Gud och sig sjelf.

Det gifves ingen annan falsk prydnad, än lyckan och helsan.

Ärelystnaden och kärleken äro de mest ömmande passioner; de insmyga sig uti alla sinnen; man deltagar uti ålskares och hjeltars äfventyr, de hafva ett hemligt förstånd i våra hjertan; alla andra passioner äro kalla, i jemförelse med dem.

Yppigheten är ett slags allmosa.

De rikas penningar tillhöra de fattige, och de fattigas arbete tillhör de rike.

De menniskor, som tillbringa sitt lif mellan en kam och en spegel, förtjena det icke.

Det gifvas menniskor, som äro motbjudande,

Det är en höghet i själen, som underkastar sig allt; Plato i bojorna var mer, än hans tyran.

Samma temperament, som bildar stora talanger, tvingar en till stora fel.

Det fordras mera behjertenhet till giftermål, än till krig.

Det gifvas menniskor som, vid berättelsen om deras tapperhet, gifva tillkänna sin fruktan.

Att förlora en ovän, är en större förlust än man tror.

De små armeerna fordra mycken kostnad, men de stora underhålla sig sjelfve.

I lyckan måste man vara vis och höflig; och i olyckan, vis och stolt.

Intet stånd gifves, som man icke kan göra årefullt, antingen genom hvad man der uträttar, eller genom hvad man der lider.

Gud allena förtjenar all möjlig fruktan och beundran.

Skrymtare hata mindre sina synder, än andras nöje.

Ensligheten är stora sjäalars element.

Denna världen är ett stort och präktigt tempel, jorden der vi äro, är dess altare, på hvilket tiden och döden offra till naturens upphofsman, som från intet framdrog detta sköna och stora konstverk, der allt som lefver, bör dö; allt förändras der, men ingenting förgås.

Uti åtskilliga berättelser öfver ALEXANDER den stores lefverne och gerningar, tillkännagifver CHRISTINA sin beundran för denne hjälte; hon söker att upphöja hans egenskaper och bemantla hans fel, eller att rättfärdiga hans förseelser. Man lårer utan tvifvel med nöje se, huru hon yttrar sig rörande Clyti mord. "Man tadar honom med skål, säger hon, för Clyti död; likväl var denna död blott en olycka, emedan hans afsigt icke var att döda honom; men Clyti olyckliga öde, eller snarare hans otidighet, ådrog honom ALEXANDERS rättmätiga vrede, och tvingade honom att straffa honom; och det tyckes snarare vara skål att beundra det ovanliga tålmodet hos en furste, som, uphetsad af drycker och en rättmätig vrede, så länge tålde de smådelser, denna grofva karl sade honom. . . . Det tyckes som ALEXANDER var vård att ursäktas vid detta tillfälle, och att Clytus icke fick annat än hvad han väl förtjent. ALEXANDER hade utan tvifvel gjort

bättre uti att förlåta en galning; men man kan ursäkta och beklaga en furste af hans temperament, skymfad af en man som var skyldig honom vördnad, och man bör vara öfvertygad, att få andra furstar skulle så länge uthårdadt detta tålamods prof; och om någon, vid ett dylikt tillfälle, någonsin gjort det, bör man mindre berömma hans dygd än hans svaghet. Denna håftighet var då vård ursäkt och nästan förlåtelse, emedan deruti var ingenting ALEXANDER ovärdigt, annat än straffets ytterlighet, som tvifvelsutan gick längre, än hans afsigt; men om man tadlar hans håftighet vid detta tillfälle, bör man icke mindre tadla hans öfverdrifna ånger; att gå ånda till förtviflan, visade för mycket högmod och okunnighet. Menniskors brott och fel skulle mindre förvåna dem, om de kände sin stora svaghet. Förtviflan, som icke är annat än en verkan af denna okunnighet, gör högmodet otröstligt, så snart det ser sig bedragit i den falska förtröstan det satt till sin egen sjelfklokhet.“

CHRISTINA sätter likväl gränser för sitt öfverseende: “Det är för Parmenions död, fortfar hon, hvilken han utan rörelse låt dö, som han förtjenar att tadlas. Om sonen var brottslig, kunde fadern vara oskyldig. Denne man, som hade tjent honom så vål, hade icke förtjent en sådan belöning; gerningen var politisk, men af en ALEXANDER ovärdig statsklokhet. Han borde afvakta Parmenions uppror för att derföre straffa honom, och han skulle hafva gjort bättre att benåda sonen för fadrens skull.“

Några Drottningens anmärkningar bevisa vid den af hennes kunskaper och skarpsynthet. “Man beskyller åfven ALEXANDER, säger hon, att hafva låtit tillbedja sig; men de, som tadla honom derföre,

känna icke ALEXANDERS tid, eller detta slags tillbedjande, som väckt så mycket rop bland människorna. Han föddes i en tid, på hvilken vårdigheten af Jupiters son gafs åt många andra, som icke voro så vårdige att vara det som han. Till en människas förgudning fordrades icke mer, ån att döda en oxe, ett vildsvin, ett lejon, eller att mörda några rövare, och man blef gud för så godt köp. Dessutom var bruket att tillbedja konungarna lika så gammalt i Asien, som det var nytt ibland Grekerna. ALEXANDER, som uppstigit på denna thron, hade icke orått uti att förändra sitt ceremoniel, att lempa sig efter de folkslags seder, som han underkufvat, derföre att detta var vördnadsfullare och vårdigare hans lycka. Dessa vördnads-betygelser, som han fordrade under namn af tillbedjande, gjorde honom icke mindre förtrolig eller mindre god, hvilket han visade vid tusende tillfällen, då han intog sina vänner och fiender.“

CHRISTINAS *Betraktelser öfver JULIUS CESAR* äro icke annat ån ett utkast och omfatta blott en ganska liten del af den namnkunnige Romarens lefnad och gerningar. Imellertid igenfinner man derpå Drottningens signet. Vi skola blott anföra inledningen: “Det är ett utmärkt nöje att betrakta store män och att grundeligen undersöka deras förtjenst. De födas af sig sjelfve, för att gifva verlden präktiga skådespel, och det tyckes som ödet icke sätter dem i tåflan med lyckan för annat, ån att låta dem segrande falla. Allt ledsamt och vidrigt, som hon emotsätter dem, hindrar dem icke att slutligen uppfylla sitt årefulla öde. Allt bidrager till att göra dem stora; deras fel och laster äro brott, som tillhåra deras tid, hvilken tvingar dem dertill mot deras vilje, men hindrar dem icke att vara föremål för

alla människors beundran och förvåning. Man kan icke syselsätta sig med något angenåmare, än att rätt låra känna dem. Denna kännedom undervisar och förbättrar oss; den höjer själen öfver sig sjelf, uppeldar henne, och låter henne känna sin egen förmåga. Det äro ovanliga människors ådla tänkesätt och stora gerningar, som uppfylla en själ med dygd och styrka, genom ett slags lycklig smitta, från hvilken man ej skulle kunna bevara sig, utan att blifva olycklig.“

Det märkvärdigaste och mest uppmärksamhet förtjenande arbete, som CHRISTINA lemnat, är det som har till titel *CHRISTINAS Lefverne, skrifvit af henne sjelf, och tillegnadt Gud*. Detta arbete, som sträcker sig till omkring år 1635, synes hafva varit skrifvit vid år 1686; stilen är i allmänhet vårdad; deruti herrskar mycken uppriktighet, och Drottningen dömmar der sig sjelf och andra med lika mycken sanning, som finhet och urskillning. Vi hafva redan derutur hämtat flera märkvärdiga drag, för att skildra CHRISTINA; men vi tro oss ännu böra anföra några ställen, för att låta känna dess beskaffenhet.

Se här, huru CHRISTINA uttrycker sig i anseende till sin far, den store GUSTAF; “Denne Konung, hvilken, som jag förut sagt det, dog i segrens armar, var stor i allt. Stor var hans börd, äfvensom hans egenskaper, hans årelystnad var större än hans styrka, men icke större än hans lycka. Han var vis, han var tapper, han var stor fältherre och stor konung. Med ett ord, det var den största man i sitt tidehvarf, äfvensom bland dem, hvilka lefvat före honom tre eller fyra århundraden. Han

var ädelmodig, öfverflödigt frikostig; med allt detta hushållare, skicklig i allt. Han talade och förstod flere språk, talade vid offentliga tillfällen vål, ålskade läsning och vitterhet. Han var en vacker herre, men till växten nog stor och fyllig, som började att besvåra honom. Han var nog vred och hastig, med mycken böjelse för könnet. Han tyckte icke om vin, men drack likvål, ett allmänt fel i Norden^{*)}; men detta hindrade honom icke att vaka öfver sin åra och pligt. Han var förtrolig med sina vänner, och förbehållsam med soldaterna.“

Sedan hon tillkännagifvit sitt födelse-år och sin födelsestund tillågger Drottningen: “Jag bör här, o Herre! hembåra Dig en helt annan tacksägelse, ån den store man, som fordom tackade Dig, att hafva låtit honom födas man och icke qvinna; ty jag, Herre, jag tackar Dig, att Du låtit mig födas qvinna, så mycket mera som Du gjort mig den nåd, att ingen mitt köns svaghet fått inrymme i min själ. Du har betjent Dig af mitt kön, för att bevara mig från mitt fosterlands synder och laster, och sedan Du dömt mig till det svagare könnet, har Du velat befria mig från alla dess vanliga svagheter. Du har ock velat frikalla mig från alla dess beroenden, då Du låtit mig födas till en thron, der jag borde ensam regera. Du har ock velat, ända från vaggan, låta mig känna fördelen af detta så stora oberoende, som jag förstått att bibehålla, och skall bevara ånda till döden. Om Du hade lå-

*) Detta fel har mycket minskats i senare tider, och råder nu mer endast i de lägre stånden. Det tillhör nu lika så litet den goda tonen att bertusa sig i Petersburg, Stockholm och Köpenhamn, som uti Paris och andra Europas hufvudstäder.

tit mig födas man, skulle kanhända sedvana och efterdömet förfört mig. Jag hade kanhända i vinet dränkt alla de dygder och natursgåfvor, dem Du mig tilldelat. Kanske ock mitt heta och håftiga temperament hånfört mig till en oordentlig lefnad, hvarifrån det sedan blifvit svårare att befria mig . . Tillåt derföre, att jag beundrar Din godhet, som på så många sätt gynnat mig, att den velat af mitt största fel göra mig en slags förtjenst.“

“Jag var så barn, säger Drottningen, när hon talar om sitt tillträde till thronen, att jag hvarken kände min olycka eller lycka; men jag kommer likvål ihog, att det roade mig se detta folk för mina fötter kyssa min hand. Då ständerna voro församlade borde jag upstiga på en thron, hvilkens pligter och besvär jag icke kände. Jag visste ännu icke, hvartill ett så svårt embete gjorde mig förbunden. Jag var okunnig om, huru mycket man borde vaka och arbeta för att blifva detsamma vördig, och den förskräckliga räkenskap jag borde göra Dig, Herre, om jag detsamma illa förestått. Jag ägde icke förstånd att visa Dig den vörndnad jag Dig var skyldig, eller att åkalla din hjälp uti en så tryckande nödvändighet. Det var Du, Herre, som då gjorde ett barn så förundransvärdt för ett folk, hvilket förvånades öfver det stora sätt, hvarmed jag redan vid detta första tillfälle förestälde en Drottning. Jag var liten, men hade på Thronen ett så högt anseende, att det ingaf vörndnad och fruktan hos alla. Det var Du, Herre, som låt ett barn synas sådant, då det ännu icke kunde bruka sitt förnuft. Du hade intryckt på mitt ämne detta tecken af höghet, hvilket Du icke gifver alla dem, som Du, såsom mig, bestämt till den åran att vara din ståthållare bland menniskor.“

Ehuru CHRISTINA finner ett nöje uti att upphöja de fördelar och egenskaper hon fått af naturen, döljer hon icke sina fel. "Jag var, säger hon, misstrogen, misstänksam och dessutom omåttligt ärelysten. Jag var håftig, högmodig och otålig. Dessa fel, i stället att minskas med åldren och lyckan, hafva så mycket tilltagit, att de alltförväl låtit mig känna, det de tillhörde min person och icke min lycka. Jag vet vål, att jag kan dölja dem när jag vill. Men jag vet ej, om jag någonsin bemödat mig att helt och hållit kufva dem. Det är Din nåd allena, Herre, som hindrat dem att föra mig så långt de kunnat gå, och om Du någon gång lemnat dem tygeln, har Du dock aldrig tillåtit, att de skulle störtat mig. Dessutom var jag otrogen och föga andåktig, mitt heta och håftiga temperament har icke gifvit mig mindre böjelse för kärlek än ärelystnad. I hvilket tillstånd skulle en så förskräcklig böjelse hafva störtat mig, om din nåd ej hade brukat åfven mina fel till min förbättring häruti! Min ärelystnad, min stolthet, som icke ville erkänna något öfvervalde, och mitt högmod, som föraktade allt, hafva tjent mig till förträffliga förvaringsmedel, och ehuru nära jag än varit branten, har din måktiga hand hållit mig tillbaka . . . . Jag har ännu ett fel, för hvilket jag nära glömt att mig anklaga, nemligen att för mycket hafva föraktat de mitt kön tillhörande anståndigheter, och detta har ofta visat mig brottsligare än jag var, men jag har försent erkänt detta fel, för att kunna råtta det."

Man måste med saknad anse, att Drottningen icke fört anteckningarna af sin lefnad utöfver sina första år. Förgåfves har man sökt en fortsättning deraf, men funnit tvenne historiska stycken öfver hennes regering, förmodeligen uppsatta under hen-

nes ögon, och hvilka hon tillökt med flere noter. Som hon skref ur minnet, tager hon understundom fel om händelserna. Men hennes anmärkningar och omdömen äro alltid fulla af vett och sanning.

III.

CHRISTINAS förnämsta Medaljer.

CHRI**STINA** lät under sin regering och efter sin afsägelse slå ett stort antal medaljer. Hon begagnade sin tids bästa konstnärer, och anskaffade sjelf mestadels idéerna och inskriptionerna; vi ärna uppgifva de förnämste af dessa medaljer, i ordning, efter Arkenholtz, Brenner och Berch.

1648. *Öfver Westfaliska freden.* Drottningens hufvud, föreståldt med håret i bucklor, jemte en kask omgifven af lager, och hennes namn **CHRISTINA** midt emot. *På frånsidan,* Minerva stående vid ett olivetråd, och hållande en gren i handen med denna inskription, *repertrix.*

1649. *Öfver CARL GUSTAFS utnåmnande till arfsrätten.* Drottningens porträtt och namn. *På frånsidan,* Sveriges vapen, uppehållit af två lejon; med omskrift: *Columna regni Sapientia,*

1650 — 1655. *Öfver Drottningens kröning.* CHRISTINAS hufvud lagerkrönt, och hennes namn CHRISTINA regina. På frånsidan, en hand, som ur molnen håller en konglig krona; med omskrift: *avitam et auctam.*

Samma ämne. Drottningens hufvud, omgifvit af en lager, med dessa ord: CHRISTINA D. G. Sue. Vand. regina. På frånsidan, en stor lilja i en behaglig nejd, ofvanpå hvilken två händer ur molnen sätta en krona; Guds namn synes högst med solstrålar; på ett band mellan de ur molnet sträckta händer, äro dessa ord: *Non aliunde.* Såsom naturen dolt kronan i liljan, den hvitaste bland blommor, och omkring hvilken finnas gyllene strångar, lempar man med skål på henne denna omskrift: *Meruit candore coronam.* Denna är den största af CHRISTINAS medaljer.

Öfver Drottningens smak för vetenskaper och vittighet. Drottningens hufvud lagerkrönt, med öfverskrift CHRISTINA regina. På frånsidan, de tre muserna Polymnia, Melpomene och Calliope, hållande den ena lyran, den andra en lutha, den tredje en bok; med omskrift: *Dulces ante omnia.*

Samma ämne. CHRISTINAS hufvud med Minervas kask, betraktande en lagerqvist, och midt emot hennes namn CHRISTINA. På frånsidan, solens bild, hvilkens strålar intaga hela fältet af medaljen.

Denna medalj gjorde mycket uppseende i den vittra världen, och gaf anledning till många Franska, Latinska och Grekiska verser. Sarrau, bröderne Valois, Huet, Ginet tåflade om dess berömmande. Vi skole anföra Huets verser.

*Phoebus, CHRISTINÆ pictos in imagine vultus
Ut vidit, taces misit ab ore sonos:*

*CHRISTINAM quisquis se pingere posse putavit,
Pingere seque mea hic lumina possa putet.*

Ginet gjorde de två följande verser, märkvärdiga för sin ordrika korthet.

*Hæc paces, hæc bella gerit, velut altera Pallas,
Hæc radiis gelidam, solis vice, temperat arcton.*

Samma ämne. Drottningens hufvud med håret i bucklor, jemte orden *regina* CHRISTINA. På fransidan, Berget Parnassus, på hvares spets man ser en Pegasus; med omskrift: *Sedes hæc solio potior.*

Drottningens oföränderliga sedolåra. Drottningens hufvud med hennes namn CHRISTINE. På fransidan, en lineal med denna omskrift: OP⊙O∞ OYXI OP⊙OMENO∞; ett tänkespråk, håmtadt utur kejsar ANTONINI arbete *de se ipso.*

CHRISTINAS *óde.* Drottningens hufvud, omgivet af lager, och deromkring dessa ord: CHRISTINA *regina.* Fransidan, en labyrinth, omkring hvilken man låser dessa ord: *Fata viam invenient.*

Drottningens nedläggande af regeringen. Drottningens hufvud lagerkrönt, ansigtet vändt åt vester, med hennes namn: CHRISTINA *regina.* Fransidan, med omskrift under: *Et sine te.*

Drottningens hufvud såsom det föregående. Fransidan, solen i sin långsta afståndspunkt, som, för att synas mindre, blifver derföre icke, för sin höjd skull, mindre stor; med omskrift af dessa ord: *Non fit tamen inde minor.*

Hufvudet på samma sätt. *Frånsidan*, solen, midt på fältet, utspridande sina strålar rundt omkring; med omskrift: *Nec falso, nec alieno.*

1655 — 1686. *Öfver staden Rom.* Drottningens hufvud, prydt med en lagerkrona, och omkring: *CHRISTINA regina. Frånsidan*, staden Rom, under sinnebild af en qvinna, med kask på hufvudet och sittande på vapen; med omskrift: *Possis urbe Roma nihil visere majus.* Densamma, med denna inskription: *Hic amor, hæc patria.*

Gåta för fornforskare. Drottningens hufvud med håret i bucklor, kasken lagerprydd, med hennes namn: *CHRISTINA regina. Frånsidan*, en fenix på ett bål, betraktande solens strålar, med detta ord ofvanföre: *MAKEΛΠΣ*; ett Svenskt ord, som vill såga *utan like och icke gift.* Man påstår, att det var Olaus Rudbeck, författare af *Atlantica*, som förskaffade *CHRISTINA* idéen till denna medalj, hvar öfver Athanasius Kircher och andre lärde förgåfves sökte att gifva förklaring. Kircher gjorde sig i synnerhet löjlig genom de tolkningar, den ena besynnerligare än den andra, som han föreslog Drottningen.

Af Drottningen beviljadt beskydd åt vettenskaperna. Drottningens bröstbild med hennes namn. *Frånsidan*, en qvinnobild, hållande i högra handen en pik, och ledande med den venstra fyra kopplade lejon; med omskrift: *Nec sinit esse feros; uti exergen, S. D. G. Soli Deo gloria.* Man har gifvit förklaringar öfver denna medalj. Den man här följt, synes vara den naturligaste.

CHRISTINAS själsstorhet och årelystnad. Drottningens bild som här ofvanföre. *Frånsidan*, en bevingad seger, stödd med en fot på globen, hållande i högra handen en lagerkrona, och en palm-

qvist i den venstra; med omskrift: *Victoria maxima*, och lågre ner *G. D. Gloria Deo*.

Hufvudet på samma sätt. *Frånsidan*, ett lejon med upplyft hufvud, med inskription *Confidenter et solus*.

Drottningens hufvud prydt med en lagerkrona jemte hennes namn. *Frånsidan*, hemisferen och dessa ord omkring: *Ne mi basta, ne mi bisogna*.

Framsidan lika. *Frånsidan*, jordgloben, och der ofvanföre *non sufficit*.

Framsidan lika. *Frånsidan* himmelsgloben, och ofvantill *sufficit*.

Framsidan lika. *Frånsidan*, paradis-fogeln flygande genom en ren och klar luft öfver molnen; med omskrift: *Mi nihil in terris*. Densamma med denna omskrift: *Liberio e nacqui, e vissi, e morro sciolto*.

Medaljer, slagna till CHRISTINAS åra, i Frankrike och Italien.

Öfver Drottningens intåg i Rom. Påfven ALEXANDER VII:s bild och namn. *Frånsidan* CHRISTINA till håst, förd af två kardinaler, inskription: *Felix faust. ingressus*. 1655.

Öfver Drottningens intåg i Paris. Konungens af Frankrike hufvud med håret i bucklor, och omkring: LUDOVICUS XIV, rex CHRISTIANISSIMUS. *Frånsidan*, Drottningen till håst, åtföljd af hertigen de Guise, framföre henne fyra rådsförvandter, bårande en konglig himmel; med omskrift: *Regina Suecorum in urbem regie excepta*. 1656.

Samma ämne. Samma framsida och Franska konungens namn. *Frånsidan*, konungen, föreståld

i konglig mantel, emottagande Drottningen, klådd i Romersk drågt; med omskrift: *CHRISTINA Suecorum regina in Gallia excepta. 1656.*

Samma ämne. Enkedrottningens af Frankrike, ANNAS af Österrike porträtt, med dessa ord: *Pietas est major an ortus? Frånsidan*, en qvinna till håst, och tått utmed ett skepp med fulla segel; omskrift: *Utraque orbis miraculum. 1657.* Man tror, att denna medalj slogs genom staden Paris's försorg, efter Drottningens afresa.

Öfver CHRISTINAS bibliotek förenadt med Vatikansens. ALEXANDER VIII:s bild, och omkring, hans namn. *Frånsidan*, spridda böcker på ett bord; ofvanföre flyger en tvåhöfdad örn, bårande mellan sina klor en stor fana. Omskriften inuti fanan och kring medaljen, år: *Addito in Vaticano sapientix pabulo ex regiis CHRISTINÆ thesauris.*

Till CHRISTINAS minne. Påfven CLEMENS XI förestäld uti påfvelig hufvud-prydnad och biskoplig mess-skjorta, med dessa ord: *CLEMENSXI. Ponti. Maxi.* *Frånsidan*, fromhetens bild, vid hvars fötter man ser en krona och en spira. Hon håller i handen en fakla och en guldkedja, vid hvilken hänger en medalj. Ofvanföre år en brinnande graf-lampa; omkring dessa ord: *Memoriæ CHRISTINÆ augustæ,* och i exergen: *Pietas pontificis maximi.*

IV.

Berättelse

om

Markisen Monaldeschis Död,

Öfver Stallmästare hos Drottning CHRISTINA af Sverige.

---

*Uppsatt af den Vördige Patern Lebel, Abbot i helga Tre-
faldighets Klostret vid Fontainebleau, den 9 Nov. 1657.*

Markisen Monaldeschis, Drottning CHRISTINAS af Sverige öfver-stallmästare, afrättande, verkstådt vid Fontainebleau i Hjort-Galleriet, på denna Drottningens order och befallning, har gifvit många anledning, att tvista, om regenten har rätt att utom sina stater låta straffa sin betjening, af egen makt och myndighet; och ehuru den aktning Frankrike alltid haft för Sveriges allians, hindrat denna tvist att gå längre, så har konungens tystnad vid detta tillfälle, gjort troligt, att konungsligheten var en outplånlig egenskap; att dess makt och myndighet åtföljde öfver allt den person, som beklådt densamma; och att han således, på hvad ställe han än befann sig, alltid bibehöll enväldsrätten öfver alla i sin svit, vare sig betjening eller andra, som icke äro den furstes undersåtare, uti hvilkens stater denne andre furste är herrbergerad.

Men härmed vare huru som helst, då jag hvarken har den afsigt att gå djupt in uti denna fråga, eller den förmätenhet att deröfver villja fälla ett

afgörande omdöme; skall jag nöja mig med att trogit berätta alla omständigheter vid denna gerning, och lemna läsaren frihet att derom dömma.

Den 6 November år 1657, klockan 9 om morgonen, skickade Drottningen af Sverige, som bodde vid Fontainebleau uti slotts-kamrerarens bus, efter mig med en af sina lakejer. Han sade sig hafva befallning af hennes majeståt att bedja mig komma och tala vid henne, så vida jag vore klostrets föreståndare. Jag svarade att jag vore det, och att jag skulle gå med honom för att få veta hennes Svenska majeståts vilja; af fruktan att låta denna Drottning vänta, följde jag således, utan att uppsöka någon beledsagare, denna lakej ånda uti förmaket; man låt mig der vänta några ögonblick; slutligen låt lakejen, som återkommit, mig gå in i Drottningens rum. Jag fann henne ensam, och sedan jag betygat henne min underdåniga vördnad, frågade jag hvad hennes majeståt åstundade af mig, dess underdånigste tjenare. Hon sade att jag, på det man kunde tala med mera frihet, skulle följa henne, och sedan hon ingått i Hjort-galleriet, frågade hon mig, om hon aldrig hade talt vid mig: jag svarade, att jag haft den åran betyga min vördnad för hennes maj:t och försåkra henne om min underdåniga lydning, och att hon haft den godheten tacka mig derföre, och ingenting annat; hvarefter hon sade mig, att jag bar en drågt, som förbandt henne att förtro sig till mig och låta mig, under tysthets-ed, lofva att hålla det hemligt, som hon ville upptäcka för mig. Jag svarade hennes maj:t, att i hemliga saker var jag af naturen blind och stum, och då jag var det för hvilken person som helst, borde jag med starkare skäl vara det för en

Drottning som hon, tilläggande att den heliga Skrift säger, att *Sacramentum regio abscondere bonum est*. Efter detta svar lemnade hon mig ett paket med papper, försedt med tre sigill, utan någon påskrift, och befalte mig återgifva det, i hvilkens närvaro som helst hon det skulle fordra, hvilket jag lofvade hennes Svenska maj:t. Hon bad mig sedan noga gifva akt på tiden, dagen, timmen och stället när hon gaf mig detta paket, och utan annat samtal, gick jag bort med paketet och lemnade denna Drottning i galleriet.

Lördagen den 10:de i samma månad, klockan ett eftermiddagen, skickade Drottningen en af sina kammartjenare efter mig, och då denne sade att hennes maj:t frågade efter mig, gick jag i ett kabinet för att taga det paket hon lemnat mig, i den tanken att hon skickade efter mig för att återlemna henne detsamma. Jag följde denne kammartjenare, som, sedan han fört mig genom dörren till slottstornet, insläppte mig i Hjort-galleriet; och så snart vi inkommit, tillslöt han dörren med så mycken skyndsamhet, att jag blef deröfver litet förvånad. Då jag midt uti galleriet blef varse Drottningen, som talade med en af sin svit, som man kallade markisen (jag har sedan fått veta, att det var markisen Monaldeschi), nalkades jag henne, sedan jag gjort en vördnadsfull bugning; hon begärde af mig med en temligen hög röst, i denne markis's och tre andra personers närvaro, det mig anförtrodda paketet. Tvenne af de tre stodo fyra steg från Drottningen, och den tredje temligen nära hennes maj:t; hon tilltalade mig i dessa uttryck: "Min Pater, gif mig igen paketet, som jag lemnat er;" jag nårmade mig och lemnade henne det. Sedan hennes maj:t tagit och en stund betrak-

tat det, öppnade hon detsamma, och tog de bref och skrifter, som voro deruti. Hon låt markisen se och låsa dem, frågande honom med en stark och säker röst, om han kände dem. Denne markis nekade, men bleknande, till dem. Vill Ni icke erkänna dessa bref och skrifter? sade hon till honom, (som i sjelfva verket icke voro annat än kopior, dem Drottningen sjelf afskrifvit). När hennes Svenska maj:t låtit nämnde markis en stund tänka på dessa skrifter, framtog hon originalerne, och, i det hon visade honom dem, kallade honom förrådare, och förmådde honom att tillstå sin stil och underskrift. Hon tillsporde honom flere gånger, hvartill denne markis ursåktande sig, svarade det bästa han kunde, skjutande skulden på åtskillige personer; sluteligen kastade han sig ned för Drottningens fötter och bad om nåd; och i detsamma blotade de tre närvarande karlarna sina vårjor, och satte icke åter in dem förrån de afhåndt markisen lifvet. Han reste sig upp och drog Drottningen från ett hörn till ett annat i galleriet, beständigt bedjande henne, att höra och förlåta honom. Hennes maj:t vågrade honom icke något; utan afhörde honom med mycket tålmod, utan att någonsin visa den minsta förtret eller tecken till vrede: när denne markis mest bad henne att höra och bifalla honom, vände hon sig åfven till mig och sade: "Min Pater, se och var vittne (gående till markisen, som stödde sig på en liten ebenholts-kåpp med rundt handtag) att jag icke förehafver något mot denne mannen, och att jag lemnar denne förrådare, denne trolöse så lång tid han vill och mer än han kan begåra af en förtörnad person, för att rättfärdiga sig om han kan."

Markisen, tvingad af Drottningen, gaf henne några papper och två eller tre sammanbundna små nycklar, som han uppdrog ur sin ficka, från hvilken föllo två eller tre smårre silfvermynt; och sedan markisen, efter mer än en timmas samtal, icke kunde tillfredsställa henne med sina svar, närmade hennes maj:t sig till mig, och sade med en temligen hög, men alfvarsam och foglig röst: "Min Pater, jag går bort och lemnar Er denne man, bered honom till döden och sörj för hans själ." Om ån denna dom blifvit afkunnad emot mig, skulle jag icke erfarit mera förskräckelse; och då markisen tillika med mig vid dessa ord kastade sig för hennes fötter, och jag bad henne om förlåtelse för den stackars markisen, sade hon sig icke kunna det, och att denne förrådarkaren var skyldigare och brottsligare ån de, som dömas till stegel och hjul; att han nog visste, det hon förtrott honom, såsom sin trognaste undersåte, sina viktigaste angelägenheter och hemligaste tankar, utom att hon icke ville förebrå honom de honom bevista vålgerningar, som öfvertråffade dem hon kunnat visa en bror, då hon alltid ansett honom som sådan, och att hans samvete ensamt borde vara honom en bödel. Hennes maj:t, som efter dessa ord, gick bort, lemnade mig med desse tre karlar, som hade sina vårjor blottade i afsigt att fullborda sitt mord. Sedan Drottningen gått ut, kastade markisen sig för mina fötter och besvor mig entrågit att gå efter hennes maj:t, för att erhålla nåd för honom. De tre männerne påskyndade honom med vårjan mot lifvet att låta biktas sig, utan att likvål röra honom, och jag förmanade honom med tårar i ögat att bedja Gud om nåd. Den förnåmsta af de tre gick ut till Drottningen, för att bedja henne om nåd och anropa hennes

förbarmande för den stackars markisen; men kommande bedröfvad tillbaka derföre, att hennes maj:t befallt honom att skynda, sade gråtande till markisen: "Tänk på Gud och er själ; ni måste dö." Likasom utom sig, kastade markisen vid dessa ord sig andra gången för mina fötter, besvor mig att ännu en gång återvända till hennes maj:t, för att försöka någon väg till förlåtelse och nåd; hvilket jag gjorde: och då jag fann hennes maj:t allena i sitt rum, med en lugn uppsyn och utan någon rörelse, nalkades jag henne, knåföll med tårar i ögonen och suckar i hjertat. Jag bad henne, vid Jesu Christi smärtor och sår, att hafva förbarmande och nåd med denne markis. Drottningen syntes blifva ledsen öfver att icke kunna bevilja mig min begäran, efter den trolöshet och grymhet denne olycklige hade velat låta henne uthårda i hans person, hvarefter han aldrig borde hoppas förlåtelse eller nåd, och sade mig, att man såndt många till stegel och hjul, som icke förtjent det så mycket som denne förrådare.

När jag såg att jag icke kunde vinna något med mina böner på Drottningens sinne, tog jag mig friheten föreställa henne, att hon var i konungens af Frankrike hus, och att hon skulle akta sig väl för hvad hon årnade verkställa, och om konungen skulle godkänna det; hvarpå hennes maj:t svarade mig, att hon ågde rättighet att dömma öfver lif och död, tagande Gud till vittne, om hon ville markisens person något ondt, och om hon icke åsidosatt allt hat, görande endast afseende på hans brott och förråderi, som var utan like, och som rörde alla, utom det att konungen af Frankrike icke hyste henne i sitt hus såsom en flyktig fånge, att det stod i hennes fullkomliga behag att göra rättvisa

åt och straffa sin betjening, på hvad ställe och tid som helst, och att hon var Gud allena ansvarig för sina gerningar, tilläggande att hvad hon gjorde, vore icke utan exempel; jag svarade Drottningen, att häruti var någon åtskillnad, att om konungarna hade gjort dylikt, hade det varit i deras eget land och icke annorstädes. Men jag hade icke förr sagt dessa ord, än jag ångrade det, troende mig hafva varit förmycket entrågen: i bortgåendet sade jag henne ännu: vid den åra och högaktning E. M. förvärfvat i Frankrike, och i det hopp alla goda Fransmän hafva om E. M. bemedling, beder jag E. M. underdånigst att betrakta, det denna gerning (ehuru den i hånseende till E. M. må vara rättvis) kan icke dess mindre af människor anses för våldsam och förhastad; gör ändå hellre en ädelmodig och nådefull gerning emot denne stackars markis, eller öfverlemna honom åtminstone åt konungens domstol, och gör honom en laglig process; E. M. skall deraf röna all tillfredsställelse, och dymedelst bibehålla det namn af beundransvärd, som E. M. bår i alla sina handlingar bland alla människor. "Hvad! min Pater, sade Drottningen, jag, som bör åga full och envåldig domsrätt öfver mina undersåtare, se mig bragt att processa mot en förrådsk tjänare, då bevisen om hans brott och trolöshet äro i mitt våld, skrifna och undertecknade af hans egen hand!" Det är sant, sade jag, men E. M. är partisk. Drottningen afbröt mig, och svarade: "Nej, nej, min Pater, jag skall låta konungen veta det; återvänd och sörj för hans själ; jag kan icke på mitt samvete bevilja hvad ni begår af mig," och skickade mig sålunda tillbaka; men jag kände vid röstens förändring i de sista orden, att, om Drottningen kunnat uppskjuta gerningen och ändra stäl-

le, hade hon otvifvelaktigt gjort det; men saken hade gått för långt att ett annat beslut kunde fattas, utan att sätta sig i fara att låta markisen undkomma, och äfventyra sitt eget lif.

I dessa ytterligheter visste jag icke hvad jag skulle göra eller besluta; gå min väg, kunde jag icke, och om jag ån kunnat det, såg jag mig förbunden af en kristlig kärleks- och samvets-pligt att bistå markisen och bereda honom att våld dö. Jag gick då tillbaka in uti galleriet, och omfamnande den stackars olycklige, som badade sig i sina tårar, uppmuntrade jag honom i de möjligast bästa och ifrigaste ordasätt, att det måtte behaga Gud ingifva honom beslut till döden, att tänka på sitt samvete, emedan intet mera hopp om lif var för honom i denna världen, och att då han led och umgälde för rättvisan, borde han till Gud allena sätta sina förhoppningar för evigheten, der han skulle finna sin tröst.

Sedan han, vid denna bedröfliga tidning, uppgifvit två eller tre stora rop, lade han sig på knä vid mina fötter, som satt mig på en af galleriets bänkar, och började sin bikt; men då han fortsatt den en stund, steg han opp två gånger, och gaf i detsamma till ett rop; jag lät honom göra sin trosbekännelse.

Afstående från alla stridande tankar, slutade han sin bikt på Latin, Franska och Italienska, som han bäst kunde förklara sig i den förvirring han var. Drottningens hofpredikant ankom just när jag frågade honom i förklaringen om ett tvifvelsmål; markisen, som blef honom varse, gick, utan att afbida aflösningen, till honom, hoppades nåd genom hans ynnest; de talade temmeligen länge sak-

ta tillsammans, hållande hvarandra i handen, stående i ett hörn; och sedan deras samtal var slutadt, utgick hofpredikanten och medtog den förnåmste af de tre, som voro uppdragne exekutionen, och kort derefter, då hofpredikanten stannat utanföre, återkom den andra ensam, och sade till markisen: "Bed Gud om nåd; ty du måste genast dö: är du skriftad?" Och, när han sade till honom dessa ord, trycker han honom mot väggen vid ändan af galleriet, der målningen St. Germain är, och jag kunde icke så vål vända mig bort, att jag icke såg, det han gaf honom ett hugg i magen på högra sidan, och markisen, som ville parera det, fattade vårjan med högra handen, på hvilken den andra, i det han ryckte henne tillbaka, afhögg honom tre finger, och vårjan blef slö, och då sade han till en annan, att han var bevåpnad inunder, der han verkligen hade ett pantsar, som vägde 9 à 10 marker, och densamme fördubblade genast hugget i ansigtet, hvarefter markisen ropade: min Pater! min Pater! Jag gick till honom, de andra drogo sig litet afsides; med ett knå på golfvet, bad han Gud om nåd, och sade mig ännu något, då jag gaf honom aflösningen jemte förmaning att tåligt lida döden för sina synder, förlåtande alla dem som orsakade hans död; derefter kastade han sig på golfvet, och i det han föll, gaf honom en annan ett hugg upp uti hufvudet, och liggande på magen, gjorde han tecken, att man skulle hugga af halsen, utan att göra honom mycket illa, emedan pantsaret, som uppskridit tillika med skjortkragen, afböjde och hindrade huggens styrka. Imellertid förmanade jag honom att tänka på Gud, uthårda med tålmod, o. m. s. I detsamma kom anföraren och frågade mig, om han icke skulle fullborda. Jag af-

viste honom föraktligt, och sade att jag dervid icke hade något råd att gifva honom; att jag begärde hans lif, men icke hans död: hvarpå han bad om förlåtelse och tillstod sig haft orätt uti, att göra mig en så dum fråga.

Efter detta tal hörde den stackars markisen, som blott våntade det sista slaget, dörren till galleriet öppnas; åter fattande mod, vände han sig om, och då han såg att det var hofpredikanten, som kom in, slåpade han sig så godt han kunde, stödjande sig mot galleriets panelning, och begärde att få tala vid honom; hofpredikanten gick på markisens venstra sida, då jag var på den högra, och markisen, vändande sig till hofpredikanten med hopknäppta händer, sade honom något, som liknade en bikt, hvarefter hofpredikanten sade till honom: "Bed Gud om nåd," och sedan han bedt om min tillåtelse, gaf han honom aflösningen.

Derefter gick han bort, tillsågande mig att kvarblifva hos markisen, och att han skulle besöka Drottningen; den, som hade huggit markisen öfver halsen och tillika med hofpresten var på hans venstra sida, genomborrade i detsamma strupen på honom med en lång och rak värja, af hvilket styng markisen föll på högra sidan, och talade icke mer, men andades öfver en fjerdedels timme, hvarunder jag ropade till honom och uppmuntrade honom så mycket som möjligt, och då han sålunda förlorat sin blod, slutade han sitt lif klockan tre quart till fyra eftermiddagen. Jag låste öfver honom *De profundis*, jemte Herrans bön; och derefter rörde anföraren af de tre en arm och ett ben på honom, knäppte opp hans byxor och kalsonger, letade i hans

klåder och fann intet, utom i hans ficka en liten jungfru Mariæ bönbok och en liten knif. De gingo alla tre sin väg, och jag sedan för att emottaga hennes maj:ts befallningar. Drottningen, förvissad om markisens död, visade sorg öfver att hafva nödgats låta göra denna exekution på markisens person, men att det var rättvist att göra det för hans brott och förråderi, och att hon bad Gud förlåta honom. Hon befallte att man skulle låta föra honom derifrån och begrafva honom, och sade mig, att hon ville låta låsa flere messor för hans själ; jag låt göra en likkista och låt lägga honom i en liten kårra, för skymningens, tyngdens och den elaka vågens skull, och låt föra honom till sockenkyrkan genom min vikarie och kapellan, biträdde af 3 man, med befallning att begrafva honom i kyrkan nära vigvattens-kårilet, hvilket gjordes och verkstaldes klockan tre qvart till sex om aftonen, måndagen den 12 November. Drottningen sände två sina lakejer med hundrade livres till klostret, på det man skulle bedja Gud för markisens ro, hvilken själmessa kungjordes genom ringning tisdagen den 13:de i nämnde månad, och som firades onsdagen den 14:de med all högtidlighet och andakt uti Avons sockenkyrka, der markisen är begrafven, och fortsatte vi ett *Credo* och de messor Drottningen befallt låsas, för att bedja den himmelska godheten, att han vårdes taga denne arme aflednes själ uti sitt paradis *).

---

*) Denna berättelse finnes uti några tidens samlingar, och är ansedd såsom tillförlitlig. Flandraren Aitzema och Arkenholtz hafva derom gifvit en annan, som icke skiljer sig uti de hufvudsakliga omständigheterna, men är mindre utförlig.

V.

Om CHRISTINAS tillårnade resa
till England, berättad af
Grégorio Leti.

“Drottningen fick lust att besöka Engelska hofvet, men som hon icke hade för vane att resa till något hof, förr än hon blef buden af regenten, hvilken hon i hemlighet sökte förmå att bedja henne komma, så att det icke skulle synas som hon hade begårt det, valde hon Madalschi *) att förmå Cromwel till att af henne önska ett besök. Denne herre blef af Cromwel verkligen mycket vål emottagen; hvilket gaf honom anledning att hoppas, det han skulle blifva gynnande hörd, i afseende på den hemliga kommission honom var uppdragen. I början beskref han för honom på ett öfverdrifvit sätt det utomordentliga värde Drottningen satte på hans förtjenst. Han gaf honom tillkänna, att hon skulle anse för ett ovanligt nöje att få besöka en så stor hjelte; tilläggande, att hennes maj:t icke kunde tröttna att tala om hans höghet, och icke nog beundra Englands sällhet att hafva en man, sådan som Cromwel, till protektor. Han hoppades genom detta smicker förmå honom att bjuda Drottningen komma och tillbringa någon tid vid hans hof, men han bedrog sig uti sin förmodan.

*) Leti kallar honom Maldeschi.

Protektorn låtsade icke förstå hvad han önskade, han visade honom höflighet för höflighet, och, med studerade ord och tvetydiga undflykter, hvaraf han visste att med mycken skicklighet betjena sig, undvek han att förbinda sig till något; så att Madalschi lätt begrep, det han icke hade mycken lust att se Drottning CHRISTINA i London. Trenne skål, tillägger Leti, kommo Cromwel att icke önska hennes ankomst; han såg, att ett sådant besök skulle förorsaka honom stora omkostnader. Ryktet sade, att flere furstar satt sig i stor förlågenhet, för att på ett pråktigt sätt emottaga henne. Dessutom kunde han icke förmå sig, att i sitt hof se en Drottning, som afstått tre kronor, för att antaga en religion, den han i döden hatade; utom att han fruktade, det hon skulle af honom önska någon nåd till förmön för Katolikerne. Så mån som han var om hemligheten af sina göromål, aktade han sig för att i sitt hof emottaga ett fruntimmer, som gjorde sig ett nöje af att intrånga i andras hemligheter, och upptäcka de doldaste planer. Men man bör här omtala det förnämsta skålet som gjorde, att CHRISTINA önskade tillbringa någon tid i London. När kardinal Mazarin, efter Ligans slut mellan Frankrike och England, fick veta att parlamentet gjort Protektors-vårdigheten årfteligi Cromwels slägt, uppgjorde han, för att mera befästa sitt vålde och kraftigare förmå honom till Ligans fortsättande, då han ingick slägtskap med honom, den plan att öfvertala honom till förskjutande af sin gemål, och förmåla sig med en hans brorsdotter. Drottning CHRISTINA syntes ensam skicklig att låta denna plan lyckas. Hon var försiktig, slug, intrigerande, qvick, och ganska skicklig att utföra en så kinkig intrig som denna. Detta förmådde henne att sända Madalschi

till London, för att underhandla med Cromwel och göra honom benågen att bedja henne komma dit. Det är i förlitande på Grégorio Leti, en föga trovärdig historieskrifvare, som man afskrifvit detta ställe utur hans *Olivier Cromwels* lefverne.“ Se Arkenholtz, *Mémoires de CHRISTINE*, tom. 2.

VI.

CHRISTINAS Testamente.

CHRISTINA, med Guds Nåde Sveriges, Göthes och Wendes Drottning;

Göre vetterligt, i kraft af detta vårt öppna bref, att då vi å nyo finne oss angripen af en opasslighet, som skulle kunna förkorta vårt lif, hafve vi, medan vi, genom Guds nåd kunna redigt tänka på vår själs välfärd, velat fritt förordna om våra ågodelar, såsom vi ock, genom den fulla makt Gud allena oss gifvit, derom förordne genom detta *muntliga* testamente på sätt och i ordning som följer:

Först, emedan Herren Gud kallat oss till den heliga trones ljus, som är den, hvilken den heliga modren, Katolska Apostoliska Romerska kyrkan, bekänner, och då han förlånat oss nåd och styrka att den icke allenast kunna bekänna, hvad det är oss kostat, utan ock att deruti ståndaktigt fortfara, oaktadt alla de motsägelser helfvetet kunnat för oss

uppväcka, försåkre vi, med full undergifvenhet för Guds behag, att vilja dö i denna samma kyrkas sköte, med fast tro, att utom henne gifves ingen salighet; och vi ångre, med hjertats uppriktigaste ruelse alla begångna synder, såsom förbrytelser mot Herren vår Gud, ödmjukt bedjande, att han ville oss dem förlåta, hvilket vi hoppas undfå af hans oändliga barmhertighet, som oss förlånat otaliga vålgerningar, hvarföre vi åfven tacke hans Gudomliga Majeståt, och i anseende hvartill vi bedje det förlåta oss vår otacksamhet. Vi anbefalle vår själ åt Gud vår skapare och återlösare, åt den lycksaliga Jungfrun vår förebedjerska, åt vår vård-engel, åt öfver-engeln Mikael och alla himmelens helgon, bedjande dem att bistå oss i dödsstunden, på det vår själ må blifva vårdig det eviga lifvet.

Vår vilja är, att vår arfvinge, efter vår död, låter förrätta tjuge tusend messor för vår själs ro.

Item, är vår vilja, att vår arfvinge uppreser och inrättar tre kapell, med vilkor att hvar och ett af dem beständigt och dagligen skall låsa en messa för vår själs ro uti S:t Petri kyrka i Rom, med sådana andaktsöfningar som vår arfvinge finner för godt, hvartill vi åfven förbehålle oss patronatet deröfver, lemnande honom frihet att gifva de fattiga allmosor, till hvilken penningssumma han anser lemplig. Vi vilje, att vårt lik, svept i hvitt, skall begrafvas uti Rotunda-kyrkan i Rom, eller uti någon annan, efter vår arfvinges behag, utan att utställa liket på någon parad-sång, förbudande all begrafnings-ståt och annan fåfänga.

Grafvården skall helt enkelt vara en sten med denna inskription.

D. O. M.

VIXIT CHRISTINA ANNOS LXIII.

Och intet mer eller mindre.

Vår vilja är, att vår arfvinge betalar alla våra skulder, om några finnas.

Tillika vilje vi, att han gifver sorgedrågt och en faste-måltid åt hela vårt hof, i proportion efter det vid Roms hof iakttagna bruk, mycket ledsen att vår belågenhet icke tillåter oss att mera rikeligen begåfva dem.

Vi öfverlåte till den regerande Påfven, som ett bevis af den vördnad och högaktning vi hyse för honom, såsom Christi Ståthållare på jorden, Frålsarens staty, gjord af Bernini, och till kejsaren, till konungen af Frankrike, till herrar kardinaler och till kurfursten af Brandenburg, en gåfva till hvardera, enligt den åt vår arfvinge derom gifna föreskrift.

Vi öfverlåte till markisinnan Octavia Caponi, utom hennes liststidspension, 13,000 Romerska riksdaler, till hennes pupill 100 riksdaler årligen till och med 10 år, och åt hennes dotter Christina, ännu i barnåren, hennes aflidna tants provision, när hon dör, ända tills hon blir gift eller ingår i ett kloster.

Vi öfverlåte till Portia Giustiniani, för den nit och möda hon visat i vår tjenst, en liststidsrånta, och vilje att den skall ökas ända till beloppet af markisinnan Caponis; och efter henne, skall detta anslag öfverflyttas på hennes bror grefve Giustiniani.

Vi öfverlåte till markisen Jean Matthia del Monte allt hvad vi gifvit åt framledne markisen hans far, och vilje att 10,000 Romerska scudi, en gång för alla, skola honom betalas, utom den åt markisen hans son anslagna pension, och frikalle honom från någon redogörelse.

Item. Vilje vi att vår arfvinge betalar till herr Santini, grefve d'Alibert, abbé Capeleno, kanonikus Stefano de Marchis, Svenske sekreteraren Galdenblad, vår apotekare Romolo, dom Francisco Cameli, kapiten Francisco Landini, Petro Antonio Bandiera, Alessio Spalla och hans hustru Julia Diodata, och dottren Allessandra, den anordning och gåfva, som de andra i vår tjenst varande personer haft.

Vi öfverlåte till grefve Vasanau, utom hvad han har från S:t Brigita, 500 riksdaler årligen.

Vi öfverlåte till markisinnan Octavia Caponi och åt Portia Giustiniani våra klåder, vårt linne och andra galanterier, som de hafva i sin vård, och frikalle dem från redogörelse.

Utom lifstids-råntor, öfverlåte vi till Pietro Antonio Bandiera allt hvad som tillhör vårt laboratorium, så guld, silfver, koppar och jern, som allt annat hörande till hans profession, frikallande honom från redogörelse.

Vi frikalle åfven vår hofmästare, kanonikus de Marchis, att göra redo för sin förvaltning, med hvilken vi förklare oss fullkomligt nöjd, och gifve, i kraft af denna vår disposition ett fullt qvitto åt honom, såsom ock åt alla våra andra domestiker och tjenare, för deras förvaltning.

Vi befalle våre sekreterare att tillstålla vår arfvinge alla papper, rörande våra rättigheter, anspråk och penninge - angelägenheter, och att uppbränna alla andra skrifter, som de finna på sina expeditions - rum.

Vi öfverlåte till vår arfvinge alla de fordringar vi åge af Svenska kronan och våre embetsmän, eller af hvilka andra personer som helst, efter de underrättelser han får inhämta af våra papper.

Item, är vår vilja, att vår arfvinge betalar de testamentariska gåfvor och andra dispositioner, hvar-till vi genom skriftliga obligationer oss utfäst, viljande, att han anser dem såsom uttryckte i detta vårt öppna bref.

Med ofvansagde disposition och förbindelse, insatte vi till vår universal-arfvinge Herr Kardinalen Diccio Azzolini, hvilken vi, för sina ojemförliga egenskaper, sitt värde och sina mångåriga tjänster, åre skyldig detta tydliga bevis af bevågenhet, högaktning och tacksamhet.

Vi förordne den regerande Påfven till förste executorn af detta testamente, smickrande oss, att han tåckes emottaga vår disposition.

Sluteligen anförtro vi af hela vårt hjerta, vår betjening och i synnerhet våra stackars qvinnor i Påfvens, Kejsarens, Konungens af Spanien, Konungens af Frankrike och vår arfvinges beskydd.

Vår vilja är, att detta skall vara vårt testamente och yttersta vilja, som vi gifve kraften af ett muntligt testamente, efter borgerliga lagen, såsom om det icke vore skrifvit; men om det icke kan

gälla som sådant, vilje vi att det skall åga kraft af donation *mortis causa*, eller af dylik annan slags yttersta vilja och disposition: ogillande och upphåfvande hvarje annat slags testamente, af oss gjort och upprättat intill denna dag, genom hvilken notarie som helst, och i hvilka ordalag det ån måtte vara, viljande, att *detta* testamente verkstålles, icke allenast på ofvansagde, utan ock på hvarje annat kraftigare sätt: till visso hvaraf vi hafve detta vårt öppna bref egenhändigt underskrifvit och låtit det med vårt Kongliga sigill befästa,

Som skedde i Rom den 1 Mars 1689.

CHRISTINA ALEXANDRA.

VII.

Om CHRISTINAS Bibliotek, Myntsamling, Antiker och Skilderier.

CHRISTINA hade ingenting spart för att rikta sitt bibliotek med de dyrbaraste böcker och manuskriptter. Ebert berättar i sina *Resor uti Tyskland, Nederländerna, etc.*, att Vossius låt Drottningen betala 160,000 riksdaler för ett icke autentikt manuskript af *Jamblichus*, och ett annat *Philostorgus*. Under sitt vistande i Paris, underhandlade Vossius med parlaments-rådet Pétau om det bibliotek denne fått vid sin fars död. Han öfverenskom om en sum-

ma af 40,000 livres. Salmasius kallade manuskripterna i detta bibliotek *Nucleus manuscriptorum Galliaë*, och Montfaucon, i sitt *Bibliotheca bibliothecarum*, förtryter mycket, att de gått förlorade för Frankrike, så mycket mer, som deribland voro flere, hvilka hade sammanhang med detta lands historia. Efter några berättelser, voro dessa Pétaus manuskripter en del af dem, hvilka utgjorde den rika samlingen af Saint-Benoits bibliotek, som plundrades under religionskrigen år 1562. En annan del, som gafs åt rådsherren m. m. Jacques Bongars, såldes åt kurfursten af Pfalts, som förvarade det i Heidelberg, hvarifrån det flyttades till Rom, då hertigen af Båjern intog denna stad. Hela samlingen har således efter hand gått till Rom, och bör, efter CHRISTINAS död, hafva funnits åter tillhopa uti Vatikanens bibliotek, emedan påfven köpte denna prinsessas manuskripter.

Det var äfven på Vossii ingifvelse, som *Gilbert Gaulmin* erböd CHRISTINA sin österländska boksamling, värderad till 20,000 riksdaler. Några historie-skrifvare försåkra, att Gaulmins bibliotek icke skickades till Stockholm; men trovärdige personer intyga, att det förenades med Drottningens samling; "*Accesserunt*, säger Huet uti ett bref till Mambrun, *bibliotheca Gerardi Johan. Vossii Alexandri Petavii quæ solis manuscriptis græcis et latinis codicibus, et Gilberti Gaulmini quæ solis arabicis itidem manu exaratis constant, et plurima præterea volumina in auctione bibliothecæ Mazarinianæ empta,*" etc.

Når Drottningen lemnade Sverige, inpackades hennes bibliotek i hast, och flere dyrbara böcker försvunno. Når Vossius iordningställde biblioteket, i Antwerpen, tillegnade han sig hvad han fann

för sig passande. Boecler skref i Boineburg år 1664, *Vossius magnam prædam egit ex bibliotheca CHRISTINÆ*. Det är då svårt att rätteligen veta, hvad som kom till Rom. Under sitt vistande i denna stad, gjorde Drottningen nya upphandlingar, på hvilka man icke eller har noggranna uppgifter. Være härmed huru som helst, så köpte påfven ALEXANDER VIII Drottningens bibliotek för det ringa priset 8,000 riksdaler. Han låt flytta 1,900 manuskript till Vatikanen, och gaf det öfriga åt sin brorson Ottoboni. Montfaucon har, uti sitt *Bibliotheca bibliothecarum*, gifvit katalog på manuskripterna. Man påstår likväl att den, som fanns uti professor d'Orvilles händer, i Holland, var mera vidlyftig. Några CHRISTINAS böcker och manuskript hafva kvarstannat i Sverige. Någre andra hafva gått till kongliga biblioteket i Berlin. De fleste CHRISTINAS böcker och manuskript äro å ryggen märkte med tre kronor, som är Sveriges vapen, eller med Svenska ordet *makelös*, hvilket hon, som man sett, låtit sätta på en af sina medaljer.

CHRISTINAS myntkabinett innehöll betydliga samlingar i alla metaller. De resande, som sett dem i Rom, och i synnerhet Misson, anföra flere ganska märkvärdiga och sällsynta. Caméli, som hade vården om Drottningens mynt, utgaf deröfver en katalog, som trycktes i Rom år 1690. Kännare hafva icke varit mycket nöjde dermed; den felar i noggranhet af medaljernas attributer och beskrifning. Haverkamp, professor i Leiden, har år 1742 utgifvit i Haag ett arbete, under titel af *Numophylacium CHRISTINÆ*, med kommentarier på Latin och Franska. Denna beskrifning innefattar dock icke mer än de kejsrliche mynten af större och medelsorten, graverade

på 63 plancher af Pietro Santo-Bartoli, och medförde från Italien af grefve Fredrik de Thoms.

Resanden Misson, som i Rom hade sett CHRISTINAS statyer och andra antiker, försäkrar att de voro högst vackra. Han anför bland andra AUGUSTUS af ostindisk alabaster, Giallos sexton antika kolonner, med de två alabaster-kolonnerne af sju fots höjd, Venus, Bacchi altare af fin hvit marmor och prydt med förträffligt half upphöjdt arbete, samt den namnkunnige gruppen, i allmänhet känd under namnet Castor och Pollux, men som, efter M. Viscontis tanke, mera sannolikt föreställer Antinoi upptagande bland gudarna, emedan hans väl kända anletsdrag igenfinnas uti de tvenne förnämsta figurernes. Montfaucon har i kopparstycken utgifvit Bacchi offer, åfvensom den ganska sällsyna kollektionen af de nie muserna. La Mottraie berömmar såsom förträfflig bland caméerna, den af ostindisk sardonix, som man trodde föreställa ALEXANDER MAGNI och hans mor Olympiæ byster, men hvilken M. Visconti bevisat föreställa Ptolemeus, kallad Philadelphicus, och Lysimachi dotter Arsinoë, hans första gemål. (*Iconographie grecque*, pl. LIII, N:o 3, p. 11, kap. XIX.

Don Livio Odescalchi, Innocentii XI:s brorson, köpte myntsamlingen och de fleste antiker, åfvensom flere skilderier för en summa af 153,000 riksdaler. Dessa samlingar hafva sedan kommit uti andra händer. Camée- och medalj-kabinettet köptes af Prus VI. Nu finnes största delen af medaljerna i Paris uti konungens kabinett, och man tror, att den dyrbara caméen af Ptolemeus Philadelphicus och Arsinoë finnes i kejsarALEXANDERS kabinett. Sedan marmortaflorna kommit uti ALEXANDER VIII:s bror-

sons, kardinal Ottobonis händer, köptes de af konungen i Spanien och flyttades till St. Ildefonse. Flere dyrbara stycken böra sökas i Stockholm, Berlin och Gotha. Några af dem, som finnas i Stockholm, lemnades der vid Drottningens afresa, andre kommo dit, när CARL XI inlöste de effekter af vårde, hvilka Drottningen pantsatt i Holland.

Man utgaf i Rom 1747, under titel af *Museum Odescalchum* den samling af antika stenar och caméer, som köptes af Odescalchi. Detta arbete, som är af Bartoli, innehåller uti två volumer in folio, 103 plancher utan förklaring öfver präglarna.

Det berättas uti några memoirer, att kardinal Azzolini, efter Drottningens död, underhandlade med kardinalen d'Etrée om skilderierne, för att sälja dem till konungen af Frankrike. Men denna underhandling hade ingen påföljd. Man vet, att regerande hertigen af Orléans upphandlade 250 tablåer af hvarje storlek, och att han lät uppsätta dem i Palais Royal. Bland dem voro några af de största Italienska måstare, och troligen hade ett temligen stort antal utgjort en del af den samling, som blef tagen af Svenskarne vid Prag, och ursprungligen komne utur hertigens af Mantua bibliotek, hvilket fallit i Österrikarnes händer. Deröfver hafva flere beskrifningar utkommit, af hvilka man såsom riktig kan anföra den af Saint-Gelais, utgifven af Dubois.

Se *Mémoires d'Arkenholtz, Voyages de Misson, Historia om Stockholms bibliotek af Olaus Celsius*, beskrifningar af Haverkamp, Bartoli, m. fl. Jag har med de underrättelser, dessa arbeten förskaffat, förordat dem, den lärde M. Visconti har tackts mig meddela.

VIII.

Om GUSTAF III:s relationer med
 PIUS VI, och om GUSTAFS
 vistande i Rom.

År 1779 förmådde GUSTAF III Sveriges ständer till ett beslut, som tillåt ej-Lutheraner, utan undantag af Katoliker, att i riket fritt öfva deras religion. Kort efter utkom det kongliga påbudet rörande detta ämne. Pius VI, som fått kunskap om beslutet och påbudet, skref ett bref till konungen. Det var på Latin och dateradt don 25 Mars 1780; med utanskrift: *Serenissimo ac potentissimo GUSTAVO, Sveciæ regi.* Detta bref skickades i början till påfvens nuntie i Cöln, herr Carl Bellisoni. Nuntien låt öfverlemnna det till general-guvernören af Svenska Pomern, furst Hessenstein, som i Aken afvaktade konungen af Sverige, hvilken då var på vägen att begifva sig till Spa. Påfven yttrade uti sitt bref: att då han blifvit underrättad om den åt Romerska Katolikerne i Sverige beviljade religionsfrihet, hade han trott sig skyldig att skrifva till monarken, upphofsman till denna vålgerning, för att betyga honom en rättmåtig tacksamhet, för att åt Romerska Katolska trons lårjungar erhålla hans maj:ts fortfarande ynnest, och för att i deras namn försäkra, att de aldrig skulle fela i den konungen deras herre tillbörliga trohet. Hans helighet utbredde

sig sedan öfver GUSTAFS beröm och hans visa regering, och slutade med önsknningar för bevarandet af konungen och det hoga kongliga huset.

Konungen af Sverige svarade från Aken den 11 Juli 1780 med ett bref, hvars utanskrift var: *Pontifici romano* PIO VI. GUSTAF uttryckte sig i detta bref, huru angenämt det sått varit för honom, på hvilket Roms påfve ansett den åt Romerska Katolikerna i Sverige förundte religions-frihet, och med hvilken tillfredsställelse han såg den, genom sina omsorger, uti riket införda tolerans erhålla en regents bifall, hvilken, för sina grundsatser och sitt sätt att styra sina egna stater, förtjenade ett utmärkt rum bland monarkerne. Konungen lofvade åfven, att låta de i Sverige boende Katoliker njuta hans beskydd så länge de skulle visa sig vara trogne undersåtare och gode medborgare. Detta GUSTAFS bref affärdades till Rom genom påfvens nuntie i Cöln, och öfverlemnades till hans helighet af Tyska nationens protektor, kardinalen Herczan.

På denna brefvexling följde en annan, med hvilken den likväl icke ågde någon gemenskap eller förbindelse, som allmänna papperen försåkrat.

Professoren Jak. Jon. Biörnståhl *) talar uti första delen af sina *Resor* (p. 520 och 521) om ett

*) Svenske resanden Biörnståhl genomfor Tyskland, Holland, Frankrike, Italien från år 1773 till 1776. Han ärnade företaga en resa till Orienten, när han dog af pesten i Salonica år 1779. Han hade förnämligast fäst sig vid att undersöka bibliotekerne och forska uti antiqviteterna. Hans resor utkommo på Svenska i Stockholm, 3 delar in 8:vo, 1778, genom hans korrespondent Christoffer Gjörwell.

Svenskt manuskript, som hade tillhört CHRISTINA, och som han sett i Vatikanska biblioteket. Den lärde resande säger, att det är en samling af *Svenska lagar och konstitutioner*, af hvilka de äldste äro från MAGNUS LADULås, det vill säga från 13:de, men icke från 8:de seklet, som några tidningar och journaler sagt. Konungen af Sverige påminde sig denna Biörnståhls underrättelse, under sitt vistande i Spa vid ett besök hos nuntien Bellisoni. Han talade med nuntien om manuskriptet och meddelade honom de omständigheter, som rörde detsamma. Herr Bellisoni skref till påfven, som låt göra en afskrift af manuskriptet, och skickade den till GUSTAF. Denna kopia är bunden i rött marrokin, med Sveriges vapen på ena sidan, och påfvens på den andra.

I September månad 1783, företog konungen af Sverige en resa till Rom, och vistades någon tid i denna stad, med en talrik svit, uti hvilken befundo sig en ganska utmärkt lård, herr Adlerbeth, och en högt förtjent artist, bildhuggaren Sergel, som för kort tid sedan aflidit. Sergel öfvertalade konungen att köpa Endymions vackra staty, som man nyss funnit vid en gråfning, och som nu är uppstald i Stockholms museum. Konungen köpte flere andra dyrbarheter i marmor, porfyr och brons, som pryda samma museum. I Januari månad 1784 kallade GUSTAF sin öfver-hofpredikant baron Taube och sin ordinarie hofpredikant Anders Norberg till Rom. Baron Taube hade fått befallning att medtaga den stora kalken från Upsala domkyrka, och konungen kommunicerade tillika med sin svit i det hotell han bebodde, af sin öfver-hofpredikants händer, sedan han derom förekommit påfven i Rom, med hvilken han hade flere samtal.

Se *Vitterhets - Journal*, utgifven af Gjørwel i Stockholm 1781 och *Sveriges tillstånd år 1784*, af Biörkegren, Stockholm 1784; begge på Svenska.

IX.

Om någre namnkunnige Svenskar, som nedsatt sig i Rom.

Flere Svenskar lockades till Rom under CHRISTINAS vistande i denna stad, och togo tjenst vid hennes hof. Andre begåfvo sig dit af nyfikenhet, eller för att der med mera frihet och heder öfva Katolska religionen. Det har varit fråga om de förste i Drottningens historia, och man lårer påminna sig Galdenblad och Davidson, som voro hos CHRISTINA i egenskap af sekreterare. Bland de andre hafva funnits tvenne, som åro vårde uppmärksamhet, och öfver hvilka man icke utan intresse torde låsa några serskilda omständigheter, nemligen *Lars Skytte* och *Nils Bjelke*.

Lars Skytte var brorson af riksrådet Johan Skytte, som varit GUSTAF ADOLPHS Informator och deltagit uti CHRISTINAS uppfostran. Han sändes 1641 till Portugal såsom Svensk resident. Då han lemnat denna sysla 1647, begaf han sig till Rom, ån-
drade

drade religion och blef *Frater Ordinis minorum Francisci Regularis observantiæ*. Han ågde ganska vidsträckta kunskaper och gjorde sig högaktad genom sitt uppförande. Man ville göra honom till biskop ja äfven kardinal, men han visade föga böjelse för dessa hedersposter, och blef kvar i sitt kloster. CHRISTINA samtalade gerna med honom; hon fann honom likvål af en för stor fritalighet. Han dog 1696. Man har af honom flere arbeten: *Oratio de excessu divi Gustavi magni*, Upsaliæ 1633, hab. edita Holm.; *Epistola ad Gerardum Vossium*, Lond. 1636 et Aug. Vindel. 1691; *Confessio veritatis eccles. cathol.* Colon. 1652; *Peregrinatio sancta Laurentii a D.P. Sueci*, Romæ 1658; *Scala pietatis* Rom. 1668; *Ramus olivæ septentrionalis revirescens*, 1672; *Ara coeli*, etc. I de arbeten han utgaf efter sin religionsförändring, visade han ofta sitt nit för sina landsmåns omvårdelse. I dedikationen till CLEMENS IX af sin *Scala pietatis*, uttrycker han sig sålunda: "*Sic enim ego nativum errorem catholica veritate corrigendo, obstrictum me divinæ gratiæ semper agnovi, ut nisi alios quotidie invitarem ad ecclesiæ religiosum exequium, negligentius eidem gratiæ et debitæ erga Christi vicarium obedientiæ, respondere dubitarem. — Ego quidem licet inops et pauper hactenus ad populares meos revocandos, nihil studiū reliquum facio, dum charitas Christi urget me.*"

Nils Bjelke, grefve och son af presidenten Carl Gustaf Bjelke, var af en bland de största familjer i Sverige. När han år 1735 begifvit sig till Strasburg, öfvergick han der till Katolska religionen, reste kort derpå till Rom, och kom i synnerlig nåd hos CLEMENS IX. Denne påfve utnämnde honom

genast till sin kammarherre, och uppdrog honom 1737, den betydande vördigheten af Roms Senator. Grefve Bjelke installerades i denna vördighet med stor högtidlighet. Han begaf sig, uti en ganska rik drägt, från sitt hotell till påfvens palats. Då han inkommit uti hans helighets rum, aflade han trohets- eden, och påfven öfverlemnade honom en spira af elfenben, med dessa ord: *Accipe sceptrum, et esto senator urbis*; och gaf honom sin vålsignelse. Vid utgåendet från denna audiens, satte senatorn sig på en rikt sadlad häst, och eskorterad af Sweitser-gardet, stads-milicen, ett stort antal deputerade och pager, begaf han sig till Capitolium, der han emottogs under klockors ljud och kanoners dån. Senatoren grefve Bjelke gjorde sig ålskad af folket, och sörjdes allmänt vid sin död, som intråffade 1765. Man har hans porträtt graveradt af Nolli; han föreställes der uti ceremoni-drägt. Se *Svenska Magasinet*, af år 1766, pag. 30, och *Gezelü Biografiska Lexikon*.

X.

Om Sparreska familjen.

Flere gånger har i CHRISTINAS historia varit fråga om fröken Sparre, som var Drottningens vän och förtrogna. Fröken Sparre var af en bland Sveriges äldsta och namnkunnigaste familjer, och som äfven utmärkt sig i Frankrike, der den ena af dess grenar sig nedsatt. Denna familjs kände upprinnelse går tillbaka till 13:de seklet. Nils Sixtenson (Sparre) förmålde sig med Margaretha, dotter af konung Erik X och Danska prinsessan Richissa; han var befryndad med Folkiska huset, som kom till thronen 1250, sedan Erik den Heliges ått utlocknat. Det har varit flere namnkunnige män i Sverige af denna familj: *Erik Sparre*, hvilken Skottske Konungen JAKOB VI gaf friherre-vårdighet, spelade en stor rol under JOHAN III:s och SIGISMUNDS regering. Hans tillgifvenhet för denne siste konung gjorde honom olycklig, då CARL, hertig af Södermanland, efterstråfvade thronen, och han delade ett olyckligt öde med flere store, dem CARL uppoffrade åt sin hämd. Man tillskrifver honom den ganska sällsynta boken *Pro lege, rege et grege*. Grefve *Axel Sparre* var en af CARL XII:s bästa generaler, och åtföljde denne konung till Turkiet. Friherre *Conrad Sparre* delade äfven CARLS segrar och motgångar. Efter slaget vid Pultava, företog han, knappt botad från en ganska svår blessyr, tillika med tvenne officerare, på konungens befall.

ning, en resa till Palestina och andra orter i Österland, för att afrita dess minnesmärken. Grefve *Erik Sparre*, sedan han tjent i Frankrike och Sverige, användes på den diplomatiska banan. Han var ambassadör i Österrike, Frankrike och England, från 1715 till 1719. Svea rikets råd grefve Carl Gustaf Tessin ågtade hans syster. Man läser i grefve Tessins handskrifter *) följande ställe:

“Grefve Sparre var utan motsågelse den vackraste man på sin tid, ämnad, om det ock endast varit för hans vackra skapnad, att göra lycka i Frankrike. Det var nog för att behaga vid första åsynen; men hans snille och mod fullkomnade hvad hans yttre anseende syntes förkunna. Hans årrfulla kropp bar bedröfliga men obestridliga bevis af hans tapperhet; hans qvicka infall voro förträffliga ord, som ännu bibehålla all sin styrka och sinnrikhet. Bland tusende infall, påminner jag mig det han yttrade åt konung Ludvig XV af Frankrike, då han var ambassadör 1716, vid denne konungsdiner, der grefven befann sig tillika med andra ambassadörer, ministrar och hofmän. Konungen afbröt hans tystnad, och sade, då han utan tvifvel påminde sig några af hans infällen: “Herr Sparre, ni är intet af samma religion som jag; jag är ledsen deröfver; jag skall en gång gå till himlen och icke finna er der“. Ambassadören dröjde icke ett

*) Dessa handlingar förvaras uti Sparreska familjen, ävensom många andra manuskripter af grefve Tessin, hvilken under de sista åren af sin lefnad, endast sysselsatte sig med studier. Bland hans tryckta arbeten utmärka sig hans *Bref till Sveriges Kronprins*, sedermera GUSTAF III, hvilkens guvernör han varit.

ögonblick att svara: "Förlåt mig, E. M., konungen min Herre har befallt mig följa E. M. öfverallt."

En gren af Sparreska familjen öfvergick till Frankrike under LUDVIG XIV:s regering, som för dess skull uppsatte regementet *Royal Suédois*, och gaf grefve-vårdigheten åt Pehr Sparre, Svensk baron och herre till Nåsby och Resta. Pehr Sparre återvände imellertid till Sverige, der han dog år 1692, efter Gezelii Biografiska Lexikon öfver namnkunnige Svenske män. Enligt samma Lexikon, hade han varit gift med Ebba Margaretha de la Gardie, syster till riks-kansleren grefve Magnus Gabriel de la Gardie, och från honom härstamma de i Frankrike varande grefvar Sparre. Denna gren har åt Franska arméén gifvit flere generals-officerare af en utmärkt förtjenst.

Slut på Andra och Sista Delen.

Rättelser uti 1 Delen.

Sid.	18	rad.	15	står	omgifves	lås	omgäfves
—	22	—	3	i noten,	står	<i>principes</i>	lås <i>principis</i>
—	31	—	1	står	listig	lås	listigt
—	35	—	1	nedifr.	står	ministrarnes	lås åt ministrarnes
—	35	—	4	står	synas	lås	synats
—	48	—	8	—	genom	lås	af
—	52	—	15	—	ögonblick	lås	ögonblicket
—	57	—	27	—	å samma	tempel	lås i samma tempel
—	70	—	4	i noten	står	<i>diabolus</i>	lås <i>diabolico</i>
—	—	—	9	ibidem	—	<i>mosisti</i>	— <i>movisti</i>
—	—	—	—	—	—	<i>ad</i>	— <i>ab</i>
—	72	—	4	står	GUSTAF	lås	GUSTAFS
—	—	—	11	—	tog	lås	togo
—	73	—	2	nedifr	står	tvungne	lås tvunget
—	—	—	1	—	—	ensame	— ensamt
—	74	—	2	nedifr.	—	hunnit	— hunnen
—	93	—	8	står	i en annan	lås	å en annan
—	103	—	14,15	står	med hennes	mors	lås med hans mors
—	108	—	29	står	förändrades	lås	förenades
—	113	—	25	—	1750	lås	1650
—	114	—	2	—	Ragotzki	lås	Rakocci
—	116	—	13	—	hon förklarade	lås	förklarade hon
—	153	—	25	—	kommo	lås	komma
—	154	—	4	i noten **)	står	Onsdags - sällskap	lås Onsdags - sällskaps
—	165	—	15	står	statsgö-	lås	statsgöre-
—	172	—	2	i not.	står	Akalaxtus	lås Akatalaxtus
—	173	—	28	står	ladsmån	lås	landsmån
—	177	—	5	—	Ausins	lås	Ausius
—	178	—	13	—	fårgernas	lås	figureernas
—	183	—	2	—	sade som	<i>uteslutes</i>	
—	191	—	16	—	<i>omnia</i>	läs	<i>omina</i>

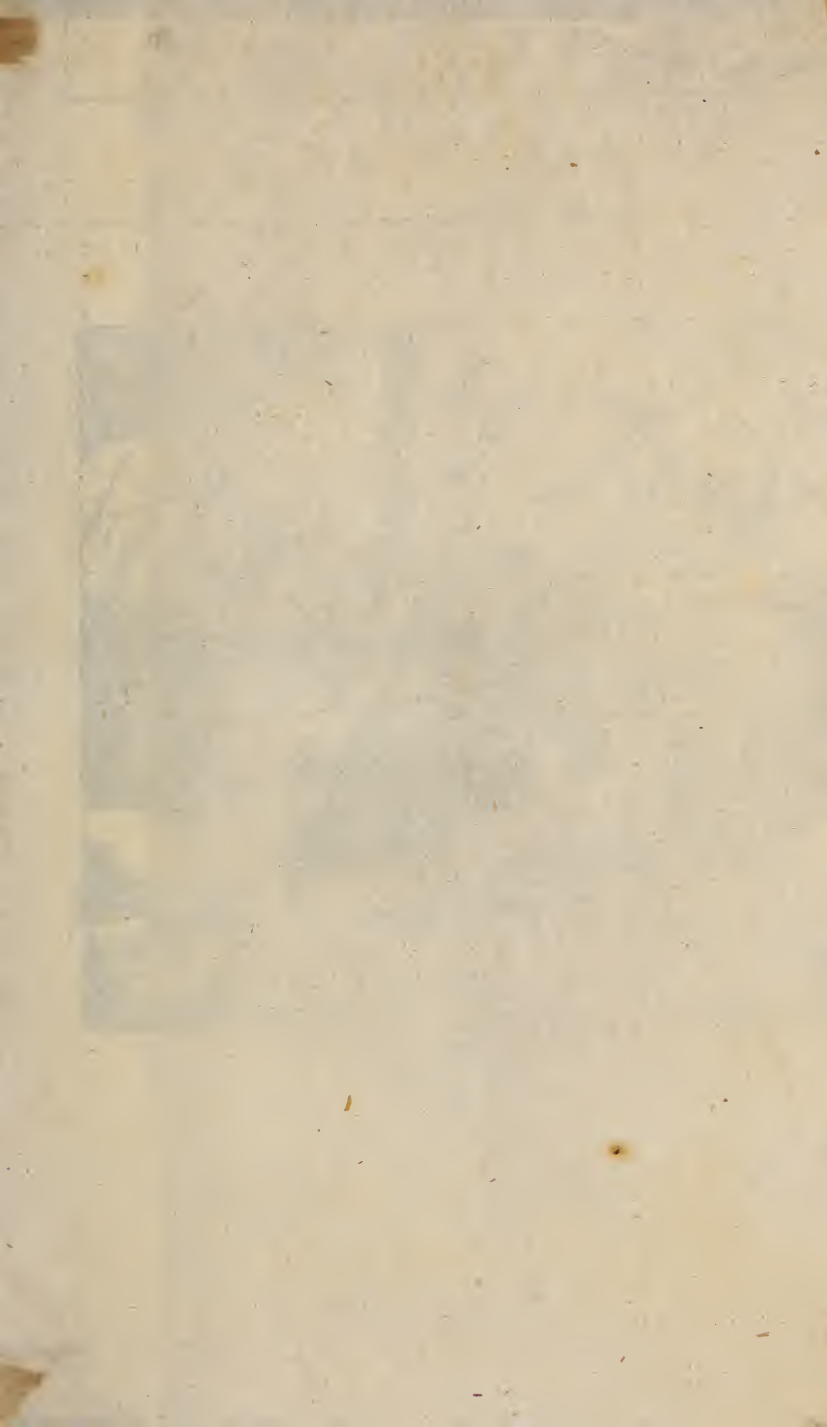
Rättelser till 2 Delen.

Sid.	9	rad.	28	står	ömsidig	lös	ömsesidig
—	23	—	17	—	af naturen	lös	efter naturen
—	51	—	16	—	sisiska	lös	siska
—	—	—	20	—	kommenderande	lös	kommenderade
—	—	—	29	står	pryd	lös	prydd
—	33	—	1	i noten	står	VIV	lös XIV
—	48	—	23	står	Brégu	lös	Brégy
—	67	—	4	nedifr.	står	rådet	lös Rådet
—	70	—	9	står	tels	lös	telse
—	89	—	27	—	leder	lös	leden
—	90	—	5	—	jag	som	uteslutes
—	108	—	4	och 5	står	dissertationer	lös dissertationer
—	—	—	30	står	luftpunpen	lös	luftpumpen
—	128	—	15	—	VIV	lös	XIV
—	130	—	9	i noten	står	ett stenkårl	lös en sten
—	131	—	13	står	ett	lös	att
—	136	—	1	—	VIV	lös	XIV

LIBRARY OF CONGRESS

0 028 112 806 1